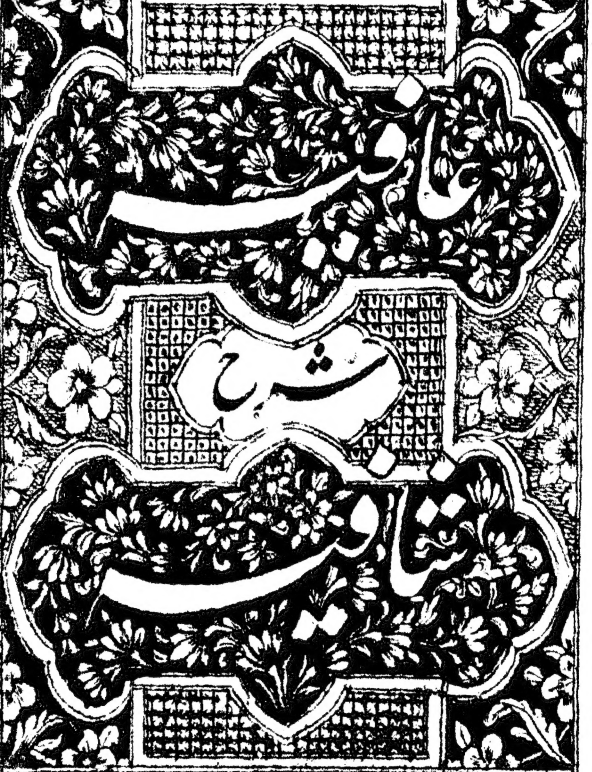

مجموع صنایع کمال و مکار و صنایع جماله و صنایع و صنایع

کتاب الجواب عن مشکلات الاعمال منقحاً بحمل مفصل فی ریل بادیه الشیخ محمد الیوم

من تصنیف صاحب علم مقبول و مقبول تا و تخیل از روح اصول و فنون اما صاحب

در مطبعه بی قشیری نو کشته مرز مقبول حکامین

١٤١٥

اس طرح میں ہر علم و فن کی کتب موجود ہیں شائع ہیں جو سب سے طویل و سب سے مشکل اسودہ ہے اور اس کی نسبت کہ اس کا واسطہ
سلام ہو یا نہ ہو جو کہ قیمت اس سال میں نہایت ارزان سے فروخته ہو گا جسے ہم صرف ایک سو بیس روپے سے زیادہ نہیں دے
اسلام از فقیر خضیر و انامیدار ہو کی کہ یہ کتاب میں ذیل میں ہے جس کی قیمت میں

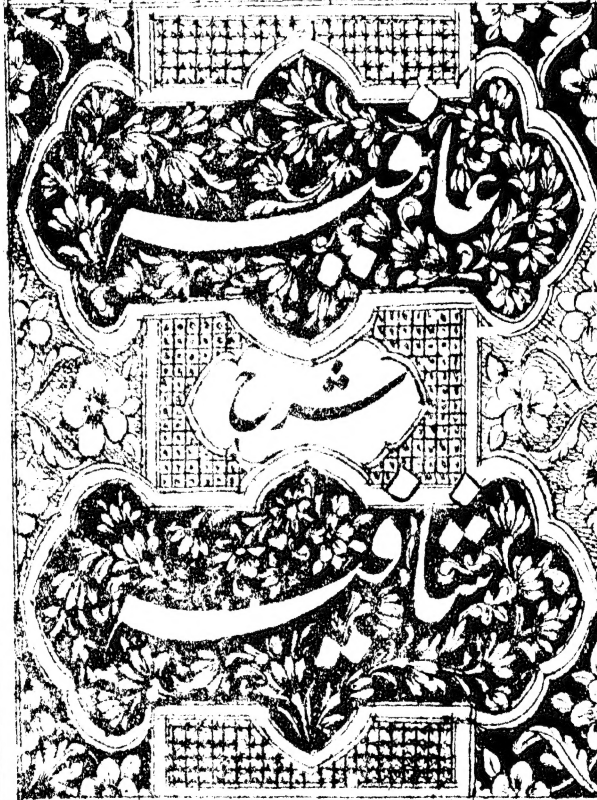
کتاب بدیہی اسرار مہارسی و عربی .

لا بد مند - عاصم قاضی ہمارا تہذیبیاتی بنیاد پر
 تفسیر بخشی - یہ کتاب بڑا عمدہ تفسیر ہے بلکہ
 سے مستور ہے نہایت خوش خط -
 انصاف - کاغذ رنگین عمدہ والاتی -
 ریختہ الشہداء کے مصنف ہاں حسن و اعظم -
 قنوی رہے - اس میں مسائل و فیوض فقہیہ بہت
 کاموں صاف بیان سے بہت عمدہ تفسیریں ہیں جو
 مفتی لاہوری بھی ناخوش خط استہام کے شیخ ہیں جو
 قتادی عالمگیری - قنوی و لاہوری کے تفسیر
 اور فاضل انوار جو حرمین شریفین کے مشہور کاغذ
 قنوی رہے اسکی جا بجا بدین -
 اصول شائع بخشی - اصول فقہ میں بہت نادر کتاب
 ہے جو جامع علمای دینی تھی -
 حاشیہ میرزا ہدیر شرح موافق یہ حاشیہ نادر و
 مولوی محمد راہ سے مستور ہے -
 شرح عقائد کسفی بخشی - علم عقائد میں مستور
 از ابجد الدین فقہارانی -
 حاشیہ بنیالہ بخشی بہت عمدہ تفسیر - نادر و
 شرح عقائد میں ہے قانون مسلم عقائد و خوب
 جو اور جو اسکی کار آمد ہیں -
 حاشیہ عبد الحکیم بنیالہ یہ حاشیہ بہت عمدہ
 مستور و عمدہ مولوی عبد الحکیم بنیالہ
 جمہور شرح اور اونیض و شرح و دعا کے درجاب
 خط - لاہور و جامعہ مالک الشیخ تصنیف امام محمد حنفی علی صاحب
 اور ضلع اور بہت نادر کتاب جو حرمین کی اور
 ماہواری اور سالانہ بھی ہیں اور سواری کے اور بہت
 اور اہل دیار کی تصنیف معروف ہے -
 قدوری بخشی - فقہ میں بہت نادر کتاب از ملا ابوالحسن
 بن احمد متداول درسی نادر ہے -
 در رحمہ علی - بہت نادر فتاویٰ فقہ کا جو خط کاغذ
 کندہ و حاشیہ بہت عمدہ و تصنیف مولوی خرم علی مرحوم
 ہر شیخ کے تفسیر سے بھی اور اسلاف شیخ حاشیہ کے
 اسی فتاویٰ پر بنام علامہ نادر کاغذ پر آئندہ ہے -
 سفینۃ الاولیاء - تصنیف شاہزادہ دراز کاغذ -
 یہ سال اول فقہ حنفیہ قاضی الدین صاحب تصنیف
 ہے -
 حاشیہ - یہ بھی بہت عمدہ تصنیف مولوی محمد شاہ
 انصاف - کاغذ سفید -

دواع منظوم مسائل فقہ میں ہے
 تذکرۃ العباد قاضی سنا اللہ بانی ہے کے تصنیف بیاب عباد
 نام جن - مشہور کتاب مسائل فقہ کے -
 بار مسائل اسمین شریعت و عدت کے مسائل مرقوم ہیں -
 فتح الخیر منظوم فارسی مع نقیشت از کام -
 حضرت عبدالقادر جیلانی -
 الفیاض کاغذ خانی -
 سفر حق و قیام فی حق فی الامیر مشہور ترجمہ مولوی عبدالحق
 القادری تحریر الاولوسہ قلد زہر کربان ہیں -
 طبع الاسلام مشہور منظوم الدین اسمین فوائد دینیہ جوان
 طرز از باب تحقیق صوفیہ فقہ شریعت سے ملے ہیں تادرقائدہ مند کام
 مدارج النبوة تصنیف شاہ الحداد بلوچی مشہور کتاب ہے -
 انہی الکلام مولوی محمد رفیع علی آبادی مسافر دہلی میں تشریح
 مدارج حق فی رومیہ از حق تصنیف مولوی محمد شاہ تصنیف
 جسکد یو لایا بہت موصوف نے حسب ایامی مٹا بہ حاجی
 مولوی قطب الدین مرحوم کے بار بار رد و لکھا اور اصل
 میاں از حق زوین ترویج کی ہے جسکد مدارج حق لکھا گیا
 پھر اسے کتاب میں مباحثہ تطبیق و عقائد وغیرہ لکھی ہیں -
 مسلک التحقین منظوم علماء ولایت نے اسمین مسائل فقہ
 فقہ کے حسب طہ مدرج لکھے ہیں -
 تفسیر سراج المنیر بے تفسیر قرآن مجید کی ہے نہایت مستند
 چار جلدیں اقل چاہے مصر سے مصنفہ مولانا محمد شریقی
 خلیب -
 جامع ترمذی معنی علم حدیث میں داخل صحاح سنیہ
 بصحت علمی فرنگی محل چینی
 بنامہ مع الکفایہ معنی علم فقہ میں جامع شہ بدایہ کتب
 جلدیں اولین عبارات میں کوئی کتاب الکفایہ سے
 کتاب الحج تک پہلی جلد اول کتاب النکاح سے تا
 کتاب الوفت دوسری جلد بصحت و کتب علمی
 فرنگی محل چینی
 صحاحی معنی - تین متین اصول فقہ میں شامل
 مصنفہ مولانا حاسم الحق مرحوم بصحت علمی
 فرنگی محل - چینی -
 کتاب تحقیق شرح صحاحی معنی معنی بہ کفایہ الخفی
 شرح معمول علمتہ میں مستند از مولانا محمد الغزنی
 احمدی رسی بھی علماء فرس کے محل چاہے چاہے
 صلیح مولانا -

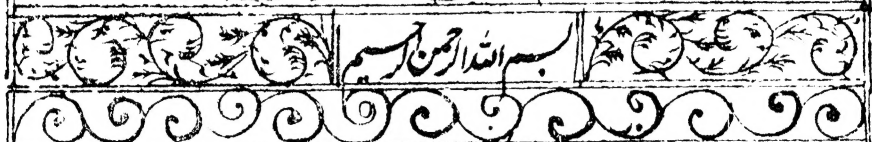
بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعل العلم نوراً وهدى ورحمة
وهدى ورحمة وهدى ورحمة وهدى ورحمة

كتاب جواب كل مشكلات الأجل من علم مفيد من كل باب من الأبواب
التي هي في العلم من كل باب من الأبواب

من تصنيف صاحب علم منقول من مؤلفه
الشيخ الفاضل الميرزا محمد باقر

در بیان مباحث فقهیه و اصولیه و
تفسیری و تاریخی و جغرافیایی و

سالیس و نیایش بسیار سزاوار حضرت کردگار که قوانین و قواعد علم نصیرت سبب ترفیت و موجب
شناختن احوال و اشکال الفاظ عبریه ساخت و غلغله شوق و لوله عشق الکتاب فنون و فنون
و تفصیل ملکات جمائل در کاخ و داغ رجال صاحب کمال و مردان فرخنده مال انداخت و تسلی
پرورش آموختگان ازل و مشکل این حرف نکر و ندخل و کز ارزش علوم چه دریاست این پتو را بکش
ملک چه صحر است این و بحسب محمدت پیشینار شمار درگاه پیغمبر مختاری که لوازم انا فصیح العرب و المعجم
در معرکه و لبران بلاغت و تمام و مضامین بهادران دشت براعت چهار برافراخت و عالمان عامل
و سبهران فاضل اگر شادان در بای معانی و نامداران علم سخندان اند جلعت خاصه اسلام
شرف الدنیا و الآخرة نواخت **بقلم** بود درین گنبد فیروزه خشت و تازه تر بنی ز سر آ
بهشت به رسم ترنجست که در روزگار به پیش دهد یوه پس اگر دلهار به بعد هند امحر در این جزای
محکم معبد بر دیباچه بیان می نگار و در خیز تیان می آرد که کتاب شافیه جاس جابر بش سخن
انام هم اصحاب این فن کشف و دقائق معانی نقاد حقائق سخندان می پیشیو ای فضلاء منقده من
و شاخه و باغ سالار شاهر علم و تعین واقع غواض اسرار علوم شگرفت بانی لبانی و باطل کو
خبر و واقع اسلم منقول و منقول بهایع شرافت که ایات علمای مخول مشهور و معروف و مشار

برنده از ب ابرو عمر عثمان جمال الدین ابن حاجب رضی الله تعالی عنه وارضاه و جعل الجنة مشواه
 نسیم وحید زمان شیخ یکتای و هر چه سبق برود فضل زبانی و هر چه کلاش فرج بخش و
 شادی نیرای و هر چه زرقه دل زنگ غنلت زدای و از و علم و دانش بلندی گرفت به کمال و
 از بلندی گرفت به نزدیکی هر یک تسانیت اوست به برون از جعفر تو صیفت اوست و
 چه عهده که سفته بر سرخه اش به زو لبر شکر ریز تر شخ اش به پذیرفته از بر نیمی روشنی به جدا گانه در نیمی
 یک نیمی به گفتند یک نکته اهل عقل به از و خوب و صرف و نحو و اصول به با و جازت نظم و شعر و حکم و
 بر تو عبد لطیف و اساتذ که گرام و فاضل عظام شروع کثیر از هر حال آن رساله و پذیرد در سطح تحریر و سلاطین
 آورده اند و گفتند مطالب شرح مقاصد آن کتاب مستطاب لیسالت عربی کرده و داعی از برای آنکه
 هر قاصی و ادانی بر الفنا و معانی اطلاع و وقوف یابند عثمان بیان بسوی ترجمه فارسی آن متن
 رفیع الشان و منبع النعمان و بایع البرهان که مرا از انشا پر داری و مبر از انسا سازی باشد مینماید
 اسید که بزرگان خورده بین خورده گیرند و این بضاعت مزجات در پذیرند و اگر در بعضی مواضع
 و مواقع سهو و سیان که لازم بشود و انسان سست رفته باشد بر غلط شده خط زنند و آنچه صواب است
 بخانه عین شامه و قلم سیح و هم گنند که انصاف و بر زمین سهل کارست و اصلاح و باغبانیت و
 قسطه بشنای بیت گلستان و چون خندان شود و یک چون شیخ غریزی تو به را بنی به گرت از دست
 بر آید و بنی شیرین کن به مردی آن نیست که مثنی زبانی بروشنی و این ذره و حق و بنده انفسه
 فخر و ساد و آن دارد که خود را کمتر از خاک پای و فاشاک راه می شمارد و یکی از شعرا خیره خوش گفته است
 و گویند حقیقت سفته شعر سرخه از زرقا علی الاذن فرطاً و دلارض من کاس الکرام نصیب به و این
 رب العالمین حمد بفتح حاء هماد سکون میم ستودن و سپاس و ستایش و در اصطلاح تعلیست که در آن
 به تعظیم منعم از ان میثیت که منعم است خواه انعامش بجا بدر سیده باشد یا نه و همین حتی شایع نوی است
 و در اصطلاح صرف عند است جمیع آنچه عطا کرده به س خدا تعالی در آنچه بجهت آن عطا کرده مثل ضر
 نظر در مطالعه مصنوعات از جهت استدلال بر وجود و صلح آن بکلام و همچنین بانشیه مانند یعنی
 مراد باشد بر مذہب اصح هم ذاتی است که جمیع صفات کمالی باستو بعضی گویند معنی دی کلی است
 که منعم است در یک فرد یعنی معبود و حق به ب انچه ترا می نماید و تنهید یا موحده پروردگار با دال و قوت
 عالم بعین ماله و فتح لام جهان عالمین جمیع یعنی سپاس و ستایش پروردگار است که پروردگار عالم
 و الصلوة علی سیدنا محمد خاتم النبیین و صلوة بفتح صاد هماد الف مکتوب بصورت و در و در نصم

وآن از حق تعالی رحمت و از ملائکه استغفار و از الله این دعاها از بهائم و طوایف بود و علی بن
عین مملو و الف بز سید بفتح نشین مملو و تشدید و کسریا احتجاجیه متر تا بنون با محمد بن محمد
و بفتح دوم تشدید بسیار ستوده شده و نام با احترام رسول علیه السلام است خاتم بنجا و محمد بن نجاد
فوقانی که در آن محمدی از اسمای پیغمبر و زبان قوله تعالی و لکن رسول الله و خاتم النبیین بنی بفتح نون
و کسریا موحده و تشدید یا احتجاجی پیغمبر و آن مردیست که بعوث باشد بسوی خلق برای ارشاد و تبیین
جمع یعنی در دست بر متر با محمد که متر پیغمبران است یعنی بعد از وی هیچ پیغمبری نباشد در حدیث است
لا بنی بعد من مضطرب آورده اند که زنی در عهد خلافت یکی از خلفا دعوی نبوت کرد گفتند تشدید
که رسول خدا فرموده است که هیچ بنی بعد من نباشد گفت بنی گفت شذیبه و الله اظهر من آل
بالمذیر و ان و خلیشان در اصل اهل بو و بیل تصغیرش بایل یا را بنجره بدن کردند بر خدات قیاس
چنانکه در ماه کسلس ماه است بدلیل جمع او بر میاء و امواه اول از اجتماع دوم و ففتح اول سکون
نمایی بافت بدل کردند و استعجالش در اثر آن است بخلاف اهل پس آل رسول و آل و او میتوان گفت
آل و بفتح و آل کنایس ظاهر باک ظاهر بن جمع یعنی در دست بر خلیشان پاک اور و بعد بقدر
سائل من لایعنی مخالفه بعد بفتح با موحده و سکون عین مملو زبان پس از ظروف مقطوع الیه
ست بدانکه ظروف از دو حال بیرون نیستند مضان الیه ایشان مذکور میباشد یا محدود و اگر مذکور باشد
منصوب میباشد یا بر ظرفیت یا مجرور و مجرور جراند بعد الحمد من بعد الامن و اگر محدود است از دو حال
فارغ نیست یا نسبتاً نسبت درین صورت محرب اندک حسب خواصل و اگر مراد است بنی انداز بر شش
با حروف در امتیاج بضات الیه یعنی چنانکه حروف محتاج ضم ضمیمه اند این ظروف محتاج مضان الیه
و بر ضم از جهت جبر نقصان مضان الیه و الف و الحركات است و بفتح فاقه بفتح قاف و سکون
وال اگر بر ماضی داخل شود برای تحقیق نیست و اگر بر مضارع در آید گاهی برای تحقیق است مانند قوله تعالی
قد علم الله و گاهی برای تعلیل مانند قوله الذین قد صدقوا سال ماضی معلوم هموز حین از باب است
و نون و قایم یا یا شکم فعل بن بفتح نیم و سکون نون موعول و فاعل سال لایسع السین و صین و مین
مضارع یعنی بلا غائب از باب علم و در اصل از باب حسب است که و او من سبب وقوع در میان یا تحت آن و کسر
لازم افتاده است و کسر عین فعل و ابو اسطه ثقات حرف خلق بفتح بدل کردند مخالفت مصدر باب فاعاء
و صحیح و فاعل لایسع یعنی بعد از موصوله پس تحقیق سوال کرد و مرکبیکه جائز نمیشد امر انسانا زکای کردن
و در بعضی از نسخ شافیه در محل سالتی السین منی است التماس منی خواستن و با فعل منی خواستن از کسکه در

و این کلمات را در بعضی نسخ
نمی بینیم

رفع می باشد مثل است و من که بر منم و سکون نون، یعنی خواست از پس آه ان اق بقیه حتی فی الاعراض
 و ما یترقی فی القصر لیس علی نحو لم و مقدره فی الخط لان فتح هجره و سکون نون نامصب مضارع و مصدر
 (الحق) بجای مضارع و قات مضارع معلوم مشکو و احد از باب افعال صحیح الحاق باخره نیز میسر میسر
 و مقدمه (لغات) و والی مصدر اسم فاعل مؤنث از باب تفعیل شکر می کشید و از عرف علماء اعتبار
 از حاله کلام که بر مقصود مقدم شد و باشد ایشان را بافت و ربطی بود و این اعم است از آنکه در قوافی
 جایزه شروع در علم باشد یا نباشد و این مقدمه الکتاب است و مقدمه که بر شروع در علم متوقف
 باشد یا نه البته در اینجا کنایت از کتاب است (اعراب) با کسر طاء و در مطلق حرکات که
 حتم و قطع و کسر است و آنچه قائم مقام ایشان باشد که و او الف و یا است (تقدیم) نام علم صرف و در
 لغت بنی تفسیر است و موضوع از بجز کثیر است (نحو) بقیه نون و سکون حارمه طر و طریق خط
 و فتح فاء معجمه و تشدید طاء و ما نه شستن یعنی آن را که لاحق کنم مقدمه و کتاب خود که در علم اعراب و نحو
 و آن کافیه است مقدمه دیگر را در فن تفریب بطریق مقدمه اعراب و مقدمه دیگر را در رسم خط
 کلمات عرب بر اعراب و باب پوشیده بخواب و لطفی که در لفظ نیست و آن صفت ایام است و ایام
 و زواریس بگمان آنکه در سن و در مطلق علمای فن بر بیج آنست که شاعر و دبیر و فطی و منتر
 الفاظی بکار برد که در معنی داشته باشد در غیب و مراد معنی غریب بود و معنی را میست
 عجبا. فی بلادکم یا شیخا و جاریته فی بطن عصفوره یعنی بر سیتا که در دیم چیز نادر شهرهای شما
 باران خور و قطره و کشتی روان در زمین است پادشاه معنی قریب به شیخ پیر است و معنی بعید باران
 خور و قطره و معنی قریب جاریه کنیز و معنی بعید کشتی روان و معنی قریب بطن شکم است و معنی بعید
 زمین است و معنی قریب عصفور کج شک است و معنی بعید پادشاه (واجبه) کلام متصرفان رفع
 بها کما نفع با ختم (اجبت) بحکم و بای موجد و معنی معذمت شکم و اجابت وادی از باب افعال
 (راکلی) بین مصل و کسر هجره هم فاعل از باب منع (متصرف) بضا و معجزه و را و حسین مملکتین هم فاعل
 از باب فاعل و صحیح (منع) مضارع معلوم غایب از باب منع (نفع) یعنی معلوم (ادوات) بنجم هجره و سکون
 نون و معجمه حوا و در و طایع معنی شل و مانند کثیر الدور است یعنی پس تا توان کرد هم معلول او را در حالیکه
 خواهنده ام از باستان و زار می کنند ام خبرت حق نفع رسانیدن را بهر دو معنی متوجه می شود
 و مقدمه خط چنانکه نفع رسانیده است مثل آن هر دو مقدمه بخوست و در بعضی از نسخ ضمیرها و اجتهاد
 مفرد و افعی شده و توحید ضمیر بنا بر آنست که مقدمه صرف و مقدمه خط یک کتاب است و البته لفظ

نیز

نیز

نیز

بنیاد و فاعل از باب تفعیل و مثال از بابی علیکم خدا میباید که در این درباری در سر است
 شعری خداوند در توفیق یکسانی بدستگذاشته و در وجه تحقیق بنمای بد (الطریق علم با معلول)
 بعرف به احوال انبیه الکلم التي ليست باعراب (محول) یعنی بنین بنزه و مواد مهمه بنین در وقت مجاز
 بالفتح و در مطلق توانین بولند باشد بعرف (مضارع محمول از باب تریب و جمع (احوال) بنین بنزه
 حالها (انبیه) بفتح بنزه و سکون با و موحده و کسرون خاننا جمع بنا بالکسر بر ادوات و نفوس است
 الکلم بفتح کاف و کلام سخننا جمع کلمه (التي) بفتح بنزه و لام مشد و کب تار فوقانی هم بر موصول میباش
 و نیست ماضی معلوم میباش عایده اجوت یا لی از احوال جوید است یعنی تعریف و استنزه مله های است
 و قای یا کوشناخته می شود با نهادن ادوات کلمه که این احوال نیستند اعراب علم با بدل بنزه و ضمه است
 بعرف به احوال انبیه الکلم بنزه فصل و جبرون رفتن ازین قید معلومی که سبب بعرفت احوال بنزه
 نیستند بواسطه نحو صرف و از قید نیست باعراب علم بنزه بر و ن رفت و نیست باک با نکه بنیات
 و علم بنزه کور می شوند زیرا که ذکر آنها استطراد است و احوال انبیه بنابر آن گفته که اصول تعریف
 موجب معرفت بنا کلمه نمی باشد بلکه مفید معرفت انبیه اند باعتبار بنیات و اشکال مثل صیغه ماضی و قبل
 و امر و نحو و غیر ایشان و مانند اما در تخفیف بنزه و نظائر این و لکن این فن را انطباق گویند از هر آنکه
 تعریف و لغت تفسیر است و تصرفی میگرداند انبیه را از حالتی بحالی دانسته باش که علم با موصول بنابر آن
 گفت که مراد از موصول اموی کل است که منطبق باشد بر جزئیات خود مثلاً و متحرک ماقبل مفتوح را به
 بدل کنند و عادت قوم آنست که استعمال میکنند اصول علم را در کلیات و بعد از آن بعرف به احوال بنزه
 لفظ معرفت زیرا که مراد از احوال جزئیاتی است که استعمال میکنند اصول را در احوال مثال قال عادت
 ایشان آنست که استعمال میکنند معرفت او و جزئیات (انبیه الاسم الاصول لکامیه و راعیه و محاسیه
 (انبیه) مبتدا مضارع است بسوی اسم موصول صفت (است) لکامیه) با و موقوف خبر (لکامیه) باضم
 کلامیه حرفه (زبانی) باضم کلمه چهار حرفی (محاسیه) باضم کلمه پنج حرفی یعنی صیغهای اصلی اسم تمکین بنزه
 است ثلاثی و رباعی و محاسیه که کمتر است از بنای بیشتر و کمتر از سه بنابر آن نیست که تا بر اعتدال بنای
 باشد بواسطه الفکام سه بر ابتدا و انتها و وسط و اگر که تر از سه حرف باشد اسم تمکین نخواهد بود مانند
 سه و نای از و سه حرفی که دره باشد مثل اب و غید و اقتصار بر پنج از هر آنست که زیاده بر قدر
 احتمال نقصان است بد آنکه مراد از اسم و قول او انبیه الاسم اسم تمکین است که ممکن التصریف باشد
 باشد و بنی و فرس نه مقصود اسم بنی است مثل من و ما و لکن استعرض حرف نشد (انبیه) فصل لکامیه و راعیه و محاسیه

و سیاهی اهل فعل دوم است آنگاه در بابی که میسر است ازین دو دو بیشتر فعل را مقصود بر چهار
 ابرو آن کردند که گران تر است از اسم بواسطه آنکه دلالت میدهد بر حدوث و زمان و نسبت و نیز
 تصرف در واکشتر است و محتاج گفتار است گوید که انحصار اسم در قسم و انحصار فعل در دو نوع
 است یکی است که از تنوع و تخصیص معلوم شده است نه محتمل که در میان اثبات و نفی مخدوف کرد
 اصول را از قول خود انبیه الفعل بر آنکه اول ذکر کرده بود پس احتیاج ندارد بنا شد و الاصول بعیر
 عنها بالفاء و العین و اللام (عین) بعید و هملا و باء موحده ضاع مجبول غائب بالتفیل است یعنی
 حروف اصلا اسم و فعل بیان کرده شود از اینها فاء و عین و لام پس فاء برای اول و عین از ثانی
 و لام بواسطه ثالث است یعنی هر حرف که مقابل یکی ازین حرف ثالث باشد اصلی است و الا از انداختن
 جمل که میران اول است و مفرک که میران اول است و همچنین که میران او فاعل است و اصول
 فاء و عین و لام بواسطه آن تعبیر کردند که میرانی در کاست که بوی حرف ثالث از اصلا ممتاز باشد و ممکن است
 که نفس لفظ میرانش بود پس وضوح کردند لفظ فعل را زیرا که اعم افعال است از روی معنی و استعاش بر معنی
 فعل جائز است مثل فعل ضرب فعل نصر و از به آنکه در فعل حرف متخرج ثالث که شفت و حلق و وسط است
 واقع شده اند پس فاء از لب است و عین از گلو و لام از کام و فعل متعلق است نه ممل و نیست مراد از این
 گفتیم که فاء و عین و لام ممتاز می شود زیرا که اصلا آنکه معرفت را که در اصلی موقوف است بر مقابله
 اصول فاء و عین و لام زیرا که مقابله اصول فاء و عین و لام بر معرفت اصول بی شبه موقوف است
 پس اگر معرفت اصول موقوف باشد بر مقابله و در لازم آید در افعی اول سکون دوم گزشتن و در
 اصطلاح علما عبارت است از توقف چیز بر چیز که آن چیز برین چیز موقوف باشد مانند توقف
 الف بر ب و توقف ب بر الف مقابل تسلسل که توقف چیز است بر اشیا یا غیر متناسبه شعر
 بر و اشیا شمشیه عارض نیست و در تسلسل و فیها نظره بلکه مراد آنست که علم با اصول و در این ابطاف
 از طریقها حاصل شده است چنانکه گوئی حرف اصلی است که از تصاریف کلمه لفظ ثابت باشد همچون فاء
 حروف ضرب در جمیع متصرفاتش یا تقدیر برانند عین قلت و لبت و حرث را انداختن که در بعضی
 تصاریف ساقط شود مثل و اعود که در تقدیر نیست و بعد از ان را ده کردند که متعلقان را تعلیه کنند
 پس گفتند که هر حرف که مقابل فاء و عین و لام باشد اصلی است و هر حرف که مقابل آنها نباشد
 را انداختند (و ما زاد لایم تا نیه و ثالثه) (زاو) بجزی جمیع ماضی معلوم است از باب ضرب و اجوبه یا
 یعنی دو چیز را انداختن بر سه حرف اصلی یعنی لفظی که چهار حرف دارد و پنج حرف اصلی تعبیر کرده می شود

بلام دوم و سوم حاصل است که اگر در حروف یک نوع بر سه حرف زائد باشد لام در میزان او
 یکبار مکرر شود چنانچه میزان اول منقطع است و در حروف میزان اول است و اگر در حروف زائد باشد
 در میزان اول لام دو بار مکرر گردد مثل منقطع است که میزان اول منقطع است و میزان
 کرده می شود از زائد بر حرفهای اصلی بمقتضای معنی که در حروف زائد باشد در میزان پنجم
 آنرا ایراد نمایند چنانکه میزان منقطع مفعول است بر حرف و بیهم و او زائد است و میزان نیز همان
 بر دو را بمقتضای آنرا فرقی باشد میان زائد و اصلی بدانکه نیست و در زائد چیزی که اگر حروف کنند
 دلالت کنند بر آن که جمله زائد بر آن دلالت میکند زیرا که الف ضارب زائد است و اگر حذف کنند باقی
 بر اسم فاعل دلالت نمیکند بلکه مراد از زائد آنست که تقابل فاعلین و لام نباشد اعلم از آنکه
 زائد باشد برای عوض یا از به تکثیر حروف کلمه یا بواسطه الحاق بغیر یا فاعله معنی زائد و اللفظ
 الالمبدل من تاء الالتمثال فانه بالتاء مکرر حرف زائدی که بدل کرده شده است از تاء و فعال
 پس بر ستمیکه بدل از تاء و فعال تعبیر کرده نمیشود و اللفظ مبدل بلکه تعبیر کرده میشود و تاء و فاعله
 و ایند میزان منقطع ابهتال میباشد تبار و قرشت نه منقطع بطار حطه از برای بیان مبدل عنه یا از به
 دفع نقل مبدل بجا موصوفه و وال همزه اسم مفعول باب فعال و جمع در الالمکرر للحاق و لوجه فانه
 بما تقدیمه و ان کان من حروف الزیاده عطف است بر الالمبدل تقدم بقاف و الهمله منی علم
 از باب تفعیل یعنی دیگر حرفی که مکرر آورده شده است از برای الحاق یا فی الحقیقه زیرا که غرض از
 زیاده بواسطه الحاق گردانیدن کلمه است مانند چیزی که موازن آن کلمه در آن چیز حاصل است پس
 اراده کردند در وزن تبیین بر آن پس بر ستمیکه مکرر الحاقی تعبیر کرده میشود و آنکه مقدم شده است
 و اگر چه باشد از حرفهای زیاده مکرر نام است از یکجهت با فاعله باشد یا فاعله و ذکر و انکان
 من حروف الزیاده برای تاکید و سبب آنست یعنی هر چند مکرر الحاق و غیر الحاقی از حرفهای زائد باشد
 در میزان با تقدم تعبیر کنند نه بلفظ بدانکه و ان کان سطوت است بر جود و ای ان که من حروف
 الزیاده و ان کان من حروف الزیاده و در حروف زائده در آخرین بیت جمع اند بشعر سالت احرار
 از ان معنی همما به فحوائد و لا یخل ان و تبیین سوال کردم و پرسیدم از غنی حروف فاعله را
 از فاعله آنها پس گفت عشتبیه و امساک مکرر دینا است و اسان کردن و نرم ساختن است و معنی بودن
 ایشان حروف زائد آنست که هر گاه خواهند حروف زاید کنند یکی ازین حروف ده گانه زائد سازند
 و مراد آنست که این حروف بیرون زائد میباشد و اینصورت میباشد و الحاق زیاده حروف است و در

گرد و مانند کلمه که فوق اوست در عدد و حرف از جهت تعادل معامله وی مثل قر و کو که در نش فعل است
و ملحق بجعفر تعبیر کرد انداز اول دوم و سیم که تعبیر کرده اند بان خبر اول و آن لام است
مثال مکر غیر الحاق اگر است و نش فعل تعبیر کرده اند از نشانی آنکه تعبیر کرده اند از اول
که عین است از جهت تمیز بر آنکه اعتبار ثانی مثل اعتبار باد است و مثال مکرری که از حروف
زائد است و آن مثل است که ملحق است بدخ و مثال غیر ملحق علم و قرو و فتح قاف و سکون را و اول
سهکلات زمین درشت مثل شبنم و حجابی است یعنی شتاب کرد مکرر هم مفعول باب تفعل یعنی باز نگردان
الحاق بجای همه و قاف در رسانیدن و رسیدن و با خبر پیوستن و پیوستن و پیوستن و پیوستن
پیوستن بچیز و اسبق و در رسیدن الحروف بضمیمین جمع حروف بفتح زیاد و بکسر را سقوط افزونی
و افزون شدن (الاثبت) لفتحه ثانی نام شده و با موصوفه و اما فوقانی محبت و دلیل شناس از
قول اول المکرر یعنی تعبیر کرده میشود از مکرر با قبل مکرر بر مانی که دلالت میکند بر آن که قصد کرده اند
نکرده اند بلکه قصد زیاد ازین حرف کرده اند و بحسب اتفاق موافقت حرف با قبل خود و بمرسئ
است پس در نیوقت تعبیر میکنند از مکرر بلفظ و تحقیق کلام است که گوئیم تعبیر کلام نیست که الا المکرر
تکلیفای حال کان من کون الحروف من حروف از زیاده اول قصد التکرار اول استنباط
ای دلیل علی عدم قصد التکرار پس الا ثبت مستثنی منفع باشد که مستثنی منفع است بنا بر حال
و حال معنی عبارت قدر است که تعبیر از مکرر با تقدم واقع میشود بهر حال که باشد از بودن حرف مکرر
از جمله حروف زیاده آن بودن اول و آن حروف قصد کرده شده است مکرر یا قصد کرده نشده
مگر آنکه تلبیس باشد یا بیلی که دلالت کرده است بر عدم قصد التکرار پس درین هنگام تعبیر مکرر منفع بلفظ
خواهد بود نه با تقدم و مستثنی منفع است که مستثنی منه همراه او نکرده نشود و مانند ما جانی الا زیاده ای با جا
القوم الا زیاده یعنی نیاند مکرر کرده مردان مکرر زیاده منفع بلفظ و را همراه عین مجمره روز و منفع ناغ ساخته
شده از مستثنی منه و من ثم کان حلیت حلیه لا فعلیه و انجب که اگر از مستثنی منفع و من مکرر است با قبل
هست میزان حلیت تعلیل نه فعلیت با آنکه فعلیت نیز موجود است مثل عفریت که بعین مملک شتاب
پیر حلیت ملحق است بقیدیل بقات و من که چراغ اندان است و بر طیل بجا برنده و را و طایفه ملحق
که سنگ و راز است حلیت کسر و او مملک و سکون لام که تا فوقانی و سکون یا احتمالی صحنه است که
آزاد فارسی انگوزه و آنگره و در مبدی بینگ فزاند تم لفتحه ثانی و شتاب و سیم شده و از برای اثبات
بسیو بکمان بعید (و حنون و عشون و غول لا معلون) و (خون) که بعین من و سکون جا و کلماتین

یاخته نشده است در کلام عرب از غیر ذوات با تضعیف سواى وی اما بهرام بیار موصوده و را مملو
 سهرام بین سهره و از همتین اسم عجیب است و از لفظان غلمان و لفظان لغیر با موصوده و سکون طاء
 سهره و نون غلمان است و غلمان از جهت مذکورات او و قواص ضعیف و قواص لغیر با سکون و طاء
 مملات که فاعله است ضعیف است و ضعیف با قواص از لغت لغیر با آنکه بدستی که لفظان غلمان است
 لغیر با غلمان و سکون و در اول سهره و لفظان و جانب در از بر مرغ است و طهر آن بی بسته فعلان نیست
 زیرا که غیر مکرر است پس همچنین لفظان از جهت حمل بر تقیض بواسطه لازم و تقیض در اول غالب
 حاصل کلام از قول مصنف و غیر عنایتا اینجا است که حرفی که اراده کرده اند وزن آنها
 یا اصلی اند یا نه و اگر اصلی باشند پس اگر زاید باشند بر سه پس تعبیر آنها با و عین و لام است و اگر
 زاید از سه باشند پس باز او بلام دوم و سوم است و اگر اصلی باشند یا مکرر اند من حیث الصورة
 یا نه اگر مکرر نیستند من حیث الصورة یا مبدل اند از تا و افعال یا نه پس اگر مبدل باشند از تا و افعال پس از
 تا است و الا پس لفظ است و اگر باشد مکرر من حیث الصورة یا دلالت میکند دلیل بر آنکه تعدیه از کرده اند یا نه پس
 دلالت کند پس با تقدم است و اگر دلالت کرد لفظ صحت (تقیض) بفتح نون که کف و سکون یا تحتانی و یا مجزیه و
 با گونه چیز تر آن کاف تبین الموزون قلبت الزنه شله پس اگر باشد قلب در موزون باین طرز که موضع حرف
 بتقدیم و تا غیر تغییر داده باشد با قلب که شود وزن مانند موزون از جهت تنبیه بر ترتیب و فاصل (قلب) نمی بچول خوش نما
 از باب ضرب زنه بکسر از جهت فتح نون مصدر در اصل وزن بود و بکسر اول و او را حذف کردند و از آنکه ده دادند و تا و
 عوض محذوف آوردند زنه شد که قولک فی اور اعطش شل او مانند گفتار است در اول شل پس گفتار
 جار و مجر و متعلق شل حاصل یا حاصل شده خبر متبوعه و حرف است مانند نظیر مثال و اشال آن دار
 بدال و را از همتین سهرام جمع قیاسی او او درست بفتح هجره و سکون وال و ثم و او زیر که در اجوف
 و از دست پس و او را هجره بدل کردند با بر آنکه بدال و او مضموم هجره جائز است پس شد او و مقلوب
 ساختند باین طرز که فاء در اصل عین آوردند و در شد و هجره جمع شد و اول مفتوح و دوم ساکن و دوم
 باک بدل کردند و در شد و لکن از میرانش اعطش است بتبیه بر فائز این آور بر فاعله است
 (و غیر القلب) بصله کنایه مع انشای شروع است در بیان معرفت قلب یعنی و شناخته شود
 قلب در موزون باصل مقلوب مانند نایه آه نادی فتح نون و سکون هجره و یا تحتانی که اصل است
 زیرا که فعل مشتق از مصدر میباشد و نای دور شدن است حاصل آنست که نایه مواضع مصدر است
 در آنکه اقص یا فی مهنوز العین است نه نایه زیرا که اجوف یا فی مهنوز الام است پس معلوم شد که

خبر از همتین سهرام
 فاعله است ضعیف
 و قواص ضعیف
 و قواص لغیر با سکون و طاء
 مملات که فاعله است ضعیف است
 و ضعیف با قواص از لغت لغیر با آنکه بدستی
 که لفظان غلمان است
 لغیر با غلمان و سکون
 و در اول سهره و لفظان
 و جانب در از بر مرغ است
 و طهر آن بی بسته فعلان نیست
 زیرا که غیر مکرر است
 پس همچنین لفظان
 از جهت حمل بر تقیض
 بواسطه لازم و تقیض
 در اول غالب حاصل
 کلام از قول مصنف
 و غیر عنایتا اینجا است
 که حرفی که اراده کرده
 اند وزن آنها یا اصلی
 اند یا نه و اگر اصلی
 باشند پس اگر زاید
 باشند بر سه پس تعبیر
 آنها با و عین و لام
 است و اگر زاید از سه
 باشند پس باز او بلام
 دوم و سوم است و اگر
 اصلی باشند یا مکرر
 اند من حیث الصورة
 یا نه اگر مکرر نیستند
 من حیث الصورة یا مبدل
 اند از تا و افعال یا نه
 پس اگر مبدل باشند
 از تا و افعال پس از
 تا است و الا پس لفظ
 است و اگر باشد مکرر
 من حیث الصورة یا دلالت
 میکند دلیل بر آنکه
 تعدیه از کرده اند یا نه
 پس دلالت کند پس با
 تقدم است و اگر دلالت
 کرد لفظ صحت (تقیض)
 بفتح نون که کف و سکون
 یا تحتانی و یا مجزیه و

قلب با اول مفتوح و تا و

نیز دند معلوم شد که مقلوب است و متعجب بود و تشدید و اهلقتین ندرستی و پاک شدن از عیب
 زیاد از این شصت و شوبال شکل است به دولت آوده است خرقه نمازی کس بنیاس
 بفتح یا احتیالی و سکون همزه نویسی از باب علم و قلعه استعمال کارام و آور و شناخته میشود و قلب غلبه
 استعمال مقلوب چهارام بالمد و راهله آهوان سفید خالص جمع بهم کبیر را و سکون همزه و همجو در جمع
 دار و گذشت و اصل این دو کلمه که کثیر الاستعمال آرام است بفتح همزه و سکون را و در همزه و او بفتح اول
 سکون دوم و ضم سوم پس قلب کردند و در این رزن بر دو غفاله و عقل است قلعه کبیر قاف و تشدید
 لام کی استعمال طبع کرد و آن به اندر رجوع این اتسام نشد که اشتقاق و محبت و قلعت استعمال است
 بسوی اول که بیان اصل است بنابر آنست که ممکن است بیان و کل اصل بر ضرب نیکند و از اجتماع دلائل کثیره
 بدلول واحد و با و اگر ای همزین عبد الخلیل و جابو این و بر معرفت قلب بر مذنب خلیل است یعنی
 و شناخته میشود و قلب سایندن ترک قلب بسوی اجتماع و همزه نزدیک خلیل بن احمد مانند جابو که اسم
 فاعل است از جابو و محیی و اجوت یا کی مصور اللام پس اصل جابو محیی بود و بقیه یا و احتیالی بر همزه پس اگر
 قلب نیکر دند یعنی همزه و در مکان یا می آورد و ند و واجب بود که بدل سیکر دند یا چون بعد الف زائد
 واقع شده است همزه مثل سائر و سائل که از سار سیر و سال سیال است پس جمع میشود و همزه و کبیر
 کلمه و این بفتح است پس ظاهر شد که ترک قلب در ثل جابو مشتق می باشد بسو اجتماع همزین پس در باب
 شد نقد بر قلب و شلش بعد از ان اعلاش مانند قاض پس در جای که قلب جاری میشود ضم بر یا
 ثقیل بود انداختند و اجتماع ساکنین شد میان یا و تنون یا و فتاد جابو شد بر وزن تال و سیبوی صحا
 او گفته اند که نیست باک با تعلق همزین پس در جابو که هاشم جابی دست یا را همزه بدل کردند جابو شد و
 از جهت اجتماع همزین و کسر اول همزه دوم را بیا بدل کردند جابی شد و اعلاش او ثل قاض است ترک
 بفتح که اشتن و از اینجا است ترکیدن تحلیل بفتح خاء همزه و سار لام نام مردیست استاد سیبویه و در نحو بدانکه
 تنون نون ساکنی است که بعد حرکت آخر کلمه واقع شود و از برای تاکید نباشد تنون صورت کثابت
 ندارد و بلکه بلفظ است نه مکتوب مانند داول و دیا و به و نظائر آن او الی منه حرف بغیر غلظه علی الاصح
 یا شناخته میشود و قلب بر سایندن ترک قلب بسوی منع حرف بغیر علت منع حرف بر مذنب صحیح تر و آن
 کسی است یعنی اگر تقدیر قلب نگنند موری می باشد بلفظ بسوی منع حرف ب علت بنابر دو مذنب چنانکه
 ذکر فرما هم کرد و صحیح از ان دو مذنب کسی است مشعر مذنب عاشق زنده بها جداست چنانچه
 مذنب و ملت خداست و در شری که منسوب است بسوی مصنف مذکور است که علی الاصح اشارت

بفتح یا احتیالی

بفتح یا احتیالی

بفتح یا احتیالی

که بزرگ و جبر آن قلب است با آنکه قلب بر لغت ایشان ثابت شده است در اشکبار آمده
 و از آن سیمه آید بر مذمت کسای نیز محالست از دو وجه اول من حرف غیر علت و دوم آنکه هیچ شیء
 شادی است و محال را هیچ برافا نمی کنند و بر مذمت و از آن سیمه آید که حالت ظاهر ازین وجه
 آید آنکه اگر اصل شیء را که اصل شایع باشد باقی نمی گذارند اکثر است ازین و نیست بیشتر است
 و دوم آنکه حذف نموده و از آن سیمه آید که جمع از شادی است و فعلها برافا من جمعی کنند
 گفته است و صحاح مثل شادی و الفیج و مانند معاری ای شایعی است قلب کردند و نیز رایج است
 پس حذف کردند و از متوسطه را و یا از اخیر را بلف بدل کردند و یا اول را و یا اول و شادی شد و حذف
 از حذف و همچنان است حذف یعنی حذف مانند قلب است حاصل آنست که وزن میکنند فاعله را که
 از آن حرف حذف کرده اند اعتبار آنچه باقی میماند بعد حذف کرده باشند از میزان او نیز حذف کنند
 الفولک فی قاض فاعله و غیر قول تو در میزان قاض فاعله حذف لام از مثل مؤن قاضی گذارند
 و ام و جزان و توانا و حاکم و زورمند هم فاعل است از باب ضرب و ناقص بای حکمت دندان
 هر کسی ترش کنند شود و دیگر و دندان قاضی که شیرینی شمع قاضی که بر شوت بخورد و خفا
 ثابت کنند و بود و خبره را از رتبه و از طرف مذکور و در قلب حذف عدول واقع نمیشود و الا ان چنین
 فیها الاصل اگر آنکه فاعله هر که شود و هر که مقلوب و مخدوف است اصل پس در وقت فاعله اصل
 که میزان آید و در اصل فعل است و میزان قاض و در اصل فاعل است و بین فعل مضارع مجول ثابت
 از باب فعلیل و اجوت یا فی و تقسم الی صحیح و متعل و تقسم می شوند انبیه اصلی اسم فعل لبوی و قسم
 یکی صحیح و در متعل الضم و تشدید لام اسم مفعول باب فتعال و مضاعف اعتدال بهار شدن و بهانه
 آوردن انقسام بخش کرده شدن و تقسم مضارع مؤنث غایبه است از آن صحیح فاعله فاعله
 حرف علتی متعل آنست که در وی حرف علتی است و حرف علت و از الف و یا جمع است و در وی فاعله
 و وقت بند و گران ای ای ای چوبت خود چون زمانی دای و ای بدو الصبح بگذارد و صحیح
 ضد متعل است یعنی صحیح آنست که در حرف علت نبوده باشد صحیح فتح صا و کسره حاد امین تندرست
 و یک از عیب فاعله متعل با فاعله مثال پس که که فاعله بخش حرف علت باشد مثال است بکسره و کسره
 زیرا که مانند صحیح است و تصاریف خود وقتی که نامنی باشد سبکی و عدد و عدد و آنچه چنانکه سبکی
 ضرب هر از برون و بالعین اجوت و بلکه که عین فعلش حرف علت باشد اجوت است و فاعله را که
 میانش از حرف و صحیح خالی است یا از هر آنکه اعلال در رسا است که همچو اجوت است حرف فاعله

نقص است از آن غایت

نقص است از آن غایت

نقص است از آن غایت

نقص است از آن غایت

نقص است از آن غایت

نقص است از آن غایت

نقص است از آن غایت

میں

میں

وسکون ثانی دنا شکم و دون ہر چیز و ذرات الٹے متقابل ہیں ذرات الٹے بہت بھیم ذرات مجر و ذرات غلٹ
 والے ملفوظہ بعد لام نہ مقبوع یعنی خداوند بہ حرف سے آید و تمینکہ صغیرہ واحد متکلم باشد چون قلت
 و بلیت (و باللام مقبوع) و کلام غلٹش حرف علت باشد مقبوع بہت ذون وقاوت و صا و ممل
 و آن راناقص نیز خوانند زیرا کہ سبب جازم آخرش نقصان بہ میرساند یا بعضی اعراب قبول نمیکند
 و آن رفع است (و ذوالاربعہ و مقبوع) نام ذوالاربعہ بہت بھیم ذرات مجر و فتح ہمزہ و با و موحده وین
 مہا سینیہ خداوند چہا حرف از بہت بودن ماضی ہر چہا حرف و تکیہ متکلم واحد باشد مثل غوت و بہت
 (و بالفاء و اعمین و بالاعین و اللام لغت مقبوع) و کلام فاعلینش یا عین و کلامش حرف علت باشد
 لغت شرون بہت بلیج لام و کسر فاء اولی وقاوت و صا و ممل از برای التفاف و در حرف علت یا در اول
 و لغات خود را و جامہ پیچیدن اکثر ان بقاوت و را و مملہ نزدیک شدن و تحقق تقاضای کہ لغت
 از بہت اجتماع و در حرف علت لغت گویند و لغت و لغت قلیلہ الیست از قبائل پانگندہ جمیع
 و قلیا بلیج قاف و کسر با و موحده و سکون یا تختانی فرزندان یک پدر مانند ذیل الفخ و او و سکون
 یا تختانی کہ کلمہ شمس است و نام وادیت و جنم دیوم بلیج یا تختانی و سکون و او کہ روز است
 فی التثوی لظہم اندک اندک خودی کن یا نور روزید و درہ خفاشی بانی بی فروزید و بالفاء و اللام لغت
 مقبوع و کلام حرف علت فاعلش باشد لغت مقبوع بہت فاء وقاوت از بہت افتراق دو
 حرف علت و در افتراق از بہت گردانیدن و مصنف متعلی بہ حرفی را مثل و او و یا کہ اسم و حرفی نہ
 از حرف نمی ذکر کرد بہت قلت ایشان (و اللام اسم الثانی الحیر و عشرہ آیتہ ہر اسم ثلثی مجرور
 و ہا بہت یعنی وہ وزن است مقدم کرد اسم ثلثی مجرور بنا برانکہ کثیر الاستعمال است واضح است
 از رباعی و خماسی مجر و کیم را و اول الہتین تنہا ذراتی عشرہ لغات عین مہملہ و شین مجر و او مملہ
 مگر عند التریب باعد و دیگر کہ سکون شین است قولہ تعالی فالفجر منہ اثنا عشر عینا یعنی
 پس روان شد از ان سنگ دوازہ چشمہ و اگر بے تا باشد سکون سین است مگر عند التریب کہ
 مقبوع اشین است مانند اثنا عشر و ثلثہ عشر (و اتمہ تفتتہ اثنا عشر قہما) و شمت عفا بعد التزام حرکت
 از برای تعذر ابتدا ساکن یا تغییر و سے و انضای و بسوی کلفت و بعد ترک اعراب لام میخوابد و در
 بخش را بجا نیست کہ چون فاعل متحرک می باشد در اسم الفعل بے اعراب متعنی است کہ وزن
 اسم ثلثی جزو دوازہ بنا بود و باشد از بہت ضرب احوال ثلثہ فاکلم و فتح و کسر است را و اول الہت
 عین کہ حرکت و سکون است زیرا کہ چون سہ در چہا ضرب کنند سہ را چہا بار بگیرند یا چہا بار

و در زده شد و قیضی مضارع ثانی مع لوم و غایبه از باب انتقال ناقصه قطعه منها فعل و من و من
 سقط بسین ممله و قات و طاء ممله ماضی معلوم مضارع قطعه بالضم و قات و ن استقال نه شله و قات و ن
 انتقال یعنی افتاد و از آن روز و یکی فعل مضارع اول و کسر زانی و واسطه گران و شستن فعل مضارع و کسر
 و قیضیه هر دو لازم باشند چنانکه عارض ماضی مضارع که ماضی مجهول است و دیگر فعل کسبر اول ماضی
 از جهت گران و شستن فعل مضارع که کسر و بسو فاعله علی الاطلاق خواه لازم خواه غرض و اما مانند ضرب اگرچه
 در و از کسر فعل بسوی فاعله است اعتبار ندارد از جهت آنکه عارض ضم در محل زوال است بسبب آنکه
 و جازم و فعل الدل ممل منفی و جواب سوال مقدرت و تقدیرش آنست که شما از آن ثلثانی خبر در آورده
 حصر کردید یکی از او را نشنیدید پس ضم دال محله که کسر مخبره و آن دایه ایست خود و دایه بهیه پس که آنرا
 و تا زنه این غرض که مخبره و سکون را و بسین معلمات و در سندی بنویسند و با مجهول و فتح و او
 گویند و گرگ و در باب کعب بن مالک گویند جاویدش یومئذین معرشته ما کان الاکمر من الدل علی جابجی
 و مخبره حرف سوم جیش الفتح بنیم و سکون یا و تحتانی و شین مخبره و الفتح لام و سکون و او قیس بقاء
 و یا و تحتانی و سین ممل ماضی مجهول از باب جابجی و او بی معنی بین و او سین معلمات همه طرقت تعبیر
 که نزول سافست آخر شب برای استراحت و اعراض از باب انخال نیز لغت است سفت میکند
 شاعر شکرا و بسینان که در بابیه از بهر جنبه آمده بود یعنی آمدند سپاه و بسینان پس که اگر
 اندازه گرفته شود و محل نزول از آخر شب او را نباشد مگر هیچ محل نزول و دل تقریر و بسینان که در آن
 شده است و دل که ماضی مجهول است از دو مال بدول و او لا و شینی و دایه بهیه و قیضیه لغت فعل
 آنست که در محل فعل است و بقول است بسو اسم مانند غیر شین مجبور را و اسماء که ماضی معلوم تفعیل است
 از تشبیه یعنی دامن بر وزن و هم آهسته شده در محمض و کسر مخبره نیز آمده است بمی شیرین آتش هر
 گشته فراخ از دینت و التعلی دی روز و را با شب تو یکدیگر می خواند آب سرین تو چرا می از دینت کوه ندیده آ
 باین بی سنگی چنان بکیم و بین ممل ماضی مجهول از باب منع صحیح و در الحجاب ان ثبت مغفله اصل انشراح
 آخر انکار و این کلام نیز جواب سوال مقدرت و تقدیرش آنست که بسو آه و زن مذکور میگوید
 ها ممله بنیم با موصه نیز آمده است و ان جمع جهاک با کسر میبندی را و یک غیر آن و امیر بسین خط
 و تفسیر خود جهاک لغت معنی را یعنی شایسته و شایسته کام نوشته و تقدیر جواب آنست که یک کسب و ضم معنی شایسته
 بلکه مشهور که برین است یا بصفتین اگر جهاک کسبر اول و ضم و زن ثابت باشد یعنی اصل قرات امام عاصم و غیر
 درین آیت و اسما و ذات الجهاک بصفتین است یعنی سوگند آسمانی را که صاحب را بهماست اگر کسبر اول

چهار بلائیست: و نحو گفت بخوزنیة گفت: و مانده گفت: این لفظی که بفتح فا و کسر سین باشد و دوم ادوات
 حلق نبود جائز میباشد و در دو فرض فقط یکی گفت بسکون عین و دوم گفتن بفتح کسر سین بسته که بعد از
 سلب حرکت ماقبل در و اتباع مانده نیست و نحو عضد بخوزنیة عضد) و مانده عضد یعنی لفظی که مفتوح الف و
 مضموم ست جائز میباشد و در عضد بسکون دوم و جائز نیست در ان عضد بصرفه فا از جهت نقل از عین
 چنانکه نقل کرده اند کسره در گفت از بر نقل منه و بعضی بخوزنیة کرده اند و نحو علق بخوزنیة علق و مانده علق یعنی
 لفظی که فا و عین و مضموم بود جائز می باشد در و علق بسکون دوم و نحو ابل بخوزنیة ابل و مانده
 ابل کسرتین که در سابق رقم یافت و بلز کسرتین با و موحده و لام و ز از حجه که زن فریبست جائز می باشد
 ز ران ابل و بلز بسکون دوم از جهت انتقال دو کسره و لا ثالث لهما نیست سوم هر دو را یعنی نیست
 در کلام عرب فعل کسرتین مگر ابل در اسما و بلز در صفات مگر ای استقرا از کلام مضی و کلمات دیگر که
 برین وزن نقل کرده اند فصیح نیست ثالث بدو تا مثله اهم لاست و بنی بفتح و اما حار و مجر و رجب
 و نحو قفل بخوزنیة قفل و مانده قفل که بسکون عین ست جائز میباشد در و قفل بصفتین علی س که بر یک
 اندیشة و فر و رای یصح رای همل و سکون همزه و اکثری برخلاف این رفته اند بجه عسیر و سیر از جهت
 آمدن عسیر بصفتین عین و سین و رای هملات که دشواریست و سیر بصفتین یا استخوانی و سین و راهملتین
 که آسانی ست و کثیر استعمال سکون ثانی ست زیرا که فرع واجب ست که اخف از اصل باشد در
 اینجا اصل اخف از فرع ست و لکن بجمع خمسة و را سم رباعی مجر و اینجا صیغه است
 و نسبت عقل مقتضی آنست که چهل هشت صیغه باشد که چهل میشود از ضرب احوال ثلث فا اتم
 و فتح و کسرت در چهار احوال عین که سه حرکت دیگر سکون ست پس در چهار احوال لام اول و یک
 سه را در چهار حرف که دیم دوازده شده و دوازده را که در چهار احوال عین که سه حرکت و یک سکون ست
 پس در چهار احوال لام اول زیرا که سه را که در چهار ضرب که دیم یعنی دوازده را چهار بار که فتم یا چهار احوال
 چهل هشت گشت اما باستقرا همین پنج یافته شد و اندکی جمیع بفتح جیم و سکون عین همله و فتح فا
 نام یکی از ائمه اثنا عشر رضوان الله تعالی علیهم اجمعین و جو سه خور و جو سه بزرگ و بدو قبلیه
 از اینجا عام و از آنجا خاص بسیار شیر و دوم زبرج که نیز از حجه و سکون با و موحده و کسره را با و جیم زیور
 و ابر که که اندک سرخی داشته باشد و سوم برتن بصرفه با و موحده و سکون را و همله و ضم تا و مثله چنگال
 جانور درنده چهارم و پنجم کسر ابل و سکون را و هملتین و فتح با و عرب دوم کسرت اول و پنجم دوم و آن از سه
 تا سه و چهار بر نقره سازند و پنجم قطره کسرتان و فتح می و سکون طار و راهملتین صند و سه که در ان

و در این چهار باب از بهر اشتغال است و از تزیینیه اجتناب کثیره و هر اسم مزیدیه ثلثی در باغی را بنا به بسیار اند
و در تحت ضبطی آئید مزیدیه میم و سر را منقوط افزون کرده اند اسم مفعول باب ضرب و اجوت یا
احش مزید بود مانند بیع و لم یج فی الخاسی الاضطر قوطا و نیاده است در خاسی مزید مگر عطف و بسط
عین ممل و سکون ضا و مجر و فتح را و هاء و نم و فا و سکون و او و ط و ممل و ان که با سبب نرسد و کربا سبب
کاف تازی و سکون را و غیر منقوطه و با موجه و سین غیر منقوطه و اخاسی که با و کربا سبب
کربا سبب بانو نیست مانند حرا و ازان که کوچک میباشد چون در شش پزند تا برنجند و در خانه بیشتر باشد و خاک
زنگ و کربا سبب است و از کربا سبب و از کربا سبب و از کربا سبب و از کربا سبب و از کربا سبب و از کربا سبب و از کربا سبب
و سکون عین ممل و کسر با و حده و سکون یا و تخانی باطل و دیگر قریبوس که سبب قات و سکون را و فتح
ما و مملیتین و نم با موجه و سکون و او و سیر و هاء آفت و بلاست و دیگر بقصری و سبب قات و با موجه
و سکون عین ممل و فتح باشد و در ممل و نام شاعری و در نجاشون باید خواند الف او بر ک
التقاء ساکنین افتاده است و دیگر خند کس و فتح خا و مجر و سکون و فتح و ال و کسر را و مملیتین و سکون یا
تختانی و سین ممل و شراب انگوری گفته در فارسی فی الف میم گویند شهر می که بدنام کند و در و خا و غلط است
بلکه می میشود از مردم نادان بدنام بد علی الاکثر متعلق است با خبر یعنی خند کس و فارسی مزیدیه پند
اکثر است زیرا که چون او اصلی است و بازاید و در نش تحلیل است تا مزیدیه خاسی باشد و مزیدیه یعنی بشر
نیز زاید است و در نش تحلیل است پس مزیدیه رباعیست که می حکم محمد مصراع و نام نام از باب ضرب
و جوت یا فی ممل و الام اکثر فتح مجر و سکون کاف و فتح باشد بسیار تر اسم تفصیل است و احوال الانیه قد
تکون للمحاجه و حالهای انیه اسم فعل می میباشد از برای فقار و حقیل تغییر از مانی انیه کالمانی و کالمانی
و الام و اسمی الفاعل و المفعول و لصفه است و فعل تفصیل المصدر و اسمی الزمان و المكان و الایه و غیره
و المنسوب و الجمع و التقاء ساکنین و الابد و الوقت و مجرای و مضارع و تمثیلین مجر و با و حده و فتح و ال
موت از باب تفصیل اسمی همین بود و چون بجهت اضافت افتاده و منصرفه و ممل و عین مجر و بوزن طبع التقاء
بهر سبب و یک دیگر را دیدن ابتدا فکر کردن وقت اتمام و فایستادن و تکون للتوسع و کاسی میباشد
احوال انیه از برای توسع که بسین و عین مملیتین سر وزن تصرف فراخ کسرون کالمنصور و الممد و غیره
بقات و صاد ممل اسمی که در و الف مقصوره باشد مانند بشری و جلی که اول با هم خبر خوش است و در و هم
زن آرتن است و مجر و ممل و و ال ممل اسمی که در و الف مقصوره باشد مثل سحر او و مد که دشت و سبب
و ذی الزیاده و هر کل خا و حده حرف را و مذکر اگر کثرت حرف دلالت میکند بر کثرت یعنی و تکون للمحاجه و کالمانی

احوال انبیه از برای بحالیه ضمیم و ضمیم و فتح فاعل و سبب و همله ضمیم غیر بی بودن و فاعل و ضورت یعنی از برای
 مناسبت لفظی لفظی دیگر کالامات و نحو الاله بالکسره و آن تبدیل فاعل است کسره و قد تمکون الاستفقال
 و گاهی می باشد احوال انبیه از برای دفع اشتغال تمکون مضارع مؤنث غایب از باب نصر و جوف و او
 اصلش تمکون بضم فاء و با قبل و او نه است شغال بنا بر شمله و تافت کردن باز و شستن است و تخفیف الهمزة
 و الاعلال و الابدال و الادغام و الحذف همچو سکه که درن مجزوه و تغییر حرف علت برای تخفیف و بدل ساختن
 حرفی بحرین و پنهان کردن حرفی در حرفی متشغرا یک در دیده و جهان مریکی ساختن به قدر شناخت چو
 اشک از نظر انداختن به یاد آنکه احوال انبیه گاهی برای اضافت می باشد و گاهی برای غیر حایت
 و مراد از اول آنست که ضم معنی بر و موقوف باشد و اول احتیاج معنویست و آن از اما ضی است تا جمع
 و دوم احتیاج لفظیست همچو التماس کمین و ابتدا با کمین و وقت و غیر اینها از ابواب و چون برین حیثیت
 بنویسند صلت الیه ساخت تخفیف بجای مجزوه و وفا تفصیل است و مضاعف اطلاق بعین همله در لغت بسیار علیل
 شدن است و مصدر باب افعال همچنین ابدال بیا و موحده و دال همله اول مضاعف است و ثانی صحیح
 ادغام بدال همله او خال و البلاج حرفی در حرفی مصدر باب افعال حذف فاعل همله و سکون ذال محبه
 و فاعل نخست و در کردن لما ضی للمثلثی المحجور و تماشای انبیه ضی مرفعل ثلاثی مجزوه است فاعل ذال مثلث
 یفتح عین و مضارع او چنانکه مذکور میشود با یفعل بضم عین است یا یفعل کسره عین است متعدی باشد یا لازم
 و دوم متعل است کسره عین و مضارع او یفعل است یفتح عین یا یفعل کسره عین متعدی باشد یا لازم و سوم متعل
 است بضم عین و مضارع او یفعل بضم عین فقط و جمیع صیغها لازم می باشد خود قلمه مانند قلمه از باب نصر و او
 قتل یفتح قاف و سکون تاء و ثانی نشستن بخوابیدن و اخذ و است مانند شمال و نظیر غیر آن شاکر خود قلمه
 و ضرب و مانند ضرب بیا نشستن واضح است ضرب یفتح ذال محبه و سکون را از آن است متعدی اند و قد جلس و نشاند
 قلمه و جلس قلمه و نشستن قلمه و عین همله نشستن از باب نصر و همچنین جلس بضم جیم از باب ضرب و اینها
 لازم اند بدانکه فعل دوم می باشد لازم و متعدی لازم آنست که از فاعل گذرد و مفعول نخواهد بود همچو جزم
 یعنی شاد و شاد زید و شاد است که از فاعل گذرد و مفعول به خواند و مفعول به آنست که بر وی فعل فاعل
 واقع شود مانند ضرب زید و غیره یعنی زرد زید و را و نیست اعتبار نمایند و سبب یزید که لامنی و مضارع هر دو متوج
 بعین اند زیرا که او فتح فعل کسره را این با فتح فعلی مضموم بعین و عین را فتحه ثانی را آن داده اند که حرف
 ثقیل است و کسره و ضمیه حرکت ثقیل و شربه و در فقه و دوم مانند شرب است الخ شرب بهر سه حرکت شین
 و سکون را و همله نوشیدن از باب سبب اول صحیح است و ثانی شمال و ادوی و هر دو لازم اند و فرج و وقت

و جرب بحجم دراز و مملو با سوره از مخرج هر چند از مودم از وی بنود سودم چمن جرب که جرب است
 بالند است یعنی هر که باز نماید زده را فردا بدوی پیشانی قائل بقات و تا و فو قانی بگوید که گاه
 اگر در انطاق بعد از سوره و قاف روان شد افتد بقاف و دال و را و هم لیتین توانا شد مخرج برآمد و
 اشتها بلبشین و برای موده غالب شد سفیدی اسپر بر سیاهی او و همچنین است اشتها بلبشین و همچنین
 بای موده آندودن یعنی مجمره و الدین به لیتین دراز شدن موی تو کام شد مخلوط بعین مجمره و مملو
 او بخت بگردن شتر و بالای او رفت و جمیع این که مذکور است یعنی بدخج برای آن نیستند که مصادر
 اینها و مصدر و خرج مختلف اند و استکان قبل نقل استکان فاعله شافعی استکان بلف گفته شده است
 که بروزن نقل است مشتق از سکون بختین سین مملو و کاف که آرام گرفتن است پس مد یعنی
 الف و شاد است و با شباع فته کاف ناشی شده و بحر سیده و استکان یعنی خضع است یعنی فروتنی
 و قبل است نقل من الکلون و گفته شده است که استکان بروزن است نقل است مشتق از کلون بالفتح
 که بودن است گویند که نسبت خضوع خود و تغییر شد از کونی بسوی کون دیگر چنانکه الحاق و فنی که از
 حالی بسوی حالی بگرد پس اصل استکان است سکون باشد فته و او با قبل و او را با بلف بدل
 کردند استکان شد و فنی گفته مشتق است از سکین بالفتح و سکون یا محتانی که گوشت را از فنج زمان
 است زیرا که خاضع و راضی است پس اصل استکان است سکین باشد فته یا با قبل و اند
 و بدل بلف کردند استکان شد فاعله قیاسی مد یعنی الف و موافق قیاس است چنانکه در استقام
 و استجاب است و این نه باب ابوعلی فارسی است و مد و مد حرف علت ساکنی که حرکت ماقبلش موافق با
 یعنی و او ساکن ماقبل مضوم و یا ساکن ماقبل مکسور و الف پیوسته ساکن ماقبلش مفتوح است مثل
 ما و لا ففعل لمان کثیره پس فعل مفتوح عین از برای معینهای بسیار است که تحت ضبط نمی آیند زیرا که
 مفتوح عین خفیف است و لهذا استعمل میشود و در انواع کثیره از معانی معان افتح میم و عین مملو و اصل
 معانی بود جمع معنی و آن چیز است که از رابطه قصد کرده شود و یا می اوز برای التقای ساکنین افتاده
 چنانکه در قاض و باب المفاعله یعنی علی فاعله و باب مفاعله بنا کرده میشود و فاعله مفتوح عین در باب
 و افعاله ضم عین در مضارع مفاعله مضمر و با موده مفاعله است و مراد از باب مفاعله فعلی است که بعد
 صیغه مفاعله واقع شود و مفعول بسوی غالب اگر چه از باب نصر باشد از جهت بسیار آمدن فعلی پس
 مفاعله ازین باب مانند کسر بالکسر و کسر بالفتح که بعضی مفاعله در پرست و بسیار است مفاعله غلبه است و
 و غلبه فاعله جیره شدن است حاصل آنست که مقصود میان غلبه است در فعلی که آمده است بعد از مفاعله

بر دیگر پس هرگاه گفتی کاسی آتشنا کردن آن را که در جبر و نهی و نوری است با میدان را که آن
 از بسوی غیر است پس اگر تو در کرم بود غلبه کنی و از آده بیان آن در شش با شش بنا کنی فعل
 شش ج بعین از جهت کثرت معانی او و خاص کرده ابو از اجواب فعل شش ج بعین
 ابوی آنکه بهضارع و مضوم بعین باشد اگر چه ازین باب باشد مانند کرم که از باب شریعت
 و مثل ضرب چنانکه ضاربی فصرته اجربه از برای و جوی کند و گوشت خود را کاسی فکر مندا کرمه مانند کاسی تا آخر
 شش کرم در این غلبه کرم در کرم برد و غلبه میکنم در کرم و کرم ففتحین جواغز دی ست الالباب و عدت
 و بعیت و بعیت مگر باب و عدت و بعیت یعنی مثال خواه و ادی باشد خواه یا لی و اوجت یا لی
 و ناقص یا شش فانه افعله تا کسر پس بدستیکه شان نیست که بنا کرده میشود از آنها فله ففتح عین
 و راضی و افعله بکسر عین و در غایب از این حکایت بفعل مضوم عین واقع شده اند پس میگویند در
 فوعد و فاعده یعنی و عده گرد پس غلبه کرم در و عده و غلبه میکنم او را در و عده و با یعنی معیت
 و اجمع و فروخت مرا پس غلبه کرم او را در فروختن و غلبه میکنم و را مانی فرست و در مینه و نیز انداخت
 مرا پس غلبه کرم او را در تیر انداختن و غلبه میکنم او را در تیر انداختن بدانکه صفت استنکار و از
 قاعده مذکور مثل فا و ادی و یائی را مانند و عده و سیر از برای آنکه او نقل میکنند بسوی فعل مضوم عین تا از
 نیاید خلاف نخست ایشان زیرا که مثال مضوم عین نیامده است و استنکار و مثل عین و لام یا لی
 زیرا که نقل میکنند و ابسوی فعل مضوم عین بلکه نگاه بسید اربد از بحر آنکه اوج و ناقص یا لی
 از فعل مضوم عین نیامده است از برای آنکه اگر مضوم عین را بدل شود با و او پس ملتبس شود
 بذات و او چون الگشائی فی نحو شاعر فی شجرة اشجرة بفتح ش شین مجر و سکون عین مملو
 چهره شادن بشعر و یگونی بغر و زوایت کرده شده است از کسائی آنکه بنا کرده میشود و مانند شاعر
 شجرة شجرة بفتح عین در غایب یعنی در فطر که عین الفعل باللام افعاش حوت حلق نیست از جهت شغال
 حوت حلق یعنی در شعر نبرد و با من پس نبرد کرم من در شعر او را نبرد میکنم و را شاعر ای بزن که آبی
 بر سار آن توان زد و شغری بخوان که با آن طبل گردان و آن ده و فعل بکسر فیه العلم الاخران و صداد و
 صراع نائب شرم علی کبیر عین مملو فتح بیارها جمع علت کبیر عین و تشدید لام اخرا بفتح همزه و
 سکون حاد مملو و از مجموع جمع حزن باضم و فتحین افتخار بفتح همزه و سکون و از مجموع جمع ضد کبیر ضا و حمزه
 و تشدید دال یعنی کبیر عین بسیار میباشد و بیارها و اندوه با و ضد با و اندوه با که شادهاست یعنی
 صغیر باضی کبیر العین اکثر برای علت و هم و فرح میباشد و گاهی از برای غیر اینها نیز باشد قسم و

جواب سوال مقدرست و تقدیرش آنست که شما گفتند که فعل مضارع عین لازم ینا شد و جهتک الدائم
عین متعدیست زیرا که حسب برای ملل و حله مله و با موصوده ماضی معلوم مؤنث است و در فاعل است
و کما فاعلش یعنی فاعل است سر جواب آنست که این مثال شاذ است با آنکه محمول است بر خدمت
یا جاره ای جهت بکس حسب نیز لازم باشد ای مفتوحه و سکون یا رتختا فاعل حرف تفسیر لغیر
پیدا کردن حتی سخن و آنکارا ساختن چیزیست پوشیده است متذکرین و ذوالمتین ماضی معلوم از
باب نصر و ضرب و مضاعف اما باب سده فاعلیم ان یضم لیمان بنات الواو لا للنقل و اما باب سده
صیغه ایست که ناظر خیال کند که مضموم لعین متعدیست زیرا که میگوید سا و القوم یسودهم و سودت
و سیادت با کسر یه است پس قول صحیح آنست که برستی که ضم فاعل از برای اظهار بنیاد است نه از
برای نقل بنات بکسر یا موصوده و نون و تاقوقانی بنیاد نقل کفحت نون و کون قاف بدون ازجا
بجای شمع می زد و ننگ زدو است که من میدانم چو گوشه میکده جانست که من میدانم چو وادی
آنست که تقدیر کلام چنین باشد و اما باب سده جواب اعتراف دیگرست و اعتراف آنست که اصل
سده و قلمه سودت و قلمه است بضم عین فعل چنانکه مذکور است کسایت پس فعل کردن بضم عین بسبب
و حذف کردن عین از جهت التقاد و ساکنین تحقیق آمده است فعل بضم عین متعدی و جواب آنست
که اصل سده و قلمه بضم عین نیست و منوع است که چنین باشد از برای آنکه هرگاه که امر معتل لعین مشکل شود
حل کنند و را بر صحیح و نیاده است در صحیح فعل بضم عین متعدی پس سده و قلمه در اصل مفتوح لعین است
و کذلک باب بعثه و همچنین است باب بقیه یعنی صیغه کفار و فعلش کسور باشد کسره در و از برای بیان بنیاد
یست حاصل آنست که ضمیه رسیده کسره و راجعه اصلی نیست که منقول شده باشد از عین فعل بلکه راجعه
که برای دلالت بر واد محذوف و یا محذوف است اصل سده و لغت سودت و بیعت بفتح و او و یا تخر
و انفتاح قبلها الف شد و الف برای التقاد ساکنین افتاد و وحدت و بیعت شد بفتح فایضه و ادغام
فاراد را و ل تا دلالت کند بر آنکه او یست و کسره و او و فاراد ثانی تا دلالت کند بر آنکه یالی است و راجعه
باب خفت و بیعت بیان الیه برای و عین مملکتین با ضی مجهول جمع مذکر غائب است از مراعات بالضم که
کما بدشتن است خفت افتح خاتمه و سکون و او و فاراد رسیدن و همچنین است بیعت افتح ما و سکون یا و
تحتانی بیعت بضم یا موصوده و کسره آن و سکون نون و یا رتختا فاعل و تاقوقانی بنیاد یعنی رعایت کرده اند
خفت و بیعت بیان بنیاد اصل را و از باب خفت و جوف و او و کسور لعین است و مطلوب از باب
بیعت و جوف یالی کسور لعین است حاصل آنست که در خدمت فاراضه غا و نه تا دلالت کند بر واد محذوف

و نیز کسره و او د فاعل و در جهت تا دلالت کند بر ای محذوف بلکه کسره را و د فاعل و اول و ثان تا دلالت
 کند بر آنکه این مینفعه مفعول العین است بواسطه آنکه بیان بنه اجم است از میان او و یازیرا که اول
 تعلیق میگرداند معنی دوم بلفظ و مفعول خود دلالت بر بنه و تعلق و جهت اگر فتحه میاید اند فاعل بواسطه آنکه
 دلالت نمیکند بر حرکت عین پس از آنکه در میان نیا و او و یازیرا بر حذر کردن از آنکه مفعول
 با کمال فوت نشود بد آنکه قول غیر صحیح آنست که حدت در اصل سودت بوده نقل کردند از سودت بفتح
 عین بسوی سودت بضم العین پس نقل کردند ضم را بسوی سین و حذف کردند عین را از جهت
 اتفاقا ساکنین و همچنین است بعت صلیش بیت نقل کردند از بیعت بفتح عین بسوی بیت که عین را بفتح و
 صحت این قول آنست که لازم می آید ایشان را نقل وزن صلی بسوی ذری که مخالفت او است و حفظ
 شعر زبانگ مخالف جهان پر صداست و دم صور شد دم کش کر ناره و فعل للتعدیه قالبا و فعل
 یعنی باب افعال از برای تعدیه است اکثر تعدیه بفتح تا و سکون عین و سر دال مهلتین و یا تحتانی
 متعدی ساختن فعل لازم نحو اجلسه مانند اجلسه بحکم و سین مهله نشادم و در حلقه ششم سن لازم
 چون همزه افعال آورند مشد شد و للتقریص و باب افعال از برای تقریص است بعین و در او مهله
 و صا و عجمه و آن عرضه افتن چیزی است عرضه بضم عین و سکون را و هلتین و صا و عجمه چیزی که در میان
 انداخته شده است و هر که متعرض و فراموش شود نحو عجمه مانند اجلسه یعنی که و اندیم عرضه از برای
 بیع و اهل آنست که گاهی باب افعال برای تقریص میباشد و تقریص گردانیدن مفعول است بقریص
 اصل فعل چنانکه کوئی العبه اعی عرضه للبیع و جمله نشبا الیه یعنی عرض کردم و از برای بیع و گردانیدن
 او را نسبت دارند بسوی بیع و بیع و رتبه ذاکه هیضوره بفتح صا و مهله و سکون یا و تحتانی و ضم را و مهله گردان
 و ذاکه لاجمعه و همچنین کند سیفه و باب افعال از برای گردانیدن چیزیست خداوند چنین حاصل آنست که کار
 باب افعال میباشد معنی گردانیدن چه بیع و چه منسوب بسبب فعلی که مشتق است باب افعال از آن فعل
 نحو اعدا بعبیه مانند این ترکیب اعدا بعبیه و دال مهله صلیش و فتحه دال اول با تخیل دارند
 و در دوم ادغام کردند اند شد بعبیه بفتح با و سر حده و کسر عین و سکون یا و تحتانی و در او مهله و ضم یعنی غده
 رسانید شتر غده لضم عین و حمزه و ثبید دال گوشت پاره مانند کسره که در گوشت میباشد و ضم صا و دال
 و از فعل بعبیه صیرور است این ترکیب حصه بجا و صا و دال مهلات مشتق از حصار بفتح که در دین
 است نزع بفتح را و عجمه و سکون عین مهلتین غایه که از تخم افشاند و روید یعنی لائق حصار گردید کشت و
 قریب بحصار رسید و احصاء و نزع را از اول بنا بر این بینه فصل کرد که محاور اول در حصول و توفیق آن است

و متشابه است که نزدیک رسیدن وقت حصاد و زرع پس بقارنه و چهار جمعول زمان از آن ساختند
منزل حصول نمی بینی که میگویند حصاد و زرع و هنوز حصادش نگرفته اند بخلاف اول که بر حصول فعل
دالالت میکند و این فعل را بفتح حاء و سکون و یا و تحتانی و هم نون و اول آن
زات رسیده آن هنگام خبر است و موجوده علی صفت و باب افعال از برای یافتن چیزی است بر صفتی که است
و اینان شش است از وی یافته میباشد باب افعال یعنی آنکه فاعل یافته است مفعول را موصوف بر صفتی
که شش است از اصل آن فعل و آن صفت و جمعی صفتی فاعل است اگر اصل فعل لازم باشد مانند بخانه
ای و جده بخانه و آن صفت و معنی مفعول است اگر باشد اصل فعل متعدی مثل احمدی ای و جده محمود
چنانکه صفت میگوید نحو احمدی نماند احمدی یعنی یافته او را محمود و ستوده ستوده محله ای و الی ملحق بود
را بخانه و یا نستم او را مسک و رفت بضم زاء منقوط و سکون فاعل بضم با و موحده و سکون و یا
سبحه بفتح و تحتانی و صفتی اساک و محله از بخانه پرسیدند که شجاع ترین مردمان کیست گفت آن
که او از زبان جمع پوش او رسد که چیزی بخورند و سره اش آب نشود حکیم انوری در مذمت بخیل گوید
شجرای کاه تو سیاه و دیگر تو سفید چه از آتش آب هر دو بریده امید به آتش شسته نمی شود و از زبان
و آن که می شود دیگر از غور شیده وجود نصیبین و او و عجم حسنی ضد عدم لغت نصیبین غت کسر صاد و هما و یا
نشان و علامت و لاسب سلب بفتح سین ملامه و سکون لام و یا موحده یعنی و باب افعال گاهی
از برای بودن باشد یعنی فاعل اصل فعل از مفعول دور کرده است نحو اشکینه مانند شکسته شمع
یا و تحتانی یعنی دور کردم کله را از او و معنی فعل باشد بفتح عین و غلظه و اقله ای قلت ایع قلت
ایه یعنی بر انداختم راجع از فاعل قبلیه بود یا را نحو کما و انفتاح ما قبلها با الف بدل کردند و الف را
بجست اجناس سکین انداختند و فتح تاء را کسر بدل کردند تا دالالت کند بر بار مجز و شافی و الف
انفسل بفتح اقله کردن بین و غلظه قیس و الا کثر الا قاله و فعل کثرت غیر غالباً کثیر تکیه نماند بسیار
کردن یعنی و باب بخیل برای بیار کردن است بیشتر تکیه گاهی و غلظه میباشد نحو غلظت مانند قلت
او بواب یعنی جمع و یا فاعل یعنی بستم و یا را بواب بفتح جمع باب شمع از در دوست چه حکیم بجهت
رفتم چه شد شوق آمده بودم همه سرمان رفته و قلت و قلت و طاف و غلظه و غلظه
ای غلظه الا ثواب یعنی بریدم جامه را الا ثواب بفتح و سکون نماند شمع ثوب بفتح و گاه میباشد کثیر
و نفس فعل مانند جلت کیم ای کثرت الجوان بفتح جیم و و او آن کرد گشتن و گردیدن است در کار را
و غلظه یعنی بسیار کرد و طواف را گاه و غلظه فاعل باشد مانند موت المال یعنی بسیار مرد مال خواسته

والمستعده باب التفعیل برای متعدی ساختن فعل لازم باشد نحو فرغته مانند این ترکیب یعنی شاد
 کردم او را فرستاد بختمین فاورا و معلومین شاد شدند از باب عمده فرستاد شدیم چون عین او را
 مضاعف کردند متعدی شد و منه فسقته و از تعدیه است فسقته زیرا همین مملکه و قات یعنی فاسق
 یا فسوب بسوی فسق کردم او را فسق بکسر فاء و سکون سین مملکه و قات غیر مالی کردن و فسقته را از
 سابق بنیه از برای آن فصل کرد که او مخالف فرضه است در آن که تنگم نکرد اندیشه است مفعول را فاعل
 فعل که مشتق است تفعیل از و بلکه او را فسوب بسو اصل فعل ساخته است بواسطه آنکه معنی فسقته آنست
 که او را فاسق گفتم یا نسبت بسوی فسق کردم و مراد آن نیست که او را فاسق ساختم و فاسق گردانیدم
 و للسلب و برای ربودن است نحو جلدت البعیر مانند این مثال جلدت بجم و دال ممله یعنی پوست
 کردم شتر را جلد بکسر جیم و سکون لام پوست و قردته بقات و معلومین یعنی دور کردم و قرد را از
 شتر قرا و انجم قات و او و دال معلومین جانور است که خو حیوانات را بکشد و آن را در فارسی گویند شتر
 کاف تازی و زون و با سختی در بندگی کلتی بکسر کات و سکون لام و کسر نون خوانند و معنی فعل یعنی
 فعل لفتح عین باشد نحو زلته و زلته مانند این ترکیب یعنی دور کردم او را زیل بفتح زاء و مجه و سکون
 یا و تحتانی دور کردن از باب ضرب و کسر زاء و زلته از برای دلالت بر با و محذوف است همچنین زیل
 و فاعل نسبت امله الی احوال امرین متعلقا بالآخر احدی ششین همزه و حاء ممله و دال اضافه
 بالمد و فتح خاء معجمه للمشار که ششین معجمه در او ممله صریحا نتیجه العکس ضمنا بفتح صاد و کسر
 را و معلومین پیدا عکس بفتح باز گونه ضمن بکسر ضا و معجمه و سکون سیم فور و دشکن یعنی با بقاء
 از برای نسبت اصل خود است که مصدر ثانی مجرد است بسوی یکی از دو امر در حالیکه متعلق یکی آن دو
 دیگر از برای شریک ساختن آن دو صحیح باشد پس می آید یعنی اصل میشود عکس و ضمن حاصل آنست
 که اصل این باب آنست که در میان دو کس باشد اما در صورت یکی فاعل بود و در مفعول و دیگری
 مفعول فاعل است و فاعل مفعول نحو ضارب و ضاربته مانند این دو فعل ضاربته بضاد و معجمه را
 ممله و با و موحده یعنی زدم او را و زدم را ضاربته ششین معجمه و با و ممله یعنی شریک شدم او را و شریک شدم
 مرا در فارسی انبار گویند پس هر واحد از دو فاعل است من وجه مفعول است من وجه الضیاع
 آنست که گاه فعلی ضارب زید عمر ادالت کرد این ترکیب صریحا نسبت ضرب بسوی زید و تعلق او
 بعمر ضمنا دلالت کرد بر نسبت ضرب بسوی عمر و تعلق او بر زید همچنین شاربک بکر فاعله اوسن ثم با و غیر
 المستعده و از اینجا که تعلق میکرد مفاعله دیگر آمده است فاعل غیر متعدی از باب مفاعله متعدی

بسی یکی مفعول و آن تعلقی است که منسوب است بسوی وی این فعل نحو کار من و شاعر من مانند آن
و فعل حاصل است که اصل کارم کرم است و آن لازم است و در باب معنا علم متعدی بسوی یکی مفعول
شده است همچنین شاعر من که مثل شاعر من کرم از شرف است و در جرح است شعر بالک و استن و از
باب نصر آمده است شعر بشعر یعنی ماضی و مضارع و شعر بالجمع چیره شدن و شعر بر غیر خود و از باب
منع میگویند شاعر منی شاعر من ای غلبه باشد شعر متعدی الی و احدی ماضی و مضارع و الی اینین لغایر
یعنی معجمه را و تحتانی بعد الف اسم فاعل باب معنا علم متاعره غیر مکرر بودن اینین یکسر مکرر و مکرر
نما و مثلند و فتح نون و الف و رخی المفوظ نیست یعنی آمده است فعل متعدی بسوی یکی مفعول که مفعول
ست مفعول را در آن که مشارک در فعل نیست متعدی بسوی یک و مفعول بزاده مفعول دیگری
که از ماضی فاعل نیست و صلاحت مشارکته دارد و نحو جازبه القوب یعنی کشیدم جامه او را و او کشید
جامه او را زیرا که جذب القوب متعدی بسوی مفعول واحد که صلاح مشارکته فاعل نیست و در جذب
زیرا که جامه جاذب کسی نمیشد پس واجب شد از زیاد مفعول دیگر که صلاح مشارکته بوده باشد
نجا و به با یکدیگر چیزی را کشیدن و با یکدیگر نزاع کردن و کشیدن چیزی را بخلاف شاکسته متعین معجمه
و تا فو قانی سیئه و شنام دادم او را و او شنام دادم او را زیرا که ملائی در متعدی بسوی و اوست
که صلاح شرکت است یعنی شتم با فتح که شنام دادن است پس احتیاج از زیاد مفعول دیگر نباشد همچنین
مناربه که مذکور شد و شنام باضم معروف لطمه شنام تلخ جان دگر میدهد مرا و این زهر
پرورش بشکرید به مرا و بعضی فعل یعنی فعلت بشکرید عین الفعل یعنی باز به تکثیر است نحو ضاعفت
مانند ضاعفت ببناء و معجمه و عین ممل و فاعله مفت است یعنی دو چندان کردم و معنی فعل یعنی فعل
ست بکفایت عین الفعل یعنی از برای نیست فعل است بسوی فاعل غیر فاعل نحو مسافرت مانند
مسافرت بسین ممل و فاعله ممل یعنی مسافرت یعنی را بگذری شعر صوفی نشود و صافی تا دیکند جا
بسیار سفر باید تا نچته شود و فاعله مجهول است که مسافرت بمعنی نیست بسوی مسافرت نیست
آنجا فعل ملائی از لفظ مسافرت بمعنی او را نسبت کرده شود بان چنانکه در شفا و شغلته شغل بضم شین
و کمن نین معجمه و بفتح و فتحین و متعین بکار بی و بشدن و فاعل مشارکته اینین فصاحه است
اوله صریحا صاعدا و اول و عین مملات بالا رنده و منصوب است بنا بر جامع یعنی باب فاعل
از برای ترکیب ساختن و در مرت پس بیشتر از دو در اصل فعل از وی میج ناز و وی ضمن و قید
برای احتراز است از فاعل نخست که گمانند فاعل را کشین و آنچه در او ممله شریک شدند و کس همچنین تضاد

و تشا کرد و تصار بود و من ثم نقش معلول عن فاعل و از اینجا که فاعل از برای تشا کرده است در فعل
فعل صریحی که کرده است یک مفعول را از فاعل که مفاعله است زیرا که قصد کرده باشد است مفعول
الامرین بدیگر از حیثیت صدر و بلکه مقصود مجرد تشا کرد است بر دو امر و اصل فعل پس میگوید تشا کرد
زید و عمر و بخلاف باب مفاعله که در آن باب میگوید تشا کرد زید و عمر انقض بنون و قات و صا و هاء
ماضی معلوم از باب نصر و صحیح نقض بالفتح کم کردن است شمع شتاق ترا جربت دیدار با شت
کم حوصله را ساغر شتار بلا نیست بدیدار و باب تفاعل آنکه متعدی بسوی یک مفعول بود و از آنست
و آنکه متعدی بسوی دو مفعول بود متعدی بسوی یک مفعول گشت و لیدل علی ان الفاعل انظر ان
اصله حاصل و هو ثقت غنه لیدل کسر لام منصوب است بقدره ان بعد لام کی آخر با که مفعول ماضی معلوم
افعال ثقت بنون و یا و فوقانی و فاعل اسم فاعل افتعال مثلث متعینی یا ای التقای ساکنین افتحاره
یعنی وی می آید باب تفاعل تا و لالت کنند بر آنکه بدیگر یک فاعل پیدا کرده است از آنکه بدیگر یک مفعول
مراد و حال آنکه اصل فعل متعینی از و نیست حاصل با و نحو نجاهت و تقاتلت مانند این دو لفظ نجاهت
بجیم و چندین تقاتلت بعین معجمه و فاعل و ان ساکن خود را با آنکه نادان بنوم و در بعضی از نسخ شافیه بحال
و تفاعل واقع شده غیر فوقانی مشکوکه معنی فعل معنی فعل است بفتح عین نحو تو ایت بنون و یا و تحتانی
مشتمل از و فی بفتح و او و سکون نون یعنی و نیت یعنی سستی کردم و یحیی مطاع فاعل مطاع بطا و
عین مبهملتین یعنی می آید تفاعل قبول کننده فاعل که ماضی معلوم باب مفاعله است نحو باعدت فتابعد
مانند این ترکیب یعنی در کردم و را پس دور شد باعدت و تباعدت بعین و ال مبهملتین و معنی مطا و ع
آنست که فعل ال باشد یعنی که حاصل شده است از تعلق فعل دیگر متعدی است و شیخ عبدالقادر حریری
گفته است که معنی مطا و ع آنست که قبول میکند فعل را و متعینی شود و مطا و ع در لغت فرمان برای
کردن و سازگاری و رفیقگی کسی را و طاع است مردم عالم ندیدنی است امر و زحرفه نیست که نیاست و کما
و تفعل مطا و ع فعل و باب تفعل از برای مطا و ع و فرمان برداری فعل است بفتح عین و کسر کاف و کسر کاف
این ترکیب کسر بفتح کات و سکون سین مبهملتین کسر کاف به شدن یعنی شکسته و را پس کسر کاف
و لکن کف دی آید از برای تکلف یعنی ریج چیزی کشیدن و نمودن چیزی که آن نباشد نحو شیخ و حکم
این در انبیا شیخ بنین محمد و نیم و عین مبهملتین به کشیدن نمودن و حکم بجا و مملو بر باری نمودن و آنکه در انبیا
چون این معنی متشبه شود و تفاعل ازین حیثیت که هر اصدان ازین دروایت نیست که نسب متکراه شده
بسوی او فرقت رده اند میان هر دو با کما تفعل ماضی فعل تامه ل شود و تفاعل ماضی فعل تامه

[illegible]

اوست پس اگر باشد ماضی ثلاثی مجز و بر وزن فعل یفتح عین سوره داده شود عین او در مضارع باضم داده
مانند ضرب ابصر و ضرب بصر که است ماضی مجزول مؤنث غائبه از باب ضرب و صحیح و مخبین غنت از باب
اضر و مضاعف او فتحت النکان العین او الالام حروف حلق غیر الف یفتح داده شود عین او اگر باشد
عین الفعل و یا الالام الفعل او حروف حلق و اسم الف زیرا که نیست اعتبار بوی اگر چه است از حروف حلق
از بر آنکه البته بدل و او بابدل یا می باشد و بهتر شش نادر دیگر اند که جمع اند در عجمه مانند سیال و هر چه
منع منع و فتح یفتح و شغل شغل فخر یفخر و فتح جیم و سکون ما و را و همزه اشکارا کردن و او از بلند کردن
و خواندن میخ یفتح سیم و سکون نون و حاء همزه دادن و خشدن و فخر بافتن نازیدن فحت مانند کسرت پیش
باضع است بدینکه بسوی فتح بودن عین یا الالام حروف حلق نبایران شرط کرده اند که متحرک مضارع عین
و اینجا لازم است غالباً و حروف حلق چون تقیل می باشد مناسب است که حرکت تخفیف بوی دهند و اگر حروف حلق
تثانی الفعل باشد اعتبار ندارد از برای آنکه میوسته ساکن است قوا غیر الف فیه نظر از بر آنکه الف اصلی
فعل نمی باشد پس احتیاج ندارد از او نباشد مگر آنکه اعتبار الف منقلب نیز کنند و این وقت کلام مصنف
صحیح می شود و این طرز که گوئیم ماضی مجز و مفتوح العین اگر عین یا الالام او حروف حلق باشد مضارع او
مفتوح العین است این نام است از آنکه حروف حلق و را و اصلی بود یا منقلب پس اگر قید کند بقول غیر
غیر الف دارد و شود بحث مانند قال زیرا که جائز نیست فتح عین مضارع او دانسته باش که لازم نمی آید از هر
شرط و وجود مشروط پس لازم نیست که هر فعلی که عین یا الالام او حروف حلق باشد او را رد باید کرد و بسو
فتح مانند حل یحل و رجع یرجع اما هر جا که روی کند بسوی فتح واجب است که عین یا الالام او حروف حلق
باشد خلاصه مدعا آنست که ماضی مجز و مفتوح العین مضارع او مکسور العین است مانند ضرب یضرب و مضارع
العین مثل یضرب از بر آنکه هرگاه ماضی مضارع و مجز مختلف اند قصد کردند اختلاف در لفظ با اختلاف
حرکت عین که میزان است و مخالفت ماضی مفتوح العین و در غایب سوره العین بیشتر است از مخالفت
در ماضی مفتوح العین و غایب مضوم العین زیرا که مخالفت در فتح و کسر اعظم است از مخالفتی که میان فتح و ضم
زیرا که فتح علویه است و کسر سفلی و ضم میان هر دو شاید مضاعف از برای همین ذکر مضارع مذکور العین
سقدم کرد و گاهی مضارع ماضی مفتوح العین فتح نیز می باشد یا عین یا الالام حروف حلق باشند و شد
الی بابی جواب سوال مقدس و تقریرش آنست که شما گفتند اگر عین یا الالام ماضی حروف حلق باشد لازم
روا بسوی فتح و در الی بابی حروف حلق نیست و عین مفتوح است تقریر جواب آنست که الی بابی شایسته
و خلاصه قیاس می توان گفت که الف در حروف حلق است و عین آن گفت که مجزول است بر منع جمع از بر آنکه

در بعضی بیانی که از باب علم است و از باب خبر غیر لغت است یعنی مقی القاب یا موعده و زماضی بافت
 بعد مفعول ساختن و مقابله همچنین و قبول که دعای دینی است بیگویند و عار بنا حاصل است
 که بیانی یاری را که غفور باشد و مقابله ماسوق است که بافت این طلب کسر و بعضی بواسطه شکیف
 و اما افضل فیض و علم نعم من الشواذ و من الله اصل فعل لغت است و اما کون شاد و محبه افزون کردن
 لغت لغت افزون و سکون عین بنا و نعمت از پس بیانی و از افضل فیض کسر عین و زماضی و نعم و
 در غابر همچنین نعم نعم پس از لغت های شاد و است و یا از فعل لغت است زیرا که اول آمده است
 بر وزن و ظل یحیی و علم تعلیم پس از کی ماضی گرفته اند و از دیگر مضارع و اگر فعل معنی فضیلت باشد
 که مر و درجه بلند است و فیض پس البته از باب لغت است و ثانی آمده است بر وزن کرم بگیرم و علم
 تعلیم و در فضل و نعم که عین ماضی و مستقبل نیز لغت است شواذ لغت شین و ثانی بد زایل مجتبی جمع شاد
 و در بعضی از نسخ من الله اصل لغت است و من اشواذ نیست و انکان علی فعل لغت و اگر باشد ماضی
 بر وزن فعل نعم عین ضم داده شود و عین مضارع نه غیر آن مثل شرفت شرف لغت شین معجزه و را
 سهله و شرف لغت شین بزرگ شدن **شهر** رنج راحت و آن چه مطلب شد بزرگ و اگر دگر تو تیا
 چشم گرگ و بد آنکه نعم عین مضارع و این باب بنا بر آن اختیار کرده اند که این باب مضارع است از بر
 صفات لازم پس اختیار کردند و ماضی و مضارع هر گاهی که باضمیام دولت به حصول می پیوند و از جهت
 تناسل در میان الفاظ و معانی زیرا که معنی الضمام دارد و صاحب خود و آن کان غیر ذلک کسر
 ما قبل الاخره و اما کمین اول ماضیه تا از آمده و اگر باشد ماضی و رای آن که ثانی مجرد است بآن که باشد
 ثانی مریدیه و رباعی مجرد و رباعی مریدیه که داده شود در مضارع حرفی که بالای آخر است تا از
 نباشد در اول ماضی آن مضارع تا از زائد مانند حقل یحیی و کرم بگیرم و در حرج و اجر تخم یحیی
 نحو تعلیم و خیال و در حرج مانند تعلیم تا آخر آمده ماضی است که در اول او تا از آمده است فلا یغیر مضارع
 مجهول غائب مذکر فیض یعنی پس تغییر کرده نمی شود و ما قبل آخر آنجه که در ماضی بودند تمام و قابل
 و متدرج اول کمین الام مکره مادامی که باشد لام الفعل در ماضی مکرر یعنی در صورت تکرار لام نیز
 ما قبل آخر در مضارع مرسوم باشد خواهر و احماز مانند احمد و احماز لام الفعل ماضی مکرر است و آن
 را و نیم است تقدیم پس نشان کرده می شود و ما قبل آخر در حرف آخر ادغام بدل سهله و عین معجمه
 نشان کردن و يقال او نعمت البجام فی فم الفرس یعنی گفته می شود که همچنان که دم گام دارد و آن
 است تمام کبر لام گام مغرب گام پس میگوئی یحیی و چهار با و غام اما ما قبل آخر و تقدیر کسور است

استنباط کرد از کسر باقیل آخر مضارع غیر ثانی مجرد و جبراً اول آنکه نخستین او تا دوازده باشد و آن سه
باب است اول فعل ناقص مانند تعلم و میگویند در مضارع او تعلیم افتح لازم زیرا که اگر کسر و سینه ملتبس شود مخاطب او
بمضارع علم تعلیم زیرا که فاعله در آن هر دو بوجه حرکت تار است تا نافع التباس نمی کند از جهت امکان
نوع و ثانی ثانی فاعل مثل تجال افتح نیز بنا بر کسر التباس نشود و مخاطب بمضارع جبال ثالث فعل ناقص چون
افتح میزند و مضارع او التباس نگردد و مخاطب او بمضارع و جرح و تجویر نگردد و ضمیه از برای اشتغال ضمیه یا فاعله
از برای فرق میان مضارعهای ایشان و مصادر ایشان دوم کبر اللام است چون احمد و عمار زیرا که میگویند
در مضارع او یحمر و یحمر با و غام اما در اصل کسوست او غام از برای اجتماع و مثل است و من هم کان اصل
مضارع فعل ناقص و از اینجا که مضارع زیاد حرف مضارعه بر اول ماضی میباشد بهشت اصل مضارع فعل ناقص
اکرم با فعل مثل با کرم از جهت اطراد اصل مکرر و آن زیاد مضارع است بر اول ماضی الا انه رخص لما زعم من
تواری الهمزة فی التثنية جمع مکرر آنکه بدستیک آن اصل ترک کرده شده است بخلاف حمزه ماضی از برای
چیز که لازم آمده است از بی دلی آنکه دوم حمزه در تکلم واحد بسبب کرده شد به جمع کلمات مضارع نفس
بفتح را و ممل و سکون فا و ضا و نجه و فتحین ترک کردن و از اینجا است راضی بکسر فاضوب بر افقه که جمعش
روافض است در و افض شکر است که سر او خود را بگذارند در افقه گروهی از ان و فرق شیع که بر میان سطر
بن حسین بیت کردند بعد از ان گفتند که از شخین تر اکن تا با تو هم برای کم حضرت زید ابانمود و گفت چگونه
تر انکم از ایشان که وزیر و معاون حدین بودند پس ایشان او را رخص کردند و گذاشتند تا آنکه هم حجاج
او را شنید کرد و عوام را راضی فاعل غیر مثل فعل را دانند تکلم سخن گفتن مصدر است از باب تفعیل صحیح و تکلم
اسم فاعل است تخفیف جمع تخفیف بنا بر خود و فاعلی ماضی مجهول از باب تفعیل و منافع تخفیف سبب کردن جمع
جیم کسریم همه حاصل آنست که اصل بکرم میباشد که بکرم باشد زیرا که ماضی اگر م است اما حمزه ازین کلمه
و از سائر اخوات او مروضه مجهول است از جهت موافقت تکلم واحد این باب که اکرم است
هاش اکرم بود و حمزه یکی حمزه ماضی و دوم حمزه علامت استقبال اجتماع بهترین تفعیل است پس حمزه دوم
انداختند و همچنین از صیغهای دیگر طر و اللباب ساقط گردانیدند تا جمع مینه هر یک و تیره باشد چرا که بعد
که هاشم یونس است و در از جهت وقوع در میان یا مفتوح و کسره لازم که موجب عقل گرانی است شد
گردید از الفاظ دیگر مثل تقد و اعد و تعد بوا سطر اطراد باب نیز حذف کردند و بعضی شارحان نوشته اند
که اصل تکلم واحد اکرم است بفتح حمزه اول ضمیه و از جهت دفع التباس است بمضارع ثانی بعد حذف تیره
دو و قوله هانرا اهل لان یکر را بشارت و قول شاعر که مبره است و در مضارع غائب افعال با حمزه مذکور شد

[illegible]

بفتح و از باب نصر و طلبه بفتح ت ح شین باضم و از باب نصر فتن و مقلبت حاء تجمعه و کسر تون و قاف خف کردن
و افشردن کلو از باب ضرب و صغریه صاد مبهله ففتح بین تجمعه خور و قفتن از باب کرم و هدی بضم و اول
مهمله و الف راه راست نمودن و از باب ضرب هملش هدی یا متحرک بود و فتنش مفتون بالف بدل کرد
هدی شد و غلبه بفتح ت ح شین عین مجز و لام و بای موحده چیر و شدن و از باب ضرب و سرتة بفتح سین و س
رای هملتین و قاف و وزیدن و از باب ضرب و دال بفتح ذال و رقتن و از باب منع و صراف کبسه و
و را و هملتین و فاء آرزو مند تر شدن سگ ماده و از باب ضرب و دال باضم و مد مبهزه گشت و از باب
منع و زیاده بفتح زاء و حجه و دال مهمله نخواستن چیز و پیر بریز کار شدن و عبادت کردن و از باب علم و
کبسه و دال و را و هملتین و یا تختائی دانستن و در یافتن و از باب ضرب و بغایه بضم باو موحده و عین و
و یا و تختائی طلبیدن و از باب ضرب و دخول بضم تین دال مهمله و فاء و حجه در آمدن و از باب نصر و قبول
بفتح قاف و ضم باو موحده و سکون و او پذیرفتن و از باب علم و تملیج شخخ و توفیع شخخ بفتح شخخ و سکون
که مصدر مفتوح الاول برین وزن همین یک لفظ است و تلفظ دیگر بخلاف معادری که غیر از هستند که
الفاظ ایشان بسیارست و و حیف بفتح و او و کسر حیم و سکون یا و تختائی طلبیدن و لرزان شدن و از
باب ضرب و صهوبه بضم تین صاد مهمله و سکون و او و باو موحده سس و دی شدن و از باب شارب و دخل
بفتح میم و سکون و ال مهمله و فتح فاء تجمعه در آمدن و از باب نصر و جمع بفتح میم و سکون و او و هملش و حجه
و از باب ضرب و مسعاة بفتح میم و سکون سین و عین هملتین و دیدن هملش سعاة التو کما و او و هملش و حجه
الف شد و از باب منع و حجه بفتح میم او کی کسر و سکون حاء از باب علم پس حیمین انبیسی و چهار اندر حجه
سماعی اند و قیاس را در آن دخل نیست و عند کسب بوستان از زاوی زید الدین ما ساوی سعاد و زید و
را و قید نظم آورده است **نظم** بنظم با تو بگویم بنیاد مصدر را چه که چند چیست فباب و صهوبت و لسان
مرا و دخل و ذکر می خنق صغر بشیری و بنیایه و سرفه فسق و کراهة و حرمان و سوال و نشاء و دخول
و رایة و مسعاة و دخول و محمده و شغل و رجوع و قتل زیاده و غلبه و طاعت و
و حیف و کراهت و روان و الا ان الالب فی فعلی لازم بخور کع عا کر کع مکر آنکه بدستیا کسر و فعل
بفتح عین لازم با نسر کع می آید مصدر بر وزن کع بضم تین و او و هملش و کاف که خم شدن است و معنی
مستثناست از قولی و اگر کسر است گو یا که چنین گفته است مصدر از ثلانی الحرج و سماعی و ضبط الا ان الالب
از دلی المتحدی بخور ضرب علی ضرب و دخول بفتح عین متعدی مانند ضرب می آید مصدر بر وزن ضرب
بفتح اول و سکون ثانی و فیه لغت المع و نحو باوی آید مصدر و کار باو مانند آن مثل غیر از و یا یعنی تعبیر کرد

والمستدی نحو جمل علی اصل فی ابداً بشیر منشد فعل کسر عین متعدی طائفة جمل کسر و سر بر وزن جمل البکاء جملین
 و آن نام است ست و می نام گوید سیمیت علمی که در وقت سطل بود و آن وقت شش ز غایت جمل بود و چنان
 سخن را بر چه میگوید یا و یک حرف بس است اگر کسی ابل بود و فی الاخوان و العیوب و اخلی فخرم را دم
 علی سمره و او سته و می آید بعد بیشتر در نگاه و عیبها از یورده مانند سیم سیمین ممله و کسر سیم را دم که در ال ممله
 بر وزن سمره و او سته و می آید بعد بیشتر در نگاه و عیبها از یورده مانند سیم سیمین ممله و کسر سیم را دم که در ال ممله
 کرامتة البقیع است اکثر یعنی بزرگوار شدن و عظمی و وزن غنم کسر عین ممله و فتح غا و جمیع بزرگ شدن و کرم بر وزن
 کرم یعنی بختن و زوین جو افزای و بزرگ داری اکثر آید و کثرت بسیار و این وجه ضبط معنادار ثنائی بحر دست
 به آنکه اشیائی که واقع می شود بر سه مرتبه اند غالب و کثیر و نادر و کثیر مرتبه متوسط است میان غالب و نادر
 مثلاً این سه بخت و مرض و ضیاع آورده اند زیرا که محبت غالب است و مرض و بخت و ضیاع نادر و در او ممله
 و ضا و محجبه که یار است و مطلق کثیر است و جذام و ضیاع و محجبه که از افراد فارسی غرضه و ضیاع و محجبه که از افراد فارسی
 معدله و در او غیر منقوط و اخفا و با خوانند یار است که از او اخفا و با خوانند یار است که از او اخفا و با خوانند یار است
 قیاسی و محض است بر وزن او و الثنائی البحر یعنی و ابیة مصدر مزید فیه ثنائی و رباعی بحر و مزید فیه تمام قیاس
 است از سه بیت و آن بیت پنج بناست نحو اکرم علی اکرام مانند اکرم ماضی فعال مصدرش بر وزن اکرام
 با کسر است ماضی و اگر می و شستن و نحو کرم علی کرم و مانند کرم ماضی معلوم تفعیل مصدرش بر وزن کرم است
 معنی او بزرگ داشتن و تکریم است بفتح تاء و سکون کاف و کسر او و بسته باشد که اکثر مصادر ناقص تفعیل
 با تفعیل بر وزن می باشد مانند نصفیه که بعد از ممله و فاروشن کردن است و توبه بقاء در نگاه داشتن
 و تسویه سیمین معاً که برابر کردن است شعب و کن غیب کسی را ای برادر به که غیبت نیست جز نادیده بردن
 و توفیق نمیکند تا در خوار از برای ضرورت شهر و جا و کد اب و نیز آمده است که اب کسر کاف و تشدید ال
 معجمه که اب کسر کاف و تفعیل ذال معجمه دروغ داشتن و مصدر این باب بر وزن فعال بفتح قاف نیز آمده است
 مانند کلام که سخن گفتن است همچنین است سلام و در آن که سلامت داشتن و پدر و در آن است و التزموا
 الحذف و التعلیل فی نحو تعزیه و اجارة و استخارة و لازم گرفته است عرب حذف حرف علت و عوض آوردن
 تیار و فوقانی و در آنند تعزیه تا آخر حاصل آنست که عرب التزام کرده اند که از مصدر ناقص با تفعیل بر وزن
 تعلقه باشد و از مصدر اجوف باب افعال و باب افعال حرف علت حذف کنند از جهت تخفیف و عوض
 محذوف در آخر تا آید شانش تعزیه یعنی ممله و زانو معجمه یا و تحانی قبل هاشم تعزیه یکی از دو یا و محبت
 حذف کرده تا در آخر عوض محذوف آورده اند و بهتر آنست که تعزیه بر وزن تعلقه بر اصل خود باشد و در لغت مهر فرموده

اسم مفعول افتد است از اسم فاعل زیرا که اسم فاعل با کسر است و اسم مفعول با فتح افتخ است از کسر
 نحو شرب و شغل و مرئی مانند این الفاظ مثل عینی و مرضی و من کسور و اما مثال علی مفضل و اما و طرب
 از فعلی که مصدرش کسبه العین است مانند یضرب از مثال مطلق مثل بعد جین مثل کسر عین نحو مضرب
 و موعده اند این دو و نظره و نده بافتحه و و و آن نوید و اوان است ~~شعر~~ سر سبز و تنهاری مکرر و
 وانی که خلافت و عده است چه برزگار مکرر و و از حد من الفضل و و هم اسم زبان و هم مکان الیاعقل و از فعل
 و از شکار و مفضل از ناقص از جمیع دیگر رسید آن مفضل نشوی ازین دو و تیره فاعل به آنکه دوازده اسم حرف از مفضل
 معلوم میشود و مکرر السعین آمده اند و فسر گفته است که فتح در کل اگر چه معنیست جائز است
 چنانکه مصنف میگوید و جاء و لنگ و آمده است منک بنون و سین مماله مکان حیاء است و نل مکرر بدین نام
 عامل ج و الحجز تخمید و از معجزه و را و ممله محل گشتن و انبت بنون و با و موجه و تا و فوقانی محل سیتن گیاه
 و المطلع و با و عین مماله محل بر آمدن چیز و و هم شرق بنون و معجزه و را و ممله و قات محل گشتن شدن
 و مغربین معجزه با و در وقت چیزی و لغز و مسقط محل نقادن و غیر آن و لکس سین ممله محل قرار دادن بر
 ممله و تا و قات ارجح ظاهر آنست که معنی محل رفتن باشد که کسر اول و سکون ثانی مبنی نرمی است و مطلق
 باضم و مبنی آری کسر اول و فتح آنست که فاعلی بعضی شمع و و مسج کسین ممله و جیم سر بر زمین نهادن و بعضی
 شارحان گفته اند که مسجد کسیر جیم خاکه که آنرا برای عبادت بنا کرده باشند خواه در آن سجده کنند یا نکنند
 و سیبویه گفته است که فتح جیم موضع سجده است و فتح جیم و کسر جیم معروف فی المثنوی ~~شعر~~
 انبایری سجده نرمی ای حزون چاکر به بیانی تو مسجد را بکون و خا و معجزه و را و ممله سوراخ بینی از
 از تخریق مخلص آنست که اسما زمان و مکان یا مفضل است بفتح میم و سکون فاعلی عین و یا کسیر عین به آنکه
 قیاس در جمیع این الفاظ فتح عین است از هر آنکه متخا از تخیر بفتح عین است و بوقای از مضموم عین اند
 و اما متخا فزع گشتن و اما متخا کسیر میم و سکون نون و خا و معجزه پس و ع است از متخا بفتح میم و کسر خا و نون
 کسیر میم و سکون نون و کسر تا و فوقانی از غیر این باب که فزع مشتق بضم میم و کسر تا و است مشتق از نشی
 انمن فو مشتق و متن بافتح و انسان با کسر گندین و بدو شدن است و لا تخیر تا و نیست ثابت و در آن
 بر دو لفظ مذکور در آن هر دو ارفع و دیگر نیابران گردانیده شد که کسر اول و سوم در کلام عرب نیست و
 نحو المطننة و المقيرة فتحا و ضا بسبب القیاس و مانند مطننة بفتح میم و کسرها و معجزه و تا و نون و مقيرة و بقاء
 و فتح با و موجه و مضمون و را و ممله نیست قیاس بلکه مقصود است بر سماع مطننة محل گمان بردن مقبره مکرر
 است و خلافت قیاس درین دو لفظ از دیا و تا است و کسر ط و مضمون یا زیرا که مصلح آنها مضموم عین است

و فتحاً و نماز مقبره است و مقبره از باب ضرب و نعر است و مفعله از باب نعر و مفعول و شرح مفصل گفته است
 که در بعضی اسما و ظروف ثانیث داخل میشود و یا خبریان ایشان بر قیاس مثل فعل که برای جمع معنی غل و برش
 است و مقبره بر غیر قیاس چون مفعله و بعضی گفته اند که مفعله که بر وزن مفعله بفتح عین آمده است مراد از او مکان
 فعل است مانند مقبره که بجای گور را گویند و مفعله که بر وزن مفعله بضم عین آمده است مفعول از او محلی است
 که از نشان او باشد که فعل در دو واقع شود چنانکه مراد از مقبره گورستان است و بقیه گوید که آنجا قبر مردم باشد
 و ماعداه علی لفظ المفعول و آنچه در اولی مجرد است اهم طرفش بر وزن هم مفعول آن باب است چنانکه
 مصدر سیمی از وزن همین وزن است الکاله علی مفعول فعال و مفعله و آتم الیه یعنی چیز است که بجهت حصول
 چیزی میشود بر وزن مفعول است یکسیر سیم سکون فاعل و فتح عین و مفعول یکسیر سیم سکون فاعل و مفعله یکسیر
 سیم سکون فاعل و فتح عین است کحلب همچو محلب بجا و ماعداه هم است چیزی است که بوی خوش میدهد و شود
 در حقیقت آنهم است چیزی که در وی خوشند اما برای استعانتی و از بهر سبب است اطلاق اسم آن بر دروده آمد
 و متفاح لقا و تار فوقانی و حار ماله کلید یکسیر سیم و یکسیر سیم و حار و مملکتین جار و مجرور و مفعول و مفعله
 مسعود بضم سیم سکون سیم و ضم عین و ماعداه مملات و آن طرفی است که در وسط میوزند و مسعود بضم سیم
 دار و سیم که در بینی اندازند و مفعول بضم سکون وزن و ضم فاعل و مفعله آنچه بوی آرد و میوزند و در فارسی بر وزن
 بفتح با و فارسی و سکون را و غیر منقوط و یا را و مفعول و فتح را و منقوط گویند حافظ شیرازی راست شعر
 سپید پیر شده بر وزن است غول افشان که زیره اش سر کسری و تاج پرویز است بد و المذوق بضم
 سیم و ال ماله و تشدید قاف آنچه بوی گویند و المذوق بضم سیم سکون و ال و ضم حار و ماله سیم و ال
 و المخرجه بجا و در مملکتین و ماعداه مخرجه طرف ایشان بضم همزه و سکون شین منقوط و نون که نام گیاهی است
 در صحاح است المخرجه یکسیر سیم و فتح الراء و همین شهر است چنانکه در بعضی شرح مذکور است بلیس بقیاس
 نیست موافق قیاس زیرا که الفاظ مذکور اسما و الاله مخصوصه اند بی اعتبار استعانتی با آنها در آن فعل آنکه
 فصل کرد و مضاف مسطر را و الفاظ بعد او را که بضم سیم اند بلفظ بخوار است هم سابق با آنکه همه سماعی اند از آنکه
 نخواهم است بقول خود بلیس بقیاس که آن معنیهای سماعی اند بلکه اراده کرده اند که مضموم الیه و همین نیست
 مانند اخوت خود که سه کلمه اند در جواز اطلاق بر هر آله و آنها اسما و الاله مخصوصه اند المصغر المذوق بضم
لیل علی التامیل مصغر بلفظی است که زیاده کرده شد است در ویرجیست تا دلالت کند بر کم کردن از رو
 تحقیق نزد قائل مانند جیل که بزرگ است یا از وی است و آنرا تکمیل بر مفید تعلیم است مثل و بسته بهما را
 و لکن بفتح سیم و لام و تار فوقانی و تشدید یا و تحتانی بلا و بزرگ شعر هر خو نباید سر زمین کوه خراست

ما بحکم و شونخه مقدار با نیست و بداند که مراد از زیریه فقط است نه اسم چنانکه در شروع است زیرا که اسم
شامل ما حیثه که تغییر است فعلی تعجب است میباشد و از قسم صغریست از هر آنکه اگر از مصفوات نمی بود
شاذ جرا گفته می شود و بر تقدیر شد و بر تقدیر بودن او مصغراعتراض کرده اند که جامع نیست
زیرا که این شامل نمی شود و تصغیر را که از برای تعظیم است مانند جمعی تغییر داشته که بمنی بلاست و شامل
می شود و تصغیر را که از برای شفقت و مهربانی است چنانکه گویند یا بنی نعیم یا موجوده و فصح نون و تشدید
یا تحتانی تصغیر است یعنی ای پسر من جواب داده اند از اول با آنکه داشته و قید که عظیم باشد بهیچ الوصل
است پس تغییر از برای تقلیل است و از دوم آنکه دخل است در حد و سلاست عنید انیم از آنکه در رو تقلیل است
زیرا که شفقت با تقلیل فاعله در دفع التکلم بنعیم اول الفتح نایه و جبهه یا ساکنه است ممکن که قابل حراب میباشد
در وقت تصغیر ضم داده میشود و حرف اول او فتح داده میشود و حرف دوم او و بعد از ثانی او یا ساکنه
است بنعیم و فتح مضارع مجهول غائب از باب نصر و نفع و مضاعف و مخرج و کسر و بعد از ثانی الاربعة کسر و او شاذ
حرف بعد یاء را و کلمه یاء حرفی اصلی و غیر اصلی از جهت مناسبت یا بالجد او مثل دریم و دیگر تصغیر دریم و دیگر
کسر مانند فتح و از باب ضرب بدانکه در مصغری حرف اول را بنا بران منته و او نکر فتح مکسر است و دال است
بر مکسر چنانکه دال است فعل منتهی المفعول بر منتهی الفاعل پس مثل و منته و او نکر و جاز است که اول بر مکسر
باشد پس میباشد فرق در مصغری مکسر پس فتح داده حرف دوم را زیرا که اخف است از کسر و تا لازم باشد
بنعیم اول و کسر دوم و تقلیل است و زیاده کرده اند یا زیرا که گاهی میباشد فرق بیان مصغری مکسر بنعیم اول
و فتح دوم مثل صر و که ظاهر است که خاص گردند یا را از برای تغییر زیرا که منته از او و الف زیاده نکر و یا آنکه
اخذ است از یا از هر آنکه از برای جمع زیاده کرده اند مثل دریم جمیع دریم و کسر نکر و بدو اسطر آنکه الف
اخذ است از یا و جمع انقل از مصغری یا اسوم بنا بران گردند که حرف سوم در فعل مجهول بدل می آید و هرگاه
باشد و او مانند و می پس مناسب است که یا حرف سوم باشد از جهت مشاکله میان هر دو که ساکن است تا با الف
بدل نشود الا فی ثانی و التانیث و الفیه و الالف و النون و التثین بهما و الف افعال جمعا که در ثانی تانیث
و ذوالف تانیث که مقصود و مکرر و است الف و نون که تشبیه کرده شد بدو الف تانیث و عدم قبول
تا وقتیکه هر کدام حرف رابع واقع شوند و الف افعال و حال که جمع باشد همچو طایفه کرام مرید است و جلی بنعیم
زن آهستن و مراد با فتح زن سرخ قام و سکران با فتح مرید است و حال با فتح جمع کل بنعیم جمیع و نیم شتر است
پس با بعد یاء درین کلمات مکسور نمی باشد بلکه بر فتح باقی می باشد مثل طایفه جمعی و حمیرا و سکران و جلی و حال
ادای حویر تانیث که وجوب فتح ما قبل اوست و محافظت از آنها تا اگر تا خاصس واقع شود و با بعد یاء و مکسر

فی سازند همچو جبرقه در تصغیر هر حروفه و همچنین کسی که در میباید اگر دالفت ثانیست
 نباشد و اگر دالفت ثانیست باشد غیر از این و آن نشوند و اگر دالفت و نون مشابه نباشد و اگر دالفت انحال جمع
 نباشد ثانیست بنون و ثانیست تفعیل است و موزون الف الفیه در اصل الفین بود نون از برای انصاف بسو
 ضمیر غائب افتاده مشبه بشین معجزه و با موحده اسم مفعول مؤنثه از باب تفعیل صحیح و گذشته افعال الفتح
 فعل هر سه حرکت فادالا ترا و علی اربعه و زیاده کرده نمیشود و حروف مصغره چهار حرف اصلی یعنی ته غیر نمیکند
 مگر ثلثی و رباعی را بر فصح لغات یا معنی است که زیاده کرده نمیشوند حرفهای مصغره سو یا در تصغیر و یا در اصل
 میشود و زیاده چهارم اگر آمده باشد در غیر چهار صورت ستنی چهار حرف اصلی یا غیر اصلی لا یا ز و مضاعف مجبول
 غائب فلذلك لم یحیی فی غیر ما الاخیل پس از برای آنکه گفتیم از عدم زیادت نیامده است در غیر چهار صورت
 مستثنی مگر سه صیغه یکی فعیل بضم فاء و فتح عین و سکون یا از برای ثلثی و دیگری فعیل بضم فاء و فتح عین و سکون
 یا و کسر عین بواسطه رباعی و دیگر فعیل بضم فاء و فتح عین و سکون یا و کسر عین و سکون یا از برای ثلثی که رایج
 آن مده است و اگر خواهی گوی فعیل و فعیل از برای آنکه نظر در اینجا بر شمار حرف است نه نظر بر حرف اصلی و حرف
 زائد است مثل جیل و دیکم و دیکم و فعیل در فصح حاصل است که چون نظر در اینجا بر عدد و حرف است نه اصلی
 و زاید و لند گفته اند که مخیر بر وزن فعیل است و از اصغر الخاسی علی ضعفه فالاولی حذف الخاسی گاه
 تصغیر کرده شود اسم خماسی با ضعیف بودن تصغیرش زیرا که در افعی لغات نیامده است پس تبرست که دور کرده
 حرف مجیم از برای آنکه تفعیل از او ببرد سیده است پس تصغیر سفر قبل سفر باشد و ضعف نتج فضا و معجمه ضم آن و سکون
 عین محله است و فواتو فی مندقوت صغیر صبا و ممل و عین معجزه و او ممل ماضی مجبول تفعیل اولی با فصح و لغات
 اسم تفعیل فاس بخارج معجزه و کسر میم و قبل ما شبه الزا که شبه بشین معجزه و با موحده ماضی معلوم افعال لغت
 و بعضی گفته اند که تبر حذف حرفی است که باشد از حروف زوائد و حین با و شبه پس تصغیر مجیمش مجیمش
 باشد زیرا که میم دو از حروف زوائد است و در فرزدوق و فرزق از برای آنکه دال تشبیه است و تا از حروف
 زوائد است و وجه تشبیه قرب مخرج است و سیم الاقش صغیر جیل و شنیده است اخفش از عرب تصغیر سفر قبل
 سفر قبل بکسر جیم سفر قبل مع ماضی معلوم و صحیح و یرد نحو باب و ناب و میزان و موقطانی اصله لند باب التثقیف
 دور کرده میشود مانند باب که و او است و ناب که یا نیست و میزان که یا او بدل و او است موقط که او او بدل
 است بسوی اصل هر کدام از جهت رفتن تقاضا کننده و تا ممل تقریر است که باب را چون تصغیر کنند گویند بویب
 باز یاده و او زیرا که بعد تصغیر متصرف قلب و او بالک که حرکت او و انفتاح ما قبل بود بر طوط شد و همچنین تصغیرش
 ناب نیست از جهت زائد شدن متصرف ما لک که حرکت او و انفتاح ما قبل است تصغیر میزان و میزان است که

موجب قلب و او یکسره که ماقبل است و بعد تصغیر موقوفه بر قیاس است از بر فرض باعث قلب یا بود که ضربه قبل
 دوست بعد تصغیر یا بود و با موصوفه الی باب جمیع نایب بنون و با موصوفه و ندان انیاب جمیع نیز آن با کسره ترازو
 و موازین جمیع موقوفه بقاف و طاء و مجهه بیدار کننده هم فاعل باب افعال مشتق از یقظه بر وزن جمله میزد
 غائب مجبول از باب نصر و مضاعف در اصل بر دو در صنفه ال با قبل دادند و در دوم ادغام کردند مقتضی
 بقاف و ضاء و مجهه اسم فاعل باب افتعال ناقص باقی بخلاف قائم و تراش داد و بخلاف مثل این سلفظی
 هرگاه قائم را تصغیر کنند گویند توئم بالفاء و نه بر و بسوی و او زیر که علت قلب او مجزیه بودن این کلمه است
 اسم فاعل متعل عین و نهی بعد تصغیر هم باقی است و چون تراش را تصغیر کنند تریش با الفاء و تانه بر و او بسوی
 و او بواسطه آنکه باعث بر ابدا ال و او وارث بیا ضمه است و او بعد تصغیر هم است و همچنین تصغیر او را و او بسوی
 و او دست او بدست با الفاء و نه بر و او بسوی و او از بهر آنکه باعث بر ابدا ال و او مجزیه ضمه است و آن بعد تصغیر
 است تراش بصغر تار فوقانی و او هم در تار مشتمله میراث و آن مال مرده است شعاع فرزند نخواهد
 زنی مال پدر را خواهد گفتند پدر مال بماند بدخوش نیست زمرگ پدر و بر در میراث به خواهد که کشند
 که دیت هم بماند به او و ضمیمه مجزیه و فتح و ال هم اولی و نهی است بد بقیه است درین و قالو اعبید لقولهم
 اعبیا و جواب اعتراض است و تقریر آنست که اصل عید عیو دست و او را بسکون و انکسا یا قبلها یا بعد
 کردند و رفت مقتضی قلب او بیا و تصغیر و گفته عوید و تقریر جواب آنست که گفتند و تصغیر عید یکسره
 و سکون یا و تحتانی که روز جشن سلمانان است که صلش عوید و عید بالفاء و یانه بر و بسوی و او با آنکه مثل نیزان
 است در ذاب مقتضی بعد تصغیر از جهت گفتن ایشان عیاد با فتح و در جمیع تکسیر یعنی هرگاه در فتح تکسیر
 او و بسوی اصل نکردند و تصغیر نیز نکردند زیرا که تصغیر و تکسیر از باب واحد اند و ایشان غالب
 بسوی اصول آنها و در اعبیا و او عاده نکرد و اند تا مشبه نشود با عواد که جمیع عوید است با ضم و آن
 چوب خوشبخت است که در هندوی اگر گویند یفجعتین مجزیه و کاف فارسی فائکانت مدته ثانیه فالو و پس اگر
 باشد در حرف که اراد تصغیر ترا کرده ایم مد که حرف دوم است مد و نتیج میم و تشدید ال حرف علامه سانی
 که حرکت ماقبلش موافق باشد یعنی و او ساکن ماقبل منوم و یا ساکن ماقبلش کسور و آن همیشه مد است
 از جهت اتصال ماقبلش پیوسته بخلاف و او یالین آن مد اگر او نباشد وقت تصغیر بدل میگردد و او
 و نحو ضویر فی ضارب و ضویر فی ضیار مانند ضویر و تصغیر ضارب که اسم فاعل ضرب است
 ضارب مد که الف است بود و او بواسطه ضمه ماقبلش ضویر و تصغیر ضیار با کسره مصدر رفعا علامه است
 قبل یا بود و قلب ال بیا از جهت آنکه ماقبل کلام علی حریف میروند و از جهت آنکه بر و در وقت

وقت تصغیر کرده میشود بسوی آنکه حذف کرده شده است از دوی قیاس یا غیر قیاس مقول فی هذه کل
 اسماء و عیقه و اکیل میگوئی و تصغیر عده کسیرین و فتح و ایل کلین که و عدست بانکس یعنی وعده کردن و تصغیر
 کل بالضم و حالیکه نام در دست و هلاش اکل است بافتح یعنی خوردن و عید و اکیل بردن و افعیل نام بر وزن فعل
 باشد و کل انا بران باهم مقید کرد که تصغیر از خواص هم است نه فعل و لی سه و ند اسم است و نه فعل و میگوئی
 در تصغیر سه بفتح سین ممل و با و ند بضم میم سکون ذال مجهول در حالیکه هم است نه حرف مصغر باینکه با و نه سینمه
 برو عین الفعل که ناست زیرا که اصل او سه است بدلیل جمع او بر سهسته و با و نه بر ناست که این لفظ
 مکنون سماعی است که تا و ر و قدر میباشد و وقت تصغیر ظاهر میشود در سهسته بافتح و فتحین مقید و بر مظهر دیده مقید
 مگر که درست بگویم به زور با عضا باشد و بنید بر دنون زیرا که ند ضعف نیز است و معنی هر دو ابتدا از زبان است و
 دلیل بر آنکه اصل ند سندست گفتن قوم است ند القوم بضم و ال نزدیک ملاقات ساکن نه کسره چندان بی بگویند
 است و بنید یعنی بنیم و فی و می و حرد می و میگوئی در تصغیر دم که فتح و ال ممل و تخفیف میم خون است
 می بالضم و فتح دوم و شد بد سوم در لام فعلش زیرا که اصل او در موسث بفتح تین یا می بسکون میم یا حرکت
 آن بنا بر اختلاف اقوال پس هلاش میو بود یا می میباشد و او یا جمع شدند و اول ایشان ساکن بود
 و او را یا کردند و یا را و یا او غام کردند و میگوئی در زبر کسره و تخفیف را و اهلستین که سست و انرا و فارسی
 چون بگویم عجمی و او معروف و در او منقوطه نیز خوانند و بافت هندی بسیار نزدیک است و هلاش حرج بود و قبل
 جمع او بر احران صریح بر لام فعلش و مخذوف و وعده قیاسی است و در و اوقیاسی نیست و کذا ک
 باب ابن و اسم و ائت و بنیت همت و چنین است باب الفاظ معنی و تصغیر آنها نیز مخذوف را و میکنند را و
 از باب ابن و اسم کلمه است که آخرش حذف کرده باشند و عوض مخذوف در او ش آورده پس اصل این
 بنواست بفتح تین و اصل هم سست کسیرین ممل باضم و فتح آن و سکون میم پس حرف آخر در و اند
 کردند و عوض مخذوف همزه و اصل او در نابعده که این فال فعل بود اسطه تخفیف پس اگر این را تصغیر کنند
 بی رو مخذوف گویند امین و نزدیک و اول همزه می افتد پس وزن فاعیل می باشد و اگر نگارند مخالفت
 وضع لازم آید با آنکه در اصل و ابتدا لب به حرکت یا رقت تصغیر احتیاج به همزه نیست و لهذا ابن را در تصغیر
 رد بسوی اصل کرده و میگویند بی که هلاش بنو بود یا و او جمع شدند و اول ایشان ساکن بود و او را یا باید
 کردند و یا او غام مخفیف یا تصغیر اسم می که هلاش میو بود و از باب ائت و نیت کلمه است
 که او ش حذف کرده باشند تا عوضش گردانید پس اگر مثل ائت را بی رو مخذوف تصغیر کنند و فعل
 یعنی بر و راند اعتبار کرده باشند تا از نیت آن در حکم کلمه دیگر است پس واجب راند رو مخذوف پس

میگوئی و تصغیر رفت که خواهر است خجسته تبتش بید یا تحتانی اهلش خجسته و همچنین و تصغیر نیست که بسیر یا سکون
نوی که دختر است بنیت تبتش بید یا اهلش نبویه و تصغیر نیست لغت ما و سکون نوی که اندام نهانی مرد و زن است
بنیت تبتش بید یا اهلش نبویه بخلاف باب میت و یار و ناس بخلاف باب میت اهلش کلمانی که حرفی از آنها
حذف کرده اند و بنا بر فعل ممکن است در اندام و نیکنه پس میگوئی و تصغیر نیست لغت میم سکون یا تحتانی
که در اصل معنیته بود و بر وزن فعل تخفیف یا بی رود حذف و میگوئی میت تبتش بید یا بر حذف از جهت تبار
فعل از میت و میگوئی و تصغیر را برای معلله که طربت شکسته است و اصلش ما و بود و بود
و رود حذف و نه بود تبتش بید یا رود حذف که اصلش هو بود باشد و میگوئی و تصغیر ناس بنون و سین معل
که مردم است و اصلش اناس فم سمره و نوی بی رود حذف نه انیس بر حذف و نیز اگر ناس مشتق است
از اناس بالضم که خوگشتان است **شعر** مردم در آمیزگر مر دسے نو که با آدمی خوگشت آدمی و
اذا ولی یا و تصغیر او و الف نقلیه از ائمه قلبت یا و هرگاه متصل شود یا و تصغیر او و یا الفی که بیت
از او و یا از یا مانند عصاره یار اندست همچو رساله بدل کرده شوند آن و او و الف یا او و غام کرده شود
یا تصغیر در آن یا ولی ماضی معلوم از باب حسب و لغت مفروق و یا مفعول است و او و فاعل الف
معطوف است بر او و نقلیه بقاف و بار موحده اسم فاعل موقوف باب انفعال و صحیح همچنین زائده که
اجوف یا یی است قلبت بقاف و بار موحده ماضی مجهول موقوف غائبه و از باب ضرب صحیح و کذاک العزّة
و نقلیه بعد ما و همچنین قلب کرده میشود و یا سمره نقلیه که بی الف است مانند عطاء نحو غریه و عصبة و سبابة
مانند این الفاظ غرّة بالضم عین و سکون را هملتین سوته و نو و کوزه و جز آن تصغیرش عرب تبتش بید یا اصل
عریوّه بود و او و یا جمع شدند و اول ایشان ساکن است و او را بنیاد بدل کردند و یا را در او و غام کردند عصاره
بفتح عین و صا و هملتین چون بستی تصغیرش عصبة تبتش بید یا اصلش عصیوّه بود تا و تا و تا نیست و معنوی
که در و مقدر بود رساله بسیر او و سین هملتین پیغام گذارے و کتاب خورد تصغیرش رسا تبتش بید یا الف
زائده را بنیاد بدل کردند و یا را در او و غام کردند و همچنین باب است و جدیل قلیل جواب سوال است و نیز
آنست که اصل مذکور منقوص است با سو و جدیل متصل شده است بیا و تصغیر او و در هر کلمه و تقریر جواب نیست
که صحیح داشتن و او در باب اسید که تبتش بید یا تصغیر اسودست که چیز سیاه را گویند و جدیل که تبتش بید
یا تصغیر جدیل است که لغت جمع کسر آن و سکون دال ملامه جوی خبر دوست همچو آید و جدیل که دست و دست
فصحیح نمی آید گویند که شخصی که تصحیح او و تجویز کرده رعایت تکبیر او کرده است و عدم تبدیل و او اسودست
از جهت رفع التباس بفعل است و در جدول رعایت بحق بداند که هر بار موحده و را هملتین بر وزن هملتین است

به سبب پدیدان اسرو سینه و پا و دست و مثال ثانی شعر یا قوت ناب و آب طرب است به جامی و آب طرب است ان کن
 و یا قوت ناب خواه و قیاس احوی است غیر منصرف و قیاس وی بفتح هززه و سکون حاء ممله و الف که حوان
 سیاه و سوت احوی غیر منصرف است زیرا که هاشم و تصغیر حیوی است و او را مانند عوة یا بابل که زنده می گردد
 بسبب یا و بار آخر را نسیا منسیا حذف کردند بنا بر قوت نفع پس گشت احوی با دعام یا در دنیا و بقا و اعراب غیر منصرف
 بر یا و دوم و بقا و زیاده و اول وی همچو زیاده فعل کافیت و منع صرف از برای وزن فعل اگر چه بر صنف فعل
 باقی نمانده است چنانکه میگوئی فصل منک و منع میکنی از صرف بد و سبب و راجی دو وزن فعل و صفت
 و عیسی الصیرف و عیسی ابن عمر است و خلیل منصرف می سازد احوی را از جهت عدم بقا و او بر وزن فعل چنانکه خبر
 در شعر اند و این سخن صنعت است بواسطه آنکه خبر بقا و زیاده است و اول وی و وزن دو کلمه باقی نمانده است
 و در همه باقی مانده است عیسی بکسر عین و سکون یا و تحتانی و سین ممله و الف غیر منصرف است بواسطه علمیه
 و تعجیل به صرف مضارع غائب معلوم از باب ضرب صحیح و قال ابو عمر داجی و گفته است ابو عمر احوی و نمون در حال
 نفع و جر در زک قاض پس او مخدوف را نسیا و منسیا میداند و تنوین در و مانند تنوین جر است در رفع
 و جر ابو عمر بفتح عین و سکون میم و علی قیاس سیو و احو و اما بر قیاس سیو صحیح و واجب است که گویند احو
 بکسر و تنوین در رفع و جر احوی بفتح یا و آخر در حال نصب با اتفاق زیرا که برین تقدیر یارات جمع نشده
 نماید و آخر حذف کرده شود بلکه او صحیح است پس اصل احو احوی میباشد پس اعلال و فاء و جر مثل قاض
 و در حال نصب تحرک ویرا و فی المونث الثانی بغیر تا کسبیه و اذنیته و زیاده کرده میشود و مونث ثلثی که
 تعجیل است و تصغیر تا مقدار هیچ عینیه و تصغیر عین که بفتح عین ممله و سکون یا و تحتانی چشم و چشمه قاض
 و زو ابر و غیر آنرا گویند و اذنیته و تصغیر اذن بالضم و الضمین و هززه و ال معجمه که گوش را خوانند بواسطه آنکه
 در تصغیر رد میکنند بقیار اسبوی اصل خود و عرب و عربی شاذ و عرب تصغیر عرب بفتح عین و زو ابر و
 که مونث است بتاویل قبله بی ردنا شاذ است همچنین عربیه تصغیر عرب بکسر عین و سکون را و سین ممله که زنی
 باشوی است بی ردنا شاذ است و عروس بالضم و بجمه عربیه است مذکر و مونث میباشد و بفتح و او کسر لام
 و سکون یا و تحتانی مهانی عروس بکلاف الرباعی بخلاف مونث رباعی که معنای او بی نامی باشد که عقرب همچو عقرب
 تصغیر عقرب بفتح عین ممله و سکون قاف و فتح اء ممله که زوم است زیرا که حرف راجع قائم مقام تاء تانیث
 است و نیز اگر بایا تصغیر تاء زیاده کنند کافیت گردد و قدیمه و دوریه شاذ و قدیمه تصغیر قدیم بضم قاف
 و تشدید و ال ممله که پیش رو چیزی است و دوریه تشدید یا تحتانی مکسور و هززه و قدیمه تصغیر و
 بفتح و او را ممله و الف مدوده و الف که پیش پس است و از لغات الاصله و شایسته است زیرا که این در دو

لکونث غیر ثلاثی مزید اند و قیاس بر بعضی حرفات نشان خدمت تانست تقدیر حرف الف التانیست لمقتضی و غیر
 الراجع و کاهی حذف کسره و تصغیر الف تانست مقتضی و نه غیر حرف چهارم نیست کجی بجهت جویلی از نجی و حوالا یا
 مانند جحب در نجی بفتح جیم و سکون ما مملعه و جیم و بار و جده که نام مردیست مهتر قیاسیست از انصاری چون
 جویلی قشید یار دوم در حوالا بفتح حاء مملعه و سکون و او را یکتائی که علم نه منعیست و در مثل این دو کلمه
 حرف چهارم حذف نکردند بنا بر آنکه حرف پنجم زاید را تفخیل و تشبیه اند نه راجع را حوالی تصغیر حوالا یا بوسطه است
 که بعد حذف الف تانست مده که بعد کسره تصغیر واقع شده بود و تاب کردند یا چنانکه مذکور شد و یا در یا
 او نام نمودند و تثبیت المدة و طالعاً ثابت و هشتم میشود الف ممدوده تانست در مصر مطلقاً آخر آنکه
 راجع باشد یا فاس یا زان یا زان مانند جیمیر او و ضعیف سا و در حوالا بفتح حاء و ضعیف سا و جیمیر القب حضرت
 عائشه است رض و گویند میره باضم معنی سفید تر آمده و او را حمیرا بوسطه و خوانند که سفید رنگ و ضعیف
 باضم فاء و جیم و سکون و فتح فاء و جیم مملعه که میست گنده بوی خوش سازی شود و آنرا جعل باضم جیم و
 فتح جیم مملعه نیز خوانند و در فازی که در آنک شکر کر جیل در و سوزانچ کل یاد و جویلی از برادرش یاد
 حسندل به ثبوت الشانی فی الجدل ثبوت مفعول مطلق است یعنی همچو ثابت بودن که دوم بعیدیک تصغیر
 بعیدیک بفتح باء ممدوده و سکون بین مملعه و تثبیت لام و بار و جده و کاف مشد و نام شهر نیست در شام القوم ایما
 بی تغییر جیل نام بت را در اینجا می شنیدند که کاف الف و همزه کلمه است اسم ممدود را که مرکب ساختند و او را
 نگاه داشتند و همچنین همیشه شرون و عبید الله و المدة الواقعة بعد کسره و تصغیر ثقلب یا دان که باین باب آمده
 که واقع است که بعد تصغیر یعنی کسره که از تغییر بهم رسیده است بدل میشود و یا اگر نباشد مده یا یعنی و اوقات
 باشد و اگر مده یا باشد باقی ماند و متقلب نکرد و نحو تفتح و مفتح ثقلب الف بیا و کریدیس و همچو کریدس که در
 ثقلب و او بیا و آن بضم کاف و سکون را وضم دال و تثبیت سکون و او و جیم مملعه که بزرگ است شمال
 یا مده است قیدیل و قیدیل بالکسیر اعدان شیشه است و میندیل و میندیل که با ناکه و سمارت و نو و آنرا
 غیر باین التملائی یحذف و فاما فائده و در آیهی که صاحب دو حرف زانست را آمده که بعد کسره تصغیر پیش
 از ثلاثی حذف میکنی حرف را زان و دو حرف زانند که کمتر هر دو است از وی فائده یعنی حرفی که فائده نش
 کمتر باشد او را حذف میکنی نحو ضیق و ضیق و ضیق و مقید م فی مطلق و معتلم و ضارب مقدم مانند
 مهینق و مطلق که بطا و همای و اوت اسم فاعل باب افعال است و معنی رزنده پس درین لفظ همی فاعل
 زانست و هم مفید معنی فاعل مرون مفید معنی مطا و عه است اما اگر هم نباشد معنی فاعلیه میرو پس
 او با فاعل اولی است از نون و ضیق و معتلم که معنی معجبه و اوتو قانی اسم فاعل باب افعال است و معنی

کما شفیحه اشترود دیگر حیوانات و حکمها مثل حکم نهان است و همچنین هم و الف در مضرب است که تصغیر مضرب است
 اسم فاعل باب مفاعلة است اینها و حجه و در اصله در مصغیر است که تصغیر مقدم است، اسم فاعل تفضیل قات
 و دال مملکه که در آن نیم و دال زائد است مضارب بیشتر زدن و دال کبیسی دادن از بزرگی تجارت که نفع آن
 اشتراک باشد تقدیم پیش کردن و اگر کسی از دوزانده باشد حذف کرده شود فان تساوتان غیر تساوتان
 در اصل تساوتان بود یا متحرک بود و یا قیاس مفتوح باعث بدل کردند و الف بالتساو ساکنین فاعل
 و فحما در و غار ضمت که سبب اتصال الف تثنیه بهم رسیده و در اصل ساکن است یعنی پس اگر برابر باشد
 و در حرف است و رسیده پس توختاری و اختیار داری و حذف یکی ازان دوزانده خواسته باشد
 غیر بخا و حجه و یا توختانی و در اصله اسم مفعول باب تفعیل و اجوف یا کبی و خبر متبدا و حذف اینی فاعل
 غیر تقلینسته و قلینسته و قلینسته و قلینسته و قلینسته قات و لام و سکون نون و ضم سین مملکه کبی
 کلاه است پس نون و و او در دوزانده است و هر یکی را بر دیگری افزودنی نیست اگر او را حذف کنی
 کوی قلینسته و اگر نون را حذف کنی کوی قلینسته بعد قلب و او متصرف پس سره یا جیبت و جیبت و جیبت
 و غیره و جیبتین و او مملکه و با و موحده و سکون نون و ط و ممله و الف که مرد و بزرگ شکم است پس نون
 و الف زائد است و هیچ یکی را بر دیگری فضیلت نیست اگر الف را حذف کنی کوی جیبت و اگر نون را حذف
 کنی کوی جیبت بعد قلب الف بیازیرا که مده است که واقع است بعد که تصغیر و برای تانیث نیست بلکه
 از بر الحاق سفر حل است و اعلاش مثل قاص و ذوالثلاث غیر با تبقی لفظی تبقی مضارع معلوم
 مخاطب افعال تفعیل هر دو تواند بود و فضلی اینها و حجه اسم تفعیل مکتوب فضلی یعنی در سبی که حساب
 سه حرف زائد است غیر مده که قبل آخر میباشد باقی میداری حرف بهتر را ازان حروف ثلثه یعنی در سه
 حرف زائد هر کدام که بهتر بوده باشد بخا و داری و باقی را حذف میکنی کمقیس فی مقعینس هم چون مقعیر
 و مقعینس که اسم فاعل فخیال است زیرا که نیم و نون و کبی از دو سین زائد است و بهتر میست چنانکه
 گفته شد پس از صفرون و سین افتاده است قعاس کسرات و عین و دو سین مملات و پس شدن
 و محنت شدن و قید غیر مده بنا بر آن کرد که اگر مده باشد واجب نیست حذف او مانند مقیدیم در
 مقادیم و نیم و نیم اول که هر چهارم جمع مقدم بلکه آن بغاییم و غیره و بخند و زیادت الیها
 کلهما سلقا و مملات کرده میشود و حرفهای زائد را باقی تمام آنها سلقا اعم از آنکه بعضی را بر بعضی سلقا
 یا نباشد مکن باشد یا بر بعضی از مده سلقا مطلق است بقدری موصوف محذوف ای حذف
 لا مقید بحال سرق الاحوال میست جانان ترا که گفت که احوال نامبر پس چه بگفته بود و مقصود هیچ

[illegible]

باشند طلبیده شود و اسم جمع که تشبیه لفظ واحد است در اغلب پس اگر ازین
 مذکور هیچ کدام هر سبب متعذر است که غیر از هر جمع و دو تنافی بواسطه آنکه تصغیر دلالت میکند بر تقلیل
 و جمع کثرة بر تکثیر فیصغر و جمع مضارع غائب اول از باب تفعیل دوم از باب فتح و هر دو صحیح اند و ما جامع
 علی غیر ما ذکر کانیان تشبیه و اغلیته و اصیثیه شاذ و آنچه آمده است بعد تصغیر و غیر چیزیکه که یادگار
 همچو انبیان بضم همزه و فتح نون و سکون یا و تحسانی در از انان ان شاذ است زیرا که قیاس نیست
 انسان بکسر همزه و صحیح و سکون نون و سین ممله مردم و مردمک چشم و هم غشیه بفتح عین ممله در
 شین همزه و ثانی و تحسانی نادر و قیاس غشیه است بشده یا بواسطه آنکه هر گاه تصغیر کردند
 جمع شدند یا ائت و قیاس حذف یا آخر است چنانکه در عطیه و اگر چنین کنند ملتبس شود بمقتضی غشوه
 بانفتح که تاریکی میان اول شب است تا چهارم حصه شب پس بدل کردند با میان را بشین مجبه زیرا که
 از دو با حروف از جنس عین ایشان است چنانکه در باب تفعیل و اغلیته و در غلته و قیاس غلیظه است
 صیغیه تصغیر صیغه بکسر صاد ممله و سکون با و موحده و یا و تحسانی جمع صبی که کوک است و قیاس صیغیه
 تشدید یا و تحسانی و همزه در اول این دو لفظ آخر انما قیاسی است و قولهم اصغر منک و دودین
 هذا و فونیک ذلک لتقلیل ما بینما و قول ایشان که تصغیر همزه است بصاد ممله و عین مجبه که منتهی و خور و تر
 و دودین که تصغیر و نون بضم دال ممله و سکون و او که بضمه زیر و زیر است و فونیک که تصغیر فون است بفتح
 فا و سلون و او و قاف که بضمه زیر و بالا است از برای ای که میان هر دو است که مشوب مشوب الیه انداخته
 چون در میان خور و تر و ب یا خور و تر و زیر و زیر و بالا و تفاوتی است پس از ان تصغیرات صحیح باشد و
 داخل در حد تصغیر اند از برای اشارت است بسوی قریب و ذالک برای متوسط و ذالک برای بعد تقلیل
 کم کردن تفعیل است و مضاعف نحو ما حیثین شاذ و انما این لفظ مصغر شاذ است حسن بجا و سین هائین
 ماضی معادله افعال زیرا که تصغیر خامیه هم است و گویند که هر گاه که اصل تعجب غیر منصرف است تصغیر
 بنا بر تشبیه با هم واقع شده و اگر او را تعجب مند و تا ویش است که مراد از حسن شخصی است که تعجب
 کرده شده است از دو تعجب بعین ممله و جیم هم معقول باب تفعیل صحیح و نحو جمیل کمیت اظهارین کمیت
 للفرس و غنوع علی تصغیر و انما جمیل و کمیت بعین ممله و تا و تفاوتی که نام در مخمخ اند اول مرغیت
 در صورت کنج شک دوم بلبل را گویند و آنرا در فارسی هزار در استان خوانند و عاشق گل است فی الشوی
 بیت چون گل رفت و گلستان در گذشت و نشنوی زان پس ز بلبل مرگدشت و گشت که آسم
 هر اسب سحر را وضع کرده شده است و صیغه تصغیر نیستند بر و تصغیر ظاهر لفظ و ممله کسر همزه

پرنده گفته است سبویه که پرسیدم از خلیل تصفیر کثرت پس گفت یک کثرت بنا بر آن تصفیر کردند که در میان
سواد و ممره است تا دلالت کند بر این معنی و هرگاه جمع کردند جمیل و کثرت را کردند بسوی یکبار از هر آنکه
مصغر را جمع نامیده است و گفتند در جمع جمیل و کثرت جملان و کثرتان با کسر پس دلالت کردند بر آنکه
یک در تصفیر جمیل و کثرت است زیرا که فعلان با کسر جمع نحل میباشند و در جمع کثرت بضم اول و سکون دوم
و تصفیر الترفیع ان بخذ من کل الزواجا لم یصغر و تصفیر ترفیع انست که حذف کرده شود از مصغر
تمام حرف زائد پس تصفیر کرده شود و ترفیع برای ممل و خا و حجه نرم گردانیدن و انداختن حرف کحمید
فی احمد بن حمید در احمد و بالتسبب از جهت اتحاد بر قراین و خوف بالاشارة و الوصول و بیعت
کرده شده در اشده تصفیر بضم اشاره و موصول یعنی انهم اشاره و موصول بر خلاف نصاعه گذشته آورده
از جهت اختیار در اول مرتبها که ایشان غیر ممکن اند خوف بنجاره و فاعلی مجهول از باب مفاعله
صحیح فاعلی است سازگاری کردن فاعلی قبل از یا و زیدت بعد از آخرها الف پس لایح کرده شده
پیش حرف آخر اسم اشارت و موصول یا و نیا داده کرده شده است بعد حرف آخر آنها الف بواسطه
عوض از ضم اول و فتح ثانی که در اسم ممکن میباشد کثرت ماضی مجهول مونث از باب فعال و صحیح و
زیدت نیز بواسطه قیود از باب منرب نقیل زیا و نیا پس گفته شد زیا و نیا بقیده یا و در و او تا زیرا که هرگاه
زیا و نیا در قبل خرا و یا را بود در آخرش الف بدل کردند الف را بیا چنانکه در عطا پس ارغام کردند
یا و تصفیر در آن واجب شد فتح از جهت زیادت الف بعد یا و تصفیر نکردند و سی و دق را از برای استغناء
بلفظ تا از آن هر دو از آن هو تا این زن و متیل ماضی مجهول غایت از باب نصر صلش قول
و او را بعد نقل کسره او بما قبل و سلب حرکت ما قبل بیابدل کردند و اللذیان و اللذیا و گفته شد اللذیا
و اللذیان در تصفیر الذی و التي ما و غام یا فرید در یا و آخر کلمه فتح یا و نیا از برای زیادت الف و فتح قبل
یا و تصفیر بنا بر آن دادند که مثل زیا و نیا باشد و باب مبهمات مطر و گرد و اللذیان و اللذیان در حال
نفع و اللذیان اللذیان در حال نصب و جر و اللذیان در بیع مذکر بفتح دال و نشد و ضم بار و حال فتح
و اللذیان کسره یا در نصب و جر خفش فتح سید به بار و در بسته حال و فرق نزدیک او و رشتیه و جمع کسر
نون و فتح است بدانکه هرگاه اراده تصفیر الذین کردند آور و نیا قبل یا یا را و پس نون الف یک کثرت
الذیان و بعد از آن بدل کردند فتح را و الف را با و تا متبسی بقیه نکرد و اللذیان در جمع مونث و
گفته است سبویه که لاتی را تصفیر نمیکند بر لفظ او بواسطه استغناء تصفیر واحد او بر التباس جمع او
بر اللذیان و نهو تصفیر لای و ترک کردند تصفیر نمیرد از برای آنکه موضوع اند موضوع الفاظ دیگر

حکم آنکه یا مؤشده لیدل علی سببه الی الحرج و منها منسوب در مطلق است که لاحق کرده شده
 در آخر او یا مؤشده تا دلالت کند الحاق یا نسبت به شخصه که موصوف است منسوب بسوی آنکه مجرد است
 از آن یا بدو است که احتیاج عمومی علامت در موصوف بنمایان شده که غرض از نسبت گردانیدن
 نسبت به موصوف بسوی اهل آن و این معنی عارض است پس در اعلاقی باید و برای آن علامت یا اختیار
 کرد که زیر اگر حذف است از او و اگر الف می آید اعراب تقدیر می پس یا مؤشده آورده یا یا
 شکم ملتبس نشود مانند رجل هاشمی که کبیر شین هم نام یکی از اجداد رسول علیه السلام است یا بسوی
 شهر چون رجل بصری که منسوب است بشهر بصره و قول اول لیدل لایح احتراز است از ناخذ
 که می بد آنکه اگر لیدل بیار تحتانی باشد ضمیر مستر لیدل راجع است بسوی الحاق که اولی
 استفاد میگرد و اگر لیدل بیا و فوقانی باشد ضمیر مستر عاید است بسوی یا مؤشده و قیاسیه
 حذف تا از التانیث مطلقا و قیاس منسوب حذف تا از تانیث است از منسوب الیه
 مطلق اعم زیرا که صاحب تا علم باشد یا نباشد مؤث حقیقه باشد یا نباشد خواه
 تا عمن چیزه باشد یا نباشد تا واقع نشود تا از تانیث در میان
 کلمه بخلاف الف تانیث که واجب نیست حذف از بر انقلاب او بود از هر دو مگر تا علم تانیث است
 و الف چنین نیست و اگر حذف کند تا از تانیث در هر دو جای نسبت و واقع شود اسم صفت مؤث
 واجب باشد افعال تا فوقانی بعد یا نسبت مانند امرأة بصریه و یا از التانیث و الجمع عطف است تبار
 تانیث یعنی و نیز قیاس منسوب حذف زیاده تشبیه و جمع است آن الف و یا و او و نون است
 مانند زیدی یفتح دال و زیدان و زیدی کسره و ال در زیدون بواسطه آنکه علامت تشبیه و جمع حرف
 اعراب اند و حرف اعراب او آخر می باشد و نون چون نون تنوین است پس اگر در نسبته حذف
 نگردد و متوسط واقع شود نحو حط او جائز نیست الا علما قد اعراب با حرکات کسره علمی که تحقیق آن
 داده شده است بجز که تانیث هرگاه تشبیه و جمع علم مختص باشد اعراب ایشان بجزکات بود و نون محل
 اعراب گردد درین صورت تشبیه و جمع برمی آید از حال خود و زیادت کالجزم میشود پس حذف نشود
 و اعراب ماضی مجول باب افعال و جمع فلذلک حال نسبی پس برای آنکه زیادت و جمع محذوف
 میباشد هرگز است قسری در نسبت بسوی تفسیرین کسره تن قاف و نون مث خود سکون سین و کسره
 سملیتین که نام شهر است در ولایت شام و حقیقه که نید در برف قمران مانند مسلمون و در نصب جبر
 تفسیر من مثل مسلمین و از آنجا ماضی معلوم از باب نصر اصلش جوز و الف خند و تفسیر من

بدو جائزست و چنانکه گویند در رفع قنبرین بضم نون و در نصب و جر قنبرین بفتح نون از هر دو نون او
 غیر منفرد برای علمیت و تائید بدانکه اسماء ناکن گاهی التزام تائید آنها میکنند تا ویل مله و قنبر
 و امثال آن پس غیر منفرد میشوند و گاهی التزام تائید آنها میکنند تا ویل مکان و محل و نظام و مکان
 و گاهی اعتبار عینیت و تائید بر دو مینمایند و بفتح انشائی من خود مراد لکل شرعست در تائیدات و قنبر
 یعنی دفع داده میشود در نسبت حرف و دوم از مانند بفتح نون و کسر میم و را و جمله ذان جانوریت و خود
 دشمن شیر و در فارسی پلنگ خوانند و در کلام شیخ نظامی گنجوی ستفا اگر در دگر بنگ از غریزه بهم میرسد
 چنانکه اشتر از آب و خرد و کل که نگوشت و مراد از مانند مرود کل اسم ثانی است که حرف و دوم را و
 کمسور باشد پس میگویند غری و کل از جهت آن است که توالی کسرتین و یائین با فخر که ناکل است و آن
 تغلبه علی الاضمح بخلاف تغلبی که منسوب بسوی تغلب بفتح تاء و فو قاتی و سکون عین مجمله و کسر لام قبل
 بر افصح لغات زیرا که سکون قبل کسرتین آسان کرده است کار را پس گذاشته بر اهل خود و لغوی
 فتح میدهند لام را زیرا که ثانی ساکن است پس کالعدم باشد و کشت مانند نماز اینجا باشد و خبر
 که بعضی فضا و در خبر تحریر آورده اند که چون کسی را نسبت بسوی تغلب کنند تغلبی گویند بفتح لام
 و نه کسر آن غایتش آنست که این تغلب فصیح باشد افصح بفا و صاد و هاء محلیتین اسم تغلب فصیح
 و صحیح یعنی سخن آشکارا تر و بیدار تر نسبت ز جنگ خلق و از تم جوشد غشم چنان پیدا چه رم است
 هرگاه را بر جانشین پیدا و دیدت الیاء و الواو و من تعبیه و فعله بشرطه العین و حذف
 کرده میشود یا و او فتح داده میشود عین از بر تعبیه بفتح فاء و کسر عین و فعله بفتح فاء و عین بشرط
 حرف صحیح بدون عین فعل و فی التضعیف و بشرطه بنون کای مضاعف کمنفی و شنی نحو حقی و مضیف
 بنا و جمله و نون و ما که بر تعبیه است از عرب و شنی منصوب در شنی عین مجمله و نون و میزه که نام تعبیه است
 از زمین از جهت فرق میان هر دو نوشت یا از بر بهشتال من تعبیه غیر مضاعف و حذف کرده میشود
 یا از تعبیه بضم فاء و فتح عین که غیر مضاعف است فقط بی شرط و محت عین کجانی محو عینی در جنبه حکیم و دار
 یا احتمالی و نون علم شنی بخلاف شدید و طریقه بخلاف شدید و در شدید و طریقه
 صحیح و دالین که زن سخت است از شدید و تائید دو که سخت کردن است و طریقه
 در طریقه بجا و جمله که زن در از است از طول با صم که در از است و در از شدن
 زیرا که نمیکنی با ناعمل که در سخن چینه کرده از بر آنکه اگر گویی شدید و طوی و در حرف تجانس
 خود بگذاری همچنین و او را نقل مگرانی لازم آید و اگر دغام کنی و او تکرار مآدا و تضاح و مقبل بافت

بدل سازی لازم آید کثرت تغیر در دیگر متنبین شود بر نسبت بلند و طال که هر دو علم متنب باشد و همچنین
 است کلام در مثل شدید بضم شین معجم و فتح و ایل همایه بجای عین و تصغیر عین بعین مملکه زیرا که
 حذف یاد و از فعلیه و نحو له موجب تغیر دیگر است که از جهت عدم الفتح و اقبل حرف علت پس
 میگوید یعنی بجند یا دوم و قوی در قوی تصغیر قائمه بجای طویلی چنانکه گفته است نسبت قاعده نسبت
 فعلیه و فو له بانفع بنشر طایفه تصغیر و صحت عین و نسبت فعلیه بانفع ثانی تصغیر فقط و سلیقی در
 نسبت بسوی سلیقه فتح سین مملکه و سکون یا و تحتانی و قاف طبعیت و درشت است همچنین
 سلیقی فی الازد و در نسبت بسوی سلیقه فتح سین مملکه و سکون لام که بطین است از فتح نمره و سکون را و
 معجمه و ال مملکه که پدر قبلیه است از سین و عجمی بنسب و غیره و فتح عین مملکه و کسره هم در اول مملکه
 فی کلب شاذ و کلب بانفع و سکون لام که در جی از فضا عه اند و ان بضم قاف و ضا و معجمه و سین مملکه
 پدر که وی اند از زمین شاذ است از جهت آمدن او بر فلات قانون زیرا که حذف نگارده اند یاد را و انما
 و عین لفظ اول و ارفتح ندره سلیقی با موطوفات متداست و شاذ خبر است متعین من بودم
 و کعبی و حریفی و کبابی چنانکه نشان داد و بلار که خبر کرده و عجمی و عجمی فی بنی عبیده و عبیده
 است و عبیدی بضم عین مملکه و فتح یا و موحده در عبید و فتح عین مملکه و کسره یا و موحده که علم شخصی است
 و عبیدی بضم عین مملکه و فتح و کسره ال مملکه قبلیه است از عبید القیس شاذ تر است از
 شاذ اول زیرا که در اول جرح است بسوی اصل و انا هم عین و عجمی اینی عبیده است با لکن عین و عبید
 از جهت فرق است میان نسبت عبیده و میان نسبت عبیده و نام مرد است و همچنین هم عجمی در ضی از بر
 فرق است زیرا که دو عبیده اند در نسبت بسوی عبیده القیس بانفع میگوید بر اصل و در نسبت بسوی
 عبیده بنی اسد بانفع و خبری شاذ و خبری در نسبت بسوی عبیده خبری بضم فاء و معجمه و فتح را و مملکه و سکون یا و تحتانی
 و یا و موحده که نام موضعی است شاذ است از بر آنکه قیاس خوبی بفتح را است مانند جهنی و تقنی و قری
 و تقنی فی کبانه و قلمی فی خرافه شاذ و تقنی بفتح و در ثقیف بفتح ثا و مثله کسره قاف و سکون
 یا و تحتانی و فاکه نام پدر قبلیه است و قریشی بضم قاف و فتح را و مملکه و در تریش نیم قاف و فتح را و سکون
 یا و تحتانی و شین معجمه که نام پدر قبلیه است تقنی بضم قاف و فتح را و مملکه و در نیم بضم فاء و فتح قاف و سکون یا و
 تحتانی که در وی اند از قبلیه کنانه با کسره و نوین قبلیه از مضر بانفع و فتح و ضا و معجمه و قلمی بضم میم و فتح
 لام و سکون یا و تحتانی و حاء مملکه که در وی اند از قبلیه خزاعه بضم خا و از و همچنین و عین مملکه قبلیه
 نسبت از بنی از و که از قوم خود جدا شده و در که اقامت نموده شاذ است بر دیگر کرات از بر آنکه اول

فعل است بافتح وواقی فیصل اند باضم و قیاس در آنها فعیل و فعیل بیان حذف یافته است
و ما بعد عطف است هر دو شاذ و قرشی از جهت فوق در نسبت قریش که نام دایره در یای است گفتند
و در نسبت این جانور قرشی گویند **ه** فم را قریش بکنیم او علی بن عجمی بدلائل مهرش چیز نم او قرشی
سن حبشی و در تقسیم بنی تمیم فقی و در فتح لمجی و تحذف الیاء ان لم یقل اللام من المذکر و المونث و قلب
الیاء الاخره و ادا حذف کرد میشود و یا از انداز مقل لام از نکر و مونث و بدل کرده میشود و یا پسین
از یاء شد که در معنی دو یاست بواو بواسطه که است اجتماع چهار یاء یا سه یا فتح داده میشود عین بالفعل
در فعیل و فعیله چنانکه در نکر گفتند و قصو و واموی همچو غنوسه بفتح غین معجمه گرسنه است از
قبیله قیس بفتح قاف و سکون یا استخانی و سین سمله و قصو و بضم قاف و فتح صاد و سمله
در قصی و قصیه بضم و فتح صاد و سمله و تشدید یاء تحتانی نام یکی از جد و رسول علیه السلام پس کلامه
واموی بضم همزه و فتح میم و راء میمیه بضم و فتح میم و تشدید یاء تحتانی که قبیله است از قریش
و جاد و امیه و آمده است در فعیل بضم امیه و جمع یاءات اربع بر اصل خلاف قیاس بخلاف غنوسه
بخلاف فیصل بافتح مانند غنوی که او بر اصل نیامده است از جهت کثرت قبل یاءات و اموی شاذ و او
بفتح همزه شاذ است گویا که نسبت کردند و البسوی اصل خود که آمده است بفتح همزه و میم که کثرت
و اخری تحوی فی تحیه مجری غنوی و جاری کرده شده است تحوی بفتح تین تا و اخری همزه و تحیه بفتح اول
و کسر دوم و تشدید یاء تحتانی و در دست و در اصل بر وزن تفعله است ز فعیله محل جاری شدن
غنوی در حذف یاء اول و ابدال یاء آخر یوا و از برای دلیل که در غنوی گذشت راجع بنیم در اصل
ماضی مجهول از باب افعال مجری اسم ظرف است از باب افعال و ضرب تحیه در اصل تحیه است کسر اول
بما قبل و او ند و در دوم ادغام کردند و هر گاه فارغ شد از فعیل بافتح و فعیل بضم معقل اللام شریف کرد
در مفعول بافتح معقل لام و اما نحو عدوی و اما مانند عدوی بفتح عین و ضم الیاء و تشدید
و او در عدوی دشمن و اتفاق می بینیم پس اتفاق است میان ایشان اتفاق بکسر تین همزه و اما توافق
شد و سازگاری کردن مصدر و اتفاق و قال المبرورنی نحو عدوه مثله گفته است مبرور در مانند عدوه
که موصوف است مانند او یعنی عدوی بفتح اول و ضم دوم مبرور و یا مبرور و او را الیاء مطلقین اسم مفعول
تفصیل و صحیح و آن نام خوبی است و قال سیبویه عدوی گفته است سیبویه عدوی بفتح تین و تخفیف
و او در عدوه چنانکه در صحیح اللام مثل شنی در شنی از برای فرق میان نکر و مونث سه پر خسته که
و در ازب سبب تین خویش است چنانچه در سیبویه مبرور و خویش است و ایضا

کجریزید و هر کس که بمن دوست شود دشمن خوانیش است و بدانکه سیبویه عربی سیبویه است زیرا که
 رخصه را پیش چون سیبویه بنام مشکو به عربی سکویه زیرا که خوش خلق بود و همچنین راهبوی معرب
 سیبویه زیرا که در راه رانیده بودند بدانکه فارسیان او را ساکن و یا مفتوح به غوغی و راء کلمات را زائد
 میکنند بر اسم نسبت چون ماهویه به ایشویه و ماهویه و چون این قسم کلمات را معرب کنند
 و او را مفتوح سازند یا را ساکن و او را ظاهر چون سیبویه در ماهویه لغتویه و مشکویه یا بویه و عمرویه
 و تحذوف الیا و التا میانه من نحو سیدی و بتی و قحی من بیم و حذف کرده میشود و بار دوم از یاء مشدود در نه
 سیه یفتح اول و سکون ثانی و سیف یفتح سین مملد و تشدید و کسریه تحتانی که بهتر است تا لازم میباشد
 و کسره و بار یاء و همچنین یفتح میم و سکون یاء تحتانی در میت بر وزن سید مذکور کرده است و می
 بضم میم و فتح یاء و سکون یاء تحتانی بنسب بهمیم یاء تحتانی اهم فاعل تفعیل مشتق از بهمیم که ماضی آن باست
 سکونی هم الرجل یعنی حیران کرد و سخی مردی را و محبت است که دل را بنیدد آرام و اگر نه کسیت
 که آسودگی بخیراید و بدانکه در مثل سیدی و بتی یاء اول حذف نکردند تا رافع نشود و بسبوی حرکت علت
 و انفتاح ما قبل پس لازم آید تفعیل و اگرانی اگر قلب کنند بافت و لازم آید زیاده تغییر بالتبسیار که قلب
 کنند و طاعتی شاذ را طای بافت شاذ است از بهر آنکه قیاس علی بکون یاء اول و حذف دوم و کسره
 همزه است مثل سیدی زیرا که منسوب است بسبوی علی بتشدید یای که بر قبایه است حاتم بنی مشهور بدان
 طاعتی همزه بعد بافت و تشدید در مثل طوی بود و او را محبت اجتماع و او و یا بهمیم و سکون اول بیابا که
 و یا در یاء نام کرده مدغم فیه را حذف کردند و می شد و چون یاء نسبت با متصل شد یاء اول مدغم اخلاف
 قیاس بافت بدل کردند و یا دوم مدغم فیه را حذف کردند و همچنین وجه شذوذ است و همزه که بعد بافت
 رافع است همزه اصل لفظ است از بهر آنکه علی همزه آخر است و در عرف عام بی همزه مستعمل میشود مانند خبر
 انهم بهمیم و سکون را منقوطه و همزه یعنی پاره است جز حذف همزه میگویند و لهذا اصرار علی در باب همزه
 آورده است و درین کتاب حجت آخری است و حجت اول فصل بدانکه هر گاه قلب یاء اول بافت
 مختص می باشد بحال است و اگر کرده شده و او در بحث نسبت و قلب فی نفسه نیز شاذ است و اگر کرده در
 اعلان فاکان بهمیم تصغیر موه فقیل بهمیمی بالتعویض پس اگر باشد مانند بهمیم نیز موه هم فاعل تفعیل
 به شتق از موهوم که سر فرو دادند آن است از جواب گفته میشود بهمیمی بهمیم و فتح یاء و تشدید و کسره یا تحتانی
 و سکون یا تحتانی بوجهی از ردن از محذوف و تصغیر توضیح این مطلب آنست که هر گاه اراده تصغیر
 میوم کردند واجب شد حذف یکی از دو و او چنانکه در مقدمه بدال شد و گذشت و بعد از یاد یا تصغیر کرده

ما قبل او بود و فتح داده میشود و ما قبل یا کعبه می رنجو عمومی و نسبت علم بفتح عین همله که در عی بفتح
اولی و کسر دوم که کور دل جاهل است و چنین بخوبی بفتح عین همله و جیم در شیخ که در اصل نمی بود بر وزن
عمی که کور که خیزن و عین است بدو یا مخدوف و فتح قلب او بود و فتح ما قبل یا تا سه یا دو و کسر ه جمع
نشوند و مخدوف را را قبل علی الاصح و مخدوف کرده میشود و مرت چهارم بر افعی لغات یعنی بر اسم رباعی
که آخر او یا باشد و ما قبلش که سورت و لغات یا او را در افعی لغات می اندازند از هر گرافی که کثرت
حروف بهر سبب است گفتاشی میجو قاضی و جائز است قاضی مضحک شخصی کوزه پر از سرگین کرده
و بار و خشی بر بالا و آن رنجته بخانه قاضی بر دقانی کوزه را بر از روغن سیده شسته سبلی مطابق مدعا و آن
شخص نوشته بود و بعد از چند روز که قاضی دهن کوزه میکند و بر حقیقت کار قطع میگردد و از دادن
سبلی پشیمان نشود و روزی قاضی بجای میرفت آن شخص در نظرش افتاد گفت آن سبلی بیا که درو
سموی واقع شده آن شخص گفت در سبلی هیچ سونیت اگر سموی واقع شده در کوزه روغن است
قاضی در لغت یعنی توانا و حاکم زورمند است و مخدوف ما سو اها و مخدوف کرده میشود و آن که سو اس
ثالث و رابع است کشتی میجو مشتری که کشین میجو را همله است اسم فاعل انتقال است یعنی
خید او نام ستاره است مانند مشتقی اسم فاعل استقالبین همله و قاف صاحب مرض استقا که
هندش چنانچه بری گویند از جهت کثرت حروف خماسی و سداسی و باب نمی جا و علی میجو یعنی بر آبی که
یا درونم در آخر واقع شده باشد و بالای او یا باشد و کسوره بود زیرا که می اسم فاعل تفضیل است از
حی میجو آمده است بر وزن میجو بی از دیا و مخدوف و مخدوف یکی از دیا و مخدوف و قلب یا و ثانی
بو او میجو بی رو یا و مخدوف است و نسبت ثانی کاموی و اسمی میجو اسمی الح و نحو طبیعت و صفتیه
و عرو و رشوة علی القیاس عند سیمویه و مانند طبیعت لفتح طر معجمه و سکون با و موحده و یا و تخمائی
آهوی داده و قنیه کسرات و سکون نون و یا و تخمائی سرایه و ذخیره و رقبه بضم را و همله و سکون
تات و یا و تخمائی انسون و عرو و لفتح عین و سکون ز و تخماتین خلک و تاراج و عرو و بضم عین سکون
و تخماتین گذشت و رشوة کسرات بر قیاس است نزد سیمویه زیرا که فعل لام یا می و اوای وقت یک
ما قبلش ساکن باشد و حکم میجو بر تاتین نسبت درین کتاب اسما و در رنگ نسبت بسوی قره و ثمة
مخبره است اولی لفتح ذرات و دوم کسرات و سکون شین معجمه گذشت و سوم بضم جا و همله و سکون
جیم خانه خورد و میگوی طینی و غزوی مانند تری و نشدی و مخدوف تا نکره مونت در ویرا بدست رشوة
کسرات و همله و فتح آن و سکون بر تاتین معجمه مالی که از برای مهم سازی حاجت و پسند آنرا در فارسی

مایه بیاوریم و اما در مخفی خواندن فی المشوی چون در قاضی بدل رشوة قرار دهی شناسد ظالم از
 مظلوم زارید و زنوی و قروی شاذ عنده و زادی بفتح زار و نحو و نون و قلب باالف بعد تحریک نون بفتح
 و قلب باالف بر او در نسبت بسوی بنی زینیه بفتح اول و سکون و یا تحتانی که قبلیه است از عرب و قروی
 بفتح قاف و را و ممله در نسبت بسوی قریه بفتح که ده شده است شاذ عنده شاذ است نزد یک سیوه تیا
 زینیه و قرستی است و قال یونس طوبی و غزوی و گفت است یونس در نسبت طلبیه و غزوة طوبی بفتح
 غنین و قلب یا با و از جهت محل طوبی بر عثم تا یا است جمع نشود که متکثر است و از برای آمدن مثل آن
 بواسطه آنکه گفته اند زنوی در نسبت بسوی بنی زنه و قروی در نسبت بسوی قریه یونس بضم یا تحتانی
 و سکون و او و نم و نون و فتح کسره آن و سین ممله غیر منصرف است از جهت علمیه و محبیه و اتفاقانی با
 طوبی و غنیه و اتفاق کرده اند بسبب و یونس در ناقصی که هست یاد را و بر آنکه حکم در هر دو حکم صحیح است
 اتفاقا بقاف و قاف تشبیه ماضی معلوم مذکر غائب از باب انتقال و بدوی شاذ و بی بفتح و ال شاذ است
 زیرا که سکون و ال است از جهت نسبت او بسبب و بفتح یا و ممله و سکون و ال ممله یعنی بیابان اما تحتانی
 و ال برای محل بر خضریست لفتحتین حار ممله و ضا و محجه منسوب بحرف و ان سکون و تریب بآن است بقیض
 بقیض محمول میشود و باب طی و حی تر و الا ولی الی صلهما و بفتح و قلب و باب طی و حی یعنی آسی که آخر او
 یا باشد و باشد بعد یک حرف رد کرده میشود و حرف نخستین از دو حرف باشد و بسوی ال خود فتح داده
 و بر کسره میشود و آخر او و مقول طوی پس میگوی طوی زیرا که از طویت است حیوی و میگوی
 حیوی بر آنکه از حیث است از جهت کراهیت اجتماع کسره و و یا و شد و طی و س نام مرد
 پدر قبیله بخلاف دو و در نسبت بسوی و بفتح و ال ممله و تشدید و او بیابان است
 در هر دو ای محلی من هم بیابانی شدم چون کنم بیچاره مجنون سخت طاق افتاده بود و بقیض بقاف
 مضارع مخاطب معلوم از باب نصر و اجوت و او می باشد تقول ضمیه و او بقاف و اند و کوی در نسبت
 کوه بفتح کان و تشدید و او سورخ خانه زیرا که کار در اجتماع و او شد و و یا و شد و آسان است در صحیح
 مذکور است که در نسبت بین لفتحتین یا تحتانی و میم کی از بلاد عرب است یعنی گویند و یا ان تبعولیف الف
 از یا ز نسبت لیس و الف با هم جمع شدند و گفته است سبب که بعضی یانی بنشدید یا میگویند و زین
 این بیت شیخ نظامی و ولد الزناست حاسد نیم آنکه طالع من و ولد الزنا کس آمد چو ستاره یانی
 و آخره یاد شد و ده معذرت آنکان اهل بیته خود می قیل مر موی و می که آخر یاد شد و است بعد هر
 تا برون رو و مانند طی که بعد یک حرف است و بیرون رو و مثل غنی که بعد و حرف است اگر باشد صلی

همچو مری گفته ستود در سب سوسنی جعدت یکی از دو یا تو قلب دیگر بوا - رنج مایل و او همچو بخوبی مری
و بجند یا مشد و از جهت اشتغال این فصیح است و انکانت زائده حذف و اگر باشد باز اند دور
کرده شود لگژی همچو کرسی بالضم در نسبت کرسی بجذث یا باشد در زائده و بجائی فی بجائی انهم رجل مانند
بجائی بفتح باو موده و فخر ترجمه و یا تحتانی در نسبت بسوی بجائی که نام در نسبت و بقید که بجائی را همیشه
رجل زیرا که اگر بجائی جمع بجائی بالضم باشد و آن شتر خر اسانی است در نسبت رو کرده میشود بسوی
واحد و بجائی منسوب منصرف است خواه جمع باشد خواه علم زیرا که علمیت در او منصرف نیست بجائی
منسوب منصرف است از بهر آنکه یا نسبت از بنا کلمه نیست پس برآید باقی از صیغه منتفی همچو
و ما آخره بجزء بعد الف انکانت لا تانیث قلبت داو او کجادی و محوادی اسم که آخر او بجزء است
بعد الف یعنی اسمی که آخر او الف مدوده است اگر باشد بجزء برای تانیث بدل کرده شود و باو همچو محو او
در حرا و محو او در حرا از جهت آنکه بجزء کران ترست از او و بیابدل نکردند تا سب یا با کسر جمع نشوند
و صناعی و بهرانی و روحانی و حوادی و حوروری شاذ و صنعتانی منسوب بصناعه و بفتح ص و سکون نون و عین
مهمله و الف مدوده که قصد است در بین بسیار اب و بسیار درخت باز زیاد نون و همچنین بهرانی منسوب
به بهرانی بفتح باو موده و سکون حاو را و مهمله و الف مدوده قبیل است انخضاع و روحانی بفتح را و مهمله
و سکون و او و حاو و مهمله منسوب به روحا و بالف مدوده که نام شهر است و ابدال هزه بانون از برای مشت
الف و نون است با و الف تانیث در آن که هر دو یکبارگی زیاده کرده شده اند و جلوی و جلوا و ک بفتح
سیم و لام و سکون و او و الف مدوده قریه است در نوامی فارس و حوروری و در حور و او بفتح ح و مهمله را و
مهملتین و سکون و او و او و مهمله و الف مدوده و مقصوده قریه است که مجمع اول خوارج است شایسته
و قیاس صنعتوی و بهرادی و روحاوی و جلولاوی و حوروائی بودند بلکه روحانی بالضم خبریت که منسوب
به روح باشد و از منقول روح بود در لطافت و بعضی گفته اند که بضم را در نسبت بسوی ملائکه و جن گویند
از جهت پاکیزگی ایشان و زیاده کردند الف و نون از برای فرق میان او و میان نسبت بسوی روح
انسان و اب و عسیده گویند که عرب روحانی گویند همه چیز را که در روح باشد از ناس و جن و دواب و انکانت
اصلیه ثبت علی الاکثر و اگر باشد بجزء اصلی ثابت باشد بر مذنب اکثر ثبت ماضی معلوم میشوند
نصر کفرانی همچو قرائی بضم قات و تشدید را و مهمله قران خوان جمع قاری و عاب و یار و یابین معنی
مفروضه و حاجت قرائی قلب بجزء با و او و الا فاقو همان و اگر باشد الف تانیث و بجزء اصلی ملائکه
باشد بجزء بدل و او و الف بر الحاق پس در وجه است یکی قلب دوم اثبات دانسته باشد که الا انجا در اصل

ان لا یؤت کبیرة حمزة وسکون ذن بمعنی اگر از ثوب برای قرب منخرج بالام بدل کردند و لام را در لام او عام
 و اگر اشتنا نیست گسادی و علباوی همچو گسادی دیگر و اگر گذشت و علباوی و علباوی کبیرة عین مملو
 سکون لام و با و موحده که رگ کردن است ۵ دوش منحا که کشید از رگ کردن آزار بد و قطعه مار که
 شد افبانه شمار و و سیکوی کسائی و علیائی بدانکه حمز و علباوی برای الحاق است بسین و طاس و باب
 شقایه شقای با حمزة و باب شقایه یعنی همی که واقع است دران یا بعد الف زائد و حال خود است از بهر
 لزوم تانیث سقا و با حمزة زیرا که هرگاه تا تانیث حذف کردند مانعی از قلب با یا حمزة نماند و بخیر نمک
 قلب حمزة بود و مثل کسائی تا لازم نیاید تغایر سقا به کبیرة سین مملو و قاف آب دادن و قاف
 که در و آب خوردن ۵ ای خرج مگر پنج تو در عالم خواب است بد هر خانه که در شهر تو دیدیم خراب است
 و باب شقاوة شقای با و او و باب شقاوة یعنی همیکه دران و او بعد الف زائد باشد شقای
 بی قلب و او حمزة اگر چه زائل شده است ما قلبس نشود بیاب سقای و عکس نکردند فوق را با و چون
 که در سقای یا نکا به ارند و در شقاوة و او را حمزة بدل کنند بواسطه آنکه استقال و او با یا نسبت
 همچو استقال با یا نسبت شقا و شقای شین معج و قاف بد بخت شدن ۵ تا چند به منیم تن پاک تو
 بر سینه بد آن بخت ندارم که در آغوش من آئی ۵ و باب درائی و باب رای در ابته یعنی استمیکه
 دران واقع باشد یا بعد الف مقلوب از حرف هملی و فارق در واحد جنس در ثا و عدم تا بود و سته
 وجه است و حمزة و یا و او و سیکوی را کی و رای و راوی در واحد جنس زیرا که نیست فوق میان
 هر دو و بعد حذف یا اول از جهت تشبیه شقای دوم از جهت تشبیه لفظی زیرا که ماقبل یا هر دو ساکن است
 و معوم برای آنکه ساکن و لفظی حرف صحیح است و در رای حرف علت پس اجتماع یا ت در اینجا افضل است
 پس مناسب است قلب با و او رای در ابته علم و نزه است و اما کان علی حرفین امکان متحرک الاوسط
 اصلا و المحذوف اللام و لم یعوض حمزة وصل و کان المحذوف فاعله و هو عقل اللام و جب الراء و هم
 ثانی که باشد هر دو حرف بعد حذف حرف آخر از دو حال بیرون نیست اگر باشد همچو الاوسط
 در اصل احترام است از عطف عین مملو تخفیف دال مملو یعنی فرو که مملش عدو است بسکون دال یا
 ان اسم محذوف اللام یعنی لام الفعل او محذوف بود احترام است از عده کبیرة عین و قاف و
 مملتین زیرا که محذوف الفاست و اصلش و عده بالکسر و عوض آورده شده است از
 محذوف حمزة و وصل از بهر آنکه حمزة و وصل او عوض و آخر محذوف است
 حال آنکه آن اسم مستل اللام است واجب است و چنین اسم و محذوف

بواسطه آنکه لام قابل لغیر است و محل حوادث در صورتها که شروط مذکوره یافته نشود در واجب نیست
 کما بوی میجو ابوی در باب بفتح همزه و تخفیف باء موحده که پذیرست بر و مخذوف و انوخی بر و مخذوف در
 بفتح همزه و تخفیف خاء معجمه که برادرست و قوی فی است و ستمی بفتح سین ممله و تاء فوقانی درست
 با بفتح که هلسش ستم با بفتح و فتحین است بمنی لری و گذشت که سرین صاف او ابی است روشن
 کرمی آید بوج از یاد دهن بدان که اصل این اسماء ابو ذر و خدو ستم است بجرکت او ستم و مخذوف آخر
 بے عوض مخذوف همزه وصل متحرک بجاء و راهمکتین اسم فاعل باب تفعیل و صحیح و آن لفظی است که
 حرکت داشته باشد و حرکت ضم و فتح و کسر است لم یعوض بعین ممله و ضا و معجمه حجه مجهول غائب از
 باب تفعیل اجوف و او ای او ستم بفتح همزه و سین ممله و سکون و او میانه منقل بالضم و نشد بلام از
 اغلال و جب جمیم ضامی معلوم از باب ضرب ز و بفتح را و تشدید دال مطلق باز آوردن و و نشوی فی شیت
 و و نشوی کسره و لو فتح شین معجمه و رشتیه کبیر شین منقوطه و فتح یا و تحتانی نشان و رنگ غیر از رنگ اصلی
 چیزی هلسش و شیک کسره و او و سکون شین معجمه حذف کردند و او را که فاعل است و لام فعل حرف علت
 پس واجب شد بر مخذوف زیرا که عوض مخذوف ستم افتد در نسبت و نیست در اسماء معربیه ستم قبل
 بر دو حرف که دوم او حرف لین باشد بخذف و او که ابوی اضافت مستعمل نمیشود پس مقبل نباشد و بعد
 بر و مخذوف میجو مخفی است و فتح ثانی و قلب لام بو او از جهت کراهیت اقراء ستم یا و قال الاغش
 و شیبی علی الاصل و گفته است اغش و شیبی بر اصل بر و مخذوف و الباء یا و اجنا که در حنی و فرق
 است که او در حنی مفتوح است بخلاف در مخن فیه که کسور است انکانت لام مخفی و المخذوف غیب
 لم یو اگر باشد لام فعل آن اسم حرف صحیح و مخذوف غیر لام فعل است یعنی فاء الفعل یا عین الفعل و
 کرده میشود و مخذوف کد ستم و زنه و شیبی ستم و اگر باشد لام فعل آن حرف
 اسم صحیح و مخذوف غیر لام فعل یعنی لام الفعل یا عین الفعل رو کرده میشود و مخذوف میجو
 کبیر عین و دال مکتبین در عده که کبیر اولی و فتح ثانی مصدر است هلسش و عد بالکسر وزن کبیر زاء
 معجمه و نون و زنه که کبیر اولی و فتح ثانی مصدر است هلسش و وزن بالکسر و ستمی بفتح و رسته بفتح سین
 ممله و ما که در اصل ستم با بفتح و فتحین بود و جاء عدوی و یس بر و آمده است در عده عدوی
 اول و فتح دوم با و او و حال آنکه نیست این و او که مخذوف بود و زکرده اند زیرا که در صورت رد و عد
 میگفتند بلکه این و او خبر نقصان مخذوف است و حرف اعراب بهتر است بجر از بجر آن که
 غیر میشود خبر عامل و ما سو ایا میجو زنه الامران و انچه و رای و صورت ستم یکی و وجوب و دیگر

و چون عدم را در جائز می باشد در آن دو امر یکی جواز دیگر عدم جواز و نحو عدمی و معدومی نماند
این دو لفظ در نزدیکی از شراط را که تحرک اوسط است مفقود است زیرا که هاشم عدوت بسکون
دال گذشت و این و بنوی اول کسب سرخه و سکون با دو مفعولین با و توان از بهر نقد آن شد و دیگر
و چون در دو آن تعویض همزه وصل است و گاهی هر دو مفقود و دیگر در مثل اسمی و سموی و جائز نیست
اینوی تا لازم نیاید اجتماع عوض و معوض عنه و حرمی و حریم منسوب بسوی حریم فتح ز ن است
در اول و با کسب و فتح ثانی در دوم در هر دو لفظ از برای نقد آن شرط دیگر و چون در دو آن بود
ست غیر لام افضل و ابو الحسن یکن ما اصله سکون یکن مضارع غائب فعال با تفعلیل یعنی ابوالحسن
نخش کن میکند حرفی را که اصل او سکون است ابوالحسن بفتح حین و جازم و سینه ملین کینه نه است فقول
عدوی و حریمی پس میگوید ابوالحسن عدوی بسکون دال چنین حریمی بسکون را از جهت تشبیه بر مل
و نیست در سه لازم عاشقی است رفتن و دیدن و دو چیز نزد یک هم خصمت و دیدار است
در اخت و نیست کلام و این عند سبویه و اخت بضم و نیست با کسب و نحو و این است نزدیکی و تو
از بر گردیدن هر دو بعد حذف باش راخ و این و علیه کلامی و بر قیاس اخت و نیست است کلامی
با کسب در کلمات کسب کاف که معنی و وزن است اختلاف کرده اند در نسبت اخت و نیست سبویه میگوید
که اخت و نیست در نسبت مانند راخ و این است زیرا که تا آنست که در نسبت محذوف میباشد پس میگویند
در اخت اخوی در نسبت نبوی چنانکه این را بخذف همزه نسبت میکنند و برین قیاس کلامی
و کلمات زیرا که اصل کلمات برند سبب مختار کلامی است بر وزن فعلی و او را تا بدل کردن از جهت شغل
تبیانیت و نه نوشتن حذف و نسبت از بهر آنکه در فصحی جز منقلب میشود و چنانکه در اخت و نیست عوض
محذوف تا آورد برای دلالت بر تانیث و حذف کردن الف را بواسطه کراهیت اجتماع دو واو اگر
قلب میکردند و او برای کراهیت اجتماع یارات اگر بدل میکردند و بیا و یونس قابل است بوجوب ابقاء تا
در اخت و نیست قال یونس حتی و حتی گفته است یونس حتی و حتی از برای اعتبار تانیث زیرا که
عوض محذوف است و علیه کلامی و کلمتوی و کلماتی و برین قیاس است کلامی با ابقاء تا و کلماتی
و او و کلماتی با ابقاء تا و او و ابدال الف با او و از دیدن آن بر او زیرا که کلمات مثل ذکر است
و در وزن جوان الف را که علامت تانیث است حذف نکردند باقی ماند بر فعلی و در سده و چهارم است
را که کسب سبب الی صدره و لفظ مرکب نسبت کرده میشود بسوی جز اول خود صدر را بفتح تخمین
با کلامی بر خیز بیا و تا بلی و خمس بجز علی نسبت با و موعده و سکون عین مملو و بعلبک که نام شهر است

و خمسین در تابط شش تابط با و موه و فاعله ماضی معلوم است از فعل مضمر در و فاعل است
و شریفین معجمه و تشدید را و همله بدی و مفعولی یعنی در زیر غیل گرفت آن مزید بر این مرکب نام
مرو بدنه دست ۵ گفت که کن بد بجای و صلت من بود که هر یک که کند بدی کشد آخره و خمسین
نفع فاعله و سکون میم فی خمس عشر علما در خمس عشر نفع فاعله و سکون در حالیکه علم کسی باشد و خمس
یا نزوده است و لا ینب ایة عدد و انب کرده میشود و بسوی خمس در حالیکه عدد و شمار هست از برای
هر عدد جز درین وقت مقصود اند و اگر کسی را حذت کند خلل در معنی واقع شود و در صورت علمیه از
مرکب بنا بر این خبر ثانی حذت میکنند که نسبت بسوی دو کلمه تقبل است و ممکن است که بخرد اول است و اول
باشد بر خبر ثانی نسبت مصلح مجول عدد و تحقیق عین در اول مملتین و امر فاعله انکان انشائی مقصود
اصلا کابن الزبیر و ابی عمرو قیل نسری و عمری و مضاف اگر باشد دوم که مضاف الیه است مقصود
انندی اهل وضع یعنی تنها احوال دلالت بر سمای باشد همچو این زیر یضم زاء و معجمه زاء و موهده و سکون
یا کوتهانی و را و همله که اسم یکی است کسی را که بدیش زیر بر نام دارد و ابی عمر نفع عین همله و سکون
سیم کسی را که پیشش عمر نام بود گفته شود بر سر و عمری بر نسبت طرف جز دوم و قید اهل وضع نیست
که شامل باشد مثل ابی عمر و اگر که نسبت مطلق باشد زیرا که درین وقت اگر چه مقصود بر نسبت آن مختصر
نیت آنا باعتبار وضع مقصود و فاعله است فی انشوی ۵ کو دی نو زاده را حاجی لقب به یا لقب
عازی نمی بهر نسب ۵ باید دانست که عمر و مقابل زید را بوا و نو لیسه در حال رفع تافوق شد و میان
عمر با فتح و عمر که یضم اول و فتح ثانی است و در حال نصب ننویسد چه بواسطه زیادت الف که علامت
تثنیه است و در غیر منفرد نباید فرق حاصل آنست و آخر کتاب مفصلا در شرح و آیه باید و انکان که بعد
مضاف و امر الفیش میل عبیدی و امری و اگر باشد مضاف نحو خبر مضاف نفع میم و نون و فاعله اسم
یکی از اجداد حضرت رسالت پناه است و امر را اقیس کبره و سکون میم و را و همله و معجمه و فتح ثانی
و سکون یا ز تحسانی و سین ممله که نام یکی از سلاطین شاعران هر دو فاضل کامل است یعنی مضاف الیه
منه علمه با اعتبار وضع باشد و اصلا مقصود نباشد گفته شود و عبیدی بر نسبت جانب خبر اول این
قیاس است و در بعضی مواضع ثانی آمده است و خلیل گوید که ثانی از خبر غوث التباس گویند و ثانی
مقصود است از خبر آنکه مضاف نام بت مشهور است و گفته میشود مری نفع میم و سکون را و از جهت حذ
بهره در دو کلمه بسوی اهل مری نفع و سکون را مرد ۵ چه خوش گفت آن سخندان جهان گرد و دیگر
و درست آئی جوان مرده و جامع بردانی الواحد و جمع زد کرده میشود بسوی واحد و بعد از ان نسبت میکنند

بطرف واحد از ترخیص و حصول غرض فی الحال می کتب و صحف و ساجد و فراغ کتب کتابی و مخفی و مسکون
 و فرستادن پس گفته میشود در کتب نصبتین کاتب و تالیفات و سکون تا جمع کتاب که بالکسر نوشته و نام
 و حکم و اندازده است کتابی و در صحف نصبتین صادر و جاهل نصبتین و سکون عا و فاکه جمع صحیفه بر وزن
 خلیفه است و آن نامه و کاغذ نوشته است صحیفه نصبتین و در ساجد که جمع مسجد است مسجدی و در فراغ
 بفتح فار او هم که کسر همزه و ضا و همزه جمع فریضه که بر وزن بر لیه فرموده خدا تعالی است از ناز و دروزه
 و غیر آن فرضی نصبتین و اما ساجد علما فساد جدی کافصاری و کلامی و اما ساجد در حالیکه علم است پس
 در نسبت ساجدی است بجهت انصاری و انصار بفتح و صادر و از نصبتین یعنی یاری کنندگان جمع نام از کسر
 از اعلام عالی است پس و حکم اعلام باشد و ایشان گروهی از صحابه بودند که حضرت پیغمبر را دعا و دعا
 کردند و کلامی بالکسر و با موحده و کلاب جمع کلاب نام پدر قبیل است از قریش و در جمیع که علم
 و بسوی اصل بواسطه آن نمیکند که غرض بدون او حاصل میشود و نیز اعلام متغیر نمیکند و در بقدر امکان
 اما قول ایشان اعرابی بفتح از جهت جریان مجری قبیل است و از بر آنکه اعراب جمع عرب نیست زیرا که
 اعراب عربها ساکنان بادیه اند و عرب غیر عجم است اعم از آنکه ساکن مصر باشد یا ستوطن بادیه پس اگر
 اعراب جمع عرب باشد مفرد عام باشد از جمع و این محال است و چون این جمع واحد داشت بسوی
 نسبت کردند و همچنین در نمیکند جمع را که بر لفظ مفرد نیست بسوی واحد مانند حاسنی نسبت بسوی
 محامن و آن بفتح میم و عا و کسر سین نصبتین جمع حسن بفتح است و در فارسی زبان یعنی لیش میباشد
 شیخ فیضی است که اگر محاسن شدی کار هدایت تمام یکس و ولایت زدی کیش طویل اللهم و
 ما جابله غیر ما ذکرش از و آنچه آمده است بر غیر چیزی که یاد کرده شده است از قاعده لبس است
 مانند رازی منسوب بری بفتح که شهری است در ایران و بدوی منسوب به بادی و مروزی منسوب به مرو
 بفتح که بلده است و هندوالتی در نسبت بسوی هند که بالکسر که نسبت معرفت و کثر جمع لغالانی
 احرار کثیر ثناء و مصلحت ماضی معلوم مشرفه مجری بفتح میم که در سکون یا در تحتانی و همزه و حروف مکسره و
 فتح را و نصبتین و فایضها و منبر جامع حرفه کسب لول و سکون تالی یعنی بسیار شده است آردن بیات
 منسوب بر وزن نوال بفتح فاء و ثمره عین در نسبت بسوی حر نهاده و نیز که تضعیف بر است
 مکثیر است که کتابت همجوات باقی موحده و دو تالیفات کسی را که عمل بت میکنند و بت و ثبات
 طلیسان بفتح طاء و سکون و تحتانی و در حرکت لام و مشهوره فتح است و سین همزه و حروف
 که بر دوشی اندازند طاسان و طایس بفتح طاء و تالی و آلف نیز آمده است طایس بفتح طاء و حروف

بعین مملکت و مسمی منسوب بعاچ که در زبان فعل مبتدئ یعنی صاحب عاچ و ک که از دندان فعل خبر می آید
 یا خرید و فروخت عاچ میکند و ثواب تمام شانه فریاد هر چه منسوب شود که با فتح جامه است و جمال
 بچشم منسوب بچشم بخت که اگر شتر نرسد و جاد فاعل ایضا آمده است در هیات منسوب
 فاعل نیز معنی فوی گذار است خداوند چنین چنین براس نسبت مذکر باشد یعنی دوست
 که مضام واقع شده بسوی اصل فاعل اگر برای نسبت مونث باشد معنی ذات است که مضام واقع
 شده بسوی اصل فاعل کتایم همچو آمر تبار و فوقانی و را و مملکت چنانکه که با فتح حرف اولین بیاید موصود حساب
 لکن بفتح که شیر است و در عاچ بال و را و عین مملکت خداوند و عاچ بال که سر که زهره است بکسر تن و سر است
 و نابل بنون و با و موصود خداوند نابل با فتح که تیر است یعنی تیر گیر است باید نشین و پیش بگانه که زهره
 در دام افق اگر خوری دانه از تیر از سر سرشی کمان را که دید که بگر که چگونه جست از خانه اوید و منته
 عیشته را عیشته و ازین قبیل است توان شد تعالی نفوی عیشته را عیشته عیشته بکسر عین مملکت و سکون یاد
 تختانی و نشین معجزه را عیشته بر او مملکت و ضا و جمع یعنی پس بختی در زندگانی ذات رضات و رضا بالکسر
 خوشنودی است مجازیت مانند نهاره صائم یعنی روز و روز و در است و طاعم لبا و عین مملکتین و در
 بسوی طاعم یعنی سکیه پیوسته می خورد و کاس بسین مملکت صاحب کسوة بالکسر که لباس و
 پوشش است در اصل کاس بود و او از جهت تطرف و انکسار تا قبل بافتا و کاسی شد ضمیه بر یا ثقیل بود
 انداختند و یا از بهر اتفاق ساکنین میان یا و تنوین افتاد و قال الخطبه که بفتح خا و فتح ط و مملکتین و
 سکون یا و تختانی و فتح معجزه و تا و فوقانی نام شاعر است و عاچ و کلام لا ترخل یعنی نهاده افتاد فاک است
 و اما عاچ و کاس و عاچ بال و عین مملکتین امر حاضر معلوم مکارم جمع که مفسر بفتح اول و سکون دوم و ضم
 سوم لا ترخل بر او حسا و مملکتین نمی حاضر از منع و در بعضی از نسخ نهیض بنون و ضا و معجزه
 واقع شده از نهضت با فتح که بر عاچستن است بعینیه بفتح یا و موصود و سکون عین مملکت و یا و تختانی
 و تعدیقات و عین بال و مملکتین امر حاضر از نظر یعنی بگذر بزرگ و خود و فر و شیما را و کوچ مکن بر طلب
 بزرگ و مملکتین پس برستی که تو طاعنی و در اکل شراب مشغول داری و در لباس و پوشش حیران
 و طاعنی باید دانست که در علم بخوش ایط جمع معجزه و مکتوب و مکتوب و اینجا بیان جمع کسرت و اگر و ارفع
 شود و اینجا بفتح تعلق جمع عاچ دارد پس بطریق طبیعت و عرض است مملکت بالذات و مقدم کرد
 مملکتی را بر باغی و خماسی از جهت خفت و کثرت آنجا باشد پس گفت الجمع التلاشی انخاب فی نحو
 عاچ عاچ و انخاب و باغی جمع طاعنی معجزه و کثرت و مانند فاعل بفتح فاعل سکون عین می آید بر وزن فاعل

بفتح اول و سکون دوم و هم سوم در جمع قلت و نلو من متین در جمع کثرت و باب ثوب علی الثواب جمع
 باب ثوب یعنی متعل عین و اوی و یائی که بر وزن نعل بفتح فاء سکون عین باشد غالب بر الثواب بفتح
 است و همچو طیر بفتح که مضیت بر اظهار و جاد و عی زفا و و فی غیر باب سیل و آمده است جمع فعل بفتح اول
 و سکون ثانی بر وزن زناد کسر زاء مجزیه و وزن و دال همکه که فعال است جمع رند و غیر باب سیل بفتح عین
 موهله و سکون یا و تحتانی یعنی جمع مفرد اجوف یا نمی فعل بفتح و سکون ثانی بر وزن فعال با کسر نیامده
 و از جمع و اجوف و اوی آمده است مثل بجا جمع بحر بفتح که دریاست و ثاب جمع ثوب بفتح و ثابله
 و سکون و اوی با موحده که جابه است زنده بفتح آهین آتش زن با چوب زیرین سنگ چقماق سیل آب
 بسیار که روان شود از اضطراب که میمانی شود و سیل از دیدن است که دریا غشود و سیل
 با کسر جمع سیل نیامده است از برای اشتغال کسره قبل یا و تحرک و شاذ است ضیاف بضم و حجه جمع
 ضیف بفتح که همان است و در ثاب با آنکه کسره ما قبل یا واقع شده است بنا بر آن تجزیه کرده اند
 که او و بدل میشد و یا و صل میشود و هفت بلکه گفته میشود جمع سیل سیول بنمیتین نیز و مثال زناد را بنا بر آن آورده اند
 که تو هم نشود اختصاص فعال با کسر قبل عین از برای آنکه جمع فعل بفتح خواه اجوف و اوی و یائی باشد
 خواه جمع بر وزن فعال می آید در رلمان و بطنان و غزوة و سقط بحر عطف است بر نلو من یا نلو
 یعنی آمده است غالب جمع فعل بر وزن رلمان کسر را و همکه و سکون هجره جمع ریل بفتح که کجی
 شتر مرغ است و بطنان باضم جمع بطن بفتح با موحده و سکون طاء همکه زمین مخاک و شکم و قبیله و غزوة
 کسر نین همکه و فتح را و دال همکه است جمع غزای بفتح و اکسردان نوعی از سواران است بفتح سین و ضم را
 مملکتین و او فارسی چنین نامه رشتی است که از زمینهای شورناک رویه شکل آن شبیه پیر بود و وقت
 بنمیتین سین همکه و تان و فاء جمع سقط و انجدة شاذ یعنی انجده بفتح اول و سکون ثانی و کسر نیم و فتح
 دال همکه جمع بخند بفتح که زمین بلند است شاذ است زیرا که این جمع مخصوص است به نعل که در آن قرار
 حرف مده باشد مثل حمار و حمرة و کسا و کسبه و نحو حمل علی اجمال و محمول عطف است بر بخوادال یعنی
 جمع انند حمل کسر و همکه و سکون نیم که فعل است غالب بر وزن اجمال بفتح است در جمع قلت و محمول
 باضم است در جمع کثرت مثل با کسره بار یک بر سه یا بر شش گفته اند بفتح باری که در شکم مایه درخت باشد سی
 روز و شب ششم تر از سیل غول بار آورده و یارب این نحلی که من در این زمین بار آورده و در هر گاه باران
 شد از منسوب الفاشر و نه که در کسور الفا و جاد و علی قدح و آمده است جمع فعل با کسره بر وزن قدح
 با کسر قامت و دال و عا و همکه است جمع قیج با کسره تیر به پروچکان و تیر قمار دان و دوزده تیر است که در

این بازی کنند و از محل بر وزن ارباع نفعی هجره و سکون را و همل و نیم جمع هم جمع جل بالکسر کرای است مجوز
 و بر وزن صنوا ان کسر ما و همل و سکون نون در خفتا کس خراب که از یکین پنج با هم بر آمده باشد
 جمع صنوا بالکسر و الضم و ذو بان بضم ذال معجمه و سکون هجره و با و مو حده گرگان جمع
 ذیب بالکسر و قرده کسر قاف و فتح راء و ذال سملین کید یا بفتح کاف و کسر با و فارسی
 و با و معروف جمع قرو بالکسر و آن جانور است بسیار شبیه بمر دم و خنده میکنند در بند
 و میمون خوانند و بوزنه کنیت او است و نحو قرء علی اقراء و قرء و شروع است در بیان
 مضموم الفایفه و در مانند قرء بضم قاف و سکون را و همل که فعل است آمده است بر وزن قرأ یا بفتح
 و در جمع قلت و قرءه بالضم و در جمع کثرت قرو بالضم و الفتح یا کی از حیض و حیض است از لغات الهند و جا
 علی قرطه و خفات و فلک آمده است جمع فعل بالضم بر وزن قرطه کسر قاف و فتح راء و طاه سملین گوشواره
 جمع قرو بالضم و گوشواره حلقه است که فرمان در گوش کنند و حلقه در گوش ترا هر که باین لطف بدین
 حلقه بندگی عشق در گوش کشیده و خفات کسر فاء و دو فاء و موز با جمع ففت بالضم و تشدید دوم موزه که
 می پوشند و یا سوز که در پای شتر میکنند جمع خفات بفتح ست و فلک بضم فاء و سکون لام که تنها جمع
 فلک بالضم رخم کرده اند خفا ضمه و در فلک جمع نمه سی بضم ست که جمع است بختین است و آن شیر است و نمه
 فلک مفرد ضمه فعل است و آن مشهور است پس واحد باین اعتبار غیر جمع باشد و باب عود علی عیدان و جمع
 باب عود بضم عین و همل و سکون و او یعنی اجوف آمده است بر وزن عیدان کسر عین و سکون یا و تحانی
 عود و چوب است و نحو حمل علی جمال و جمال چون فارغ شد از سالن احدین شروع کرد و آنرا که عین او متحرک است
 یعنی در مانند حمل بفتح جمیم که فعل است یعنی اشتهر آمده است جمع بر وزن جمال کسر جمیم و جمع کثرت
 و جمال بفتح و جمع قلت و باب تلج علی تيجان و باب تلج تبار فوقانی و جمیم که ملش توجع است بختین یعنی
 اجوف بر وزن تيجان کسر اول و سکون یا و تحانی و تلج را در فارسی افسر گویند و جا و علی ذکور و از من خران
 و آمده است جمع فعل بختین بر وزن ذکور بالضم جمع ذلک بختین ذال معجمه و کاف که زست صند ما و و آن
 بفتح هجره و سکون را و معجمه و ضم هم و تنها جمع ذلک بختین و فرمان کسر فاء و معجمه و سکون را و همل و با و مو حده
 جمع خرب بختین سرفاب جانور است که آنرا در فارسی شوات بضم شین معطوفه را و فوقانی نیز خوانند
 و حلمان بضم حاء و همل و سکون میم مدینه و نیز با جمع حمل بختین و حیره کسر جمیم و سکون یا و تحانی و چسبایگان
 جمع جاریه باشد جو بفتح و بختین است و حلی کسر حاء و همل و سکون میم و الف مقصوره که کما جمع حمل بختین
 که ایک بفتح جانور است خوش رفتار و نازک خرام که گاهی جانب عاشق خرام و ای زلفا و شارب حمل

در کوه کبک به و نحو فاعلی افتخار فیها این لفظ مفتوح الفاء و مکسور العین است یعنی در مانند فاعله فاعله
 خاور و آتیه بنین که فعل آمده است جمع بروزان افتخار بفتح و در هر دو یعنی جمع قلت و کثرت به آنکه ضمیر فیها را
 است بسبب جمع کثرت و قلت و ذکر این هر دو اگر چه صریحا در کتاب واقع نشده است اما در ضمن اشکال مذکور است
 پس در حکم مذکور است و اوزان جمع است و درین نظم را تم سطور مذکور اند و وزن قلت جمله البیوز من به
 بکار چایک شکین کله به است آن خبر جمع سالم بگیان به فعل انفعال و فعله فعله به و جاعلی مخور و نم آورده است
 جمع فعل بفتح اول و کسره ثانی رنو و در بعضین جمع نرفیع نون و کسر سیم که پانگ است و نحو مجز علی عجا زینها
 و آمده است و در مانند مجز بفتح عین ممله و ضم جیم و ز او مجز که سرین است و بیان چیزه بر عجا از بفتح
 در جمع قلت و کثرت این لفظ مضموم العین است و مفتوح الفاء جزین اگر آنگاه آن سرین شد ضمیر
 قصه به بریز زین شد به و جاعلی و آمده است سباع بکسر سین ممله و بار موحده و عین ممله جمع
 سبع بفتح اول و ضم ثانی که در مذمت مانند شیر و گرگ و باز و جوی و اشال آن و پس جمله بکسر نیت
 جمله بفتح اول و ممله و سکون جیم جمع تکیس زیر که نلف بفتح فاء و سکون عین از اوزان مجموع نیت بلکه سیم جمع
 بعضی بیادگان به آنکه جمع تکیس است که بنار و احدا و در جمع سلامت باشد مثل رجل و رجال و جل و جلال
 و جمع سالم است که بنار و احدا و در جمع سلامت باشد مثل زید و ن جمع زید و سلمان جمع سلمه و از جمع
 جمع نیز گویند کسر سین و را که تین در لغت شکستن است و سالم بکسر سین ممله و کسر لام بی انت و کز مذمحم پاک
 از عیب هر گاه فارغ شد از مفتوح الفاء شروع کرد مکسور الفاء را پس گفت و نحو غناب علی اعصاب و جمع و
 غناب بکسر عین ممله و فتح نون که فعل است آمده است بر اعصاب بفتح و غناب اکسور است و جاعلی ضلع
 و ضلوع و آمده است جمع فعل بر اضلاع بفتح همزه و سکون ضا و محم و ضم لام و عین ممله و ضلوع بالضم و نحو
 بدل و جمع ضلع بکسر اول و فتح ثانی نیز لغت است و نحو ابل علی ابال شروع است در مکسور العین یعنی و جمع در را
 ابل بکسر تین که فعل است آمده است بر ابال بالمد که افعال است فیها در جمع قلت و کثرت و نحو هر و علی هر و ان
 شروع است در مضموم الفاء یعنی آمده است جمع مانند مرد بضم اول و فتح دوم که فعل است بر مردان بکسر
 فیها در جمع قلت و کثرت و جاعلی اطاب و آمده است جمع فعل بضم اول و فتح دوم اطاب بفتح طاء ممله
 خبر بکسر و ماخوذ از مذمت سر انگشت گردیم به تار و زسه و نه ان عباد طرب تر به در باع و آمده است
 ربلع بکسر او ممله و بار موحده و عین ممله جمع ربلع بضم اول و فتح ثانی شتر بکسر که در بار زاید و آن اول
 نتاج است و نحو غنق و جمع مانند غنق بضم تین که فعل است علی اعناق بر اعناق بفتح عین که بینه گردنا
 فیها در جمع قلت و کثرت و استغوا من افعل فی لعل العین استغاع باز ایستادن یعنی متعنه شده اند

عرب از فعل در مطلق همین یعنی عرب جمع میزد و اجوبه را وی یا ای از هر باب که باشد بر وزن فعل
بافتح و ضم عین استمال نکره و نکره را که ضمه ثقیل است و حرمت علت نیز ثقیل بدانکه این قاعده متعلق است
باجاث متقدم پس جمع میکنند مطلق بعین ابواب مذکور را بر فعل واوی باشند یا ای و لهذا نمیگویند که
واو خود و خود را بر وجهی که گفتیم و آنچه بر وزن آن آمده است شاذ است چنانکه مصنف علیه الرحمه میگوید و
اقوس و اثوب و امین و انیب شاذ و اقوس جمع قوس بافتح قاف و سکون و ادوین هم که کما
ست و اثوب جمع ثوب و امین جمع عین و انیب جمع اب بافتح شاذ است و متعینون فعال
نه الیاء و ون الواو و کنعول و الواو و ون الیاء و متعین شدن از فعال کسره فاء را
یعنی در اجوبه یا که از هر باب که باشد بر وزن واو و سیغی در اجوبه و او و
چنانکه متعین شده اند از فعول بالضم و واو سیغی در اجوبه و واوی خلاصه تقریر است که
و فیکه مفرد اجوبه یا ای باشد جمع او بر وزن فعال نمی آید مانند سیال و سیل اگر مفرد اجوبه او باشد
جمع او بر وزن فعال می آید مثل ثیاب جمع ثوب اما فعول او را نمیکنند مانند ثوب از جهت ثقل واو
بضمه فاجاث شیوخ جمع شیخ که در مفرد اجوبه یا ای فعول و اتو میشود و فو و وسوق شاذ و فو و فو و فو
فاد و او و ضم جمع فو و فو بافتح که گروه مردم است و وسوق بضمین سین ملامه و او و اول و قاف جمع ساق
که مملش سوق بضمین سین شاذ است و جمع قیاسی او فو و وسوق است بالضم مانند اس بالضم
ساق تنه و تنه و شتا تنک تا از انواس ساق سیاه تو بلورین است و اگر غلط گفته ام بگردان من
و هر گاه مصنف از بحث مذکور فارغ شده شروع کرد در بحث مونت پس گفت المونت نحو قصعه علی قصاع
و بدو و بدو و ثوب جمع ثمانی مجرید که مونت است یعنی ناز تانیت در و هست مانند متعین قاف سکون
ساد و عین مملتین است که کاسه بزرگ است و بعضی کاسه چوبین گفته اند و زانش فعله بر وزن فعیل با
ست و بدو و فو و سکون دال و را تانین کرده هزار مردم است بر وزن بدو و بدو کسره اول و فتح
دوم و ثوب بضمین فو و فتح و او در ثوب بافتح که وقت چیز است اشیاء مفتوح الفاست و نحو لقمه علی
لفح غالباً و جمع مانند لقمه کسره لام و سکون قاف و ملامه که فعل است یعنی ناقه شیر در بر وزن بضم کسره
اول و فتح دوم اکثر و بیشتر مثال که در الفاست و جاد علی فلاح و لغم و آمده است جمع فعله با کسره و فتح
مجرده و سکون زن و ضم عین جمع نعمت با کسره ناز و سایش و عطا و نحو بر تو علی بر فاعلاً و جمع اند بر فو
بضم با و موحده و سکون راز و سله و فاعلاً که فعله است و معنی زمینی که در و سنگ و دیگر گل باشد بر وزن
برق است بضم اول و فتح ثانی غالب و بسیار مثال مضموم الفاست و جاد علی تجر و برام و آمده است جمع فعله

بالضم بر وزن حموز بالضم حاء مهمله ویم وز او مجز جمع حمز و بالضم و آن شلوار از ارز نبشت خواست تا اندر
 شلوارش در زیر دتر تا بسوفاش و بر آرم جمع بر سر کینه باو موحده و او مهمله وقاف و باو موحده که فاعل است
 و معنی کردن بر وزن رقاب با مالک است غایب شروع است در بیان متحرک العین و حاء علی انیق آمده
 جمع فعلی بفتح بر وزن ینق و آن دیگر سنگ است و نحو قبلی رقاب و جمع مانند رقبه بفتحین را و
 مهمله انیق بفتح حمزه و سکون یاء تحتانی و ضنون جمع ناو که اصلش نوز بفتحین است صاحب صحاح
 گوید اصل انیق انوق است چون ضمه بر او تفتیل بود بر نون مقدم کردند و گفتند انوق و او را بیا بدل
 کردند پس و زنیش عقل باشد و نافع بنون وقاف اشتراک است و بعضی گفته اند که اصل و انوق است
 چنانکه مذکور شد و لیکن حذف کردند و او را که عین الفعل است و بعد از آن یاء تحتانی زاید عوض آوردند
 پس میزان او فعل باشد و دلیل بر آنکه الف ناقه بدل و او است این مثل است استنوق اکل اخی یا نوق
 و ضربان مثل از برای مردیت که باشد در مخی با صفت چیز و بعد از آن حرف دیگر نزنند و مخلوط کنند
 حدیث خود را بحدیث دیگر و اصل این مثل آنست که طرفه شاعر در صفت حمل شعری گفته پیش کی از ملک
 خواند و او امر بصفت ناو که در طرفه گفت و قد استنوق اکل یعنی تحقیق ناقه شد حمل در رنگ این حمل است
 مثل مشهور اهل فوس کل و دیگر شکفت و این مثل عرب را و فی الطیور بفتح اخری یعنی افرو و طیور سرود و دیگر طرفه
 بفتح هاء و سکون راه طلیتین و فاعل و نوافل و فانی نام چند شاعر است چنانکه در شعر فارسی کمال و دو حافظ مخلوط
 و شیرازی و غیره نیز آمده است تیر کبیر تار و فانی و فتح یاء تحتانی جمع تار که اصلش توره بفتحین است و او
 و او است میگویند فعل فلک تازه بعد تار یعنی کروان مردان را یکبار بعد بار دیگر پس اصل تیر توره باشد
 و او را بیا بدل کردند و صاحب صحاح گوید اصل تیر تیر است و حذف کردند الف را و ابو البقا گفته است
 که الف تار تار بدل از او است و مشتق است از کوه که بفتح رسول و پیغام گذار است و بدان آمده است برین
 بضم باو موحده و سکون وال مهمله جمع بر نه بفتحین و آن ناقه و گاو است که در مکه کشته شود و در نحو موحده علی
 سعد و جمع موحده بفتح سیم و کسر عین و وال هملتین آمده است بر وزن معد بحدت ثانی تفسیر مانند کلمه و کلم و نغمه
 و نغم که کینه و کینه است مثال مکسور العین است موحده بالکسر و بفتح اول و کسر دوم عضه ای که طعام در آن
 قرار میگردد و در هضم شود و در فارسی رود گویند و نحو تخم علی تخم و جمع مانند تخم بضم تار و فانی و فتح حاء مجز که
 فعله است بر وزن تخم است بحدت تا نقطه تخم ناگوار شدن طعام مثال مضوم الفاست و از صبح باب
 ثمره قبل ثمرات بالفتح و الا ساکنانیه ضروره وقتی که جمع صحیح کرده شود باب ثمره یعنی ثمراتی مجزودی که بجهت
 و فتح فا و سکون عین گفته شود ثمرات بفتح عین ساکن کردن عین از جهت ضروره شعر و مانند او است

ناقص همچو کوة در کوات و طیب و طیبات بدانند بر کاغذ غش شده مصنف از بیان مجمع کسیر هم ثلثی مجرد غیر
 صفت خواهد مکر باشد خواه مؤنث و بدوند بعضی از آنها که وقتی مجمع میشوند ذکر کرد آنها را در اینجا از بزرگتر
 شدن ایشان بسبب تغیر جامع کسیر دان دو ششم نسبت یکجای الف و یاد دیگر با و و نون مقدم کردند مجمع با الف
 و بار از جهت کثرت اجاث او و مقتل عین ساکن و مقتل عین مفرد در مجمع ساکن عین است البته مثل
 جوزه بفتح جیم و سکون و او و ز از حجه که چهار غرض است و بعضی بفتح با و موحده و سکون یا و تحانی و ضاد
 سمجه که تخم مرغ است و بعضیات بواسطه انتقال حرکت بر او و یا بغیر انبیه اگر بدل کنند و او و یا را با
 و تبدیل تسوی ذیل بفتح ذال و فتح ذال و سکون یا و تحانی که وی از بی نیم تسوی بین همله مضارع غایب
 معلوم مؤنث از تفصیل یعنی تبدیل بزرگتر میکنند و اجوف را در تحریک و بلقفت نمیشود تسوی نقلی که حرکت
 عین هم میرسد از بزرگتر عافی است و باب کسرة علی کسرات بفتح و ال کسیر برگاه که فارغ شده مصنف
 از مفتوح الفاشروع که کسور الفافیه و باب کسرة کسیر کات و سکون سین همله و را که پاره از شکسته
 است بر کسرات کسیر فافیه عین کسیر آن و اول از برای فوق در رسم و صفت و خفت فتح و ثانی از برای
 اتباع حرف بالا که کات است پس پیش بر سیم کوفت گرز و دو تا کرد بسیار بالا و برز و ضم میباش
 از جهت عدم مقتضی او تا لازم نیاید نقل کسیر فافیه عین که بنا بر نقل است و سکون جائز است چنانکه
 نموده شود و مقتل عین و مقتل لام با و او و یکین و بفتح و مقتل عین مطلق وادی باشد یا یائی و مقتل
 لام وادی ساکن کرده میشود عین و فتح داده میشود در هر دو مانند و یمه بکسر ذال و سکون یا و تحانی همچو
 همیشه و بارانی که پی در پی بار و و یان همچو بجهت کسیر با و موحده و سکون یا و تحانی و عین همله که مصدر تصدیر
 است و بیعات مجمع و مانند رشوة و رشوة اما مقتل لام یائی بکسر عین نیز آمده مثل قنیه و قنیا از بزرگتر
 یا و ثنی که مفتوح باشد و قنیش کسور را خرگمه بود در حکم صحیح و قنیه با کسرایه است و نحو حجرة علی
 حجات و مجمع مانند حجرة بضم اول و سکون دوم بر حجات و این مفهوم الفاست حجرة خانه کوچک یا ضم
 و الفتح بضم عین فتح عین و مقتل عین مقتل لام با و او و یکین و بفتح و مقتل عین البته وادی خواهد بود از جهت
 ضمه یا قبل مقتل لام یائی ساکن کرده میشود عین در هر دو و فتح داده میشود مانند و یمه بکسر ذال و سکون
 و از ثبوت و غنیت و غلبه در جنگ و بعضی گفته اند که دولت بضم ذال و یال و ام آخرت و بفتح بر جنگ نگار
 و جمیع بعکس فرموده اند و دولات و عدو و عودت و درین ضم نیز جائز است زیرا که وقوع و او بعد نخستین
 نقلیست مثل نقل یا بعد و ضمه آنکه نامش نداده دولت و چند روزی دولت آنراست و
 قد یکین فی تمیم فی حجات و کسرات و گاه ساکن کرده میشود عین افضل در محاوره فی تمیم که بفتح تا کسیر

پدر قبیده است در مانند حجرات و کسارت از برای شبهه حال حرکت عین بعد از در اول و بعد کسره در نشانه
 با آنکه در آن رجوع است بسوی اصل که در دست و انضاعت ساکن فی الجمع و مضاعف حروف و وسط آوازه
 است در هر خواه فاء و مفتوح باشد یا مکسور یا منموم یا مانند شده بفتح شین مجرور و تشدید دال مملکه یکبار حمله
 و شدات و عده یکسره عین و تشدید دال مملکتین شمار و عده است و عده بضم غین مملکه و تشدید دال مملکه که گشت
 و عدایت زیرا که حرکت عین مودیه می باشد بسوی زوال و غام یا واجب او غام است به اجتماع و تشدید
 سر آن و جوشیم که دم که چون بنهد و آن را برهن به هر را از نو که شرکان زده بر جگر کناره و اما الصفتان
 و اما صفتها مطلقا نحو مفتوح الف یا باشد یا مکسور الف یا مضموم الف یا پس کن کردن عین بغض است مانند
 صغیر بفتح صا و سکون عین مملکتین و با موحده و شوری و صعبات و صلبة بضم صا و مهله و سکون لام و با و
 سخت و صلبات و صغره یکسره صا و مهله و سکون فاء خالی و صفات صفت یکسره صا و مهله و فتح فاء علامت و نشان
 صفات جمع صفت در اصطلاح بغضی است که دلالت کند بر ذاتی که با و بعضی اوصاف ماضی و باشد مثل
 ضارب که زنده است و حسن تحقیق که بعضی نیک است و اهم است که دلالت کند بر ذات فقط همچو زید و عمر
 اسکان یکسره همزه و سکون سین مهمله ساکن کردن مصدر افعال است و جمع و قانوا حیاء و بجات طمع اسمیت
 اصلیه جواب سوال مقدر است و تقریر سوال آنست که قاعده شما که صفات با ساکن عین است منقوص
 با مانند بجات بجرکات ثلثه لام و فتح جیم و بجهت که حرکت اول و سکون ثانی است و مثنی گو سپندی که کم است
 شیه او و بجات تحقیق را مهمله و با موحده و عین مهمله جمع و بفتح اول و سکون ثانی مردوزنی که دراز و کوتا
 نباشد بر غیر قیاس از برای دیدن اسمیه اصلیه یعنی این هر دو در اصل اسم اند نه صفت بنابراین عین نشان
 متحرک شده گفته است جوهری که حق این دو لفظ یکین عین است مگر آنکه ایشان در اصل اسم اند که با
 صفت کرده میشود چیز که مانند امره لجه و جل و بجات و نسوة و بجات قانوا صیغه ماضی معلوم مع ذکر عده
 از باب نصر و اجوف وادی هلسش قانوا و او متحرکها و الفتح ما قبلها الف فتح لام و سکون ییم و حاء
 مهمله دیدن بنظر دیگر لیکن و حکم خواص و اهل و عرس و غیر کذاک و حکم مانند زن بفتح همزه و سکون
 مهمله و ضا و حمزه که زمین است و اهل بفتح همزه و سکون که که گان و مرد و م خانه است و عرس که بر عین سکون
 و سین هلمات که زن مرد است و غیر یکسره عین مهمله و سکون یا بر حقانی و او مهمله که قافه و کاروان است و
 اشتراکی که بران باریکنند و مراد از آنند اصل الف اسمی است که در و تا مقدمات همچنین است که گفتم و در سیمیکه
 و در آن ظاهر است پس میگوئی در جمع آنها که هیچ است از صفات بفتح عین مثل ثمرات و هلمات بفتح و
 سکون آن فتح از برای اسمیه و سکون باعتبار و صغیره و غیر سلب یکسره اول فتح ثانی و سکون و سکون ثانی

مانند کسرات و در بعضی شرح عرس با یضم طحام عروسی است پس عرسات بفتح را و ضم آن است مثل حجت
و غیرت با سکان عین و فتح آن مثل دیات و باب بسته جازیه مسنون و قتلون و بشون و باب
سنته بفتح سین سهد و نون و ناء و فوقالی که سال است و هاش سنوّه بدلیل سنوّهات و مراد از باب بسته ای
ست که آخر او مخدود است و در توانیث آمده است و سنون با کسر و قتلون کسیر قات جمع قات را بضم
و جوب دراز و غور که کودکان بآن بازی کنند و هزار سی جالیک بحجم غمی و یا معروف و در بند و
مکلی و طمقلار کسیر سم و سکون قات بر وزن مفعال چوبی که بآن میزنند و قد بقات تخفیف لام چوبی که
کراستاده میکنند تهاش قلوّه و سرگاه حذف کردند لام افعل را و جمع کردند با و و نون از جهت عوض
نقصان در اصل قلو با بفتح ست و فر اگوید که اول آنرا بنابر آن ضمزد اندک و نالت کند بر او مخدود
و سر قات نیز آمده است چنانکه کسر سین در سنون از جهت تنبیه برای آنکه اصل جمع در مثل او کسیر است
بشون با یضم جمع بسته بضم نهم مثلثه و بار موحده گرد و هروم حشش شی بود بضم اول و فتح ثانی و آمده است
قتلون بضم قات جمع قات و جوا و سنوّهات و آمده است از باب بسته سنوّهات بفتح سین و عصفوات کسیر عین
مهلک و فتح ضا و جمعه جمع عصفه کسیر اول و هاش عصفوّه و آن دخت بزرگ است و خا و در و ثبات بضم
ثبات مثلثه و باء موحده جمع شبه که گذشت و ثبات بفتح با و نون جمع شبه که هاش سنوّه یعنی
قضیب مرد و اندام نهان زن است مرد باید که بدینا نکند میل دو چیز بود تا و جودش
زطالت بسلاست باشد و زن نخواهد اگر شش دختر قضیب باشد و دام است تا ندانگرش و عده
قیامت باشد و جوا و دم کالم و آمده است جمع کسیراته بفتح حین که هاش اموه بود و تحریک
ام با لاء و اصل ام هو مثل افلس همزه دوم را با لاء بدل کردند و جوا چنانکه در اوم اموه
و او را بطرف ضمه ما قبل انداختند و او متصرف ما قبل منموم مرفوض است در اسماء
شکنه پس واجب شد که ما قبل را متصرف ابدال و او بیگشت اسے بعد از ان
اعمال قاض کردند و گفتند در رخ بنده ام و در جر مرت بام و در نصب رایت امانه کنیز کالم بدعوه
و ضم کات جمع اکثه المصطفیٰ مخصوص علی صواب غالباً جمع صفتے آید مانند صعب
بفتح صاد و سکون عین هلیتین که و شوار و تند و کسرش شیر درنده است و فعل بر وزن صواب با کسر
با شیخ علی اشیاخ و باب شیخ یعنی اجون است آید بر وزن اشیاخ بفتح هاء سلام زاطان و رنگ درون
آئینه کسین زوسی رنگ آوردن چه از با و رخ شیخ بزرگ آوردن و بدینان متروان ترا بجنگ آوردن
و جوا ضیفان و آمده است از معقل عین و غیر آن ضیفان کسیر ضا و جمعه سکون یا و تحانی جمع ضیف

بافتح و بعد آن بضم واو و سکون نین مجبه و دال محله ناکان و فزو مایگان جمع و اخذ بافتح و کسره و
 بضم نین مردان میانه سال جمع مثل بافتح در محله کبیر را و سکون طار مهلتین مردان سست چنان
 ضعیف جمع مثل بافتح دو و بضم واو و ساکن را و دال مهلتین جمع و رو بافتح و آن آبی است که گشت
 سیاه سیاهی و سرخی باشد و کل غلبتین سین و حاکمهلتین جامهای سفید نیکه جمع سهل بافتح و سحر
 بضم سین محله و فتح میم و حاکمهلتین و آن جمع صحیح بافتح و نحو جلف علی اجلاف کثیر و جمع مانند جلف
 کبیر جم و سکون لام و فاکه فعل است بضم نین ظالم و خم تنی و هر چه خالی باشد می آید بر اجلاف بافتح کبیر
 به بحر جلف خیر و نکند به هر چه نیک است به بحر نکند به اجلف نادر و اجلف بفتح اول و ضم سوم جمع جلف
 با درست نذر بافتح افتاد و تنها غریب شدن و نحو حرلی از ر و جمع مانند حرم حاکمهلتین حاکمهلتین
 مهلتین که فعل است بضم نا و سکون عین می آید بر احرا بافتح و حرم و آنرا دست و نحو بطل جمع مانند بطل
 بضم نین با و سوده و طار مهله که فعل است می آید علی ابطال بروزن ابطال بفتح با و سوده و بطل کثیر
 و جاجان آمده است حاکمهلتین جمع حسن بضم نین که نیک است و اخوان بروزن اخوان
 کبیر ممره و سکون خا و محجه برادران جمع از که در اصل اخوان بضم نین است و ذکران و بروزن ذکران
 بفتح ذال محجه و سکون کاف و نزان جمع ذکر بضم نین و نحو نکند علی الکا و جمع مانند نکند بفتح نون و کاف
 و دال مهله که فعل است می آید بروزن انکار بافتح نکند و شوار و کم و و جاع و بروزن و جاع کبیر و او و جم
 و عین مهله در و با و زنجیر با بحر جمع و جمع بفتح اول و کسر دوم و حسن و بروزن حسن بضم نین
 بضم نین و شت و شت با بحر جمع حسن بفتح اول و کسر دوم و جاع علی و جاعی آمده است جمع و جمع بفتح اول
 و کسر دوم بروزن و جاعی بافتح و الف اخیر و جاعی بفتح حاکمهلتین و با و سوده و طار مهله و الف جلف
 بفتح اول و کسر ثانی و آن شخصی است که شکمش آماس و ورم داشته باشد و حداری بفتح حاکمهلتین و دال
 و را و مهله و الف جمع حد بفتح اول و کسر دوم بضم نین ترسان و نحو لقطه علی القیاط و می آید جمع مانند لقطه
 یا و تحانی و ضم قاف و طار محجه که فعل است بروزن القیاط بافتح و لقطه بفتح اول و ضم دوم بیداری است
 فلک و دید با بحر نمی آید شب اگر کنیم چنان بسیار سخن آید که بیداری است بیداری و با بحر جمع و با بحر
 بفتح اول و ضم ثانی صحیح و نین است یعنی اکثر از و جمع می آید و کبیر قلیل است مانند یقظون و محلبون
 جمع محلب بفتح اول و ضم دوم شتابند و نحو جنب علی اجناب و جمع مانند جنب بضم نین جم و نون و با
 سوده که فعل است می آید بر اجناب بافتح جنب بضم نین مرد غریب دور و بیگانه و آنکه جنابت داشته باشد
 و کبیر الجمع جمع اسلامه للعقل و الذاکور و همه صفتهای که در پیشود جمع سلامت مرعاتان ذکر را

مانند معبود و دشمن و خشنود و دوستی و نیکوکاران را گویند و آموخته فبالافت و التاء لا غیر و اما نوشت
 جمیع صفات پس بالف و تاست نه غیر و در ای آن شیخ چون موقوف الاضافت باشد مبنی بر ضم است
 نحو عیالات مانند عیالات بفتح عین ممله و سکون باء موحده جمیع جمله بفتح و آن زن تمام خلقت است
 و حد ذات بفتح حاء ممله و کسره ذال معجمه در حد ذات بفتح اول و کسره دوم و لفظات بفتح یا و تحتانی و ضم قاف
 و یقضا بفتح اول و ضم دوم الا نحو جمله و گذشته مگر باب فعله بفتح فاء و سکون عین مانند جمله و گذشته بشین
 معجمه نانه خورد پستان فانه جاء علی عبال و کماش پس بدستیک جمع آن فعله آمده است بروزن
 عبال و کماش کبیره فاک جمع کبیره است و قالوا علی فی جمیع علی و گفته اند نیز علی کبیره عین و سکون لام
 بریم جمیع علی کبیره اول و سکون ثانی نوشت علی علی کماش برت و در کوهی و مرد زفت خلقت
 و ما زیاده مدته ثالثه الا سمخوزمان علی از منته غالباً و نکاتی که حرف زائده مدده و سوم است جمیع اسم
 مانند زمان بفتح زاء معجمه که فعال است و مدده اوالف بر از منته بفتح اول و سکون دوم و کسره سوم بیشتر در زمان
 و ت سنگام است و قد جاء قدل و غزالان و عنوق و تحقیق آمده است قدل بضم تین قاف و ذال
 معجمه جمع تذال بفتح تین از دو طرف سر دنیا کوش است و غزالان کبیره عین و سکون زاء معجمه تین پس از
 جمیع غزال بفتح زاء ششم زان شوخ آهوشیم امید نگاه چه گوشت ابر و جنبانید گفت آهوش گشت
 عنوق بضم تین عین مملو نون و قاف نیز غالها ماده جمیع عناق بفتح و نحو حمار علی احمره و حمر غالباً
 و جمیع مانند حمار کبیره حاء مملو تین که درست و بعضی خرنزرا گفته اند و فعال آمده است بروزن احمره و تین
 اول و کسره سوم و حمر بضم تین اکثر و حاء صیران کبیره صاد ممله و سکون یا و تحتانی و در او جمله جمع صیران
 بالکسر و آن ربه گا و خوشی است و شامل بفتح شین معجمه کسره همزه جمع شمال بالکسر و آن دست چیست
 ضد عین و غر و عادت و نحو غراب علی اغربه و جمیع مانند غراب بضم عین معجمه در او جمله که زل غ است
 و فعال بروزن اغربه است بفتح حاء اول و کسره سوم اکثر و جاء و قد و غر بان و آمده است جمیع فعال بضم
 نا بروزن قد و بضم تین قاف و را و و ا و ا مملو تین جمیع قرا و بالضم و گذشته و غر بان بالکسر جمیع غراب
 تکرر و زقان کبیره زاء معجمه و تین قاف کوههای بازار و محله و زقاق بالضم و زقاق بالکسر شکما
 و شکما برین تقدیر جمع زق است کبیره اول و تین قاف و زقان و نون در زقان بدل قاف است مانند
 خزان بضم خاء معجمه و تین دید لام جمیع خلیل که دوست دروش است شاش خلال بضم و غایه قلیل و
 جمله کبیره عین معجمه و سکون لام جمیع غلام بضم کم است و ذب نا و زب بضم ذال معجمه و تین دید با و
 موحده جمیع ذاب بالضم که گشت نادر است باز و کوشش هجوم بواوسل بسیار شد و بر سر تنگ

چونش مگس بسیار شده و جادوی المونث بنده التکلیف اغنق و از نع و اعقب آمده است در موش
 این سه لفظ که بفعل بهر سه حرکت است اغنق بالفتح که بزغاله است و از نع بفتح اول و ضم سوم جمع درام
 کبیر زال تعجب و راو عین مملکتین که گز است و اعقب بفتح اول و ضم سوم جمع عقاب بضم عین جمع
 قاف و با موحده که مرغی است سیاه شکاری مغزوف جمیع این مفردات مونث معنوی اند و اکین
 شاذ و اکین بفتح اول و ضم سوم جمع مکان بالفتح که جاست شاذت زیرا که مکان مذکر است و مکان
 در حقیقت مفعول است از کون ماضی و معنی آن موضع است اما چون بهم لازم شده است توهم کرد
 که اصلی است و گردانیدند فحال و از وی بر آوردند مثل تکین و غیر آن و نحو غیف علی را غف غف غف
 و رغفان غایبا و جمع مانند رغیف بفتح را و ماله و کسر عین جمع و سکون یا و تحتانی و نا که فعیل است یعنی
 کرده نان برار غف است بالفتح و کسر سوم و غف بضم تین و رغفان بالضم فلکسر شروع است در بیان
 اسمی که مداه و یا است و فا و البسته مفتوح است از جهت عدم فعیل مضموم الفا و فعیل کسور الفا و
 الضباد آمده است بر وزن الضباد بفتح همزه و سکون نون و کسره صاد مملد و یا موحده مهر با جمع
 نصب و فصالی کبیر فا و صاد مملد جمع فعیل و آن بجه ناته است و قتی که جدا شود از ما و خود و فاعل
 بفتح همزه و فا و کسر همزه جمع انیل که شتر خرد است و ظلمان قلیل و ظلمان کبیر فاعل تعجب سکون لازم
 ظلم که شتر مرغ نرست کم است ظلمان مبتدا است و قلیل خبر در با جا و مضاعف مثل سریر که بسین و
 و تشدید و فتح با موحده ظلمایه آمده است بر وجه قلت جمع مضاعف فعیل مثل سریر که بسین و
 سلمات تحت است بر وزن سر بضم تین مضاعف بضم تین و عین مملد و فا و چند آن کرده شده اسم
 مفعول باب سفا عله و صحیح در صطلح لفظی است که در حرف اهلی او تنجاس باشد حاصل است از سفا
 ازین قسم جمع کرده نمیشود بر فعل بضم تین از بهر آنکه اگر ادغام کنند بضم تین شود و اگر ادغام نکنند ثقل و گزنی
 لازم آید بر وجه قلت فیک ادغام آمده است مانند سر در سریر و نحو عمود علی العمدة و عهد و عهد آمده است
 جمع مانند عمود بفتح عین مملد و ضم میم که نفول است بر وزن العمدة بفتح اول و کسر سوم و عهد بضم تین
 و عمود ستم و پیشرو قوم و در فارسی بمعنی گز است عمودی که خوانند بهرمان بود و تو توان خواست
 که سوم آن بود و شروع است و آنکه مداه و او است البسته مفتوح خواهد بود زیرا که کسره فادماندگان
 لفظ از انبیه ایشان نیست و ضم فا از انبیه جمعهاست مثل امور بالضم جمع امر بالفتح مگر آنکه شاذ باشد
 همچو سد و سک که طلیان نیز را گویند و اسمی ادرا بفتح روایت کرده است و جادو تعداد آمده است
 تعداد کبیر قاف و سکون عین و وال مملکتین جمع نفود بالفتح و آن شتر است که چوپان او را مرکب

سازد و در هر کار و اخلاص و بفتح هیره و سکون فا و الف محدود و ده جمع نمل و بفتح و هم لام و تشدید و او آن
 مهرست بضم میم و سکون با بضم اسپ کره و ذائب بفتح ذال و مجه و نون و کسره هیره و با و موحد و جمع
 ذنوب بفتح و آن دو نیز آب است الصفة نحو جبان علی جنبها و وضع و حیاء و جمع صفت مانند جبان
 بفتح جیم و با و موحد که فعال است و بضمی غول و نامردی آید بر وزن جنبها بضم ا و الف و دوم و الف
 محدود و وضع بضم نین صا و نون جمع صناع بفتح و آن زنی است که در عمل درست ماهر باشد و حیاء
 کبیر جیم و یا و تحتانی و ذال محله جمع جواد بفتح و آن اسپ بسیار دهنده است و میلش شاهی
 و بسیار است بارت بر سر سینه زین مرغ ای ابر دماغ ارگویت بسیار باره و ازین بیت امیر خسرو
 سینه صبح بر می آید و لایحی علی من له ادنی تامل فی اسالیب الکلام الفارسی ایضا حش آنست که
 تو با و شاهی ازین مرغ که گویت بسیار باره یعنی گرانی تو بسیار گویم تو با و شاهی ازین مرغ که گویت
 بسیار باره یعنی بار و او آن تو بسیار گویم ای ابر ازین مرغ که گویت بسیار باره یعنی گویم بسیار باره ای باغ ازین
 مرغ که گویت بسیار باره یعنی بسیار باره ازین مرغ که ترا بسیار گویم یعنی بسیار گویم کار گویم ازین مرغ که ترا
 سلطان و با و شاه بسیار گویم یعنی باره و خوشگناز علی کثر و جمع مانند کنز کبر کاف و نون و زار و مجه و نون
 است و بضم ناقه پر گوشت بر وزن کنست بضم نین و بجان کبره با و جیم پشتران سفید جمع بجان
 و خوشبخت علی شجوان و جمع مانند شجاع بضم که فعال است بر وزن شجوان است با کسر و شجوان
 بضم و شجوا بضم شین و فتح جیم و الف محدود و و الف ظند کوره ده الف است و ذال مفتوح و کسره
 و منوم و خوش کریم علی کرانگار و جمع مانند کریم بفتح کاف و کسر را و کفیل است بر وزن کرما و است بضم
 کاف و فتح را و الف محدود و کرام با کسر شروع است در آنکه دهه اویات و البته مفتوح الفات
 از جهت عدم کسره و ضم و نند بضم نین نون و ذال محله ترساندن جمع تند بروغمان بضم ناء
 شله و سکون نون و یا و تحتانی جمع شته بفتح و کسر نون و تشدید یا و کا و گو سفندان و وساله که در سال
 حد آمده و اسبی که در سال چهارم در آمده باشد و اشتیری که در سال ششم در آمده باشد و غصیان کبیر خا
 معجمه و سکون صا و همله و یا و تحتانی جمع خصه خایه بریده است و اشکات بفتح هیره و سکون شیرین
 بزرگان جمع شریف و احد قات بفتح هیره و سکون صا و کسر و ال بضمین و قاف و الف محدود و و شاک
 جمع صیدین و اشو بفتح هیره و کسرین معجمه تشدید صا و همله بخیلان جمع شج و ظروف بضمین ظاهر معجمه و او
 همله و فا و ترکان و خوش طبعان جمع طریف و خوش صبور علی صبر غالب و جمع مانند صبور بفتح صا و همله
 و هم که قول است یعنی شکایا کبیرترین بر وزن بضمین است اکثر شروع است در آنکه مدا و او

و فی باشد فاعله مفتوح از بهر دلیل آنکه کرمر قوم شد و علی و دوا و بر وزن و دوا و بضم و او و فتح و این
سه ملتین و الف ممدوده جمع و دوا و بفتح و آن دو است **س** بر خیزم و گرد دست گردم و چندان که
رضای اوست گردم به **ز** اعداد بفتح هزده و سکون سین و دال هملتین و الف ممدوده جمع و دوا و بضم
بضمه مفتول با به فعلی و فیصل که بمعنی مفعول است و قتیکه در و نوعی از آفت و در و باشد باب الفعی حکم او است
که بر وزن فعلی بضم فاء و سکون سین و الف مقصوره باشد نحو خرسم مانند حرجی بجم و در و دوا و هملتین
جمع جرج بمعنی مجروح و آن زخمی است و اسری سین و در و هملتین جمع اسیر و آن بندگیست و مثله
ایمان و تاء فوقانی جمع قتیل و آن کشته شده است و جاب و اساری و آمده است اساری بالضم
و در و هملتین و الف مقصوره جمع اسیر و شد قتل و و نادرست قتلما بضم قاف و فتح تاء فوقانی و
الف ممدوده جمع قتیل و همچنین اسرا جمع اسیر و لا یجمع جمع السلامة و جمع کرده نشود و فیصل بمعنی
مفعول جمع سلامت که بود و و فون و الف و تاء میا باشد فلما یقال جری چون پس گفته نمی شود و جری
درند و لا جریجات و نه جریجات و موند التیمیز عن فیصل الال تاجدا شود از فیصل ال که بمعنی
فاعل است و او را جمع سلامت بود و و فون و الف و تاء میا باشد مثل کریون و ظرفیون و غیر
و تقریر نگارنده از بهر آنکه اصل بفتح لائق ترست و اجدر و نحو مرضی محمول علی حرجی جواب سوال تقدیر
و تقریر سوال آنست که مریض فیصل است بمعنی فاعل و بمعنی مفعول و با این جمع کرده شده است فعلی
بفتح و الف مقصوره و کلام شما دلالت میکند بر آنکه فعلی باشد که بمعنی مفعول بود و بمعنی فاعل تقریر خواهد
آنست که مانند مرضی و جمع مریض با آنکه او بمعنی فاعل است بمعنی بیمار و کرده شده است بر حرجی
از جهت اشتراک هر دو در رسانیدن چه زخم و بیماری هر دو در و میرسانند **س** گوش تو شنیده ام
که دردی دارد و در و دل من مگر گوش تو رسیده و از آنکه او نحو بلکی و موتی و جری علیه فدا و اجدر و
حل کردند قوم باشند بلکی را که جمع ملاک است بمعنی نیست شونده و موتی را که جمع میت بمعنی مرده و جری که
بجم و در و هملتین و با و ممدوده جمع اجرب است بمعنی گرین بر جرب می بخانفت در وزن مفرد و موت
و معنی رسانیدن نیز پس این معنی حل مرضی بر وجه سزاوارست از بهر محل از جهت موافقت در اصل
مضه و وزن مفرد و با بجم و دال و در و هملتین **س** کمات و ایامی و رباعی علی و جاعی و جاعی
چنانکه محل کرده اند ایامی و رباعی و جاعی و جاعی از جهت توافق هر دو در ایصال آفت باختلاف مغز
اول ایامی بفتح هزده و یا تحتانی جمع ایم بفتح هزده و تاء و سه یا تحتانی مرده بوزن هر مرد و
ایم بر وزن فیصل سننایمی بفتح یا تحتانی و تاء فوقانی و الف جمع تیم بر وزن فیصل بضم یاء و از آنکه

از چهار باب الفیس و یکمانه از مر و اید و جاعی و جباطی جمع و مع و ضبط و فتح اول و کسر دوم است و نونان بود که
 حملوا الخ شغل باول باشد ای خور من محمول علی حرجی کما حملوا امانی علی و جاعی الیونث نحو صبتہ علی
 مضیل و صلیح و جمع صفت مونث مانند صبحه نفع و کسر با و موحده و جازمه که فعیله است و جعی
 زن نوب صورت بروزن مضیل است بفتح و کسر هزه و بروزن مضیل با کسر هزه است و در آنکه مد و او
 یاست و فاء او نمینا شد مگر مفتوح و جاع و خلفاء آمده است جمع فعیله خلفاء لغتم فاعله مجع و فتح لام فاعله
 و انت مد و ده جمع خلیفه و آن قائم مقام است و جعله جمع خلیف ادنی گردانیدن خلفاء جمع خلیف بروز
 کرم بهتر است از آنکه جمع خلیفه گردانند بواسطه کثرت آمدن فاعله و جمع فعیل مانند کرم با جمع کرم و بخلاف
 جمع فعیل حمل کثر بهتر و اجد است و نحو عجز علی عجزه نماند عجز بفتح عین مملو فیم فاعله و از آنکه کثرت فاعله
 و مد و ناله او و او معنی زن پیر بروزن عجا کثر است بفتح و کسر هزه و نواح بن شعرانی و صفت العجوز
 و دوزدان پیشین بجدی در آنکه که بالا کنند بنده شلوار بازه فاعله الایم نحو کما بل علی کوا لایم جمع فاعله
 اسم مانند کما بل که معنی ما بین در شان است بروزن کوا بل بفتح و کسر چهار می آید و جاع و حجان و حنان
 آمده است جمع فاعله اسم بروزن حجان لغتم جاع و مملو و سکون جیم و از آنکه جمع جاع و حجان و حنان
 است که بیان او است باشد و کنار وادی که آب را نگاهدارد و بروزن حجان کسر جمع و تشدید نون جمع
 جان تشدید نون و صلش جاین که پدر چن است مانند آدم که ابو البشر است الیونث نحو کاتبه علی کوا
 و جمع فاعله مونث اسم مانند کاتبه ثبات و مشاشه و بار موحده و آن اسپ مجلی است که پیشینین دریا
 واقع شود و در فارسی یا کسپ گویند و بروزن کوا شب تشدید اول و کسر چهارم و قد نون و فاعله و نون
 نون و نون و از آنکه معنی معلوم از تفصیل یعنی تحقیق نازل کرده اند فاعله و کسر عین مملو و آن مد و او
 را در منزل و محل فاعله از جهت اشتراک هر دو در زیاده علامت تانیث که در یکی تا و در دیگران مد و ده است
 حاصل آنکه چنانکه جمع فاعله و فاعله می باشد همچنین جمع فاعله و فاعله و فاعله و فاعله و فاعله و فاعله
 بفتح فاعله و کسر صا و عین و عین جمع فاعله و آن سوراخی است که موش از شتی در و داخل میشود و نون
 بنون و فاعله و فاعله و نون فاعله از دو سوراخ موش شتی که در آن پنهان شود و پیدا گردد و از سوراخ و
 و دو اتم تشدید عین و اتم سیم را در سیم او غام کردند جمع و اما تشدید عین و آن سوراخی است که موش شتی
 از آن خاک برآورد و جمع کن و صواب بسین مملو و کسر با و موحده و جمع صا لبا و آن پوستی است که بچپ دران
 می باشد و اتم سیم و اتم سیم و اتم سیم و اتم سیم و اتم سیم و اتم سیم و اتم سیم و اتم سیم و اتم سیم
 که بچپ نادان است می آید بروزن حمل با لغتم تشدید و فتح دوم و جاعل با لغتم تشدید و فتح دوم و جاعل

و یستقبر وزن فستقه بفتح فین فاستقین ممله و ثابت و فاستق و آن بدکردار و ناکارست کثیرا در وقت
 بسیار و علی قضاة فی بعض اللام و بر وزن قضاة بضم تاء و نفا و محجیه جمع قاضی در قتل لام و همچنین عاذا
 جمع داعی اهل سر و قضیه و دعوة است بضم فاء و فتح عین یا و او را و اکثر کما و الافتتاح ما قبلها بالف بدل کرد
 و علی بزل بر وزن بزل بضم بار موحده و سکون زاء و حمیم جمع بازل و آن مشترک در سال نهم در آید نر باشد
 یا با و در تذاتش شق و شکافته شود و شعر او بضم شین جمع و فتح عین ممله و الف ممد و ده و اندک گاهی حذف
 شعر جمع شاعر و صبحان بضم صاد و سکون حاء مملتین و بار موحده یاران جمع صباب و تجار جمع ناجر که سر تا نو فلان
 و جمیع و از ممله سوداگران و وقوع و بضم تین قاف و عین و دال مملتین نشیندگان جمع قاعده بکوشش فتم
 و خاری بیای من شکست آنجا محمد الکه تقریبی شد از بهر شکست آنجا و اما فوارس فشا و اما مانند فوارس
 بفتح فاء که سر را و سیم مملتین که جمع فارس است و آن سوار است پس شاد است زیرا که فاعل جمع فاعله
 صفت است مانند ضارب و ضارب یا جمع فاعل است و قتیکه صفت مؤنث باشد مثل حائض و حائض
 و از نکر عاقل جند فوارس و هو الک جمع با لک که نیست شونده است و نو اکس بنون و
 سین ممله جمع ناکس که مرد افکند که سرست پیچ نیامده است بدانکه فوارس جمع فارس
 که مؤنث است و تباخی باشد زیرا که نیکویند از راه فارسته پس باین نسبت از صفت بعید شد از بهر آنکه فرق
 در نکر و مؤنث بنا از خواص صفات است پس فارس کالهم شد و اما هو الک و مثل است مانند با لک
 فی الموالک و در امثال خلایق قیاس بسیار می باشد و فوارس از جهت ضرورت شعر آمده است پس اعتبار
 ندارد و المونث نحو ناکمه علی نو اکم جمع مؤنث صفت مانند ناکمه بنون و کسر تنزه که فاعله است می آید بر وزن
 نو اکم بفتح اول و کسر چهارم نو مفتح نو ن و سکون و او خواب کردن و تو م بضم نو ن و تشدید و فتح و او و در قیاس
 الاعیان بن خلکان است و ناکمه قبلتها فنبهت فحالت تعالوا و اطلبوا اللص بالی فقلت انی فذتیک
 غاصب و لیس علی الغاصب شی سوی الر القلیل لقانون و یا موحده بوسه دادن مصدر باب تفعیل نیست
 ماضی معلوم نمونث بنه از و صحیح حالت مانند نبهت هملش قولت و اکثر کما و الافتتاح ما قبلها انت شد
 اجوت و او که از باب نصر قاعوا لعین ممله و فتح لام جمع امر حاضر باب تفاعل و ناقص و او که
 احش تعالو یا الف شد و بالتقاربا کنین افتاد و همچنین طلبوا بطا و هما و یا موحده از باب نصر و فتح
 لاص کب لام و تشدید صاد و ممله مفعول طلبوا و ضمیر مستتر و فاعل است ماضی مکسوره جاره حد کسر جیم
 تشدید دال ممله مجرور و حرکت دال روی این لفظ در دراکه در بیت ماضی خواند آمد بنوعی اشبل باید کرد که
 یا مفعول ماضی و قلت ماضی متکلم و احدا از باب نصر اصلش تو لیت و او الف شد و الف از جهت تعلق

دو ساکن افتاد قلت شریفه قات و شمع را بنمیدل گردند تا دلالت کند بر او و محذوف است ان کبیره
و تشدید و فتح نون مشبه بفعل و نون و قایه ریای ساکن متصل با چشم از فاصه بعین مجرور و صا و همید
و بار و صا و بتم کبریه جز آن مذمت بغداد الهمله و یا و تحتالی مانند قلت جمله معترضه که بکلمات بعین فعل
و شعی هم است علی جبار و فاصه مجرور خبر سومی کبیره سین همله ضم آن ظرف و صفات و و فتح را و تشدید
وال صلتین مضاف الیه پس معنی هر دو بیت آنست که در خواب رفته بوسیم او را پس بیدار شد بکفایت
بباید و جوید و در کجا بوشش پس گفتم بدرستی که من قربان تو گردم غاصب و ربانیده و درم نیست بزنا
خیری مگر باز پس و ادون در علم فقه مقرر شده است اگر کسی چیزی را از شخصه بزد و وقتی غصب کند بزنا
اگر غصب سلامت باشد بکوش واجب است و درین صورت آنچه غاصب ربوده است ممکن است که جهه از
بوسه گیرنده یک و دو بوسه عوض بوسه گرفته بگیرد و در دکت را تم خرفت گوید لبهای شکر بار تو ای الیر
شیرین و بوسیدن و آهسته گزیدن مزه دارده و کند لک و الحاض و همچنین است و الحاض حیض یعنی
بر لفظ فاعل که فارق و در نکر و تانیث او تبا نباشد بمش برین دو وزن می آید مثل حامل و حامل
و و الحاض فاعله که از برای خون حیض آید و حیض خونست که در هر ماه از محل مخصوص زن روان
گردد و حامل زن آلت تن باید دانست که در مانند حامل و طالق و عاقر و عقیقه تا و تانیث
متروکست بوجهی که تا از برای تفرقه است در میان مذکر و مؤنث و الفاظ مذکور مخصوص زنان است و
المؤنث بالالف رالبه خوانی علی اناث مؤنث بالث و جایگاه چهارم است مانند انثی می آید جمع او بوزن
اناث با کسر آتی ضم بزه و سکون نون و ثا و شلته ماده مذکر که نرست و نحو صحرا علی صحاری و جمع نهند
صحرا که دشت است می آید بوزن صحاری بالفتح و الف مقصوره مقصوره از نحو انثی اسی است که آخر و الف
مقصوره باشد و مراد از نحو صحرا اسی است که آخر و الف مقصوره و ده به الف مقصوره نحو عطشی علی عطاش جمع غشت
مانند عطشه بفتح عین و سکون فاعله صلتین شصین مجمر که زن تشنه است می آید بوزن عطاش با کسر
و نحو حر می علی حر می و جمع مانند حر می بوزن حر می بالفتح و الف مقصوره است حر می بفتح حاء و سکون
و از صلتین هر دو ان ماده است و ستم گفته دارد مانند آه و دگا و غیر آن و فرق و عطشی و حر می اتحاد
لفظ و صفت آنست که عطشه مذکر بالث و نون دارد مثل عطشان و حر می ندارد و لیکن نازل کرده شده است
منزل چیزه که مذکر بالث و نون دارد مانند مجلان و عجل و عجالی شتاب کار و نحو بطی و علی بطاح
جمع و نند و بطی بالفتح با و موحده بر سکون طاء و حاء صلتین و الف مقصوره و ده و نند و
نرخ آب سبیل که در آن سنگریزه باشد می آید بوزن بطاح با کسر و نحو عشار و جمع مانند عشار

نظم عین مملو و فتح شین مجز و از ملامت نمود و ده ناکه و دما به آهستن علی عشار سے آید
 بر وزن عشار یکس و فعلی اصل نحو انصر سے علی انصر و فعلی بصو فاء سکون عین و الف
 مقصوره مونث فعل ذکر الفصیل جمش بر وزن سفر بضم اول و فتح ثانی است منکر کس اول و
 فتح دوم خورد سے خلاف کبر صغری زن خورد در انصر و خورد و تر فعلی مبتداست و علی بصغر
 خبر و اگر بالف مملو باشد مانند حمز جمع از بر فعلی بضم فاء سکون عین میباشد مانند حمز و مصنف ذکر
 نموده است اگر گوی جمع از حمز تین میباشد چنانکه خواهد آمد پس حسب اتحاد جمع حمز و ادغام
 چه چیز است گویم سبب اتحاد آنست که هر گاه درین نوع صیغه ذکر و مونث علی مملو و فتح کوفه
 مانند حمز و حمز اول گفتند از حمز چنانکه گفتند کریم و کریمه بنابر اتحاد اختیار کردند اتحاد و صیغه جمع
 تا این موافقت بابر آن مخالفت باشد بشعر ز در بین بغضب کردند و انگاه اشارتی
 بلب کردند و بالالف خامسته نحو جبار سے علی جبار بات و مونث بالف در حالیکه نخواست مانند
 جباری جمش بر وزن جباریات بضم اول و فتح چهارم و با و تحتانی حال آنست که فتح مثل جبار
 بالف و تانی باشد زیرا که کسیر و یون پر فتح است ثانی نیست پس لابد است از حذف پس اگر
 حذف کنی الف تانیث و گوی جبار بر وزن مساجد مشبه شود بر سائل که بر او عین مملو است
 جمع سبیل بر وزن خلیفه است و آن نامه است و اگر حذف کنی الف اول و گوی جباری ملتبس
 شود بجباری جمع جملی و صاحب صحاح گفته است که الف اول از بر اس تانیث است و نه از بر
 الحاق و جبار سے منصرف نمیشود خواه معرفه باشد و خواه مکره و ظاهر آنست که الف تانیث
 اگر بواسطه تانیث نباشد منصرف گردد و جباری بضم حاء مملو و باء موحده و را و مملو مرغی است
 آبی که از اگر دان فحشین و کرایا بافتح نیز گویند و در فارسی شوات بضم شین منقوط و تار و تارانی
 و سرفاب خوانند و معنی شواط در بعضی فرنگها چرنوشته اند و بر خه بوفلمون که آفتاب است
 فعل الاسم کیف یصرف نحو اجل و اصبح و اوحس علی جبار اول و اصباح احاد و فعل هم بوجای
 تصرف کرده شود و در حرکات اول خود خواه منصرف باشد خواه مکسر خواه مضموم باشد اجل
 بفتح هزله و سکون جیم و فتح و ال مملو اسم جیم بفتح جیم فارسی و آن مرغیست شکاری و اصبح که هزله
 و سکون صاد مملو و فتح باء موحده و عین مملو انگشت و اوحس بافتح نجا و صاد مملو تین و علم دوستی
 و غیر منصرف از بر علیته و وزن فعل جمیع کرده میشود و بنا علی بفتح اول و کسر حارم مثل اجار
 و اصباح و احاد و صاحب قاموس گوید اصبح بهر سه حرکت هزله و بهر سه حرکت باس و تانیث

اصبح را بسبب روشش توان خوانند اما مشهور ازین مذکور نیست که او اسمش شد شعمر زن بحلقه
 آن زن تا بد ارگشت بد که یکپسند در دربان مار انگشت به تصرف مضاعف نایب مجبول
 تفصیل و قولیم حوص للمع الوصفیه اشارت است لبوی اعتراضی که او را میشود تقریش آنست
 که شما گفتید که جمع فعل بر وزن افاعل میباشند و حال آنکه جمع احوص حوص بالضم آمده است
 و جواب آنست که قول ایشان حوص در جمع احوص از برای دیدن و صفیه هلیه است یعنی در اصل
 احوص صفت است و بان اعتبار جمعش فعل بالضم و سکون دوم می آید آخر و حمر احوص آنکه
 گوشه چشمش تنگ باشد و عصاره منوث است الصفه نخو حمر حمران و حمر جمع افعول
 مانند حمر یعنی چیز یکله رنگ و عیب باشد جمع احوص بر وزن حمران و حمرست بضم اول و سکون دوم
 حمر حمری سرخ و در فارسی آل بالمانیز گویند شعمر شود و چهره زرد و خورشید آک و دندش
 اگر خبر دربان اگال و دلائق احوص و او و نونو لکنیم عن فعل التفصیل از برای
 جدا شدن افعول صفت از افعول تفصیل باین طرز که جمع فعل تفصیل اصل است پس او به تصحیح
 و اولی است و لا حمر احوص لانه فرعه و گفته نمیشود در جمع حمر احوص احوص بالفت و تانیرا که شنیدیم
 سکونست فرع مذکورست و مذکور اصل است و هرگاه اصل اجمع سالک و مذکورع بالظرف اولی نخواهند کرد و جاف و
 بالفت لغتاً ساد آمده است خضر احوص در جمع خضر افعول خا و سکون ضا و تعجبیه و احوص
 الف ممدوده با امتناع اخضر و از برای غلبه اهمیت خلاصه مطلب آنست که جمع فعلا و صفت
 بالفت و تانیرا باشد و خضر احوص جمع خضر احوص بالان آمده است که خضر احوص کلاسم شده یعنی قبل
 بفتح با و سکون قاف که بمعنی سبزی است پس خضر احوص بنی لقول باشد در حدیث است
 لیس فی الخضر احوص صدقه یعنی نیست و بقول صدقه لفتحتین و آن مالی است که حق فقرا
 باشد غلبه لفتحتین معین معجمه و لام حیره شدن و نحو الا فضل علی الا فضل و الا فضلیین و جمع
 مانند فضل که بفاء ضا و معجمه فعل تفصیل است می آید بر وزن افاضل در تفسیر و فضلیین در تصحیح
 افضل فزون تر و لقب خاقانی مشهور شعمر آزاد و از آن بنی افضل آزاد است و دو حرف اول
 آزاد و از دو حرف اول آزادی که از است و بکنه حوص و بوس بنی باشد یعنی جمعیکه آزاد و مجرب
 در راه خداست و معجمه مفرد و حوص نیاید و از آن گرفته از اسباب آن ندارند و فعلان الاسم نحو
 شیطان و سرخان و سلطان علی شیطا طین و سر حین و سلطانین و فعلان اسم بهر طرز است که
 صرف کرده و غوی یعنی بهر حرکت اول که باشد مانند شیطان بالفتح و یوسه و شمر و از جن و پس

و چهار پاسبان کبکسرین و سکون او و کاهلینین اگر که سلطان بنیم مملکت یعنی پادشاهی که جمع او
 بر وزن شیطالین بفتح اول کبکسر چهارم و سراجین و سلاطین و جواد سراج و آمده است جمع
 سراجان سراج با کسر لصفه و نحو غضبان و سکران علی غضاب و سکاری و جمع صفت مانند
 غضبان بفتح غین و سکون ضا و مجتین و با و موحده که خشناک است می آید بر وزن غضاب
 با کسر و جمع سکران که مرد مست است بر وزن سکاری بفتح و الف اخیر سکر بنیم مملکت
 سکون کاف و را و مملکت شدن و مستی و قد ضمت اربعة و تحقیق ضم داده شده اند چهار
 لفظ که جمع فعلان بفتح واقع اند و آن چهار نحو کسائی و سکاری و عجالی و عیاری و فتح اول
 نیز در ایشان جائز است اما بهتر ضم است اسلان است جمعش کسائی با بنیم و همچنین سکران
 جمعش سکاری و عجالان یعنی شتابنده جمعش عجالی و غیر آن بنیم و با و تحتانی و را و مملکت
 صاحب غیرت و رشک جمعش عیاری شعری رفتی بزم غیر بر آشت غیر تم به گشتم بزم
 با رسفید و سیاه منجم و فعلیل نحو صید علی اموات که هلمش میوت است می آید بر وزن
 اموات بفتح و جیا و جمع جید بفتح جیم و تشدید و کسر با و تحتانی که یعنی خوب و سره است
 و هلمش جیود است و آبیا و بفتح همزه و سکون با و موحده و کسر با و تحتانی یعنی واضح و روشن
 و هلمش میین بر وزن فعلیل و نحو شرابون و حسابون و ضعیقون و مضروبون و مکرمون است
 فیها بالتشخیص و مانند شرابون و غیر او تا مکرمون استغنا کرده شده است در آن هر یک از جمع
 یکسیر بر جمع سالم یعنی هرگاه این الفاظ جمع صحیح دارند احتیاج جمع یکسیر ایشان نیست شراب
 بفتح شین مجرور تشدید را و مملکت و با و موحده بسیار نوشنده حسان بنیم حادث تشدید سین مملکت و
 حسن و نیکوتر وزن را حسانه گویند نیست یکسیر تن فاعلین مملکت و مشدود و سکون یا و تحتانی
 و قاف مرد پیوسته فسق و نافرمانی مضروب زده شده مکرم با بنیم و کسر فتح را بسیار گرامی دارند
 و بسیار گرامی داشته شده استغنا بنیم مجرور نون بے نیاز شدن مصدر استفعال و استغنی
 است از آن و ناقص یا و جاد و عواویر و آمده است جمع عوار بنیم عین مملکت و تشدید و او معنی
 بدل و نامر و عواویر بفتح اول و کسر چهارم و ملا عین بفتح میم و کسر عین مملکت جمع ملعون یعنی
 انده شده و میبایم جمع میمون بیا و تحتانی مجتبه بابرکت و افزونی و مشاییم بشین مجتبه و
 کسر همزه جمع مشیوم ضد میمون که مبارک و مجتبه است و میبایسیر بیا و تحتانی و سین مملکت
 جمع میسور یعنی آسان و توانا بود که جمع موبسیر با بنیم و کسر سوم بود که یعنی تو نگردد و منا گیر

بفا و طار و راهم هلتین جمع مفعول بالضم و کسر سوم که روزه کشانیده است و مناکیر بنون جمع
 منکر بالضم و کسر سوم نشانده و تواند بود که جمع منکر بالضم و فتح کات باشد که بمعنی زشت
 و مفاصل بفتح سیم و طار و مده و کسر فاجع مفضل بالضم و کسر سوم ماده آهوس که با و طافش باشد
 و شادن بشین سجد و دال ممله جمع شدن بالضم و کسر سوم ماده آهوس که بجه او قوس
 شده باشد و شاخ بر آورده شعاع زفتیش بهره نیاید ضمیر جمع طبعان که کجا بچار
 کند سبز شلخ آهوس را و الرباعی نحو جعفر و غیره علی جفا فرقیاسا و امار باعی پس جمع کرده میشود
 و مانند جعفر و غیره از صیغها مثل دریم و زبرج و برثن بر وزن جفا و بفتح اول و کسر چهارم که
 فعال است از دو سقیاس و نحو قرطاس علی قرطیس و جمع مانند قرطاس یعنی نفعی نفعیده
 زائد او مده رابع باشد بر وزن قرطیس است با بفتح و کسر چهارم و اما کان علی زننه ملحقا و غیر
 ملحق مده او غیر مده یحری مجراه و اسمیکه باشد بر وزن رباعی یا نزد یک و زشت ملحق رباعی
 یا غیر ملحق با و یامده یا غیر مده جاری میباشد محل جریان رباعی در آنکه جمع هر یک بر وزن فعل
 است یحری بکسر زائد ممله مضارع غائب معلوم و ناقص یا ئی از باب ضرب مجرری با بفتح
 اسم ظرف جریان بفتحتین و ان شدن نحو کوب مانند کوب بر وزن جعفر و خمر و ستاره
 کواکب بفتح اول و کسر چهارم جمع و جدول بر جد اول بفتح اول و کسر چهارم و غیره کبیرین
 ممله و سکون ثانی و شد و فتح یا و تخمائی در او ممله غبار و گرد بر وزن عشار بفتح اول و کسر
 چهارم و تنصب بفتح باء فوقانی و سکون نون و ضم ضا و معج و باء موحده و دختری است که از
 چوب و سکه تیر سازند بر تناصیب بفتح اول و کسر چهارم و مدحش کبیریم و سکون دال و فتح
 عین و سین مملات نیزه بر مدحش بفتح اول و کسر چهارم و الفاظ مذکوره ملحق بر رباعی اند و
 قرواح و قوطاط و مانند قرواح بکسر قاف و سکون راء و حاء هملتین زمینی که در و آفتاب
 افتد و ناقه دراز پا و دست قوطاط بالضم قاف و کسر آن و سکون او طائین مملات نیزه جل شتر
 که بالان بر و خند و این دو لفظ ملحق اند با مده مذکوره و مصباح کبیریم و سکون ضا و حاء
 هملتین جریح و غیره ملحق است با مده پس جمع این سه لفظ فعایل است بفتح اول و کسر چهارم
 و سکون یا و تخمائی مانند قرواح و قوطاط و مصباح و حکم صاحب تأثیر چنین است مانند جمجمه
 بضم جیم که سرست بر جاجم مثل ساجد شعبه سمل کاریست بفتح اکس بر با ستن و صید
 بے دام گرفتن بنسب و است چه بر کمره با بفتح و ضم سوم بمعنی بزرگی بر کمارم و همچو سر و البته

کسیرین سکون را هم چنین بسراول است و آن شلوار و از است و نحو جواربه و اشاعته فی الانجی و منسوب
 لغ و نشر ترتب یعنی مانند جواربه جمع باز و دانست بر فعال و انجی اندر دلالت بر فرغیه و اشاعته جمیع
 دانست بر فعال از جهت دلالت نسبت و رباعی عربی جوارب جمع جوبت و در فارسی سوزه خوانند و گذشت
 اشاعته نسبت و دارندگان بسوا سغب یعنی همزه سکون شین مجزوع عین و بار موده که نام مرد است و شین
 در طبع اند و اشع طاع خوانند و مثل است لکن شعب شعب یعنی شعب طع میباش تا در لقب رخ یعنی
 و در بعضی کتب لغت بنابر شمله بجای بار موده تصحیح یافته و آن غلط است کذا قال بعض الفضلای صراح
 و رباب فاء شمله فصل شین منقوطه مسطوره است شعب لغتین پراگنده گے کار و زولیده مو
 شدن شعب لغت منه و نام مرد و منه الا شاعته و الی اللغه و هم در صراح در باب بار
 موده فصل شین معجمه شعب مردی طاع و در اکثر نسخ شین بنابر شمله واقع شده و همچنین
 اشاعره منسوب شیخ حسن اشعری و الکاسره منسوب کسیر باک و الفتح لقب ملوک فارس
 است و معرب خسرو و اعجم بعین مملو و جمیع بروزن اکمل آنکه سخن فصیح نگویید اگر چه از عرب باشد
 و آنکه بر سخن قادر نباشد انجی منسوب بوسے مراد اینجا و رے عربی است مانند فارسی و ترک
 و هندی و جز آن که معرب کرده باشند و کسیر الخاسی مستکه و کتفیه و ایراد جمع کسیر خاسی
 ناخوش شمرده است همچو تصغیر که آن نیز ناخوش است از جهت نقل و گزافی مستکه و هم مفعول
 است فعال بخلاف خامسه جاور مجبور و متعلق کسیر است یعنی حاصل میشود کسیر خاسی اگر اراده
 کرده باشد بخلاف حرف پنجم او چنانکه گفتیم و تصغیر خاسی زیرا که ثقات از و بهم رسیده است
 یا بخلاف حرفی که با حرف زائده مانند تر باشد و قتی که نزدیک طرف بود چنانکه گوی در فریق
 که لغتین فادرا و مملو و سکون را از هم مجزوع و فتح دال مملو اسم ابو موس شاعر است فراز بر توجیه اول
 و فرایق بر توجیه ثانی زیرا که مناسب است در قرب مخرج و آن یکی از حروف زائده است
 و میگویند چهارش در جهرش بخلاف میم اگر چه حرف زائده است بواسطه دو کسیر میم از طرف
 و نحو تمر و خط و بطین میا تمیز واحد با تاء و لیس کجج علی الاصح اشارت است بسو
 الفاطمی که تو هم جمعیت آنها کرده میشود و در واقع جمع نیستند آن دو قسم یکی آنکه فارق
 در واحد اوتا باشد و دوم آنکه فارق در واحد اوتا نباشد یعنی مانند تمر و فتح تا و فو قانے
 و سکون میم و خط و لغت حاد مملو و سکون نون و فتح طاء و معجمه که میوه گیاهی است مانند خربزه
 خود که بغایت تلخ بود آنرا خربزه ابو جمل گویند و کدو سبب تلخ و بعضی بار درخت اند از این را

خوانند شعری که لذت بخشی در دو تو اگر شرح دهم، نوح دار و نر سیم سلام خطی و بطین
 کبرترین بار موصوده و طاهله مشدوده و سکون یا تختانی و خا و سمجه خر پزه از جنس چیزیکه
 جدا کرده میشود و اعداد و سبب تا بعضی در واحد و جنس و فارق تا است باین معنی که اگر
 با تا است واحد است و اگر بے تا است جنس است نیست جمع بر مذمب اصح بلکه اسمی است که موضوع
 است از بر سه بابیتی که خالیست از شخصیات و اند اصلا حیت دارد که بر تلبیل و کثیر واقع شود شخص
 تقریر است که مرقه واحد است و همچنین خطی و بطین و در مرقه و خطی اختلاف است بعضی
 گفته جمع است مانند بنان بفتح بار موصوده و نون که سر زانستان را گویند جمع بنانه و کلم جمع که تومی
 برانند که غیر دست و موضوع برای جنس است و این اصح مذمب است برای چیزی که مذکور شد
 شعری قومی بجد و جدا داند و صل و دست و قومی دیگر حواله بتقدیر میکنند و به و غاب
 فی غیر الموضوع و آنچه واحدش ممتاز است اکثر است در اشیا که غیر معمول شمرانند یعنی چیزها
 که مخلوق و مجبول اند بے تصرف آدمی مانند غر و مثل آن صنم بضم صاد و ممله و سکون نون و عین
 ممله کار نیک و بدر و از مصنوع ساخته و پیرداخته است و نحو سفین لاین و قلنس لیس
 ابقیاس و مانند سفین بفتح سین ممله و کسر فاء و سکون یا تختانی جمع سفینه بر وزن کمینه و آن
 کشتی است و لبن بکسر لام و سکون بار موصوده که خشته است خام جمع لبنه بالکسر و قلنس بفتح قاف
 قاف و لام و سکون نون جمع قلنسوة که کلاه است نیست قیاس زیرا که اینها مصنوعات
 مردم اند و کما و وجا و وجا و عکس مرقه و مرقه کما و بفتح کاف و سکون میم و همزه و سمار و غ
 و کما و بفتح و کما و وجا و وجا و عکس مرقه و مرقه کما و بفتح کاف و سکون میم و همزه و سمار و غ
 سمار و غ سرج عکس مرقه و مرقه است زیرا که واحد و غیر تا است و جنس همراه تا است عکس بفتح
 باز گونه کردن و در اینجا معنی باز گونه است و نحو رکب و مانند رکب بفتح راء و ممله و سکون کاف و با و
 موصوده شتر سواران و رکب و جامل بجم کسر میم کلمه شتر یا خدا و ندان و شتر بانان و سبب
 آن در جل و سراج بفتح سین و در او سکتین بهترین در سری بر وزن صنف و فریه بضم فاء
 سکون راء و ممله که اسب داشت و خر تیز رواست و غزی بضم اول و تشدید دوم و تنوین
 چنانکه درین آیه و کواکوا غزی و بفتح غین کسر را و جمعتین و تشدید یا در غازی که کجک
 کافران برانیده است و توام بضم تاء و نوقانی بر وزن غلام و توام بر وزن جعفر لیس و جمع
 علی الاصح نیست جمع بر مذمب صحیح و لیکن آن هر کدام اسم جنس اند و الا تصغیرات آنها حاضر

نباشد و نیز خود ضمیر مذکر سیوے ایشان جائز نباشد و از جهت صلاحیت آنکه تکریم مثل خسته
 عشره در ازده اینها بایست جمع قلت نیستند توأم دو بچه که یکبار از شکم مادر زایند و نحو اربط برادر
 رطاب و بختین بر وزن مساجد در ضبط بافتح گروه مردان که از ده یا از ستاده و قوم و قبیله و جنس
 بفتح تین نیز آمده و باطل بیار موحده و طار مملکه بر وزن مشاهیر در باطل که ناچیز و ناحق و اسباب
 بحا و دال مملکتین و ثا و ششده مانند اباطل در حدیث که سخن است و همچنین اغار یض بعین و در
 مملکتین و ضا و تجو در عروض باضم که جزا و آخر مصرع اول بیت است و اسامی اجزا و بیت
 در اصطلاح عروضیان درین بیت جمع اند شیوه صدر است و عرض ابتدا آنکه ضرب به آن چنین که
 در میان باشد خسته و صدر جزا اول مصرع نخستین و عروض آخر او ابتدا اجزا و ایل مصرع
 ثانی و ضرب جز دوم و همچنین اقلع بقاف و طار و عین مملکتین جمع قطع بر وزن کریم که مره
 کما و گو سفت در غیر آن است و اهل بافتح بحدف یا مثل قاضی در ایل بافتح که باشند گمان
 و شایسته و سزاوار را گویند و همچنین لیا لی بار تخانی مثل قاضی نیز در ایل بافتح که شایسته
 و حمیر بحا و ایل مملکتین بر وزن امیر غفران جمع چهار با کسر و اکمن بفتح اول و سکون دوم
 و ضم سوم در مکان است غیر الواحد منها آمده است بر غیر واحد از آنها و موافق قیاس مذکور
 نیست و مرجع او بسوے سماع است خلاصه تقریر این مطلب آنست که قواعد تقدیر متقاضی
 آن میکنند که جمع ربط و باطل حدیث و عروض و قطع و ایل و دلیل چهار و مکان بر طرف تقدیر
 نباشد اما آن الفاظ را بران اوزان جمع کرده اند پس آن جمع بر غیر لفظ مفرد بود مثل ساء
 کسبر نون و سین ممله و الف ممد و ده جمع امرأة بکسر نونه و سکون میم و فتح را و ممله و نونه که
 زن است و قد جمع الجمع و کاه جمع کرده میشود جمع جمع تکسیر و جمع تصحیح بافت و تابنا بر تاویل
 جماعه از جمع اول و لهذا اطلاق نمیکند بر کمتر از نه تا چهار چنانکه اطلاق اول صحیح نیست مگر
 بر سه تاده و بنا بر اختلاف قولین در اقل جمع و بعد از آن تقدیر میکنند جمعا مفرد و جمع میکنند
 مطابق مقتضای اصل قاعده نحو اکلب مانند اکلب بفتح اول و کسر چهارم جمع اکلب بفتح اول
 و ضم سوم جمع کلب بافتح که سگ است و انا عیم بنون و عین ممله جمع انعام بافتح جمع ضم
 بفتح تین و آن چهار است شعبه رای مقتیان خرابات خدا یا رشتا است و چشم انعام
 عاید ز غامی چند و جمال بفتح میم و کسر نونه جمع جمال کسبر جمع جمال بفتح تین و جمالات
 کسبر جمع جمال بفتح تین و کلمات با کسر جمع کلاب با کسر جمع کلاب بافتح و بیوات بضم و

و یا تحتانی و دو تا فوقانی جمع بیست و هشتین جمع هیت بالفتح و آن خانه است و حرارت بصفتین حار
 مهله میم و را مهله جمع حر بصفتین جمع حار بر وزن قمار و جزرات بصفتین جمع و را و معجمه و را مهله جمع
 جزر بالفتح و آن اثیر است که صلح جزر باشد و جزر بالفتح کثرتش و همچنین جزور بالضم
 بدانکه گفته است مصنف بلفظ قد که مقید جزئی است تا دانسته شود که این جمع قیاسا سطر و نیست
 اما در جمع قلت بسیار و در جمع کثرت اندک مگر جمع کثرتی که بالف و تاست التقاء ال کنین لفتقر
 فی الوقت مطلقا ملاقات کردن و حروف سکون و واجز میباشند در وقت مطلق اعم از آن که
 یکی از دو ساکن حروف مد ولین باشد و یا نباشد مانند زید و عمر و زیر که وقت عمل تخفیف و قطع است
 التقاء بقا و نه بهم رسیدن و یکدیگر را دیدن و وقت افتح و او و سکون قاف و فاء با تادون و در صطلح
 قطع کلمه است از ابعدا اعتقار بعین حجه و فاء و را و مهله انتقال است از غفر بالفتح و غفران بالضم
 و منفرت بفتح اول و سکون ثانی و کسر سوم که پوشیدن و آمرزیدن است لغیر مضارع
 مجهول غائب از باب افتعال و صحیح و فی المدغم قبله لین فی کلمه و التقاء ساکنین جائز
 می باشد در حرف مدغم و قتیکه باشد بالا سکه مدغم حرف لین در یک کلمه و لین کسره لام و سکون
 با تحتانی حروف عتبه ساکن است اعم از آن که مد باشد یا نباشد و در لغت نرمی است صد
 خشونت بصفتین خاوشین منقوطین مدغم بدل مهله و عین معجمه سیم مفعول باب افعال
 صحیح بدانکه حروف علت هرگاه ساکن باشند آن حرف را لین گویند و بعد از آن اگر حرکت ماقبل را و
 مجانس او باشد مدگویند پس حرف مد حرف لینست بجز عکس و الف پیوسته مد می باشد و او را
 گاهی حرف لین اند چنانکه در قول ربیع و اگر او و یا متحرک باشد حرف مد لین نمیباشد بلکه
 بنزد حرف صحیح اند مانند وعد و یسر و همچنین است بعضی شروح مفصل گاهی مطلق می کنند برین مد لین مطلقا لین
 اطلاق یا مجهول است بجز لین که یا بطریق مجاز است از قبل شمیته شی یا بول یعنی نام کردن چیزی بنام آنکه میگردد و سوزی و
 نحو خریصه بضم خا و منقوطه و فتح و او و سکون یا تحتانی و تشدید صاد مهله تصغیر خاصه تشدید صاد
 پس درین لفظ بای تصغیر و صاد دو ساکن اند و خاصه چیزی که مخصوص دو بسته یکی باشد
 و لا ایضا لین درین لفظ لاف و لام دو ساکن اند ضال بصاد معجمه تشدید لام گمراه ضالین
 جمع لازم برای نفی او است و در اینجا از هر تا یکدیگر وقع شده و توتو و بای مهله ماضی مجهول و تفاعل
 معلوش تا و که واصل تا و دو و در مجهول الف را با وسطه ضم و قبل با و بدل کردند و توتو
 بصفتین تا و سیم و سکون و او و تشدید و اول مشدود و اول مدغم دو ساکن اند می گویند

شود و الثوب یعنی دراز کرده شد جامه و الثقاء ساکنین و اینجا بنا بر آن جائزست که ساکن
 اول غم و غم فیه نیز لحن واحد باشد با آنکه در یک کلمه واقع اند پس منتزج میشود یعنی باید و اگر این
 دو ساکن در کلمات باشند واجبست حذف حرف لاین مانند اذ قالوا اللهم ابتنا ابنا یعنی و علیکم
 فی الدین من حرج یعنی و فیکم گفتند اے خدا اے و اے پیغمبر نیست بر شما برکیش و ندب
 تنگی و فی نحو قات و میم و عین مابنی لغیم التركیب و جائز میباشد الثقاء ساکنین و مثل
 میم و قات و عین از چیزه که بنا کرده شده است از برای عدم ترکیب و قبل آخر او حین
 لاین است بنی بیا و موحده و نون ماضی مجهول از باب ضرب و ترکیب ثقیل است و قات و حال
 وقت و وسد و در حال وصل و آن لفتح و او رسکون صاد مملو میوستن است عند وقت تافرق
 باشد میان آنچه مبنی است از برای عدم متفقین اعراف آن ترکیب میان آنچه مبنی است از برای وجود مانع و آن شکست
 جنی و کس که در انداز بر قلت از جهت عدم متفقین اعراف کثرت مبنی از جهت وجود مانع شعر از ادب دور
 رفتن بے طلب در بزم دوست و در نه پائے شوق را مانع در و دیوار نیست و نحو الحسن
 عندک و جائز می باشد الثقاء ساکنین در مانند حسن عندک یعنی در جای که داخل شده است
 همزه استفهام بر حرف تعریف پس الحسن و وصل الحسن بود همزه دوم را بافت وصل کرد
 الحسن شد بافت ممد و ده حسن یعنی و بین مملتین نام مردی است عند هر سه حرکت
 عین ممله و سکون نون نزدیک یعنی آیا حسن نزدیک است و نیز حسن هم جگر گوشه حضرت
 رسالت پناه و فرزند از جنده حضرت مرتضی علیه و ابوالحسن کینیت علی است رضی الله عنه
 و همچنین البتراب و سید کرار و اسد القرب لقب شریف او شعر پس که تا بهر حیدر
 هر دم از سیاه من و آسمان را بر فرازی باشد از بالا اے من و امین القربین
 یعنی در محله که همزه استفهام بر همزه وصل مفتوح در آمده است امین القربین همزه و سکون
 یا و تخمائی و کسریم یعنی آیا سوگند خدا سوگند است و در کسر اللفت است امین بنیم میم سوگند شد
 لا القبا انما اے رفع التباس استفهام بجز اگر حذف کنند همزه وصل حاصل است که در اینجا اگر
 همزه وصل حذف کنند معلوم نشود که جمله خبریه است یا استفهام لتباس بلکه در موحده و بن
 ممله جامه پوشیدن است و در اینجا مراد اشتباه و مانند فیل و فی نحو الاثر و جائز میباشد الثقاء
 در مانند لا انا الله و وصل لا با و الله ذاب و یاب و تنصیب یعنی نیست سوگند خدا آن کار کرده ام
 پس و ذاب و یاب که کثرت استعمال حذف کرد و در همین است الله که همزه و سکون یا

فعل فعل کرده یا قبل دادند و ساکن هم رسیدند و او اولام و او افتاد و قتل شد قول بالفتح گفتن
 ربع امر حاضر است از باب ضرب هایش بیع چون کسره با باجبت نقل با قبل دادند و ساکن هم رسید
 یا و عین بار انداختند البیعه شد و همزه با از او اکل بواسطه عدم احتیاج ساقط گشتند فعل
 و بیع شد بیع بالفتح خریدن و فروختن از لغات الاضداد است و او اول اجوت و اللهی اندوسوم
 اجوت یا قبی و در اول مد الف است و در دوم و او و در سوم یا تخشین یا ارا تخشین مضارع موش
 مخالبه و اعمده است از باب علم و ناقص یا قبی هایش تخشین مانند تعلین یا تحکما و انفتاح
 ما قبلها الف شد و الف سکا التماساکنین افتاد و کمی الف است و دوم یا خشیة بفتح خا و سکون
 شین منقولین ترسیدن می ترسی ای زن و اغزو و هایش اغزو مثل طلبوا ضمه بر و او قتل
 بود انداختند و التماساکنین شد میان و او و او اول را حذف کردند و ایمی هایش ایمی
 مثل اضری کسره بر یا قلیل بود حذف کردند و یا برای التماساکنین افتاد و شد ما قبل انداغزون
 یا حال هایش اغزون ضمه بر و او قلیل بود انداختند و التماساکنین شد میان و او و نون
 و او را حذف کردند یعنی غرا کنند اس مرادان و ارسن یا امراه هایش ارسن کسره بر یا قلیل بود
 انداختند و یا بواسطه التماساکنین در دو کلمه است زیرا که و او و یا ضمه کلمه است نون تاکید
 کلمه دیگر و خشی القوم هایش خشی یا الف شد و افتاد یعنی می ترسند گروه و نیز و هایش هایش
 نیز و ضمه بر و او قلیل بود انداختند و او را بر اس التماساکنین جیش بفتح جیم و سکون یا التماساکنین
 و شین سحبه سپاه و شکر یعنی غرا میکنند شکر ~~شکر~~ بر عذر بلورین خط مغیرش است
 که شاه حسن گذشت است و گردان کرسن است و دیدی اغرض هایش یری و ضمه بر یا قلیل بود
 انداختند و بار از بهر التماساکنین عرض بفتح حین سحبه در را و عذر و ضمه و عذر و نیز می ترسی اندازد
 بر زنانه بدانکه در مثالهاست مذکور الف و او و یا و مخزون است در خواندن نه در نوشتن الحکم
 فی نحو حذف اسر و خشو اسر و خشو و خشون و حشین غیر معتد بهما جواب سوال حضرت و تقریرش
 آنست که حذف عین فعل از حذف و آن الف منقلبه از او است از برای التماساکنین بود و در
 الله یا اخر این جمله منتفی شد از بهر حرکت ساکن ثانی پس باید که ساکن اول عود کند و برگردد و جواب
 آنست که حرکت فاء در حذف اسر الخ عارضی است اعتبار کرده شده است با و خلاصه مدعا آنست
 که در حذف و الفاظ دیگر ساکن اول الف است و ساکن دیگر حرف آخر و در حذف که شت اما خوشوا
 اصلش خشیو بود یا تحکما و انفتاح ما قبلها الف شد و بر التماساکنین افتاد و وصل خشیو شد

بالف شد افتاد و حرکت عارضی این لفظ اعتبار نکردند بر اسم آنکه این عارضی حرکت را بواسطه
آن آوردند که بعد از ساکن است و کلمه دیگر و ساکن دیگر از کلمه دیگر در خفت اند و افشوا صد و افشوا صد و افشوا صد
ظاهر است اما در افشون و افشین از بر اسم آنکه نون تاکید باضمیر بارز کا منفصل است محتسب
و دال مکتب اسم مفعول اعتداد است یعنی در شما آوردن و شمرده شدن و در اکثر نسخ شافیه
افشوا صد نیست بخلاف نحو خافا و خافن بخلاف ما بنده این دو لفظ که یکی تثنیه و دوم مفرد و اما حاضر
همراه نون تاکید با وجود عروض حرکت الف را حذف نکردند از بر آنکه الف که ضمیر مرفوع است
و نون تاکید شدید الاتصال و کا بخار شده پس خافا و خافن گویا یک کلمه است و لهذا حرکت در آنها
مستعد است پس اتقاء ساکنین نباشد چنانکه سخن آنست که نون تاکید باضمیر بارز کا منفصل است
بخلاف خافا و خافن از بر آنکه حرکت درین دو کلمه همچو مصلی است از برای اتصال ما بعد ایشان
با کلمه مثل اتصال خبر ما در خافا ظاهر است و اما در خافن غیر که نون باضمیر یک مستتر است و رو کا
کا منفصل است فان کم مبین مده حرکت پس اگر نباشد یکی از دو ساکن مده حرکت داده شود
ساکن اول حرکت ماضی مجهول از تفعیل نحو اذهب اذهب مانند اذهب اذهب و ساکن
دران با و دال است و این دو کلمه ام حاضر اند از باب منع صحیح یعنی سر و بر و شعری
گفت بملی لبطنه و رو که چنان نازک موزون نه چنانکه ازین حروف بخندید و گفت
با تو چنانکه که تو بخوان نه و ولم ابله در اصل الی بود مفعول متکلم واحد مفاعله و بعد دخول حازم
لم ابل شد و فرض کردند که گویا از وی چیزی را حذف نموده اند پس حرکت لام ساکن را در نهند
و دو ساکن هم اعتدال و لام الف حذف کردند بر قیاس مذکور و این استشهاد نیست پس
باقی مانند لم ابل پس دو ساکن از بر اسم وقت لاحق کردند پس دو ساکن هم رسیدند یکلام
و دیگر با پس حرکت را و نند لام و آن کسره است و همین محل استشهاد است یعنی باک نداشتیم
مسالات باضمیر و با و موحده باک و اندیشه داشتن از چیز و الم الله دو ساکن درین ترکیب
قرآنی میم آخر میم است و لام الله و ساکن اول که میم است فتح دادند و توان بود که فتح هجره الله
نقل کرده ایم و او باشد نیزه را حذف کرده پس برین تقدیر از ناخن فیه نمی باشد
و افشوا صد و افشین اکثر دو ساکن درینها حروف مبین و لام است و من ثم قبل خوشن و خشین
و از آنجا که حرکت اول از دو ساکن در غیر صورت مذکور و وقتی که اول هر دو مده نباشد واجب
گفته شده است افشون یا جمل و خشین یا مراهیم و افشوا صد و افشوا صد و افشوا صد

یا لفت شد و افتاد وقت اتصال نون تا کید و او را براسه التقای ساکنین فمه دادند مناسب
 اوست و در خشین که حش خشبی بود یا لفت شد و افتاد وقت اتصال نون تا کید یا را براسه
 التقای ساکنین کسره دادند که مناسب اوست لایه کامله فصل زیرا که بدرستی که نون تا کید
 همچو مفصل واحد است پس ثابت شد و وجوب تحریک اول دو ساکن در غیر صورتهای که میسر
 نکرده اند هرگاه ساکن اول مد نباشد اتصال لغا و ساد مملو جدا شدن شهر جفا کن که
 جفا رسم در بابی نیست مد جدا مشکو که مرطقات جدائی نیست مد الافی نحو اطلاق و لم یلیده
 مگر در مانند اطلاق بسکون لام و فتح قاف و در لم یلیده بسکون لام و فتح دال در اصل اطلاق بود
 یکسره لام و سکون قاف و لام و صفر افعال و لم یلیده یکسره لام و بسکون دال شیه که نه اطلاق و لم یلیده را بکف
 پس هر دو ساکن کردند پس دو ساکن بهم آمدند لام و قاف و لام و دال پس حرکت دادند و دوم
 زیرا که اگر اول را حرکت می دادند غرض از اسکان اول که تخفیف است فوت میشد و فتح از براسه
 اتباع فتح ما قبل که طایا است و حرف ساکن اعتبار ندارد زیرا که حرف ساکن نزدیک ایشان همچو
 مرده است اختیار کردند و ساکن لم یلیده براسه وقف است چنانکه درین آیه است فبهد بهم
 اقتده یعنی پس برآه راست ایشان پیروی کن انطلاقی بطا و جمله وقاف بدان شدن
 ولادت بالکسر زادن لم یلیده مجد غائب معلوم از باب ضرب و شمال و ادوی صلیش لم یولد و او
 افتاد چنانکه در بیان برنگه و او که در بیان یا تختانی و کسر لام واقع شود واجب الحذف است
 و فی نحو رد و لم یرد می نیم ما فرمن تحریک لایه تخفیف تحریک التامی نمایان نخست زبنا و را مملو
 ماضی مجهول باب ضرب و متضاعف از زار بالکسر که گر تخفیف است یعنی در مانند رو و لم یرد و زدن
 بنی نیم از چیز یکبار گرفته شده است از حرکت دادن اول براسه تخفیف پس حرکت داده شد
 دوم و اصل رد و لم یرد و دوم بر د است چون ضمه دال اول با قبل دادند التقای ساکنین شد
 سیان د و دال پس بعد ادغام دال دوم را حرکت دادند تا غرض از ادغام که تخفیف است فوت
 نشود و حجاب زبان ارد و لم یرد و سیکنه نیکه لا غام زیرا که شرط ادغام آنست که حرف هم ساکن باشد نیکه فتح فا
 و تشدید کاف جدا کردن و چیز از یکدیگر جدا نیکه در رد و لم یرد که اول امر حاضر واحد است و دوم
 مجد مذکر غائب از باب نصر نزدیک بنی نیم دال آخر مفتوح است زیرا که فتح اخف الحركات است
 و یکسره است از هر آنکه حرکت ساکن کسره است و مضموم است از جهت تبعیت مین الفعل
 تمیم بفتح تا و فوقانی و کسر میم نام مرد است بدر قبیله شمر را پادل شود و دل شو به در ده گام روی

اگر مردی اگر مرد و قراة حفص و یتقه باسکان القاف کیست منقطع الصغ و قراة حفص
و یتقه بسکون قاف درین آیه من یصلع الله و رسولہ و یخشی الله و یتقه فاولئک هم الفائزون میت
از باب تحریک ثانی از برای القاف ساکنین بر مذہب صحیح بعضی گمان برده اند در ترقی چون بار
وقف زیاده کردند بقیه شد مثل کتف و بعد اسکان قاف دوساکن بهم آمدند قاف و با پس
حرکت دادند دوم را و آن کسره است چنانکه در انطلق اما صحیح آنست که بقیه ازین باب نیست
از بهر آنکه بار وقف در وصل نیباید شد و او را متحرک نیسازد بلکه وجه در صحیح این قرات چنانکه
در تصحیح راے شیخ عبدالقاهر علیہ الرحمۃ و الغفران است و مختار مصنف نیز میخاست که با ضمیر مفعول
ست عائد بسوے الله و اسکان قاف یتقه بعد حذف با از برای حزم بواسطه تخفیف بزرگ
کتف است پس التقاء ساکنین نیست و نه تحرک بر اے وے قرات کبسر قاف و الف و
سمره خواندن حفص بفتح حاء ممله و سکون فاء و مبداء ممله نام یکی از دو راوی امام عاصم که یک از
قراة سبعه است بتق در اصل یوتقی بوده است و او بر اے قرب تا و فتعالی تا شد و تا در تمام
و یا بر اے من افتاده است که شرطیه است و جازم شرطیه است و مراد مفرد جمع آمدند معنی
آیه آنست جمعی که فرمان برزند خدا را و پیغمبر او را و رسیدند از خدا و پیغمبر کردند از خدا پس آن
گروه را شکار از عذاب و ظفر یا شکنان اند بر مطالب و بار و الاصل فیہ الکسر و اصل در حرفیکه متحرک
میشود از بهر التقاء ساکنین کسرت زیرا که جزم و افعال عوض جبرست در اسما و اصل جزم سکون
ست پس هر گاه در هر دو تقاضی واقع شد و متغیر شد سکون در بعضی مواضع پس احتیاج شد
بسوے عوض سکون و کسر بتعویض بهتر است فان خولفت فلغاض کوجب الضم فی سیم الجمع و
پس اگر مخالفت کرده شود ازین اصل پس از برای فراجمی و الفی است بهمجو و جوب ضم در سیم جمع
هر گاه نباشد بعد ماکه واقع است بعد یا و ثباتی یا کسر مانند لم لم منصورون و مثل علیکم الیوم از بهر
اعاده میم طرقت اصل او زیرا که اصل بن میم آنست که مضموم باشد و در اصل هموا و علیکم الیوم و اگر
باشد میم بعد ماکه واقع است بعد یا و پیغمبر الیوم یا بعد کسره چون لم الیوم پس بعضی ضم و بعضی
کسره میخوانند از جهت ابتلاع کسره با فم و جوب ضم دال در روز الیوم از بهر تنبیه بر آنکه در اصلش
ضم بود بواسطه آنکه مخفف منند منی بر ضم است خولفت ماضی مجهول است از مخالفت کنا سازگاری
کردنست عارض آنچه لاحق خبری باشد و اختیار الفتح فی لم الله و همجو در اختیار فتح و مانند میم
از الم الله از جهت مخالفت فم در اصل هم الله شعر داده خویش چرخ بستند بخلقش الله و اولاد

اگر مردی اگر مردی و قرا و حفص و تيقه باسكان القاب ليست منه على الاصح و قرا و حفص
و تيقه بسكون قاف و بين آيه و من يطلع الله رسوله و يخشى الله و تيقه فاولئك هم الفايكون ميت
از باب تحريك ثانی از براسه التقاء ساكنين بر مذهب صحیح بعضی گمان برده اند در تيق چون بار
وقف زياده کردند بقیه شد مثل کتف و بعد اسكان قاف و ساكن بهم آمدند قاف و با پس
حرکت دادند دوم را و آن کسره است چنانکه در انطلق اما صحیح آنست که بقیه ازین باب نیست
از بهر آنکه بار وقف در وصل نیما شد و او را متحرک نیمازند بلکه وجه در صحیح این قرات چنانکه
در تصحیح را سنج عبد القاهر علیه الرحمه و الغفران است و مختار مصنف نیز میخاست که با ضمیر مفعول
ست عائد بسوے الله و اسكان قاف تيقه بعد حذف با از براسه حزم بواسطه تخفیف بمنزله
کتف است پس التقاء ساکنین نیست و نه تحریک براسه و سق قرات مکسر قاف و الهت و
سمره خواندن حفص بفتح حا و همزه و سکون فا و صاد همزه نام کی از دوراوی امام عاصم که یک از
قرا و سبعه است بتق در اصل یوتقی بوده است و او براسه قرب تا و فتحال تا شد و تا در تانم
و باراسه من افتاده است که شرطیه است و جازم شرطیه است و مراد مفرد جمع آمدند معنی
آیه آنست جمعی که فرمان بردند خدا را و پیغمبر او را و ترسیدند از خدا و پشیمبر کردند از خدا پس آن
گروه رستگار از عذاب و ظفر یا تشکان اند بر مطالب و بار و الاصل فیه الکسر و اصل در حرفیکه متحرک
میشود از بهر التقاء ساکنین کسر است زیرا که جزم در افعال غرض جبرست در اسما و اصل جزم سکون
ست پس هر گاه در بر دو تقاض واقع شد و متمنع شد سکون در بعضی مواضع پس احتیاج شد
بسوے عوض سکون و کسر تبویض بهتر است فان خولفت فلعارض کوجب الضم فی میم الجمع و
پس اگر مخالفت کرده شود ازین اصل پس از براسه فرائضی و مانعی است همچو وجوب ضم در میم جمع
هر گاه نباشد بعد ما که واقع است بعد یا و ثباتی یا کسر مانند لهم منصورون و مثل علیکم الیوم از بهر
اعاده میم طرف اصل او زیرا که اصل بن میم آنست که مضموم باشد و در اصل هموا و علیکم و الواو و اگر
باشد میم بعد ما یکله واقع است بعد یا و همچو علیهم الیوم یا بعد کسره چون لهم الیوم پس بعضی ضم و بعضی
کسر میخوانند از جهت اتباع کسره با و همچو وجوب ضم دال در ذی الیوم از بهر تنبیه بر آنکه در اصلش
ضم بود بواسطه آنکه مخفف منذب می بر ضم است خولفت مانعی محمول است از مخالفت کنا سازگاری
کردنست عارض آنچه لاحق چیزه باشد و اختیار الفتح فی المله الله و همچو در اختیار فتح و مانند میم
از الم الله از جهت محافظه فصح در اصل هم الله شعر داده خویش چرخ بستند چنانکه الله جواد

دانسته باش که وقتیکه بالا سه فدا شد در قرآن مجید فتح یا ضمه واقع شود الله را بتفخیم باید خواند
 نه تترقیق پس براسه تفخیم الله الم یا آنکه ساکن بود و وقف و دیگر فتح خوانند که از ضمه سبک است
 و در کسره تترقیق است تفخیم لبوا و غا و عجمه بزرگ و دشمن تترقیق بر اسماء و دو قاف تنگ کردن
 بدانکه مصنف کا فتیاری الفتح بنا بر آن گفته که نفس در آن بخون کسره بر قیاس التقاء ساکنین کرده است
 و عمر بن عبید خوانده است اما قرا قبول نکرده اند و کجور الله اذ کان بعد التالی منها ضمه هلیه
 نه کلمه و هیچ جوار ضم در اول وقتیکه باشد بعد دوم ازان دو ساکن ضمه اصلیه در کلمه ساکن دوم
 یعنی کلمه که حرف ساکن در دو رو واقع شده است نحو قالت اخرجی مانند آیه قالت الخ یعنی گفت
 زیجا از یوسف که بدر رو پس را و مضموم بعد خاست که ساکن دوم است در دو ساکن و ضمه او
 بعد خاست و در کلمه خود اصلی است پس جائز است که ما را مضموم خوانند از برای اسر اتباع کسره
 موافق قاعده مشهور است حاصل آنست در ترکیب مذکوره ساکن اول تا است و ساکن دوم
 خاست و بعد ساکن دوم ضمه بر راست و آن ضمه اصلی است نه عارضی و واقع است ضمه اصلیه
 در کلمه ساکن دوم در آن کلمه است که اخرج است واضح است امر حاضر واحد مذکر معلوم از باب
 نصر و صحیح قات ماضی معلوم نونث فاعیه فاعله قولت و اوالف شد همچنین قات اغرضه ضم
 تا و زیر که را در اصل مضموم است بنا بر آنکه از باب نصر است و اعتبار کسره عارضیه نیست بخلاف
 آن امر و بخلاف این عبارت صحیف مجید زیر که ضمه را اصلی نیست بلکه تعقیب منزه است و لهذا
 میگوئی رایت امر و بفتح را و مررت با مر و با کسره و سکون میم و را و جمله مر و شاعر
 عشق اگر مر و سر و تاب دیدار آورد و مدنه چون موسی بسی آورد و بسیار آورد و آن کسره
 همزه و سکون نون حرف شرط است از برای استقبال اگر چه بر ماضی در آید و قات امر و
 همچنین این ترکیب زیر که ضم سیم منقول است از برای اخذ و ف و اصلش امریوست و آن علم
 و همچنین این ترکیب قرآن از برای آنکه لام تعریف کلمه بر اسماء است ان کسره منزه و سکون نون
 نافیه است یعنی ما حکم بضم ها و جمله و سکون کاف و آخرش الاء است یعنی نیت فرمان مکرر خدا را
 و اختیاره فی نحو خشوا القوم عکس لولا شطعنا عطف است بر جوار یعنی دمخوا اختیار ضم در نماند
 و خشوا القوم از جهت اشعار آنکه او جمع عکس لولا شطعنا است زیرا که ضم در دو مختار نیست بلکه
 مختار کسره است از برای آنکه او در دو ضم نیست و کسره او و خشوا القوم یعنی بترسید که در مردن
 را و ضم او و لولا شطعنا بر دو جهت جائز است لولا بفتح لام و سکون و او حرف شرط است بر دو

ماضی اگر چه بر مضارع داخل شود متعلقا ماضی بشکلم مع الغیر متفعال در اصل متعلقا بود و متعلقا
 بما قبل در آمد و بافت بدل کردند و از جهت التقا ساکنین انداختند متعلقا لهما و عین
 مملکتین تو انست و طاقت و دشمن و تو متعلقا لخر جفا حکم عبارت صحف مجید است یعنی
 اگر طاقت و دشمن میداشتیم هر آینه بر شما بر سر آدم حکایت است از قول سنانقان بدانکه
 بر تقدیر خبر اختیار عکس خبر مبتدا محذوف باشد ای هو در اگر اختیار مرفوع باشد عکس خبر براست
 و مجوز از الضم و الفتح فی نحو ردولم یرد و همچو حوازم و فتح در مانند و لم یرد بدانکه در مثل این هر دو
 کلمه حرفت شدند در آنکه دو دال است و پیر دو ساکن اول براس نقل ضمیر و با قبل دوم براس
 و وقت در اول و از بهر حزم در دوم کسر است از جهت اصل در تحریک ساکن و فتح بود
 خفت و ضم برای اتباع و این در صورتیست که عین مضاعف مضموم باشد و اگر مفتوح باشد
 بود پس کسر بر اصل است و فتح از جهت خفت یا برای اتباع و مفتوح بخلاف نحو رد القوم
 علی اکثری بخلات مانند رد القوم یعنی مضاعفی که بعد از او ساکن واقع شود پس ضار زدند
 اکثر کسر است بر اصل زیرا که اگر ادغام نکنند و گویند از دو القوم لازم باشد کسیر بر گاه ادغام کرد
 همان حرکت کسر دادند و بعضی فتح میدهند و جمعی ضم و آن قلیل است بنابراین که ضم قبل
 است و کوجب الفتح فی نحو رد و الضم فی نحو ردده علی الاضمح و همچو و جوب فتح میشود
 در مانند رد و از آنکه لازم است ضار کما عدم است پس گویا که بعد الف و دال واقع شده
 پس فتح براسک نسبت الف واجب باشد و همچو و جوب ضم در مانند ردده چون با از براس
 ضار کما عدم است پس گویا بعد دال و او تلفظ است پس ضم برای تناسب و او واجب شد
 بر افعیل اخات و قید افعیل یا بران کرد که واجب نیست که حرکت ما قبل با و از منسب را باشد
 و اکثر بکته در ردفت ضعیف است و شنیده است او را فخش از بی عقیل انبسم
 عین مملعه و فتح قانت و آن نام مرد است پدر قبیل و نیت ناخوش زیرا که او را با متقلب
 میشود اگر با کسور باشد پس باقی نمیشد است که راه بختیضم نام و فتح عین قسط و نشید
 و فتح با تصغیر لغت برای تحقیر و غلط ثعلب فی جواز الفتح غلط بعین مجریه یا مملعه ماضی مجهول
 تفصیل ثعلب الفتح نام شده و سکون عین مملعه و فتح لام و با مملعه نام مرد است یعنی و غلط
 انداخته شده است ثعلب در جواز فتح در ردده بر قیاس رد با زیرا که او بعد ضم وجود است
 و تلفظ و مانع استوان نیست غلط ثقیلین خطا کردن در خون شعور آدمی را و نادانان بجهل و نادانی

نسخه معتبره خوش خط و بسیار غلط و در الفقه فی نون من مع اللام نحو من الرجل و جمیع وجوب فتح
 و نون من کسر هم و سکون نون باللام مانند من الرجل از جهت طلب خفت بر آن کثرت
 استعمال من باللام تعریف و آنکه کسر ضعیف و کسر نون من و نون الرجل ضعیف است بر آن
 اجتماع کسر نون هم و نون در آنکه قلیل الی وقوع است عکس من اینک یعنی من الرجل عکس من اینک
 مرزا است که سر دارند قوم نون من را نزدیک ملاقات او با هم ساکن سوا که لام تعریف
 پس نون من باللام تعریف مفتوح است زیرا که من باللام تعریف کثیر الاستعمال است و مثل
 من اینک کثیر الاستعمال نیست پس ملائم نمی باشد عدول از اصل بر آن تخفیف این کسر
 بمنزه و سکون با موحده پس و عن علی الال و عن بر اصل است باللام تعریف و آن کسر است
 زیرا که عن کثرت من باللام تعریف ندارد حاصل نیست که اصل در تحریک ساکن کسر است
 و عدول از اصل به ضرورت نمیتوان کرد و شهر من ساختگی نمیتوانم کرد یعنی که شکلی نمیتوانم کرد
 و نیز در عن دو کسر جمع نمیشود و عن الرجل بالضم ضعیف و عن الرجل بضم نون ضعیف است
 از برای خروج از اصل و تخفیف گویند که حرکت داده اند از البصر از جهت اجتماع ضمیم چنانکه
 در قول الله تعالی فی المنظر و نادر از الرجل ساکن است زیرا که مدغم در حکم ساکن میباشد و جائز
 نیست عن الرجل بالفتح از برای آنکه تابع فتح را و الرجل اصل نیست و اخذ یا در جای جائز است
 که دارد شده است و جائز فی المنظر و النقر و الضربه و دابة و شابة و امده است و التقاء
 ساکنین که جائز است و لا رم آمده است از وقت با آنکه کن اول الف است و ثانی مدغم
 در النقر در زبانه النقر است الخ لفتح نون و سکون قاف و را و ممله و نه چیدن رخ پس درین
 ترکیب جائز است که بر نقره وقف کنند بقلضم را به سوا قاف و درین النقر بقل کسر و التقاء
 و در آخر به نقل نموده بیا که ساکن اول بجزکت موقوف علیها که است و این حکم علی الاطلاق
 نیست بلکه هرگاه حرکت نهم و کسر بوده باشد و رایت النقر بر وجه شد و ز آمده است و نقل حرکت
 در دو صورت اول از برای فرار است از التقاء ساکنین با آنکه جائز است و در دابة بدل ممله
 و تشدید با موحده که جنبه است و غالب شده است استعمال او در جوابی که به این سوا
 شوند قلب الف بمنزه از جهت که تخمین از التقاء ساکنین و تشدید بشین مجرب و تشدید با موحده
 که زن جوائست حاشا مانند دابة است و در بعض از نسخ جان بجسم و تشدید نون نیست
 واقع شده به تبدیل الف بمنزه و گذشته بخلاف نحو تا عرونی جلوف مانند مهر ولی تشدید نون

یعنی همیکدمه او غیر الف باشد زیرا که تحریک او ضم باشد و آنکه تا قبل از منوم سه ت ثقیل است و این فنی
 قرآن مجید است یعنی حکم میکنند مرا دانسته باش که انتقاد ساکنین بلکه ساکنان در کلام اهل فارس علی السلام
 شائع است و بسیار واقع چنانکه در دین بیت شعر گاهی به پرسش دل میتوان کرد و رنگ
 شکسته را تعمیر میتوان کرد و چنانکه رخت درین بیت شعر رنگ خسارش مگواراه این دیوانه
 رخت بدیس که بر شد با ده حسن از لب پمانه رخت به الا بتدا و این بحث ابتدا است لایتنه
 الا تحریک کما لا وقت الاعلی ساکن ابتدا کرد و نمیشود مگر بر حزن لطیف و درج باشد و حس سلیم
 مگر بجز متحرک چنانکه وقت کرده نمیشود مگر بر حزن ساکن افشاش آنست که ابتدا ی حزن
 متحرک بجز آن نمیتوان کرد که حزن منطوق و منظور و ظاهر دارد حرکت خود مانند یک یا اعتماد دارد حرکت مجاز و خوش
 سیم عمر یا جریه و غیره که بالا را دوست و جاری محرمی حرکت همچو او دانه و صدا خویش پس هرگاه نباشند این
 اعتماد و مانند ریشود حزن زدن و لبش تجربه و امتحان است و بر که این را نکند پس منکر
 محسوس و عیان است و سکا بر مطلب واضح البیان است متحرک حرکت دارند و حرکت است
 ضم و فتح و کسر و گدشت را قوسه و گوید شعر رفع و ضم پیش و نصب و فتح زبر و جود کسر و زبر و غیره
 ساکن سکون دارند ابتدا آغاز کردن بعضی شراح گفته اند که ساکن آنست که سوا صورت خود خمال
 سه حرکت دارد و متحرک آنست که در صورت خود خمال و حرکت کند اول هم عمر و ثانی مثل عین
 عمر و ثالثان الاول ساکنان و ثالث فی عشرة اسماء و محفوظ پس اگر باشد حزن اول ساکن و آن
 در ده اسم است که ضبط آن کرده شده و نگاه داشته شده است و بی این و ده اسم این است الخ و بی
 مقید است و این با جمیع معطوفات خبر و این دلیل بود و یقین دلیل جمیع کلمات بر اینا زیرا که
 افعال جمیع فعل است پس حرکت کردند نام را که دوست و ساکن کردند حزن اول و داخل کردند برو
 همنزه و البته باز دیا و تا در اصل نبوده بود بر وزن شجره زیرا که ثبوت این است پس حکم او مانند حکم
 است و اینهم و سیم دروز اند است بجهت تاکید باشد زقم بانضم یعنی ارزق که تقدیم را و معجزه جری
 بود و در اینم نون در سه حرکت فتح سیم است و اینم مراد از این است و اکم کسیر همنزه و سکون
 سین همله یعنی نام صلش سوا بلکه خدمت کردند نام را که دوست از جهت اشتغال ایشان حرکات
 اعرابیه را بر و نقل کرد که سکون سیم سین تا حرکات ثلث برو جاری کنند و آوردند همنزه و صل این ثلث
 بهر یک است و نزدیک کوفیان اصل سیم و سیم است بلکه سیم و گدشت و نشان کسیر همنزه و
 سکون ثلث و ثلثه و نون دوم و نشان باز دیا و تا در وزن و آخر و گدشت و هر آنچه در حرکات ثلث فتح آخر

مثل انجم و امارة بزار است و مذکور شد و همین است که گذشت و فی کل مصدر بعد الف فعله الماضی از رتبة قصا عدا
 کما لاقتدازد الاخراج و از مصدر یک بعد الف فعل ماضی او چهار حرف است پس بالا از چهار حرف تا فتن پنج
 اقتدار که ماضی او اقتدر است و بعد الف است او چهار حرف است اقتدار بقاء و دال و هاء و یاء و اوست
 و پنج حرف است و بعد الف پنج حرف است و همزه او قطعی است نه وصلی بدانکه
 همزه قطعی آنست که به هیچ وجه ساقط نشود و همزه وصلی آنست که در ابتدا باشد و در وح کلام منفرد
 مانند اکرم و فاکرم و اطلب و فاطم و قاطع و قات و کون طاء مملیه بریدن است وصل با فتح میسر است
 و فی افعال تنگ المصادرین الماضی و ام و دو فعلها که آن مصدر را از ماضی و امراض و وصل
 ماضی بود یا برای التماس کردنین افتاد تنگ بکسر تا رفوقانی و سکون لام و فتح کات آن نون اسم
 اشارت است و فی صیغه امر الثلاثی و در صیغه امر ثلاثی مجرد و فی لام التعریف و در لام تعریف مانند
 الرجل و صیغه و صیغه تعریف که در لغت غنی طبعه واقع شده است چنانکه در حدیث است لیس من
 امیر المصیام فی مسفر لغتی نیست از نو کاری روزه گرفتن در سفر و جواب سوال مردی از بنی طه که
 امن امیر المصیام فی مسفر یعنی آیا از کار نیک است روزه گرفتن در سفر
 الحق فی الاابتداء خاصه همزه وصل مکسوره الحق ماضی مجهول افعال و جزا از ان کان الاول است
 یعنی لاحق کرده شود در مضارع مذکوره و افعال مسطوره و حروف مرفوعه در ابتدا مخصوصانه در
 همزه وصل مکسور از جهت رفع ابتدا بساکن پس مناسب است کسر همزه از برای آنکه در میان کسره
 و سکون تعارض نیست شش در میان عاشق و معشوق نتوان گفت هیچ خاطر بدل غریز
 جانب کل نازک است و همزه از بهر آن متعین شده است که انوی الحروف است و استدا
 باقوسه النسب و اولی است و نام میکنند همزه را القات قطع و الفات وصل نیز از بهر آنکه
 و فی که باشد همزه در اول کلمه نوشته میشود در صورت الف بنا بر آنکه قریب المخرج اند و لهذا هرگاه
 حرکت و مذهب از بهر که در الاقیماء بعد ساقطه ضمه صلیه فانها تضمه مکرر در چیز که بعد ساکن اد
 ضمه صلیه است پس بدستیکه همزه وصل ضم داده میشود از جهت اتباع نحو اولی صیغ فعل المفتح
 کسرتن و اغریغین و زار و محبتین در ناقص و اوی و صلتش اغز و اغری مکسور از منقوط صلتش
 اغز و ی ذرا در اصل مضموم است و کسره عارضی او اعتبار ندارد و کلمات امر و کوا ضمه میم عارضی
 و اصلش میم بود و الا فی لام التعریف میم و این همه فائنا فتح و مکرر لام التعریف و میم تعریف و لفظ
 این پس بدستیکه همزه وصل در میان فتح و کسره میشود از جهت کثرت استعمال و تشبیه کرده میشود

و می بینیم بلام تعریف زیرا که استعمال نشود مگر در قسم پس متناهی جرت باشد در عدم تعریف پس
فتح و اندک همزه همین را از جهت تشبیه آن به مکرر و دخل است بر لاف تعریف و این همزه را همزه وصل
بنابر آن گویند که ما قبلش یا با بعد متصل میشود بجلاد همزه قطع که ما قبلش از با بعد منقطع است
و محقق تقاضای گوید این همزه را بنا بر آن همزه وصل گویند که سبب او لفظ حرف ساکن میشود
و موجب پیوستن در سیدان است بساکن ابتدا و صلاحتن و برقرار داشتن همزه وصل در حال
وصل خطا است زیرا که او را بر سه ضرورت ابتدا بساکن آورده بودند و در حال وصل هیچ ضرورت
نیست پس آوردنش عیب باشد مگر بفتح لام و سکون عاقل و شذی الصوره و نا درست
انبات او در ضرورت شعر چنانکه درین بیت شعر گل سر جاور الا حنین شاع به و کل علم لیس
فی القوم طاس ضاع به یعنی هرگز که گذشت از دین بر آگنده نشده و بر دانش نیست در کاغذ

تبا نه شد و انشراحا الف لا بین بین علی الافصح فی نحو الحسن عندک و الامین الدینیک اللیس
جمل بفتح جیم و سکون عین مهمله عند است و مفعول انشراحا یعنی لازم گرفتند قوم گردانیدن همزه
وصل را الف نه بین بین یعنی میان الف نه است افصح در مانند الحسن عندک همین الدینیک
یعنی چنانکه همزه وصل مفتوح است برای التباس استفهام و خبر لیس بفتح لام و سکون با و موحده
و همین مهمله ایضاً کار کبری و استیختن تاریکی بار و شذی بین افصح با و موحده و سکون باریکیانی
بدانکه آمده است همزه مذکور بین بین یعنی میان همزه و میان الف از جهت گرفتن از التباس
و افصح آنست که همزه را الف کنند زیرا که التقاضا سنانین درین صورت جائز است و اگر همزه وصل
مکسور باشد یا معنوم ساقط شود در استفهام برای عدم التباس مانند اینک باریقی آیا بسر تو
نیکو کار است و مثل استخراج المال یعنی آیا بر من ارس مال را لیس کسب اهل و تشدید و فتح دوم
معروف بلام است و در اصل سه لام یکی جاره و دوم لام تعریف و سوم لام مکرر لیس لام ثانی و ثبات

مختم شده و این لفظ در نسخی مکرر واقع شده و اما سکون با و موحده و باریقی و الفار ص صبیح
جواب سوال مقدّم است و تقریر بر آن آنست که اول بن کلمات ساکن است چنانکه قول الله تو اے
و بخیر لکم فی کما حجاره لکم خیر از زمین ای حیوان و بنا بر آنکه متنازع کردید که واجب است آوردن همزه
وصل حال آنکه نیارده اند و تقریر جواب آنست که و اما سکون با و موحده و باریقی تا آخر عارضی است
ببیل قول تو و موحده و باریقی است گو یا تشبیه کرده اند آن خبر یک یا چیزی که متصل شده است با ما از
او و فاء و لام بعضه و کف لیس با آنها کرده اند و اما هر دو که تسکین دوم است بواسطه تخفیف

کثرت استعمال و کما جزی شده است عارض بعین در امهاتین وضا و معجمه فصیح بها و صا و هاء
 مهملتین سخن آنکارا و پیدا کند لگ لام الامر و همچنین است لام امر نحو و لیونوا مانند قول الله تعالی
 و لیونوا و در هم که عارض شده است لام را سکون وقت اتصال و او عطف با و یا فار عطف
 مانند فلینظر یعنی باید که نگاه دارند و در لغتین و ذال منقوطه پانها جمع نذر با فتح یعنی باید که خبر
 مسلمانان پانها و وعده های خود را فی انشوی شعر وعده ابل کرم گنج روان و وعده نازل شده
 پنج رزبان و وعده با باید و فکر کردن تمام و گرنه خواهی کرد باشی سر دو خام و لیونوا بلام مکسور
 و فار حاضر معلوم جمع مذکر غائب است از باب افعال حاصلش لیونون نون برای خبرم افتاد و
 با و دوم را بعد نقل ضمه او با قبل و سلب حرکت ماقبل جهت انتقاد ساکنین ساکنه کرد و لغت
 مفروق است و شبیه بر اهو واهی و تشبیه کرده شده است بو هو و هوی اهو و هی و اگر چیزی رسیده اند
 این هر دو در کثرت استعمال و مجمل و هو و هوی و اشال هر دو آثار و زین آن واقع شد شبیه نشین
 معجمه با و معده ماضی مجهول تفصیل و تم ليقضوا سکون لام یعنی تشبیه کرده شده است تم ليقضوا
 اما مثل و لیونوا از برای اشتراک هر دو در اتصال حرف عطف که دال است بر جمعیت و حرف
 عطف در یکی داو و در دیگر تم است و او بر اے مطلق جمع است و تم از برای تر اخی ليقضوا اقباق
 وضا و معجمه مانند لیونوا حاصلش ليقضوا ناقص یا بی است از باب ضرب و نحو آن کل من لعلیل و مانند
 این ترکیب قرانی یعنی سکون با کم است از برای فوت شدن هر دو چیز مذکور که یکی مشابیه است در وزن
 و دوم اتصال با حرف عطف میل منقلع معلوم غائب فعال مضاعف اطلاق بر خبری و نوشتن
 مراد و اطال بالکسر طول کردن و اقرار کردن التوقف قطع الکلیه غایب با وقت بریدن کلمه است
 از چیز یک پس او است بر تقدیر که بعد از چیزی باشد و کلمه خواهد بهم باشد و فعل خواهد حرف و در
 مصدر است از وقت الدائم و فاعلی مستقامت و فاعلی جیس تبلیغ عا و سله و سکون با و معده
 باز داشتن یعنی باز داشتن چهار پایا را پس باز ماند و فیه و جوه مختلفه فی محسنی مجمل و در وقت طرز با ے
 مختلف است در خوبی و در جای زیرا که بعضی وقفها نیک تر اند از بعضی و مواضع وقف متفاوت اند
 و بحسب آن اختلاف مختلف میشوند حکام و شباهت استقرانهم و مرده است وقت در باز ده اول
 اسکان دوم و سوم شمام چهارم ابدال الف نجم تبدیل تا و انیت بها و ششم زیاده الف مضمت
 الحاق با سکه ششم اثبات و او و او حذف و در و دوم ابدال همزه و هم تضعیف باز و هم نقل حرکت
 و جوه بالضم جمع و جوه بالفتح و آن طرز در و ششم است مختلفه بنما معجمه و فاعله و ت و گویا گونه است فاعله

باب استعمال صحیح و صفت دجوه و چار و مجرور که فی احسن است متعلق است بقول او مختلف محل
 لفقین سیم و چار و همل و تشدید لام جا فرو و آهون و جای کشان فلان ساکنان الجرد فی المتحرک کبر
 ساکن کردن تنها از روم و از اشام در حروف متحرک است اعم از آنکه قبل آخر ساکن باشد یا نباشد
 و اعم از آنکه آهمنون باشد یا نباشد و این اصل است در وقت بواسطه آنکه سبب حرکت مانع است از تسبیل
 غرض استراحت اسکان مبتدا است و فی المتحرک خبر و از روم فی المتحرک و روم نیز در متحرک است و چون
 تائی بالحرکه خفیه و رد و لغت است که می آری حرکت را پنهان گوید که پنجاهی حرکت را و نیز سبب سبب
 می ربائی او را از برای تنبیه بر حرکت وصل یا تحصیل غرض و وقت روم مبتدا است و فی المتحرک خبر تائی
 مضارع مخاطب معلوم از باب ضرب و هموز الف و ناقص یا بی نفی فتح مخ و مجرور کسر فاقشه پدیدار
 استخوانی صفت شبه مؤنث و هنی المفروق قلیل در روم در حروف مفتوح کم است از پنج خفت متحرک و بیرون
 آوردن او پنهان روم و فتح را و همل و سکون را و در لغت جستن و طلبیدن است و الا اشام فی انهم
 اشام و مضموم است اشام مبتدا است و فی المضموم خبر و چون انهم استفتین بعد الا ساکنان و اشام
 جمع کردن و دل است بعد ساکن که در متحرک است و آواز و لند او را می یابد و بیاید و سبب یا بگوید
 و روم بینا و کور و سرد می یابند زیرا که در و با حرکت لب آواز نیست گوید یا بویانیده اند حروف را بوی
 حرکت از جهت تنبیه بر حرکت وصل و اشام مضموم خبر و انهم است که این قسم او در می باشد اشام
 شبین عجمه و لغت بویانیدن است بنهم لفتح و فناد و مجرور تشدید میم فرام آردون چیز را بجزیر
 از باب نصر و بنهم مضارع مخاطب مذکر است از ان نشبت لفتح تین شین عجمه و فاس و تار و فو قاس
 لب شعر سخن ملانده پرسند لب بسته دارد که نشکشی تیشتم بسته دارد و الا اکثر علی ان
 لا روم و لا اشام فی ما و التانیث و میم الجمع و الحرفه العافیه و بیشتر است که نشان این است که نیست
 روم و نه اشام در ما و تانیث مانند جمله از بر آنکه هر دو از بر است بیان حرکت حرف موقوف
 علیه اند و ما و تانیث خود حرکت ندارد زیرا که بدل تائی تانیث است و حرکت تار می باشد مثل
 اخت و بنت و لند گفت ما و تانیث و نه گفت تانیث و نه و میم جمع مثل الیک زیرا که نیست حرکت
 او را در وصل و نه در حرکت عارض شوند همچو قول و عوا و زهر آنکه لام فل را در اینجا حرکت بنفسه نیست
 بلکه براسه انتقاد ساکنین است عبارت حضرت معصوم است یعنی بگوید ای محمد بنجوانندند
 باشد یا همان زیرا که او را نامهای نیک اند اکثر است و آن یعنی منزه و سکون و بی نقص
 است از رشد و منیر نشان بعد از موقوف است اسم او لا روم الخ جمله اسمیه خبر و ان بیا و خبر خود خبر

و ابدال الالف فی المنصوب المتون و بدل کردن الف در حرف منصوب صاحب تنوین است چون
رایت فرسایینه و یم ای را شمر و س از سر سب ای قمر ز هر چنین چه گز انکه فتا و س
نبودی عیب برین تو بر کمالی و اسب تو باد صبا که از باد صبا برگ گل افتد زمین چه ابدال باء
سومده مصدر باب افعال و صحیح منون مهم مفعول تنوین است و تنوین نون ساکنی است که بعد
حرکت آخر کلمه واقع شود و برای تاکید فعل بنده ابدال مبتدا است و فی المنصوب خبر دنی اذن بدل
کردن الف در لفظ اذن است با کسر مخمره و ذال معجزه زیرا که صورت منصوب منون است و نحو فبر
و بدل کردن الف در مانند اضربا در اضر بن قلب نون خفیه بالف یعنی مفرد مذکر لایق شده است
با نون خفیه از جهت تشبیه آن تنوین تا نباشد فعل را مزیتی بر اسم بخلاف المرفوع و المجرور
نحو او و الیاء علی الافصح بخلاف مرفوع و مجرور منون در ابدال او و یا از تنوین هر دو از کبر
رخصت نداده اند و ان بر افصح لغات بلکه وقت آنها با سکان است مثل هذا فرفرف مرت
لغرس از براسه ثقل و گرانی ضمه و کسره با و و با خفت الف با فتحه و بعضی بدل میکنند تنوین
مرفوع و مجرور با و و با و میگویند فرسود فرسی محال آنست که در منون سه مذرب است جمیع
قلب نمیکند تنوین را با حروف در احوال ثلث که رفع و نصب و جراست و میگویند جازنی
زید و رایت زید و مرت زید از هر آنکه تنوین را نه است و معاری مجری حرکت اعرابی زیرا که
توابع حرکت اعرابی ست پس چنانکه وقت کرده نمیشود بر اعراب وقت کرده نمیشود بر تنوین
و گرومی ساکن میسازند منون را در احوال ثلث مانند غیر منون و میگویند زید و فرقه بدل
میکند تنوین را در منصوب بالف بنا بر آن که الف خفیه است که از اند او را از جهت دلالت برین
و در ابدال تنوین بالف گرانی و ثقل که در او ای باشد نیست و نه التباسی که در یائی باشد و
بدل نمیکند در مرفوع و مجرور بواسطه دلیل که احوال کفیم و این افصح است پس میگوئی جلدی زید و
زید با سکان و ال از سر و تکلیف و رایت زید ابدال تنوین بالف و یوقت علی الالف
فی باب عصا و حی بالافاق و وقت کرده میشود بر الف در باب عصا و حی پس و کلمه که
آخره الف مقصوره است بافاق قوم و قلبها و قلب کل الف بنمره ضعیف و قلب است
مبدل لنتون مانند رایت جلا و قلب هر الف سوا که او هم از آنکه از برای تانیث باشد
مثل جلی یا نباشد مانند عصا مانند یقیر یا با بنمره در وقت ضعیف است از جهت ثلث مثال
و کذا قلب نحو الف جلی بنمره او و او و یا و همچنین ضعیف است قلب الف مانند جلی یعنی

الف تائیت با نمره یا با و یا با در وقت و میل محو چلی و جلود چلی داین ابدال بنا بر آن
واقع شده است که الف نفعی بود و نسبت وقف بیشتر خفی شد بدل کردند او را با حرفی که صفت
او بود و ظاهر تر ازیه و ابدال تاء الف تائیت الی سببیه تاء فی نحو رجمه علی الاکثر و بدل کردن تائیت
و سببیه نفعی را در مانند رجمه است بر اکثر و بیشتر از جهت فرق میان تاء تائیت و میان تائیت
که از نفس کلمه است مانند وقت و آفت و از برابری فرق در میان تاء تائیت است هم فرد
و تاء تائیت فعل و عکس نکردند از بر آنکه اگر گویند فترت و ضربت ماقبس شود ضمیر مفعول و کاسه
تائیز وقف کنند و ازین تبدیل است این مصراع و علیه السلام و الرجمه یعنی بر دوش گزندی و مهر بانی
ست ابدال مبتدا است و فی نحو رجمه خبر و تشبیه تاء سببیهات به تائیل و مانند کردن تاء سببیهات
تاء و تائیت در وقت به اکم است و بسیار وقف بر و تائیت و جاقابل است که سببیهات در اصل
همیشه بود یا نحو کما و الفتحاح ماقبلا الف شد پس تاء زائده است و وجه کثیر آنست که صلش سببیهات بود
جمع همیشه و یا سببیهات الف شد و الف برای التقاء ساکنین فمادیس یا اصلی باشد سببیهات ففتح با
و سکون یا و تحتانی اسم فعل معنی بعد است ماضی معلوم شرف یعنی درست و دو فارسی بنی نه نشو
و در بی شلیح است و تائیز بهر سه حرکت است اما انفتحاح است قول تعالی سببیهات سببیهات
لما تو تمدون یعنی چه درست مرغیزه بر آید و عده کرده اید از قائم شدن قیامت قول گفته
خبره است فی المثنوی و انبیاء در کاف عقیبی خبر اند و کافران در کار دنیا غیر اند و خلاصه
تقریر مطلب آنست که اگر سببیهات جمع باشد و تقدیر کنند که صلش سببیهات است بیا و تحتانی
دوم و چهارم و حذف کرده باشند لام از او وقف کرده شود بر دینا پس وزن او فیعیات
باشد بتوسط یا و تحتانی در میان فاعلین و صلش فعلیات و اگر سببیهات مفرد باشد و تقدیر
کنند که صلش همیشه بود بر وزن فعللته و اگر مضاعف مثل قلعه وقف کرده شود بر و بها
و فی الفعاریات ضعیف و در مضاربات تشبیه تاء جمع تاء تائیت سببیه ضعیف است و وقف
قوی بر و تائیت نه به از برای دلالت او بر جمعیت و تائیت پس خوش نکردند ابدال متواتر
در وقت و عرفات ان تحت تاء فی انصب فبا لها و عرفات اگر فتح داده شود در حال انصب
گفته شود استساصل و در عرفات تم یعنی بر کنند خدا و چای ایشان را میباشد مفرد مثل عرقه
پس به وقت کرده میشود از بر آنکه موصولات است و آن کسر سببیه و سکون عین مملتین
غول و دیست و الالف بآل تاء و اگر فتح داد نشود در نصب بلکه کسره داده شود

بے باشد جمع چنانکه درین قول مشتمل اند عرفا تمام ای معلوم یعنی بکنند خدای ایشان را پس وقت او تباست مثل کلمات عرفات یکسر عین و سکون و کسر او سملتین قات جمع عرق بالکسر و آن پنج وقت است و اما ثلثه اربعه فتمین حرک فلان نقل حرکت هزده قطع لما وصل و اما ثلثه اربعه در نزد یک کسی که حرکت داده است ما را که بدل ما فوقانی است از هر وقت در اربعه است بسوے ما پس زیرا که بدستیکه انگس نقل کرده است حرکت هزده قطع را که هزده اربعه است بسوے ما هر گاه که وصل کرده است ثلثه را با اربعه و جاری کرده است وصل را مجزئ وقت از جهت حل ضد بر ضد دیگر و نیست تحریک تا بلکه نقل حرکت ما بعد او است بسوے او ثلثه اربع یعنی سه از آن چهار ترکیب اضافی است حاصل آنست که قلب کرده اند ثلثه را در وصل با ما با آنکه این قلب از احکام وقت است از برای جاری کردن وصل مجزئ وقت بواسطه آنکه ضد بر ضد مجهول میباشد و بعد از آن نقل کردند حرکت هزده قطع که هزده اربعه است بسوے ثلثه بدو تا و ثلثه و الف مفعول بعد لام سه مرد و ثلث بی تا سه زن اربعه بفتح هزده و سکون را و مملعه و فتح با و موحده و عین مملعه چهار مرد اربع چهار زن حرکت بجا و اربع سملتین مانی معلوم تفجیل و صحیح و همچنین نقل نبون و قات از باب نصر لما بفتح لام و ثلثه ییم حرف شرط و وصل بعد مملعه ماضی معلوم باب ضرب و شمال و اوی بخلاف الم الله فانه لما وصل اتقی لکنا بخلاف الم الله پس بدستیکه شان نیست هر گاه که وصل کرد فاعل الله را با الم الله ملاقات کردند دو ساکن نیم آخر و ییم لام الله ساقط شد هزده در درج پس واجب شد تحریک اول و اصل کسره بود و فتحه برائے تفخیم است و گذشته مخصوص آنست که در الم الله حرکت هزده نقل ییم نکرده اند بکاه هزده را در درج حذف کرده اند و بحسب التقاء ساکنین ییم رافعه داده اند از برای مخفی نگشتن التفیق بقاء ماضی معلوم باب افتعال و ناقص یا ئی هلدش انفی بود یا را از جهت تحرک و الافتتاح ما قبل الف بدل کردند و هزده و الف در وقت او هر دو رینجا مفعول نیستند و زیاده الالف فی ما و زیاده الف در وقت و قیامه وقف کنند بر انا با الف از برای بیان حرکت و اما تفحشین هزده و نون و هزده مکتوبه مفعول را که یعنی من است بر حرکت بر آن بنا کردند که فرق باشد میان او و میان ان ناصبه زیاده الالف مبتداست و فی اننا خبر بیت از دل من دست خبر دارد و دوستی انقیه را ندارد و من هم وقت علی لکنا شویم رهی بالالف و از آنجا که زیاده الف و شمال نامی باشد و وقف کرده شده است لکنانی قول الله

لکننا هو الله ربی است بالف به آنکه اصل کلام لکن انا هو الله ربی است ای لکن انا انسان هو الله ربی
نقل کردند حرکت همزه را از انا بسوی نون لکن مخفف از مشاء و حذف کردند پس ادغام کردند
نون را در نون پس شد لکننا بغیر شبلع فتحه نون نزدیک اکثر قوافل برین تقدیر بنا بران
شدند که لکن نیست لکن مشاء را باشد بر اصل خود زیرا که ضمیرشان بعد از وقت باید که بنویسند
منصوب متصل باشد مانند لکن نه بر صورت مرقوع منفصل و نیز مستقیم نمیشود وقت بر ضمیرشان
تا اسم لکن باشد و قول الله تعالی که باشد بری است خبر او زیرا که ضمیرشان منصوب مخدوف است
مگر از جهت ضرورت شعر به دانسته باش که درین آیه بعد لکننا اتوال مخدوف است مخدوف فعل اکثر
مواضع قرآن مجید واقع شده است یعنی لکن بن میگویم که نشان نیست که خدای پروردگار
نست و سه وانه قلیل آمده است به بیدال الف ما استقامه بهارانه بیدال الف انا بهار
در وقت و آن که هست قلیل بفتح قاف و کسره لام صفت مشبه و مفرد جمع آمده است جائز است
که بیدال الف باشد از جهت قرب مخرج زیرا که اکثر وقت بر انا بالف است و جائز است
که از برای بیان حرکت نون انا بود و الحاق باء اسکت لازم فی نحو ره و نه سکت بفتح سین ممل
و سکون کاف خاموش شدن از بهر بیان حرکت ره بفتح را و ممل امر حاضر است از برای
اصلاح اری فتحه همزه نقل کرده باقیل دادند و حذف کردند اری شد همزه را برای عدم احتیاج
و یا را بواسطه وقف انداختند شد بر یک حرف و نه بکسر قاف امر حاضر است از برای بقی صلح
اوی را و افتاد بر اسوافت مضارع افتی شد و همزه از بهر عدم احتیاج و یا بجهت وقف انداختند
ق شد بر یک حرف و چون باء و وقف لاحق شده و نه گفتند الحاق بهار ممل و قاف پیوستن چیزی
باجیز و گذشته و محلی به متصل فی محلی به جئت و مثل مانت و آمده است محلی به و مثل به در محلی
جئت و مثل مانت از جنس چیزیکه که آن چیز در حال وقف بر یک حرف است و نیست بالا
او چیزیکه که بخیر او باشد مانند محلی به مثل به درین دو ترکیب و اصل کلام جئت محلی ما دانت
مثل مانت ای جئت محلی ای هست سوال است از صفة محلی یعنی آمدی بر کدام وصف سواره پیاده
دانت مثل ای شئی یعنی تواننده کدام چیز است فهم است فعل و مقبدا را آخر آوردند زیرا که استفهام
را صدارت کلام است و تاخیر مضان از مضان ایبه لکن نیست پس مضان مقدم بانه بر او مضاف
کردند الف ما از بهر آنکه ما استقامه مخدوف میباشد و فیکه مضان ایبه واقع شود از جهت فرق
استفهام و خبر و الحاق باء سکت در صورتیهای مذکور بر است که ابتدا البیون لازم نیاید باقی

بر حرکت و هر دو متعین است و جائز نمی نخورم بخشبه و لم یریم و لم یغیره و جائز است الحاق ادا و مانند
 لم یخشیه که حجب معلوم است از باب علم و لم یریم از باب ضرب و لم یغیره از باب نصر و غلامیه و ضربیه نزد
 کسیکه حرکت میدهد یا تشکیل را و علامه و حقا و علامه ما حرکت غیر اعراییه و لا شبهه بها و در مانند علامه
 که صلش علی ما بود علی جار و ما مجرور در حقیقت که صلش حتی ماضی بالفتح و تشدید ما جاست
 و ما مجرور و الا لامه بالکسر که اے ما بود الی جار و ما مجرور از جنسیه حرکت او غیر اعرایی است و
 نه تشبیه کرده شده است ب حرکت اعرایی و با این ترکیب حرف نیست مانند لم یخشی و لم یغیره و لم یریم
 یا ترکیب حرف است اما خبر ما قبل خود شده ب چون جرما جوازا الحاق از برای آنکه حرکت آنها
 نه اعرایی است و نه شبهه بوی پس الی است که بر مقتضای خودش که عدم تغییر است و اگر اند و اما جوازا
 عدم الحاق بواسطه آنها بر حرف واحد نیست پس محذور مذکور که ابتدا لبس کن است لازم
 نیاید شبهه بشین و با موحده اسم مفعول مؤنث از باب تفعیل صحیح مشبه مانند کردن چیزی با چیزی
 بسیت خراب آن نگرش نشان توئی چیزی نیست و تاب آن زلف پریشان توئی چیزی
 نیست و کالماضی همچو ماضی نظیر است که حرکت او شبهه است ب حرکت اعرایی بواسطه آنکه ماضی
 مثابه مضارع است در وقوع هر واحد صفت نکره مانند مرت بر جل ضرب و مرت بر جل یضرب
 پس حرکت او شبهه ب حرکت مضارع باشد و لهذا ماضی مبنی بر فتح نیست نه بر سکون که اصل نباشد
 و باب یازید و لا جمل و همچو باب یازید و لا جمل زیرا که حرکت این ترکیب شبهه حرکت اعرایی است
 از برای عوض درند و نفی و الحاق با حرکت درین صورت حقا از برای آن جائز است که
 او از آنها مطمان تغییر پس جائز نیست از یاد حرفی برا که القاء حرکتی که اتهام بوجودش
 نیست از برای آنکه عارضی است ولی شبهه زیاده بر یک حرف بلکه بر دو حرف اند پس ابتدا با آن
 لازم نمی آید و می بخواهد و بخواه عطف است بر قول اوئی نخورم بخشبه که جائز نمی نخورم بخشبه
 و نفی نخورم بخشبه یعنی و جائز نمی باشد الحاق با حرکت در مانند نهناه و بخواه بالف مقصوره
 از برای بیان الف و مانند اوست و در باده و شبیهه او بگو و قتی که التباس تغییر فئات الیه لازم آید مانند عصاه
 و جلاه پس نفی الحاق با جائز نباشد نهناه بالف لغوی بعد از اول نوا و بعد با و دوم منضم بر آن اشارت است
 بسوئی جاسه نزدیک و مکان قریب و فی کتاب النصاب مصرع ثم انجا و سنها انجا
 بخواه بالف مفعول بعد با و منضم نموده برای اشارت است بسوئی جمع مذکر و مؤنث یعنی آن
 گروه اند بدانکه این با مختص است بحال و نفی و وقت وصل احتیاج او نمی باشد و فیه الباء

فی نحو القاضی و غلامی حرکت او سکنت و حذف یا در وقت پسکون برما قبل بامی باشد در زمانه
القاضی یعنی کلمه معرفت بلامی که آخر او با ما قبل مکسور است و در مانند غلامی کلمه که یا و ضمیر متکلم
با و متصل شده است حرکت داده میشود یا متکلم در وصل با ساکن کرده میشود پس گفته شود
جاء فی القاضی و غلامی در مفصل و مصباح مذکور است که وقت تحریک یا متکلم در وصل حذف است او
عند الوقت جائز نیست زیرا که مقصود از حذف فرق است در وصل و وقت و نزدیک تحریک
یا فرق با ساکن حاصل میشود پس حاجت حذف نیست حرکت و سکنت ماضی مجهول مؤنث
تفعل و هرگاه منقوص منادی واقع شود وجه اثبات نیست مانند یا قاضی و این قول خلیل است از هر آنکه
یامی افتد از برای تنوین و در معادوی سفر و معرفه تنوین داخل نمیشود و یونس و سیبیه اختیار
کرده اند با قاضی بحذف یا و سکون ضاد زیرا که ند باب حذف در آخر است و لهذا در تنوین
نمی باشد و ترخیم میکند و حذف در غیره اجازت پس درند بطریق اولی جائز باشد و اثباتها
اکثر و اثبات یا باین طرز که گویند جلالی القاضی و غلامی بیشتر است زیرا که نیت موجب حذف
و وقت مقتضی سکون است و آن حاصل است عکس قاض القاضی عکس قاض است یعنی
هرگاه یا در واقع شد بسبب تنوین پس البقاء او بر حذف یا در وقت بی تنوین اکثر است از
اثبات یا از هر آنکه تنوین در تقدیر نیست و اثباتها فی نحو یامرے اتفاق و اثبات یاد شده
یا مری اتفاق است با حذف در جائز مرد قاض و مراد از نحو یامرے کلمه ایست که بعد حذف بر حرف
واحد مصلی باشد بد آنکه بامری در وصل بامری بود آرم فاعل است از ارا که که نمودن است حرکت
منزه و نقل کرده با قبل دادند و حذف کردند و ضمیه یا را بحجت ثقل نیز حذف کردند یا مری باشد پس
در وقت حذف بالغیر موجب اعلال مکرر شده است و در فاض حذف با جائز نیست زیرا که
بر یک حرف نمی باشد و بخلاف هذا امر که بر یک حرف است اعلال قیاسی است و وقت حسب
اغلالات نیست پس وقت احجاء کلمه جائز نباشد و احجاء بتقدیم جیم بر حاء
مسله و ناقصان کردن و بردن چیز میست **میست** زلفت زمر در حجاب
خونریز عاشقان است چه چیز میست میستوان گفت روی تو در میان است و اثبات الواو
و الیا و وحده فی الهواصل و الفوا فی نصیح و اثبات و او و یاد را مانند ب نیز و بری و حذف
هر دو مثل زید یغزیریم و قتیکه واقع شوند در فواصل و توانی نصیح است بخلاف وقوع انفاد و اثبات
کلام که فصیح نیست از هر آنکه احتیاج در فواصل و توانی بسبب تغیر این هر دو بسیار است

فواصل بفتح فاء و کسر صاد و ممل جمع فاصله بکسر فاء و آن تمام آیات است و آنرا روس الایه
نیز گویند روس بنیتین را و مظهره بمعنی راس بفتح راء که معنی او سر است و آوی بالمجمع آیه و
مقاطع الکلام بفتح ميم و قاف و کسر طاء و عین مملکتین نیز خوانند و توانی بفتح فاف و کسر فافیه
و آن در شعر می باشد مشتق از تقوت ای تبعث یعنی پس که گویم گو یا که او آخر آیات بعضی
از آنها تابع بعضی میباشد و نیز صحیح گویند و فقره بکسر فاء و سکون قاف نیز خوانند نه المثنوی
بشعر قافیه اندیشم و دلدار من که گویدم میندیش جز دیدار من چه کیف یاتی اسج لی و عافیة
بعد از ضاعت هوسل العافیة یعنی چگونه آمد صحیح مراد قافیه بعد تباها شدن بجهان سلامت
و محبت و اطلاق صحیح بر فاصله قرآنی نمکند که در لغت اوزار طریقت و نیز کلمات الهی را حفظ میکنند
بنابر آن که در لغت بمعنی انداختن است و نظم اطلاق گفته اگر چه بمعنی شعر است بود سطر آنکه نظم
یعنی در درشته کشیدن نیز آمده پس باین اعتبار عبارت مصحف مجید را نظم توان گفت
و در کلام الهی در بعضی آیات موزون واقع شده باشد و انما زعات غرقا و انما شطات
انشاط و کذا بواجب الحاق لما جاءهم و انما الله و احد شعر گویند بلکه نظم جزیره ممل و جم و زاجیه
بر وزن مفعول که بمعنی موزون است خوانند معنی آیه اول سوگند بکشندگان بقوت و شدت
یعنی ملائکه که جهانهای کافران سختی ترغ کنند و قسم فرشتگان بر دوزخ برنده روح سومتان
بر دوزخ بر دوزخ بر دوزخ و معنی آیه دوم دروغ داشتند راستی را هر گاه آمد ایشان را معنی آیه سوم
جز این نیست که خدای بر حق یک خداست و حد نهانی بخلم لغزو و علم ترمی و صنو و قلیل و
خفت و او و او را در فواصل و توانی در انند لم یغزو یا جیل و لم ترمی یا امراة و صنو البصا و ممل
و نون و عین ممل در قول شاعر شعر لا یعد الله قوا ما ترکتم چه لم او در بعد غداة پس با صنوا
کم است از هر آنکه و او را در مثل این صورت ضمیر است و حدت ضمیر بواسطه تناسب فواصل
و توانی جائز نمیشد زیرا که رعایت تناسب لفظ بعد و فکر در نصب معنی است بخلاف حد
و اوزید یغزو و یا انفاضی بنا بر آنکه خبر و کلام است پس بقیه کلمه بر آنهاد لالت میباید لا و ف
بعد بیا موصود و عین و دال مملکتین مضارع غائب معلوم افعال و صحیح اقوام بفتح و سکون
قاف جمع قوم ترک بفتح تاء و فوقانی و سکون را و ممل گذشتن در کمال و احد با ضعیف علم
از باب نصر لم ادر بدال در او هاتین جمله شکل از باب ضرب یا برای خبر امتداد جمله است
بعد فتح طرف زمان و همچنین غداة بفتح عین و جمع و دال ممل بین بفتح باء موصود و سکون یا و

جدا شدن الموصوله یا موصوفه و موصوله یعنی الذی است و موصوفه بمعنی شیء و با عائد مجزوف است
ای ماضی و صغیر بضم صاد مملوله و سکون نون نیکی کردن و بدی کردن از باب سبغ معنی سب
آنست که دور نه اندازد خدای تعالی گروههای که گذارشم ایشان را انداختم که پس با دافز
آنرا چه کردند گروهها و حذف الواو فی نحو ضربه و ضرب هم همین الحق و الیا و فی نحو دزد و دزد و از
جمله وجوه و قف حذف واو و اسکان ما قبل او در مانند ضربه و ضرب هم و رز و دیک کییک
لاحق کرده است و او در آن هر دو در حال وصل پس گفته است ضرب بود ضرب هم بطریق وجوب
در حال و قف پس میگویی نه ضربه و ضرب هم چنانکه میگوید کییک لاحق نکرده است و از جمله وجوه و قف
حذف با است در مانند تکیس ترا فوقانی و ذه کبیر ذال معجمه و دزد و دیک کی که گفته است
هر سه با در وصل همچو تخی و ذی و ذی بطریق وجوب و در وقت پس میگوید تده و دزد و
سکون با الحق ماضی معلوم افعال بدانکه تفسیر همین الحق بنا بر آن کرده که کییک او را در وصل
لاحق نمیکند حذف و او را از در وقت مقصور نشود و تده و دزد و دیک از اسما و اشارات مؤنثه
و در اکثر نسخ بنده نیست و ابدال الهمزة حرفا من جنس حرکتها عند قوم و از جمله وجوه و قف
ابدال همزه است با حرف فیکه از جنس حرکت همزه است نزدیک گروهی یعنی اگر همزه مضموم
باشد بود و ابدال کنند و اگر مفتوح باشد بافت و اگر کسور باشد بیاد بسته باشد نکر اگر
ما قبل همزه مفتوح باشد فتح بر حال خود گذارند و اگر ساکن باشد اعم از آنکه قبل از آن ساکن
فتح باشد یا ضمه سیره نقل کنند حرکت همزه بسوی این ساکن ابدال الهمزة مبتد است و عند قوم
خبر بخوند الکلوا مانند هذا الکلوا یعنی این گیاه است کلون فتح لام و سکون واو است در وقت
در اصل کلا و بود فتحین کات و لام و همزه و انجینو بفتح فاء و معجمه و ضم با و موحده باران و گیاه
یعنی نه انجینو در اصل خیر ابکون یا و همزه است یعنی این باران و گیاه است و البطو بضم
با و موحده و طاء مملای نه البطو یعنی این درنگ کردن و استگی است و در اصل بطو ابکون
طاء و همزه بود بیت مطلب میسر سد جوای کام آهسته آهسته زدر یا میکشد میاد
رام آهسته آهسته و اگر در ماسر را و ضم ذال مملتین است نه الود در اصل رند کبیر
اول و سکون دوم و همزه بود یعنی بار و معرب و رایت الکلا دیدم گیاه را در ایت گیاه
و رایت البطا و رایت الر و ا بفتح ما قبل همزه در ممله اول بر اصل خود است و در باقی
از جهت نقل و مرث بالکلی گذارشم گیاه بفتح لام و مرث بالجنی و ابطنی و الر دی بفتح همزه

تقیل است بدانکه فی الفرة مستثنی مفرغ است الا لا یقلل لفتحته فی اس حروف کانت الانی نهی
 پس انصوب لجل است بنا بر حال وموایقنا تقلیل واین نوع وقف نیز کم است چون اسکبر
 مانند این ترکیب بود از اجزای نقل فیه از را در اول و از همزه در ثانی پسوسه ماقبل یکپشت
 با موحده و سکون کاف نام مراد است و عررت بکبر و جی نقل کسره از را و همزه طرف قبل
 و رایت الحنا نقل فتحه از همزه پسوی ماقبل و لا لقال رایت الکبار و گفته نمی شود رایت اسکبر
 نقل فتحه از غیر همزه و لا بذاجر و لا من نقل و گفته نمی شود بذاجر نقل ضم را بجا و نه من نقل
 نقل کسره نام بجا و لا لازم نباید نقل ضم و کسره لام لفظ پسوسه عین نقل بنا و مرفوض
 و مجهوزیرا که فاعل در اول مکتوس است در ثانی مضموم جبر بجا و محله و با موحده و دانشند
 و نقل بقاف و فاکه شت و لقال بذال رد و گفته میشود بذال رد و من لبطی یقل حرکت
 همزه با قبل اگر حید لازم آید نقل ضم و کسره با قبل و بنا و متر و ک از برای تخفیف نقل در آخر
 و منهم من یفرقیع و بعضی از ایشان کسی است که بگیرد از نرم و بنا و متر و ک و مرفوض
 پس تابع میکند ضم منقول را کسیر فاعل پس فاعلین هر دو را کسره میدهد مثل بذال رد
 و تابع میکند کسره منقول را بعین فاعل پس فاعلین هر دو را ضم میدهد مانند من لبط و
 با سز نیست اتباع و جبر و نقل زیرا که اجتماع دو ساکن در مثل انما نقل ندارد و مانند آن
 و ساکن که ثانی ایشان همزه باشد یفرقیع فاعل غائب معلوم از باب ضرب و مضاعف
 مشتق از فرزد کسیر فاعل و در گذشته است و او چپ کرد در لقیانه بهار از منیم یا غنچه
 اندم من ایام گفتن بگذشت و انقصود ما آخره الف مفردة لفظ مقصور است که
 آخر او انت نه است نه همزه با و است دانسته باش که مراد از کلمه ما هم شکن است پس مقصور
 است شکن باش که آخر او الف مفردة و او را نمیشود مانند زید و وقت زیرا که الف او
 بدل از تنوین است پس نیست از بنا و کلمه نه وارد میشود مثل لی و اذا از برای انکاد اول ششم
 زمانی شکن نیست پس هر دو از قول ماکه است شکن است بر آید و قول او مفردة اخر از است
 از مودوده کا معصا و الترحمی مجوز است و معرفه و مثل جلی بعین و مغری با کسره در نگه و اللمدد
 ماکان بعد فافیه همزه و مودود است که باشد بعد الف در آخر او همزه و مقصور را بنا بر آن مقصور
 گویند که فراد از اعراب مجوس منوع است و قصر ففتح قات و سکون صا و در اینها شکن است
 و مودود را بواسطه آن مودود گویند که فراد در آن کرده شده است بسبب همزه و در جهت میگویند

دال مملک غنبدن است کالکسار و الراد ایچو کس کسیر کافت و سین ممله و بدینه کلید بردا کسیر رادوال
 سملتین چادوس که بردوش گنبد و صحرار و مقصور و معد و قیاسی است که شناخته نشود و بقاعده و ضابطه
 و سماعی است که موقوفه است بر سماع از عرب نصیح و القیاسی من لمقصور ان کیون ما قبل آخر فیه من
 فتحة و من المد و ان کیون ما قبل الفاء و حال قیاسی از مقصور بودن ما قبل آخر مثل اوست از صحیح
 پس قلب کرده میشود لام بفعلش بالفت از جهت تحرک او و انفتاح ما قبل و حال قیاسی از معد و بودن
 ما قبل آخر اوست از صحیح الفت فاما مقتل اللام من اسماء المفاعیل من غیر التامانی المجر و مقصور یس قبل
 اللام از اسمهای مفعول از غیر ثانی مجرد مقصور است مفاعیل بفتح اول و کسر هاء جمع مفعول و شته باش
 که اضافت چنانکه در علم خود مذکور است و قسم است لفظی و معنوی اضافه لفظی اضافت معنی است سب
 معمول مانند ضارب زید که در معنی زید مفعول ضارب است ای ضارب زید او مثل حسن اوجه که معنی وجه
 فاعل حسن است ای حسن و جیس بین اضافت و تقدیر الفضال است از اضافت و اضافت معنوی
 آنست که اضافه بسبب معمول نموده باشند همچو غلام زید بسکون میم زیرا که در زید عامل خبر غلام است
 و غلام عامل ندارد پس مبنی بر سکون باشد و اضافه مفعول بسبب لام لفظی است بواسطه آنکه مقصور
 مقتل لام است و در واقع لام مجرور در صورت مرفوع است و در معنی بنا بر آنکه معمولی مقتل است که صفت است
 که مفعولی و مشتری میچو معطی بعین و اما مملتین بخشیده است مثلش معطی و مشتری بشین معطی و
 ممله خرید شده مثلش مشتری لان نظائر بها مکرم و مشترک زیرا که بدستیکه امثال هر دو از صحیح
 مکرم و مشترک اند بشین معطی و اما ممله بنا کرده شده نظائر بفتح نون و ظاهر مجمله و کسر هاء معنه ج
 نظیره بر وزن و تیره و اسماء الزمان و المصدر ما قیاسه مفعول مفعول لغزوی و طعی و مثل لام از
 اسماء الزمان و مکان و مصدر می از چیز که قیاس او مفعول است بفتح میم و عین یا مفعول ضم میم و فتح
 عین مراد مصدر می غیر ثانی مجرد است همچو مغز می بفتح میم و عین و زاء جمع بین از غزو بالفتح که با هم
 و بن جناب کردن است و طعی ضم میم و سکون لام از الها با کسره مشغول کردن و گندم و جزآن و در آن
 آسپا کردن بدانکه قول نما قیاسه متعلق قول اوست المصدر و قبول او اسماء الزمان و المکان
 زیرا که در مثل لام فرق نیست در آنکه فعل الفعل کسره عین باشد یا غیر آن بنا بر آنکه اسم زمان
 و مکان البته از و بر مفعول بفتح عین است اما مصدر از مقتل لام معین نیست و لهذا بما قیاسه و قول
 اسماء الزمان عطفت است بر قول اسماء المفاعیل ای مقتل اللام من اسماء الزمان و مصدر عطفت
 بر اسماء الزمان و بن تباویل و تدبر معلوم بشود و لان نظائر بها مقتل و مخرج زیرا که بدستیکه

مانند های هر دو که مغزی و کاشی از صیغ قتل و مخرج اند بگویند فاعلین اللام مبتداست مقصود خوار و همچنین مقصود مثل مغزی و کاشی که فعل فاعلین فعل فاعل اول و فعل اول و فعل
کاشی فاعلین مصدر جمع مصدر است و بجز عطف است بر اسماء الفاعیل یعنی مصادر مفعول اللام و قتیله یعنی
مکسور بعین باشد و صفت مشبهه بر وزن فعل بفتح حظه و عین و یا فاعلان بفتح فاء و سکون عین یا فعل
بفتح فاء کسر عین مقصود است همچو غشی و الصدای همچنین صد بصاد و وال ملکین و الطوی اطوار
مما لان نظائر الاول و لعلش و الفرق زیرا که بیکدیگر مثال ایشان حول نفعتین هاء ممله و واو است
یعنی احوال و دو بعین شدن و عطش نفعتین عین و طائر ملکین و شین مجرمة یعنی تشنه شدن است
از ان طرف نشود قطره زرد را که از این طرف برسد تشنه هر دریایی و الفرق نفعتین فاء و ممله
و قات یعنی ترسیدن میگوئی غشی کبسر دوم فاعلی چنانکه میگوئی حول کبستر ثانی فاعل اول
و صدی فاعل ثانی چنانکه میگوئی عطش کبسر دوم فاعل اول و طوی احوال کبسر دوم فاعل ثانی
طوی هاشم طوی فاعل اول و کسرت ثانی مثل فرق کبستر ثانی و قتیله ترسد فاعل اول و فاعل
کذا فی شرح پس و لغت نشر مرتب است و غشی فاعلین هاء ممله و شین مجرمة و لغت نشر مرتب است
بصاد و وال ملکین تشنه شدن طوی اطوار هاء ممله ترسد تشنه شدن است این نفس نوادار و شین
صفت است و در کسر بود و نشر مرتب است و چون کسر تشنه شد و معصیت باشد سیر
چون سیر شود کسر معصیت است و سه مثال مثل لام آورد از جهت اختلاف و صفت که فعل
و فاعلان فعل است و سه مثال صحیح نیست از برای همین ایراد کرده پس نظیر غشی از صیغ قتل
و این را صحیح بنابر آن گویند که آخر حرف علة نیست و نظیر صدی از صیغ فرق است و نظیر طوی از صیغ عطش
است پس غشی ماخوذ است از غشی فاعلین چنانکه حول از حول فاعل اول صدی ماخوذ است از
صدی فاعل اول چنانکه فرق از فرق فاعل اول و طوی از طوی فاعل اول و فاعل اول
و تشنه شدن انسانی چنانکه عطش از عطش فاعلین پس لغت و نشر یک در کتاب است مرتب
نباشد آنچه در بعضی شروع واقع شده که لغت و نشر مرتب است چنانکه در سابق تحریر یافت است
از برای آنکه صفت از طوی هاء طیان است نه طو و از فرق کبسر عین ماضی فرق کبسر عین پس
هر دو نظیر یکدیگر نباشند و الف را من غری فاعلین و جواب سوال مقدم است و تقریرش
آنست که شما گفتید که مصدر ماضی فعل کبسر عین هر گاه صفت مشبهه او فعل بفتح اول و کسر دوم
مقصود می باشد و غرا احمود دست و از فعل مکسور بعین و جواب آنست که غرا بعین مجرمة و هاء ممله

واندی بفتح همزه و سکون نون و کسره والی سمله جمع ندی بفتح و البت مقصوده که باران سبت
 شادست و بفتح گفته اند که جمع ندی بفتح و کسره دم و تشدید سوم نشت یعنی مجلس پیش از نماز
 و السماعی نحو العصاره مقصور و معدوده سماعی مانند عصاست و الرمی و رمی است و این خبر
 مقصور اند و انخفا و بفتح فاء معجمه و فاینها ن شدن و الا باء بفتح همزه و باء موحده تصب و س
 این هر دو معدوده اند اما لیس که نظیر کحل علیه نظیر بفتح نون و کسره طاء معجمه مانند کحل منافع مجهول
 و جمله صفت نظیر است یعنی صیغه های مذکور از خبریست بهشتند که نیست قرآن چیز را شملی مانند
 که کحل کرده شود آن صیغه های را بران ذوالزیاة این بحث صاحب حروف زائد است و در فنها
 الیوم تنها دو سالتوینها اول همان هویت حروف زیاده ده اند جمع دین تراکیب ثلثه
 حکایت کرده اند و در روایت آورده اند که یکی از شاگردان از استاد خود استفسار حروف را
 کرد استاد و گفت سالتوینها یعنی پرسیدید مرا حرفهای زائد را شاگردان برد که استاد
 جواب کرد بجواب این و گفت من از تو همین یکبار پرسیدم استاد و گفت الیوم تنها یعنی
 امروز فراموش کردی پس گفت شاگرد سوگند خدا فراموش نکردم پس گفت استادی احسن
 ترا دو بار جواب دادم نفهیدی و بسر کار نرسیدی از بسکه غبی و پلیدی شمع من آن حرفیکه
 عاشق را بکشتن میداد بگفتم چه چه سازم ای پسر ترکی زبانی من نمیدانی که نقل کرده اند که بر حروف
 زوائد از زانی پرسید مازنی این بیت خواند بیت هویت السمان فیشینه به و قد کنت
 قد ما هویت السمان به هویت مشکلم و احد ماضی از باب علم و لیف مقرون سمان بکسر فیهان
 جمع سهین بر زن مکسین شیب شین معجمه و باء تحتانی و باء موحده ماضی معلوم تفصیل و اجوف
 یا کس و نون و قاف و یاء و کلام قدس بفتح قاف و کسره والی جمله بسیار ادا نمکنده و خبر کنت و شین
 متصل می هویت السمانا جمله خبر دیگر و البت سمانا اشباعی است یعنی دوست داشتم و بهمانرا
 یعنی عشقهاست پرگوشه را پس برگردم از هوای ایشان و تحقیق بودم بسیار و پیش آینه
 بدیشان و دوست میداشت سازا را عاشقی راه جوان چه پیر مرده عشق بر سر دل
 که زو تا تیر کرده و توان بود که قدم کسره قاف و فتح وال باشد هویت السمان جمله خبر کنت
 ای کنت فی الزمان القهیم تحب السمان پس گفت مبر من با تو سوال از حروف زوائد
 میکنم و تو خبر سخوانی مازنی گفت ترا دو بار جواب دادم و در اکثر نسخ شیبیه بصیغه جمع نوشته
 غائبه معلوم عامر بسمان باشد یعنی برگردم از سمان ای القی لا تکن الزیاده نظیر الالحاق

والتضعیف الاثنتا ای بافتح تفسیر است یعنی حروف زائد آنست که نمی باشد زیادت از بر آن
غیر الحاق و تضعیف مگر از آن حروف حاصل آنست که زائدی که برای غیر تضعیف است نباشد مگر ازین
حرفها و اما نماندگی که بر آنست تضعیف است خواه از بر الحاق خواه غیر الحاق گاهی از آن حروف میباشد
و گاهی از غیر آن حروف و معنی الالحاق انها انما زیدت لغرض جعل مثال علی مثال ازیدنه معنی
زیادت حروف از برای الحاق آنست که بدرستیکه حروف جزین نیست که زیاده کرده شده است
از جهت غرض گردانیدن لفظی بر طرز لفظی که زائد است از وی باین وجه که گردانیده شود حرف زائد
در زیدیه مقابل حرف اصلی که در لفظی به است لعل حال معامله تا عمل کرده شود لفظی همچو عمل لفظی برده
و تضعیف و غیر آن زیدت ماضی مجهول مونث غائبه ز باب ضرب یضرب و اجوف یا لی غرض بفتح
غین مجهله و راوهله و ضاده مجهله خواست تقدیر زید را و سقوطه و یا تختانی اسم تفصیل بیا عمل مضارع
بدل غائبه مفاعله مصدر است و مفعول مطلق برای تشبیه واقع شده مخور و دملتی پس
مانده مخور و دلفات و را و دال مملات لفظی است بجعفر و لنداسی گویند قرا و دو قریه و ومانند جعفر
و جعفر و تکیسیر و تضعیف و نحو مقل غیر لفظی لما ثبت من قیاسها الخیره و مانند مقل بفتح میم و تا غیر
لفظی است بجعفر از برای چیزیکه ثابت شده است از قیاس زیادت میم از برای غیر الحاق از برای
میم دلالت میکند بر مصدر ظرف بیت میستون کردن فرط از برای طرفی بود و کوه ماستمانا
تیشنه ماه و نحو اعمل مفعول فاعل کندک لذلک و مانند اعمل فعل فاعل مینسبت یعنی غیر لفظی
بدرج از برای همان که گفتیم که و اندرینها از برای معانی دیگر است و برای الحاق نیست و لفظی
مصادرا در انما لفظه مخالفه اسم فاعل مونث مفاعله یعنی از جهت آمدن مصدر بر آنست
مصدر و خرج زیرا که افعال تفصیل و مفاعله و رای فعله است با آنکه مصدر فعل لفظی واجب که باشد
بر وزن مصدر لفظی به و لا یقع الالف للالحاق فی الاسم مشو و واقع غیشو و الف هاله از برای
الحاق و را سم در وسط و میان تانیع در اصل لا یوقع بود بکسر قاف و او را انداختند چنانکه
در بعد و کسره قاف را از جهت ثبات حرف حلق که عین است بفتح بدل کردن مثال و او
ست و قیوع بضمین افتادن لما یلزم من تحریکها از برای چیزیکه لازم می آید از حرکت دادن
الف پیش یای تضعیف اگر باشد الف دوم بعد یای تضعیف اگر باشد الف سوم اگر الف چهارم باشد
واجب است وقوع او در آخر تضعیف و جمع از برای آنکه الف رقیقه چهارم مشو واقع شود و از برای
الحاق بنحوا سی خواهد بود پس واجب می باشد حدوث آخر تا ممکن باشد تضعیف او و تکیسیر او

درین هنگام اعراف غنی میشود و از هر آنکه جاگز نیست که اعراف اوله قهری گردانند بواسطه آنکه
واقع شده است الف محل حرف اصلی که قابل وقوع حرکات است بالقوة و اگر اعراف اوله غنی
گردند حقیقت الف باطل شود و الف در آخر اسم از برای الحاق واقع میشود زیرا که آخر محل تغییر است
از ملحق به و الف واقع است موقع او پس یا نیست که او را بحال خود نگذارند و الف الحاق حشو
فعل واقع میشود و از جهت آنکه ارکان افعال مضطرب اند مانند تغافل باصالة بنا بر آن گفتیم
که هرگاه الف در تغافل بر االحاق باشد در مصدر و اسم فاعل و اسم مفعول او نیز الف بر االحاق
خواهد بود و میتوان گفت که الف بر اسم الحاق نمی باشد زیرا که اصل در بنا با واقع نمیشود و از هر آنکه
حرفیات اصلی قابل حرکات اند و الف قابل حرکات نیست و چنانکه واقع نمیشود اصل نیز او را نیست
که واقع نشود و محل اصل حشو بفتح هاء و همزه سکون شین محو چیز یکبار بان باشد و جز آن گنند
کنند و در اینجا بطریق مجاز تغییرات از وسط و میان است بهیت سیانش بر تر از حد بیان است
که اینجا از یکبار و میان است و اما موصوله است یا موصوفه من باینه است و يعرف الزائد بالاشتقاق
و شناخته میشود حرف زائد باشد شقاق و دانست که بیان کنی میان دو لفظ تناسب
و ترکیب پس و میبانی کمی از آن دو لفظ السبوی لفظ دیگر و چون رو کردی کلمه مشتقه را و بعضی
حروف زائد است بدون آن زائد غیر موجود در اصل مشتق منه حکم کردی زیادت آن بعضی چنانکه
زیادت الف در ناصر و میم و او در منصور از جهت فقدان این حروف در هر شقاق شین محو
و توافق گرفتن کلمه از کلمه دیگر چپ راست رفتن و عدم النظر و شناخته میشود حرف زائد بعد از
و مانند باین طرز که لازم می آید از حکم باصالت او بنا بر آنکه موجود نباشد در کلام الانسان و غلبه الزائد
تیمه و شناخته میشود حرف زائد بجا شین زیادت و در باین وجه که آن حرف اکثر زائد میباشد
و التزجج عند التعارض ترجیح بر اوله افزونی دادن و افزون کردن تعارضین و را
مسلکین و ضا و محو یکدیگر بر پیش آمدن و الاشتقاق محقق مقدم و اشتقاقیکه تحقیق کرده شده است
مقدم است بر سایر اسباب معرفت زائد از اصلی تحقیق بجا همزه و دو قاف درست و درست کردن
قدیم بقاف و دال همزه پیش کردن فاذ لک حکم ثلثیه غنسل پس از برای آنکه اشتقاق محقق مقدم
است حکم کرده شد ثلثی بودن لفظ غنسل بفتح عین همزه سکون نون و فتح سین همزه که نافته
به بر تیره السیر است و گفته شد که نوش زائد است و ثلثی است از جهت موافقت حروف او با غنسل که
بافتح سخت دومین است و گفته شد که از غنسل است که بافتح نافته سخت است و نون اصلی است و لازم

پس درزش فعل شد و در اینجا اشتقاق مقدم است بر عدم نظیر زیرا که فعل از انبیه ان است
و در بعضی از نسخ شایه یکم در محل حکم واقع شده و شامل و حکم کرده شده به تلاشی شامل بفتح شین
و سکون هیره و فتح میم و درزش فاعل و شامل بفتح شین معجزه سکون میم و فتح هیره و درزش فاعل هر دو
یعنی بادیت که از طرف قطب شمال می وزد زیرا که از لغات اوئل سکون میست و شامل بفتح میم و
شمالی بفتح و الف و نمک کسب خون و سکون هیره و کسر دال مملد و ان دیولیت که آدمی را در جزایر و آید
و در فارس از نرنگ بفتح نون و سکون نون و فتح جیم و سکون جیم و فتح جیم و سکون جیم و فتح جیم و سکون جیم
نکوشش اعداد و گوید سیت نرنگ و ارشان مگر زفته آن دیو چکه سریانی است نامش در صحرا
زیرا که از لغات اوئل لای بفتح نون و سکون نون و فتح و ضم دال مملد است و حر و ان اصلی او
نمل و درزش فعلی و از برای اشتقاق آوازند ل میگویند نذلت الشی ای انذته بفتح نون یعنی گرفتار
او را شتاب و عشت بفتح را و سکون عین و همتین و فتح شین معجزه بر وزن فعلن شخصی که میلزد
و عشت و از برای اشتقاق آواز از عشت بفتح نون و سکون نون و فتح نون و سکون نون و فتح نون و سکون نون
را و سکون عین و همتین بر وزن فعلن سسم شتر زیرا که از فرس است میگویند فرس ای یوق و میسر
کمل باوق علیه یعنی میگوید و میکند هر چیزی را که واقع شده است بر و فرس با بفتح کوفتن از باب تریب
و بلغن بکسر با و موحده و فتح لام و سکون غین معجزه بر وزن فعلن اسم بلاغت است و ان بفتح با و حو
و غین معجزه نیز زبانی است و رسیدن بمرتبه کمال در برابر ادکلام از هر نحو اشتقاق آواز بلوغ که بهشت
رسیدگی است و رسیدن و نزدیکی شدن بر سیدگی و بعد مردی رسیدن که کودک من نازنداند
هنوز دست چپ از راست ندانند هنوز و خطا خطیضم حا و فتح طاء و هملات و کسر هیره و کسرتا و قد
زیرا که از خط است با بفتح و ث و خطا که کم کردن است و درزش فاعل و دال میضم و سکون دال مملد و کسر میم و
صا و مملد ر ر و روشن از دلس الدرع است یعنی درخشند زده و درزش فاعل و ث و مملد میضم قاف
و کسر و صا و همتین شیر بر بخت ترش است از مملد با بفتح که گرفتار نگاشته ان است و درزش فاعل و مملد
بکسر با و سکون را و سکون عین و همتین شیر زنده از هر سر با بفتح که کوفتن است و درزش فاعل و ث و مملد
میضم ز و معجزه و سکون را و مملد و ضم قاف بسیار کسب چشم از رقیق بفتح نون که کسب چشم شدن و کسب
چشم است و درزش فعل و قفا س بکسر قاف و سکون نون و عین و سکون عین و همتین شتر بزرگ از
قفس بفتح نون که بر آردن سینه و درآمدن پشت است ضد جذب بفتح نون و درزش فاعل و مملد
یلان بر شتر تر کشاند که در شتر چون شتر مرغ در زیر پرده و قفا س بکسر با و سکون را و مملد

و نون و سین مهمله شیر درنده و مر و سخت و دیر از غرس بافتح که فرو کو فتن شک تن است و نشو غزال
 و تر ثبوت بفتح تا و فوقانی و سکون را و مهمله و فتح نون و هم میم سر و گفتن از تریم بفتحین که او است و نون
 لغات و در جمیع ضروریات که اشتقاق محقق مقدم است بر عدم نظیر و کان المذ و انفعلا عطف است
 بر حکم یعنی از برای تقدیم اشتقاق و اوضح است المذ و انفعالات الف و لام و ال و ول مهمله و سکون
 نون انفعال معنی اللف بفتحین و تشدید ال که شدید المخصوص است و خر خفه است و معنی انفعال بفتحین
 سیم و عین و تشدید ال مکتبین که نام یکی از اجداد حضرت رسالت پناه است پس بعد نان بافتح و
 ابو العرب فعل است بزیادت و ال ثانی نه مفعول بزیادت سیم لمی متعد و الرجل اذ انشبه نفس سدا
 بر آمدن تعد و تنیکه مانند باشد در زندگانی بعد و بودند اهل معد سخت در زندگانی و غفلت و در
 معاش و نیت شک در از یاد و اگر باز یاد و میم گویم لازم آید بنا و مفعول در کلام و آن نظیر ندارد
 بلکه مفعول است پس مقدم کرده شده اشتقاق بر عدم نظیر و بر غلبه زیادت نیز زیرا که میم در اول
 بسیار زاید باشد و لا یتیم میسکن الرجل و اعتبار کرده نمیشود باین مثال و در بعضی
 از نسخ محل لام واقع شده و متذرع از درج که بالکسر زره است و تمندل از میزایل بالکسر که در کتاب
 موضوع شده و از برای روشن بودن شد و در هر یک و آن بضمین شش و ال معجمتین
 تنها شدن و بر آمدن از میان قوم است و ضوح بضمین و او و ضاد بضمین روشن
 شدن بیت عالم بان پرده فانوس روشن است و در شب زینع ماه ماکل گرفته اند
 خند عموص با نفهم گویا تو هم کرده اند که مسکین فخلیل است پس بنا کردند از و تمسکن و فیج تسکن
 و تدرع و تمندل است مانند تشیع و تعلم و مراحل فخالل لمی ثوب ممر حل و مراحل بفتح را و مهمله و سر
 جمیع بروزن فخالل است از برای آمدن ثوب ممر حل بضم میم اول فتح دوم و سکون را و فتح بضم آن
 نوعی است از جامها و دش مراحل جلها میوش است و آن بفتح و او و شین منقوط نام شهر است
 منسوب بخوبان و بجا که آنرا طلس و ش و دیبای و ش و و شنی نیز گویند و نیت شک که میم دوم
 ممر حل اصل است و ال لازم آید بنا و مفعول و آن عدم نظیر است پس مقدم کرده شده اشتقاق
 محقق بر غلبه زیادت سیم در اول که بعد اوست حرث معلی باشد بسیار واقع میشود و ضمایم
 فعلا و ضمایمضا و مجیه و یا و تخانی و همره بروزن جعفر و آن زنی است شبیه مردان که بستانش
 نهاده باشد و فاضل نگردد و در نش غلا است بزیادت همره و اصالت یا نوز نش فعل است
 بزیادت یا و اصالت همره لمی ضمایم از برای آمدن ضمایم و بالف ممدوده مانند حمرا معنی خضیا و

و هرگاه بپنداریم که همزه در ضمایر از اید است متبسم کرده شد اشتقاق بر عدم نظیر و اصل است
آنست که اشتقاق دلالت کرد بر زیادت همزه و عدم نظیر بر اصل است همزه زیرا که نسبت فعلیل در کلام
از سبب آنکه همزه در وقتیکه ایل واقع نشود اصلی بیاید از جهت قلت زیادت او و غیر اول با آنکه اصل
عدم زیادت است و میگویند ضایه است ای شباهت و ضمایر موافق است در حروف و معنی پس در باب
که از آن قبیل باشد همزه زائد بود و فنیان فعلی و فنیان ففتح فاعول و سکون یا و تحتانی و فون فعیال است
نه فعلان کجی فتن از برای آمدن فتن ففتین که شایع است و فنانان بفتح جمعش و فنانین جمع الجمع
پس بهتر است که از وی باشد نه از فنیان بفتح و سکون یا و که معنی ساعت وقت است با آنکه فون کثیر
از زیادت است بعد از آنکه در آخر پس مقدم کردیم اشتقاق را بر غلبه زائد و گفتند که یا و از اید است
نه فون آخر فنیان درختی باشد که شاختن در هم بود و سایه اش سیاه بهیست خم نکردی در شرفانی
و از اینجا اصلی به تعلق بسیار ازین قدر و تا داریم ما به و جواض فعلی کجی جرواض و جواض مضمر
جیم و از جمله کسره همزه و ضا و معجیال است و فاعل با کثرت فاعل همچو غذا فربعین مملو و ال معجمه و
فاو را و جمله که عظیم و شدید است و عدم فاعل و آن از برای آمدن جرواض و جواض بزرگ شکم
از جریض ففتین که فرو بردن آب دبان است و معنی گوید از اعرابی پرسیدند که چیست جریاض گفت اندک
مطبخه کما حیاض یعنی آنکه شکم او در کمالی همچو جریض است حیاض با کسر جمع عوض بفتح و معنی فعلی
بقولهم معز و هست مغزی بفتح اول و سکون دو و فعلی نه مفضل با آنکه میم کثیر از زیادت است در اول
کلمه مانند حرف اصلی و آن از برای آمدن مغز است یعنی او پس سقوط الف و ثبوت میم دلالت کرد بر زیادت
الف و الا باقی ماند است مملون بر دو حرف پس مقدم کردیم اشتقاق را بر غلبه زیادت اندک بفتح میم سکون
عین مملو و فتح آن و نیز از معجمه بر خلاف فنان و فتح ضا و معجمه و سکون همزه که معیش است و نسبت فعلیته
بقولهم سنب و نسبت فعلیته سین مملو و سکون فون و فتح با و موحده و دو تا و فوقانی فعلیته است نه فعلیته
با عدم فعلیته از جهت طول ایشان سنب بفتح گیاره از روزگار است پس مقدم داشتیم اشتقاق
بر عدم نظیر و نسبت سنب مراد آنند و با مینه فعلیته من قولهم معیش ابله و با مینه بضم با و موحده و
فتح لام و سکون با و کسرون و یا و تحتانی فعلیته است نه فعلیته با کثرت فعلیته مثل سنبه که بیت و یا
مملون و از سنگ پشت و بافه و کشف است نه فعلیته از جهت تقدم اشتقاق بر عدم نظیر و با مینه از قول
ایشان است حدیث ابله معیش بفتح عین مملو و سکون یا و تحتانی و دشین معجمه زائد گمانی کردن ابله با و
موحده بر وزن ابل فرغ و کسرم یعنی زیت نوشی و راحت چیست عمر اگر خوش گذرد زنگی

کم است در بنا خوش گذرد و نیز نفس بسیار است نه سبکی نیکو نیکو لکن بمنیت اعیش اسے فے سعتہ یعنی
 فلان در فراخی است از زندگانی پس نون و یاء و از ایدست از فعل الحاق بقدر علمه و عرضتہ فعلتہ
 لانه من الاثر من و هست عرضتہ بکسر عین و فتح را مملکتین و سکون ضا و محبه و نون فعلتہ
 نه فعلتہ مانند رجاء بر او مملکتین و یاء موحده زن فیه زیرا که بدستیکه عرضتہ از اعراض است
 بعین و را مملکتین و ضا و محبه بمعنی پیش آمدن و ملغ شدن عرضتہ ناقه ایست که عادت او راه رفتن
 بر من و پنهان باشد از برای نشاند و شادی و در بعضی نسخ العرضتہ محمل بلایم تعریف است اول فعل
 الجمعی الاولی و الاولی است اول تحقیق همزه و او و مشد و فعل نه فعل از برای آمدن اولی بنضم همزه سکون
 و او و الف در واحده مؤنث و اول بنضم همزه و فتح و او و جعش و الیشان فعلی و فعل اند با اتفاق در اصل
 و اولی و اول بودند و او را همزه بدل کردند مانند احد که هاش و حد است پس همچنین واحد مذکر و اصحیح
 انه من و دل و صحیح بر تقدیر بودن اول آنست که بدستیکه او مشتق از و اول بدو او که بعد هر دو لام
 است و غام کردند و او را در و او بعد زیادت همزه لاسن و ال مشتق است از و ال همزه عین فعل
 جمل سخن آنست که اختلاف کرده اند و در زمان اول بعضی گفته اند که وزنش افعل است و فزعه فرموده اند که
 وزنش فوعل است و هاش اول و غام کردند و او فوعل را در و او که عین فعل است و گردید اول
 و بسوی این بهر آن رفته اند که و او را ندوم بسیار آمده است مثل جوهر کوثر که جوهر است و ثروت
 آتخار آنست که وزنش افعل باشد الجمعی الاولی الخ پس حکم کردند در آن باشتقاق نه بجنبه زیادت
 و باز اختلاف کرده اند پس جمعی گفته اند که اول از و اول است یعنی حروف اصلی او و و او و الا لام است
 پس اصل او برین تقدیر اول باشد و غام کردند و او را در عین و گردوی بیان کرده اند که اول از
 و اول است بواجز همزه و قوس فرموده اند که از اول است همزه و او برین دو تقدیر همزه متعلق است و
 شده است و بدغم گفته و همزه از برای تبدل بکوت صحیح مذہب اول است زیرا که بر دو مذہب دیگر مخالف
 قیاس لازم می آید که تبدل همزه بواجز است و در بعضی از نسخ بعد لاسن و ال قبل عکس واقع شده
 و غیرش مذکور شد بصیغ شخ خسار تو بر هر ورق گل باشد چنانکه است زلف تو پیرایه سنبلیله
 و التخل الفعلا من محل ای پیش و هست التخل کسر همزه و سکون نون و فتح قاف و سکون هاء
 مملک الفعل و فعل مشتق از التخل که از باب منع است ای عین بیان و تحتانی و یاء موحده و عین مملک
 از باب حب و علم یعنی خشک شد و التخل بهر سال خورد است وزنش افعل بنا بر آنست که اشتقاق
 مقدم است بر عدم نظیر و الافعل بسیار است مانند ترفع و عدم الفعل زیرا که دو حرف زائد در اول است

پس همزه و نون دروزند باشد از جهت اشتقاق از فعل یفتحن که خشک اندام و به حال شدن
 افعولان افعلا الجمی افعی است افعلا ان یضم همزه و سکون فاعضه عین ممله و آن مار بزرگ است افعلان
 نه فعلوان مانند غفوان که بعین ممله و فا آغاز جوانی است از برای آمدن افی بمنوین یعنی افعلت
 از برای قول ایشان فوه پس مقدم کردند اشتقاق را بر غلبه زیادت زیرا که او هرگاه اول را نفع
 و باشد با سه حرف زیاد و از سه اکثر زائد می باشد و انخیان افعلا ناسن الضعی و هست انخیان یکسهمزه
 و سکون ضا و معجزه که عا و ممله و یا تحتانی و آن روزی ابریت افعلا نفعلیان مثل صلبان بصاد
 ممله و نشاید یا تحتانی که گویا هست از برای ضوح اشتقاق اواز ضعی باضم که چاشت است پس اشتقاق را مقدم
 بر غلبه زیادت زیرا که یا با سه حرف و زیاده اکثر زائد می باشد و خفقیق نفعلیان من خفوق و هست
 خفقیق بفتح فاء معجزه و سکون نون و فتح فاء و کسرات اول که معنی بلا و واسیه است نفعلیان فعلیلان
 جهت اشتقاق اواز خفوق که از باب ضرب است و قتیکه مضرب شود و مجنب پس اشتقاق بر عدم نظیر
 مقدم است زیرا که نون ثانی ساکن اکثر اصلی می باشد و غفر فی فعلنی سن افعرا و غفر فی نفعجتین عین ممله
 و فا و سکون را و ممله و نون و تسوین که شیرین است فعلنی است از غفر بفتح و سکون فاکه خاک آلوده کردن
 و در خاک غلط اندیدن است بهیئت بجاوش راه برابر شد منداستی که خاک راه کدام است و چهار
 کدام نه فعلنی و نون و الف اواز بر سه الحاق بسفعل است زیرا که میگویند نامة غفر نامة اتمی تویه
 اگر الف تانیث باشد تا تانیث در و دخل نکرده و تواند بود که مشتق باشد از غفر نفعجتین که خاک است
 و تا اینجا سخن در اشتقاق واحد بود احوال دو اشتقاق ذکر میکنند فان رجع الی اشتقاقین و انجین کار طی
 و اولی حیث قبل بعیر اراط و دایم مار و مری و جمل و ق و و و ق جازا لام ان پس اگر رجوع کند بسو
 دو اشتقاق واضح همچو اراط بفتح همزه و سکون را و ط و هملتین و الف که درختی است از انجبار یک
 و میخورد او را اشترو با و چرم خوشبو کرده میشود و اولی بفتح همزه و لام و قاف که دیوانگی است زیرا که
 گفته اند بعیر اراط بعیر بفتح با و موحده و کسر عین ممله و سکون یا تحتانی و را و ممله اشترو اراط بالمد و کسر
 و ط و هملتین و گردانیدن همزه فاعل را و بگردانیدن فاعلام فعل را و علالش مثل اعلال قافست
 بعیر را طلی اشترو که درخت اراطی بخورد و اویم بفتح همزه و کسر دال ممله و سکون یا تحتانی پوست مار و
 بر را و ط و هملتین یعنی پوست دباغت داده شده و مار طلی و مار طلی و مار طلی و او یا شد و یا دیار
 مثل مری یعنی مار و ط اول باعتبار اول و ثانی باعتبار ثانی و ماقوق همزه فاعل قاف و موقوق بود و
 فاعل جازن می باشد و و امر می آنکه در نش فعلی باشد زیرا که عرب میگوید بعیر اراط و دایم مار و ط

پس بقا و همزه دلالت میکنند بر آنکه اصلی باشد و الف او بر الحاقی جمع بودنه از بهر تانیث زیرا که
 سكونت او در طاء است و اگر الف تانیث میبود تانیث دیگر با لاف میشد و دوم آنکه وزنش فعل
 باشد از برای قول ایشان بغیر راء و اویم هر طای پس قیوط همزه دلالت میکند بر زیادت او و همچنین لاف
 جائزست که وزنش فاعل باشد بواسطه قول ایشان جمل لاف و جائزست که وزنش فعل باشد
 از بهر قول ایشان موقوف رجوع بقضتین را در جمله و جمیع معین مملو گشتن از باب ضرب صحیح است
 بخت برگشت و یار برگشته است که کار من زمین تیر چه خواهد شد و کحسان و حارثا
 حیث صرف و مش و همچو حسان بفتح حاء و تشدید سین مملتین که نام یکی از فضلاء شرا
 ست پس ثابت و مدح حضرت رسالت پناه علیه الصلوة و السلام و حارثان
 بکسر حاء و راء مملتین و فتح قاف و تشدید باء موحده که جانوریست خورد و حساب
 صراح گوید تلح سبزه فعال و فعلان ست زیرا که منصرف کرده شده است و منع
 کرده شده است از صرف تو ضعیف آنست که اگر حسان و قبان را منصرف گوئیم
 وزنش فعال باشد حسان از حس بود بالضم که خوبی ست و قبان از قبیل
 که با فتح بر زمین راه رفتن ست و اگر غیر منصرف گوئیم و الف و نون ایشان را نداء
 خواهد بود از حس بالکسر و تشدید سین که درستن و در یافتن است بفتح تشدید باء که شکست و الا فاعل و جاعل
 اشتقاق واضح نباشد پس ظلمیده شود و ترجیح گرفته شود در ارجح دانسته باش که الا در اینجا صرف
 استثنائیت بلکه ان شرطیه است که بدل کرده شده است نون او را با لام و ادغام کرده شده
 لام را در لام لا و نافی و این قسم سوم اشتقاق است کلاک قیل معقل من الا لک و قال ان کیست
 فعال من الملک و ابو عبیده مفعل من لاک اذا ارسل همچو ملاک بفتح تیمم و سکون لام و فتح
 همزه که فرشته است گفته شده است که وزنش مفعل بتقدیم فین بر فاشتنق از او که بضمیتین
 که رسالت و پیام گذاری ست و این کیسان گفته است که وزنش فعال ست بفتح فاء و همزه از
 ملک بالضم که عالم اجسام و پادشاه شدن ست و ابو عبیده گفته است که وزنش مفعل ست از
 لاک یعنی معلوم باب متعلقه قتی که بفرسند ایضا حشر از ت که تنق اند بر آنکه ملک مخفف
 ملاک ست باین طرز که فتح همزه با قبل دادند و حذف کردند زیرا که جمع او ملاک و ملاک میباشد
 پس اختلاف کرده اند و کسی گفته است که ملاک است از او که معنی رسالت پس لام را بجز
 مقدم کردند و گفتند ملاک و بعد از آن همزه را بر است که تفرق استعمال حذف کردند ملاک شد و این

تختارست از بهر آنکه در ملک معنی رسالت است و در تعالی جاعل الملک است و رسالت یعنی الله تعالی گردانیده
 و نشانگانست پیغمبران و نیست درین توجیه خلاف ظاهر کتب و آن بسیارست و این کیسان بفتح کاف و
 سکون یا توحانی و سبن گفته است که ملاک فعالست و مفعول کثیر و جل بر کثیر بهترست و ابو عبیده
 بضم عین مملیه و فتح باء موحده و سکون یا توحانی گفته است که ملاک مفعولست و از لاک و حق نیست
 که اگر ثابت شود که لاک یعنی ارسلسست گردانیدن ملاک از لاک بهترست از بهر سلامت از قلب
 و مثالی نادر و در صحاح و غریب لاک یعنی ارسلسست مذکور نشده است و موسی مفعول من او نیست اطلاق
 از موسی بر وزن مفعولست و از او نیست بسین مملیه یا توحانی یعنی خلقت بجاء مملیه و قاف ماضی
 معاوم مشکلم واحد از باب ضرب و صحیح یعنی سر ترا شدیم موسی استره است شیخ حدی گوید
 موسی که من عمر کوته اسید و سرش کرد چون است موسی سفید و والکونیون فعلی من ماس است
 جگر گفته کوفیان موسی بر وزن فعلیست از ماس بسین مملیه یعنی بنجر تبار فوقانی و باء موحده
 و خا و عجزیه تا فوقانی و را مملیه ماضی معلوم با تفعیل و صحیح یعنی خرا مید و بنا ز راه و نشه پس بفتح
 خرا مید و اول اولیست زیرا که نسبت او بسوی خلق بیشترست از بنجر و از بهر آنکه مفعولش است
 از فعلی زیرا که مبنیست از بهر افعاله و اما موسی نام پیغمبر علی السلام مفعولست از جهت
 منصرف کردن او و ذکره زیرا که بر غیر منصرف کردن علمیه مقرر باشد وقت تنکیر منصرف میشود
 و فعلی هرگز منصرف نمیشود و کوفه بالضم و فاما نام شهر است مشهور و کوفی منسوب بوی سبت پیش
 مشتاق تو ویرانه و آباد یکیت و هر طرف راه شد کوفه و بغداد یکیت و انسان معلان
 من الانس و قبیل افغان من نسبی محلی انیسیان و انسان یکسر همزه و خا و گفن و آرام گفن بخیری
 ست از برای موافقت او با انس بلکه و سکون نون و انس هجین و انس بفتح همزه و کسر
 نون زائد و تصغیرش انیسیان بر وزن فعلیان گفته شده است یعنی گفته اند کوفیان که در
 انسان افغانست از نسبی که ماضی معلوم باب علم است بزایدت همزه و احوالت یا از برای آمدن
 تصغیر او انیسان بضم همزه و فتح نون و سکون یا توحانی و کسر سین مملیه یا توحانی و خا و اولست
 زیرا که توجیه کوفیان موافق نسبی لفظ نیست از بهر آنکه یاد انسان معنی نیز نیست و طه آنکه نیست در آن
 دلالت بر نسیان بلکه که فراوش کردن اوست باعث شده است ایشان را بر آن تصغیر انسان
 انیسیان و استدلال کردند بتصغیر بر آنکه اصل انسان انسیانست بر وزن افغان مضاف
 کردند یا اختلاف قیاس پس و نش انسانست و قول کوفیان فاسدست زیرا که لازم است

از قول ایشان رد لام و تصغیر بے حاجت از هر کجا بنا و تصغیر پیر دلام حاصل میشود آیینی منی هرگاه
تصغیر کردی شاگ را که اصل او شاگ است میگوید شوگ بی رومین افضل شاگ بشین منجمه
و کس بنمزه درخت خار دارد و شاگ سلاح تیز سلاح و قوی سلاح است سمیت ای بدور ماته و
خوار تر از خار گل پکرده از خوبی بر پیش عارضت انکار گل و در اخلاق ناصری مذکور است که کسیکه
گفته است که سمیت انسانا لانک ناس یعنی نام کرده شدی تو انسان زیرا که بدستیکه تو فراموشکاری
گمان برده اند انسان شتق از انسان است و درین گمان مخطی بوده است و چون انس طبعی از خواص
مردم است و گمان بر چیزه در اظهار خاصیت خود پس گمان این نوع نیز در اظهار این خاصیت
با انبار نوع خود چه خاصیت بعد از اینی است که مستعدی تمدن و فاعله باشد با آنکه حکمت حقیقی
اقتصاد و شرف این خاصیت میکند شرائع و آداب محمود نیز باقی و غوث کرده اند و ازین سبب اجتماع
مردم در عبادات و جنایات تحریف و تحریف فرموده اند جمیع ان انس از قوه فعل آید بکن که شریعت
اسلام نماز جماعت را بر نماز تنها تفصیل باین علت نناده باشد که تا چون در روزی پنج بار مردمان در یک
موضع جمع میشوند با یکدیگر ستایش کردند و اشتراک ایشان در عبادات و دیگر معاملات سبب تاکید
آن است ناس نشود و باشد که از درجه انس بدرجه محبت رسد و تربوت فاعوت من التراب عند
سیبویه لانه الذلول و تربوت فحقیق تا فوقانی و در او همه و ضم بار موحده و زلش فاعوت است از آن
بالضم که خاک است نزدیک سیبویه زیرا که بدستیکه تربوت ذلول است بفتح ذال جمع و ضم لام یعنی رام
میگویند جل تربوت اسے ذلول اشترام شده است و سبب و سبب مناسبت ناک است و توتو
او سببنا از مرتبه یعنی یگانه ای را که صاحب درویشی است و سیبویه بنابران باین حکم کرده که بعد
و او بر اسے مبالغه بسیار زائد واقع میشود مانند جبروت برای تکرر تجربه که گردنمشی است و ملکوت
برای ملک عظیم و رغبت مرد بسیار راغب و خواهان و اشتقاقش از از تربت الهی تربتیه یعنی برورد
کوک را پروردنی بعد است لفظا و معنی و قال فی سبوت فاعول و قبل من است و گفته است سیبویه
در سبوت بضم سین ممله و سکون بار موحده و ضم را ممله و آن زمین بے آب و گیاه است و آدمی
بے خبر که فعلول است نه فاعول از جهت بعد اشتقاق او از سبکه با بفتح فرو بردن میل بخواست است
و غیر آن و از مودن و از برای ندور فاعول نه فاعول یا ندخرون و گفته شده است که سبوت از سبوت
و سبوت را بهر جاذق است و خبر را بهر ادا این در محال نیست و قال فی تناله فاعول و گفته است
سیبویه در تناله که سبوت تا فوقانی و سکون نون و بار موحده که زلش فاعول از جهت ندرة فاعول تناله

معنی کوتاه است و قیل من قبل الفعل لانه قصیر گفته شده است که از قبل است ففحتمین نون و
 با موحده که میگویند مرخوردان را نه از نبی که معنی باریک است زیرا که بدستیکه تنبالتی بجه خور دست
 حاصل آنست که چون تنبالتی معنی قصیر است باید که مشتق باشد از قبل ففحتمین که بمعنی ضغارت
 کسیر صادمه و عین معجمه جمع صغیر بفتح صاد ممل و کسر غین معجمه و سینویه چون دید که لفعاله بعیت
 از او زان و فعلا اکثر گفت که تنبالتی فعلاته است تنبالتی بفتح آگاه شدن فیل لغت است از او
 قبل ففحتمین جمع مثل کریم و کرم و نیز قبل کبار قوم و صغار ایشانست بیت القیوم حج رفته
 گجائید بجایید به عشوق همین جاست بیاید بیاید و سترتیه قیل من السراة و السراة و
 ستریه بضم سین و تشدید یاء تختانی کینزیکه براسه او خانه بسازند و از او متع گیرند گفته شده است
 که مشتق است از سر و گفته شده است از سراة و ضم سین از غیرات نسبت است به آنکه اختلاف
 کرده اند و ستریه یعنی گفته اند که مشتق از سر بالکسر و تشدید را که خفیه کردن و پنهان ساختن
 زیرا که بسیار است که آدمی کثیره خوله را از خرو پنهان میکند و برخی برین رفته اند که مشتق است
 از سراة بفتح سین ممل که معنی خیار و بهتر است زیرا که مختار مرد است جمعی که گفته اند که از سر است
 اختلاف کرده اند پس رفته اند فرقه بسوی آنکه فعالتی است منسوب بسوی سر و سین ادرا
 با آنکه قیاس کسر است ضم دادند از برای چیزیکه گفته اند و برتی در منسوب بدیه که بافتح روزگار است
 و در سمل بافتح که زمین نرم است سملی بالضم و گرویی فرموده اند که ستریه در اصل مروه است و وزن
 فعوله از سریر را و آخر ایابدل کردند از بهر تضعیف و او را بیا طلب کردند و یا را دریا و غام
 و ماقبل یا را براسه مناسب است یا کسر دادند پس برین تقدیر و زنش نزدیک ایشان فعلیه معبر
 از فعوله و قومه که قائل اند از سراة است و زنش نزدیک ایشان فعلیه است پس یکا و یکا
 زائد است و مختار مذمب اول است از جهت قوت او معنی لفظا و در بخاند هب و دیگر است که مصنف
 بیان نکرده و دغش بسوی او رفته است و آنچنان است که ستریه از سر و بالضم باشد که
 بمعنی شاد است زیرا که مرد از او متع و مسرور میشود پس راوا خیر ایاباد و او را بیا بدل کردند
 و دغام کردند چنانکه گذشت و نمونه قیل من مان میون قیل من الارن لانا نقل و قال افلا
 من الاین و نمونه بفتح میون همزه و سکون و او و نون گفته شده است که مشتق است از ان
 میون بغير همزه یا از ان همزه و گفته شده است که از ان است بافتح زیرا که بدستیکه نمونه که از
 گفته است و آنکه از این بافتح است تنقیح این مقصد آنست که جائز است که نمونه از ان میون باشد

زیرا که مان محضی قائم شد مؤنث است پس بنا بر این مؤنثه بوده و در او بر وزن فعلی است پس
 و او اول را به حرف بدل کردند از بهر آنکه او و ضمیمه متوسطه متعاقب بهمزد سیگید و مانند او و بر این
 میون اجوف و اوست و جائز است که همزه باشد از مانت انقوم و قتیکه بردارند باز خود را
 و بعضی گفته اند که از او ن است بواسطه آنکه مؤنثه مستلزم ثقل است و او ن ثقیل است
 در اصل ناؤنثه بود ضمه و او همزه دادند مؤنثه شد و زرش مفعله و فرا گفته است که ازین است
 و ان تعب و شدت است و حملش باینکه حرکت یا بما قبل دادند باینکه شد و یا را بسکون یا از فصاحت
 ما قبلها بود و بدل کردند مؤنثه شد پس وزن او مفعله باشد و مختار اول است زیرا که مؤنثه یعنی
 مان میون از برای مباشرت و از کتاب گران که درین هر دو است دلالت میکنند بر خلاف ثقل
 و تعب زیرا که این هر دو گاهی می باشند و اما بحقیق فان اعتد بخقونا منفعل و اما بحقیق
 بفتح میم و سکون نون و فتح جیم و کسرون و سکون یا و تحاتی معرب بخجیک و بعضی گویند
 من چه نیک و آن فلاخن بزرگ است و فلاخن بفتح فاء و خا منقوطه که آن سنگ اندازند
 پس اگر اعتبار کرده شود بخقونا بفتح جیم و و حرف اول و ضم قاف اے مؤنثا بالبحقیق یعنی
 انداختند ما را بخجیق جقونا ماضی معلوم جمع مذکر غائب و ما منقول همچنین مؤنثا بفتح جیم و و حرف
 پس و زرش منفعل است از بهر آنکه حروف اصلی او جیم و نون و قاف اند و ثقل کرده اند از او عبده
 از بعضی عرب باز نا بخجیق یعنی پیوسته بخجیق میزنیم اعتد بعین و دال مملتین ماضی مجهول
 باب افتعال و مضاعف اعتد ایشمار آوردن و شمرده شدن بیت سنان چون شمار
 از سران برگرفت و مکرر غلط کرد از سر گرفت و و الا فان اعتد بخجیق ففعلیل و اگر اعتبار
 بخقونا نکنیم از بهر قلت استعمال فصاحت و قول آنکه بخقونا مستول است از لفظ بخجیق نه موضوع
 و رفت عرب پس اگر اعتبار کرده شود بخجیق جمع بخجیق که تصغیر است پس و زرش ففعلیل
 زیرا که حذف نون دلالت کرد بر زیادت او هر گاه نون زائد باشد جائز نیست که میم نیز زائد
 باشد زیرا که و و حرف زائد با هم جمع نمیشوند مگر آنکه جاری باشد بر فعل و این مذموم سیبویه است
 و الا فان اعتد بسبیل علی الاکثر ففعلیل و اگر اعتبار کرده نشود بخجیق پس اگر اعتبار
 کرده شود بسبیل که بیرو سین ممله و با و و حده و یا و تحاتی چشمه است و بهشت بنا بر
 اکثر پس و زرش ففعلیل است و تقریر آنست که اعتبار بخقونا و بخجیق نیست پس میم و نون
 زائد نباشد و حال آنکه اصل عدم زیادت است و مقرر است که فعلیل هم در کلام ایشان ثابت

پس از بودن منجبتی فعلیل هیچ مخدور لازم نیامد والا فاعیل است و اگر اعتبار کرده نشود پس
بر اکثر پس وزن منجبتی فاعیل است زیرا که نمی باشد فعلیل و دلالت نکرده است و دلیل باز دایم
و نون اول و پس نون دوم زائد است زیرا که زیادت نون چیز که نزدیک تر باشد است
و مختار درین قول قول سببیه است بواسطه آنکه بحقوقا معتبر نیست و عدم اعتبار مجانیق
وجه ندارد زیرا که عامه عرب مجانیق جمع منجبتی میگوید بحسب منجبتی فلک سنگ فتنه می بار
من الهامه گیریم و در کفینه حصار و مجانیق یحیی التلاشه و مجانیق احتمال دارد هر سه وزن را
که مذکور شد بواسطه آنکه باعتبار حقوقا و زانش فاعیل است و باعتبار سببیل و زانش فاعیل
والا و زانش فاعیل و بعد از آن نظر کن بسکوات مجانیق که تقاضا میکند آنرا که زانش فاعیل
باشد لهذا اول ذکر کرده شد که آن اعتد مجانیق فاعیل است پس ظاهر شد که مراد از سببیه احتمال
ست که باعتبار نظریات او هر سه و منجبتی مثله منجبتی الای فی منفعیل و منجبتی فتنه
و سکون نون فتح جیم و ضم نون که دو لابت مثل منجبتی است در اوزان مثلث مگر در منفعیل زیرا که
اعتبار مجانیق منجبتی فعلیل است و منجبتی فاعیل و الا پس منجبتی از براسه آمدن منجبتی
ست و منجبتی فاعیل و منجبتی در سه وزن مذکور مثل منجبتی از براسه آمدن منجبتی است یعنی
منجبتی مگر در منفعیل زیرا که نیاید است این دلالت کند مثل جنوا بر اصالت جیم و نون قاف
و منجبتی و نون منجبتی لکان فاعل و الا اگر نمی آمد منجبتی هر آینه می بود منجبتی فاعل و الا
آنکه این وزن در کلام ایشان آمده است کعضر فوطا همچو عضر فوطع عین و سکون ضاد
همچو فتح و فتم فاعل و سکون و او و ط و ممله سام ابرص و انرا که ماسه و گر با سو خوانند
شیخ اوزنی گوید بحسب می باشد هم ننگ را را سو و دشمن عقر بحسب گر با سو و گذشت
و کسی که دانیده است نون اول منجبتی و منجبتی را اصلی نزدیک او جمعش بر ناجین است و عایه منجبتی
او جمع میکند و کسی که نون را را دانیده است نزدیک او جمعش بر ناجین است و آنکه مضاف
بست منجبتی را با تا از مقدم برای آنکه منجبتی معرب است و الفاظ مقدم عربی اند و منجبتی و خند پس
با دی بیان کرد از بهر بقایه و بعد در وقت و حرکات و سکناات و خند پس منجبتی و خند پس منجبتی
در و قول مشهور یعنی فعلیل و فعلیل نه در قول آخر که فعلیل است زیرا که در خند پس نون دوم
مقابل نون ثانی منجبتی تواند بود نیست فان نقد اشتقاق بخبر و جاعن الاصول پس
اگر گم کرده شود اشتقاق در کلمه شناخته میشود زائد خارج شدن کلمه از ابنیه اصلاح

اما در فعل اول و ترتیب همچو تا و تنقل بفتح تا و فوقانی اول و سکون ثانی و ضم فاکه بجر ر و باه است و ترتیب
 بفتح تا و فوقانی و سکون را و ممله و ضم تا و فوقانی و با و موحده که نیز نیاخت تا و نیند پس تا و دین و لفظ
 زائد است از بهر آنکه اگر اصلی باشد لازم آید بنا بر فعل بفتح فاء و سکون عین و ضم لام اول و آن
 خارج است از اصول پس واجب باشد که گوئیم در نش فعل است و وزن کشتال گوئیم و وزن بحر معطوف
 است بر تا یعنی همچو وزن کشتال بضم و سکون نون و فتح تا و فوقانی و سکون همزه و آن تفسیر و کوتاه
 است و بر تقدیر اصل است در نش فعل یا فاعل باشد و بر و مفعول باشد پس وزن او فاعل یا
 فاعل بود و کنبه بفتح کاف و نون و سکون با و موحده که وقتی است از شجاریه و در نش فعل نه پس دوم
 زیرا که نیست سفر حال بضم جیم و فتح فاء و سکون قاف که در نش فاعلی است از باب ضرب بخلاف کنبه بخلاف
 کنبه بفتح کاف و نون و سکون با و فتح و او را و ممله و آن سجا عظیم و بزرگ است زیرا که سکون
 کرده زنده است زیاده نون او از جهت وجود فعل و در اصول سفر حال و او را براسه الحاق
 بسفر حال است و در نش فعل و نون خفصا عطف است بر نون کشتال خفصا بضم خاء و سکون
 نون و فتح فاکه کرده اند بر زیادت نون از برای عدم فاعل بفتح لام اول و همچنین ففتح بضم فاء
 و سکون نون از براسه او و فتح فاء و سکون خاء و همزه در او ممله که عظیم الخبثه و قوی بیگل را گویند
 و نش از است از بهر عدم فعل او بخروج زنده آخری لما عطف است بر خروجهایینه و یا نش
 میشود حرف زائد بخارج شدن وزن دیگر مردان کلمه را آخری بضم همزه و سکون عجمه و او را ممله
 و آن مؤنث آخر بالمند و فتح دوم که اسم تفضیل است یعنی اشد تا آخر و مستعمل است بمعنی غیر
 و آنرا در فارسی دیگر و دیگر گویند است گفتی که فلان جهادگر داری صلح خون کرد دل
 سوخته و یکجند پس به کت و تنقل و ترتیب مع تنقل و ترتیب همچو تا و تنقل و ترتیب بضم و اول و سوم و ممله
 آنکه حکم کرده میشود زیادت تا و دین و لفظ اگر چه فعل بضم موجود است مانند برش از بر
 از و یا و تا و تنقل و ترتیب بفتح اول و ضم سوم پس هرگاه لفظ معنی هر دو متحد باشد پس فیه قسم
 تا و یکی اصلی باشد و در دیگر زائد و نون ففتح همچنین نون ففتح بکسر قاف مع ففتح با ففتح بضم
 قاف خفصا بضم فاء خفصا بفتح فاء و همزه الخبث مع الخبث و همزه الخبث بفتح خاء و سکون نون و لام
 سکون نون و فتح جیم اول و جوب و ختی است که از و بخور حاصل میشود و بخور بفتح با و موحده و ضم خاء و همزه
 الخبث بوی دهند با الخبث بفتح خاء و سکون نون و ضم جیم اول حکم کرده میشود زیادت
 همزه اگر چه فعل موجود است شریب شبنم عجمه و او را ممله و نون و با و موحده شله مطرد است

و یا شیر زنده و مرد نادان از برای زیادت هنزه در انجوخ زیر که فعل اول نیامده است و هر دو در معنی
 و اصول متحد اند پس وزن هر دو فاعل و فاعل باشد فان خرجتا معافرا که ایضا کنون نرحس و
 حفظا و پس اگر بر آید وزن از اوزان اصول و از آنکه ایشان را نظری باشد با هم و مرد از دو وزن
 است که یکی حاصل شود بر تقدیر اصالت و دیگر بر تقدیر زیادت چنانکه نون نرحس اگر زائد باشد
 هر وزن فاعل است اگر اصلی باشد بر وزن فاعل است و هر دو خارج اند از اصول پس زائد است
 نیز بطریق اولی از برای آنکه اوزان مزید غیر مضبوط و محصور اند نرحس بفتح نون و سکون و هماء و کسر جیم
 و سین همایه عرب نرحس بیت کجا بحسن شود با تو همچنان نرحس و نوحشیم عالمی و نوحشیم نوحشیم
 نرحس و نوحشیم نون حفظا و کسبه حار هماء و سکون نون و فتح طار هماء و سکون لهنزه و و او کوتاه
 یا بزرگ شکم خلاصه تقریر آنست که نون در نرحس زائد است زیرا که فعل و فاعل کسبه لام و نوحشیم و
 و فعل و کلام نیست خرجتا بخارج و هماء و جیم تنیده معانی معان و نوحشیم غایبه از باب نصر و
 صحیح مصدرش خروج بضم نون خروج بفتح که بر آمدن است و نون جذب اذالم مثبت جنب
 و نوحشیم نون جذب بضم جیم و سکون نون و فتح دال هماء و با و موحده و آن پنج سبب است که زائد از
 جهت عدم فعل بضم نون و فتح دال هماء و فعل بر تقدیر اصالت نون و زیادت او و زیادت نون جذب
 و قتیله ثابت نشده است در اصول جذب بضم جیم و سکون خارج هماء و فتح دال هماء و با و موحده
 یعنی جذب مذکور که اگر ثابت شود جذب چنانکه اخفش روایت کرده است پس وزن او
 فعل است از برای عدم دلیل بر زیادت نون نشان بفتح تا و شمله و با و موحده بر جا بودن و قرار
 گرفتن از باب نصر الا ان یثبته الزیاده که اگر آنکه شاذ باشد در آن محل زیادت پس در نوقت حکم
 کرده میشود با اصالت زائد شاذ و در بعضی از نسخ است ثبوت مضارع مذکر غائب و نوحشیم غایبه از
 باب نصر و ضرب و مضاعف کیم مرزنجوش و نوحشیم مرزنجوش بفتح میم و سکون را هماء منقوط و فتح
 را هماء و سکون نون و نوحشیم و نوحشیم مرزنجوش بفتح میم و سکون را هماء منقوط و فتح را
 منقوط و سکون نون و و او محمول و نوحشیم منقوط نوعی از ریجان باشد که در غایت گرمی و خوش
 بود شعر انبیا بر این آثر از بلف و خط و بوان تشبیه کنند شیخ نظامی گوید بیت چو مرزنگاو خوش
 بر دیده و بسی دل را جو طر سر بریده و و آنرا بتمازی اذن البقاء و یو یانی مرد نورس و بندگی
 دونه نامند و نون نوحشیم و نوحشیم مرزنجوش اصل است بلکه زائد است زیرا که
 زیادت کرده نشده است میم و غیر جائز فعل در اول نخستین در حالیکه نیم است معنی یکی از پنج

باین طرز که هرگاه واقع شود میم در اول کلام باشد چنانچه کوفتیه اصلی گردانند یکی از حروف اصلی میم گردد پس حکم زیادت او نمیکنند و نوشتن را بدست برای عدم فعلان پس و نش فعلن است که نزد حاج محمود کوفت غایبه از باب فرساده و اجنایی و نون بر ناسا و علت است بریم مرز خوش بنحو مگر آنکه شاید باشد مانند مرز خوش نون بر ناسا و فتح بار موحده و سکون و هماد و نون و بین مهله و ان مدوده و ان دوم و ناسا میگویند یا و از برای ناسا و بهی نیدیم که از کلام دوم است پس نوشتن اصلی باز از نون میسر که از نون ثالث میباشد چنانکه باید پس نوشتن است و اما کتابیل فسل خر علیل و اما کتابیل فسلم کات و فتح نون و سکون همزه و کسر بار موحده و سکون یا و احتمالی که علم زمین است پس مانند خر علیل در اصله نون و همزه و زیادت باز بهر عدم فعلیل و فعلیل و فضا علیل و و بود فعلیل فان لم تخرج فبا الغلبة کالتضعیف فی موضع او و نه عین مع ثلثه اصول للاحاق و غیره پس اگر بر نیاید وزن کلمه از اصول و نه وزن دیگر و از متبذیر اصله و نه بتبذیر زیادت پس شناخته میشود و حرف زائد از اصلی فعلیه همچو تضعیف در یک موضع یا در دو موضع باشد و نه در سه اصلی از برای احاق و غیر احاق للاحاق متعلق تضعیف است پس درین وقت حکم کرده میشود زیادت یا درستی یکی از وضعیبت بضاد معجمه و عین مهله و فا و چندان کردن و افزون کردن است چندان بود کرشمه چهار سی قدان و کاید بجلوه سر و صنوبر حیا مایه موضع بفتح میم و کسر ضاد معجمه جای نهادن چیز کفر و همچو قرد و دال دوم زائد است و هر مرسی بفتح میم و سکون را و مهله و فتح میم و کسر را و مهله و سکون یا و احتمالی و سنین مهله بلا وخت از مر اسمیه و آن شدت است مکرر است در وفا و عین از برای احاق و نه نوشتن فعلیل و محصبب بعین و دو و صا و هملا و دو و بار موحده بر وزن سفر حل بمعنی شدید و سخت مکرر است در و عین و لام بواسطه کثرت تضعیف از عصب بفتح که سخت و چید است و مثال غیر احاق و وزش فعلیل و همز شش بر او مهله و شین معجمه بمعنی عجوز وزن فروت و تضعیف عین بر احاق کجمرش و عند الاخش اصله پیش کجمرش عدم فعلل و نیز دیک خفشش یضعیف بعین و اصل نمیش است بنون بعد از همچو جمرش و زش فعلل از جهت عدم فعلل بفتح عین فا و عین باشد و کسر لام و نوشتن عدم نظیر است قال و لذا لک لم یظفر و گفته است اخفش و از برای آنکه همز شش ضعیف نیست پیدا نکردند نون را لم یظفر و انما معجمه و را و مهله حجه معلوم جمع غائب افعال و نه قول مصنف قال و لذا لک لایح اشارت است بسوی جواب سوالی مقدر و تقریر سوال آنست که اگر اصل همز شش بود نون دریم او غام نمیکارند زیرا که متقاربین با او گردوی بسوی القاس ترکیب دیگر است او غام نمیکند پس جواب را و اما کلام عدم اظهار نون و نین فقط برای این است از القاس بلفظ

زیرا که فعل نیاده است پس معلوم شد که در نشیمن فعل است و از آنکه می تحریر انسانی و حرف را می در مانند
 کرم و قرد یعنی چه می کرد و تضعیف است حرف دوم است از برای آنکه دسته شد که دال و م قرد در برابر
 مهمله غیرست و هرگاه در یک کلمه است شد در دیگر کلمات نیز یافته شد پس گفتیم بجز حرف ت و ز را بنویسیم که
 در کفر هم ثابت شد زیرا را رسوا کن و قال لعل لاول گفته است خلیل بن احمد که را می حرف اول است از آنکه
 حکم زیادت حرف ساکن اولی و ا لیس است و جز سیبویه الامرین در وادشته است سیبویه هر دو امر را بواسطه برابری
 و نشان نزد یک و جز بجز در او حجه ماضی معلوم تفعل جوف ولوی و لاتصاعف الفاء و حده با آنکه
 و حده با حال است از فاکه قائم مقام است و حالت و حده با آنکه معرفه است بنا بر تاویل او و منفردا باشد
 چنانکه در کافیه مذکور است و در بحث حال مسطر یعنی منافع کرده میشود و حالیکه تهنات نزدیک است
 بواسطه آنکه اگر کمر باشد فارز و حال بیرون نیست قبل عین خواهد بود پس مودی بسبب او غامض میگردد
 و آن متعذر است از برای آنکه مستلزم ابتداء ساکن است و اگر کمر بعد عین خواهد بود لازم می آید که امر
 حرف با فصل کجوت اصلی مثل لین و لغت ایشان ثابت نشده است ایضا معف بضا و معج عین
 هم که و فاضل معجول سونث غائبه از باب مفاعله و صحیح و نحو زلز و مانند زلز نیز یکم تخمین
 ماضی معلوم از زلز با کسر که جنبانیدن و زرا انداختن و صیغه مکسر و صا و سکون یا اول فتح ثانی آلت
 جلا هم که آن تار و بوجامه درست سازند و از اشتقاق یک نیز گویند قلعه و گوشک و توقیت بفتح و وقا
 و سکون یا تخفانی و تا و فوقانی از قواة بفتح و آواز کردن ماکیان است تخمین ضوضیت بدو ضا و دو یا
 تختانی از ضوضا و بفتح و شور و فریاد کردن مردم و هر دو هم که واحد ماضی معلوم رباعی رباعی اندوین تکریر الفاء
 و لا عین لفصل و نیست تکریر فار و عین را از برای فصل میان دو کمر و اما مانند مر لیس که در میان حرف اصلی
 او که هم در است میان چیز اندیش که می ثانی است فصل کجوت اصلی که راست واقع شد لیکن چون را که است که امر و اصل
 نیست و کوفیان و نحو می کنند تکرار و فاضل زلز مبتداست در باع خبر تکریر بدو و هم که بار که دانیدن فصل فتح
 فاء و سکون صا و هله جدا کردن و جدا شدن بیت صورت گران هلاک ازان میم جدا سازیه صورتیکه نباشد در
 و ملاذی زیاده اند حرفی المین لرفع التحکم نیست صا زیادت مر می از و حرف لین را که با واد است از جهت
 دور کردن حکم یعنی و صیغه و توقیت یا هیچ می از و حرف لین را نیست از برای آنکه اگر سر و داند باشند
 دو حرف باقی میباشند و اگر یک از و حرف را نباشد تحکم لازم آید و این ترجیح بلا مرجح دومی بکسر
 دال مخبر را سما وسته است و باز اندست که در خبر لیس میباشند و لا بالاسه باز بهتر تاکید نفی است
 زیادت بکسر را مخبر افزونی و افزون شدن احد تخمین یکی و فم بافتح و دور کردن و باز داشتن

تھمک سجاوہملہ حکومت نمودن برکست و در مطلق سخن بن دلیل گفتن است و کذا کاسکسبیل خماسی
 علی الاکثر و همچنین سببیل خماسی است و بسیار تر و نیست در ذکر کیر فاعین و وزنش فاعلیل است از جهت
 فصل و بعضی گفته اند که فادروکرست و وزنش فاعلیل و قال الکوفیون زلزله من زل و گفته اند
 کوفیان که زلزله بد و از منقوطه از زل است یعنی لغزید و صرصره و صاد و راهمهمات من و از خبر اقلیم
 و الباب صریح یعنی آواز کرد و خامه آواز کردند و دم و دم من دم و دم از دم است و قرأت
 قدیم علیهم ربهم اے اہلکم یعنی پس ہلاکت مقرر کرد و برایشان پیرو کردگار ایشان اتفاق
 المعنی از جهت اتفاق معنی یعنی قائل باین اشتقاق از ہر آن شدہ اند کہ مشتق و مشتق منہ
 در معنی اتفاق دارند پس فادرین کلمات ثلث مکرست و کافترہ اولایع لکثہ اصول فقط
 و همچنین ہمزہ در حالیکہ نخستین واقع شود بابتہ حروف اصلی فقط زیرا کہ زیادت ہمزہ نزدیک و جوائین
 شتر بسیار است مانند احمد و اصغر و بعضی و اسود و قولش الا احتراز است از آنکہ غیر اولش باشد
 پس اورا اصلی سگیو یکم از جهت قلت زیادت این قسم ہمزہ با آنکہ اصل عدم زیادت است و قولش
 مع ثلثہ اصول احتراز است از آنکہ بعد از چهار حرف اصلی باشد پس ہمزہ درو اصلی بود فقط یعنی پس
 بفتح قات و تشدید طاء مہملہ بریدن و بالفتح و تخفیف طاء یعنی پس نیز آندہ و از اینجا است نقطہ حیت پس کن
 اسی شوق از جفا کردن بناتالجام تو غوروی و پس چ فاعل فعل پس وزن الفعل فاعل اول
 و سوم و سکون فاعل و تنوین فاعل است و معنی او لرزہ است و المعانی مخطی و مخالفیہ مدعی آن
 است کہ فاعل فعل است خطا کنندہ است زیرا کہ حکم او بر خلاف غالب است مخالف بخلاف معجزہ فاء
 اسم فاعل بخلافہ است و همچنین مخطی بخلافہ و طاء مہملہ و ہمزہ از افعال و صہیل فعلل کفر طعب و
 اصطیل کب ہمزہ و سکون صاد و فتح طاء مہملتین و سکون باء موحده طویاہ و جہای استادن و و اب
 و این لغت اہل شام است و زنش فعلل است ہجو قرطع زیرا کہ بعد ہمزہ اکثر از سہ حرف اصلی است
 و المیم کہ الکر و میم همچنین است یعنی امر میم در زیادت مثل امر ہمزہ است زیرا کہ موضع زیادت میم
 غالباً است کہ اول واقع شدہ بابتہ حروف اصلی فقط مانند منہج بفتح میم و کسرا و موحده و سکون
 نون و عا و ہملکہ کہ نام موضعی است و مخری علی الجاری علی الفعل و بسیار است زیادت میم سہمی کہ
 جوار است بفعل یعنی بروزن فعل است مثل مکر و مخرج اسم فاعل مفعول و انچه مثل است مانند
 اسم مفعول ثلثانی مجرور و مصدر میمی و اسم ظرف و اسم کہ بطر و بالکہ تشدید طاء و در ابدال مہملات
 است شدن کار و در سہ کیکہ شدن و مخریہ اسم فاعل مؤنث است از و ادیاء نزدیک مثل شدن

مضاعف افزوده کرده شده است یا با سه حرف اصلی لیل از سه تا از برای آنکه باشد شتاق معلوم
 نیست حمل کرده میشود آنرا که شتاقش معلوم نیست مثل ضعیف مفتح ضا و معجزه سکون یا و تحانی و فتح غین
 معجزه که بیشتر مشتق از ضعیف مفتح که لغض و عداوت منت حمل کردند برین معجزه و عین الملتین که سنگ
 بسیار سفید را گویند الا فی اول ال رباعی مگر دریائی که اول رباعی است یعنی فعلیکه در آن بعد یا چهار حرف
 اصلی است پس دروزانده میباشد الا فی مگر دریائی علی الفعل مگر در رباعی که چارنی است بر فعل مانند فخرج
 و حالیکه علم شخصی باشد پس با درین وقت زائد و در بعضی از نسخ فیما مخری علی الفعل واقع شد و لذلک
 کان یستحق کفر فوط و از برای آنکه با در اول رباعی مزید واقع نمیشود و هست یستحقور مانند عفر فوط زیرا که
 و رباعی است و فاعله یا و چهار حرف اصلی است و جاری بر فعل نیست یستحقوز لفتح یا و تحانی و سکون سین
 سهمله مفتح تاء فوقانی و ضم عین و یاء مملتین نام موضعی است نزدیک سنگستان مدینه و درختی که از او
 مسوک سازند و نام **بلایت** است قاشش غشوه فراز است که بن میدانم به آن نه بالایت
 بالایت که بن میدانم به و ساحقیه فعلیه و سلحفیه فعلیه است بزبادت یا زیاده که در اول رباعی نیست
 و این زیادت از برای الحاق اوست بقدر علمته و الواو و الالف زید تا مع ثلثه مضاعفاً و الواو و الالف
 زیاده شده اند یا سه حرف اصلی پس بالا از سه مانند کوشر میگویند جل کوشر و قتیله بسیار عطا باشد
 شاعر گوید **سبیت** دانت کثیر با این مردان طیب به و کان ابوک ابن التعلاء کوشرا به یعنی
 و تو بسیار در فضل و شرف سر مردان و خوش بود پدر تو که کنیت او ابن العقلاء است و الف کوشرا به
 اشباع است و در اشعار قدیم فارسی این ششم اشباعات بسیارست فردوسی را **سبیت** گزازی
 بیاید و چایب با بخت زده را بدید بر شل تار به مانند ضارب و کتاب پس آنچه شتاقش معلوم نیست برو
 محمول می شود مثل کنوره بر وزن سفر جل فعل اول است و گذشته زید تا برای محمده و یا و تحانی و وال
 سهمله ثبته ماضی مجهول مونث غایبه از باب ضرب و اجوف یا ئی الا فی الاول مگر در اول از کلمه که و الواو
 در بخارا ندی باشد الف طاهرست و اما و اگر ضمیم و کسوت همزه ی گردانند اجوه لغبتین همزه و ضم
 و ضم با طرز الجمع وجه الفتح اصلش وجوه و اشباع کسره همزه و شین محمده و جمله محامل و زید یک زمان و در
 اندازند اصلش و شاع و اگر مفتوح باشد همزه نزدیک گردانیدن او ضمیم و آن در هم تصغر است
 و در فعل نزدیک مجهول ساختن او و هرگاه و او همزه شد معلوم نمیکرد که همزه منقلب است یا ثقل
 نیست و لذلک کان و زید فعله محض و از برای آنکه و او در اول کلمه زائد نمی باشد و زید لغتیه
 و را و جمله و سکون نون و فتح تاء فوقانی یعنی و اسیه و بلا فخلل و محمده و سکون نون و فاعله و

زیادت و او در این طریقت بهیت گفتم بگفتم که تودلی را بدویده بگفتا چایب به دل چنان
 کی کجا برده و اننون کثرت بعد الالف اخر اولون بسیارست زیادت اولعبه الف در آخر مانده
 عمران و سکران و سر جان و جز آن کثرت ماضی معلوم موقت غایبه از باب شرف و تالیف و اننون
 بسیارست زیادت او در حالیکه سوم ساکن باشد از کلمه نحو شربت مانند شربت بشین معجمه و
 را و مصلحه و بار موصوده و ثا و مشله و گدشت و عرند بقیم عین و فتح را و مصلحتین و سکون نون و وال
 مصلحه یعنی جمله زره غلیظ و اطروت فی المصلع و المطلق و مغر دست زیادت نون در مضارع
 مانند تضرع و در مضارع یعنی تالوع و متاثر از غیر مثل لقطع و حکم کرده نمی شود و باز زیادت نون بگرانکه
 دلالت کند و دلیل از اشتقاق و غیر آن بر زیادت و لهذا حکم کرده ایم باصالة نون و در مثل یفتح
 نون سکون الف و فتح شین معجمه که نام مردی است و گر و جرج و التالیف فی التفصیل و نحوه و تاراندست در
 تفصیل و ما بعد از مصادیحه و تفاعل و تفاعل و می نحو نحو و در مانند رغبت و یفتحتن را و
 مصلحه و فین معجمه و بار موصوده و گدشت و اسن اطروت فی استفعال و بین زیادت او و مصلحه
 در استفعال و شدت فی استفعال و شاذست و استفعال بطا و عین مصلحتین و قال سیبویه و طاع
 و گفته است سیبویه و یعنی استفعال در اصل طاع است از اعاظه که فرمان بردن مضارع است یعنی مضارع
 او استفعال است با لضم بضم یا و اصلش یطیع و شاذ زیادت بسین است و قال الفراء و ان شاذ و فتح النون
 و حذف التاء استفعالاً مضارعاً یطیع بالفتح و گفته است فرا شاذ و فتح میزه استفعال است و حذف
 تاء استفعال زیرا که اصلش استفعال و در استفعال یعنی توانستن پس مضارع استفعال نزدیک
 فرائض است یعنی اصلش یطیع و در بعضی از نسخ یطیع نیست و عد سین الیک است
 غلط است زیرا که شین الیک گشته و غلیظ عین و شدت و ال مصلحتین و صد است از باب نصر
 و مضارع یعنی شمر دن بین مصلحه و کس که ففتح هر دو کاف مصدر از کس که هر دو کاف
 و آن سین است که لاحق می شود و کاف خطاب مؤنث و قول بعضی عرب مثل اگر تفسیر مرث کس
 در وقت از برای اتفاقا کسیره که فارق است میان خطاب مؤنث و خطاب مذکر از حروف زوایین
 غایب است از برای اینکه دلالت میکند بر تفرقه در میان خطاب مذکر و خطاب مؤنث پس حروف زوایین
 و از برای تسلیم بودن سین مصلحه که زیادت شین معجمه گشته را که در قول بعضی عرب دیگر
 است همچو اگر تفسیر مرث کس یا بکنده شین معجمه از حروف زوایین نیست و نیز مانند سین مصلحه
 بعضی نیز که دلالت میکند گشته ففتح هر دو کاف و در بین معجمه بدانکه بعضی گفته اند که گشته بگشت

از هر آنکه سین لایق میشود و کاف نوشت و آن مکسورت پس حکایت نیز باید که مکسور باشد
و مختار فتح بست زیرا که مصدر فعل است و ماخوذ است از کس کس مکسور کاف و مصدر فعل بفتح فاء و لام
اول است و پس مانند بسند بفتح با سم الله ای قال سم الله و اول سم الله الرحمن الرحیم
که انی الکنته اگر چه با در سم الله مکسورت و همچنین جمله بفتح سین در بجان الله با آنکه
سین بنموم است و مخدله در الحی یسر و عبدله در عبد الله و عبادله جمع عبد الله است و مثل
که که سین مهمل است که شکسته بشین معجده الحاق هر دو سین مهمل و معجده بفتح سین و ک که
شکسته است از برای تکرار کات با سین مهمل و شین معجده در هر دو و اما اللام ففایله و اما لام
پس زیادت او کم است که زیدل همچو زیدل در زید و عبدل در عبد بفتح عین مهمل و سکون با و موحده
بند و حتی قال بعضه فی قیلک معیله تا آنکه گفته اند بعضی مردم در فیتا بفتح فاء و سکون
یا تختانی و فتح شین معجده سر که و نیزه که فعلیه است بزیادت یا و اصلت لام مع قیسته
معها یا بافتیسته بفتح فاء و سکون یا تختانی و فتح شین معجده بسنه او که دال است بر اصلت یا و
زیادت لام و فی سیهانه مع سیهق و گفته اند در سیهقه بفتح فاء و سکون یا تختانی و فتح قاف
که شیر مرغ مده است بزیادت با و اصل لام باهق با بفتح که شیر مرغ نرست و فی طیس
مع طیس و در طیس بفتح طاء و مهمل و سکون یا تختانی و فتح سین مهمل با طیس با بفتح
طیس با سخت و غبار و شب تاریک و بسیار از هر چیز للتکثیر بسیار کردن را یعنی طیس
که بمعنی بسیار کردن از هر چیز است و در بعضی از نسخ در محل للتکثیر کنیه است بر وزن کریم
و فی مجمل کجفرت مع الفج و در مجمل که لفافه و مهمل و جیم همچو جفرت با الفج لفافه و مهمل و جیم که
مرد فراخ میان دو پای است و مختار است که لام در فیتا و طیس و مجمل زاید باشد و قول
مستفید که حتی قال بعضهم دلالت میکند بر استبعاد حکم باصالت لام و کجفرت گفت تا اقترع
کنند باصالت لام و اما الهاء و کان لمبه و لایعده و اما ما پس بود مبر که نمی شمرد او را از حروف
زاید مبر و با و موحده و را و دال مهملین اسم مفعول باب تفعلیل ابن خلکان در و قیات
الاعیان ایراد نموده که لمبه و یضم الیم و فتح الیاء الموحدة و الراء المهملة المشددة و بعد با دال
مهمل لقب است پیشه کنی از هر چیز که گرفت و منع و نامیز و در اسم صرف و اگر شیل جمع شود
هر حرف کن و گویند بنوشند و باین حرف کن به است مبر که ترا سیبویه و اگر نمی خواست
هر چه بگوید بر نفسش شوش و ریش بجنبانی و خوش شوش و دالایز مه نخواسته و لا لام

نمی آید سبب در آن باشد اخشۀ بنجا و شین مجتهدین که امر حاضر ناقص یا کیست از باب علم
و اگر او با سکت مزید واقع شده لزوم بالضم پیوسته بودن بجزی از باب علم حاصل نیست
که بر سبب بحث باز دیا. باور اخشۀ نمیتوان کرد فائز لغت معنی کالتنوین و بار الحذف و لامه پس
بدستیکه با حرف معنی است یعنی حرفیت که بر وقت دلالت میکند همچو تنوین و بار حروف لامه که
بترکیب و تعدیه و امثال آن دلالت میکند پس نمی باشد از حرمت زائد و اما باینکه نحو امهات
و جز این نیست که لازم می آید سبب در بحث باشد امهات در امات بضم همزه و تشدید میم که بضم
مادران است و گاهی امهات مردمان را گویند و امات چهار بیان و جهت اعمی حذف و الیاس
لازم می آید بر سبب و باینکه این مصراع اعمی بضم همزه و تشدید میم و نای فوقانی مادر مصاف
بطرف یای شکم حذف کسره فاعل و مجرور سکون فون و کسر وال مهمل و نای نام زن الیاس و او را
الیاس نیز میگویند الیاس بالکسر و یاء تحتانی و همزه اش قطع است و برای ضرورت شعر افتاده الی
بافتح و تخفیف با موحده یعنی مادر من حذف است و الیاس پدر من در فخریه است چنانکه
این بیت مشعر بر مادر من که طرطوس خوانند پدری زبانی برستم و من خوانده و ام مثل و ام بضم
همزه و تشدید میم و زلش فعل است بضم فاعل سکون عین معنی مادر و اصل شنی بدلیل الامور و بدلیل
آنکه مصدر او بر وزن اموتة یعنی من زیرا که امته تعلیم است بزیادت با و اجیب بجز از اصالت
بدلیل نام است و جواب داده شده است از طرف سبب و بجز از اصالت بدلیل تا ممت که شکاک
ماضی تفعیل است معنی انخست اما یعنی گرفته مادر را پس این قول دلالت میکند بر اصالت چنانکه
بحجم و با موحده ماضی مجهول باب افعال و جوف و او یصلش او بکسره و او بیا قبل دادند
و بیا بدل کردند اجابته بالکسر جواب دادن و قبول کردن فیکون امته خواهه کاهنه پس میباشد
امته و زلش فعله بضم فاعل میم و فتح عین همچو ابته که بیا موحده معنی بزرگی و عصمت است
ثم حذف الهاء پس تر حذف کرده شد با و تانیز پس فذل ام مع باشد و امونه نوعه او همها
یا سر و یعنی با و همزه اصلی اند پس ام فعل است و امته فعله که است و در سبب همچو مث بفتح و ال
مهمل و کسر میم و نای مثلثه جائی نرم رنگ ناک و شکر کسیر و ال مهمل و میم و سکون نای مثلثه و راء
مهمل یعنی دشت و ممکن نیست که زائد باشد زیرا که از حرف زائد نیست و ثره و زلش و زلش
ثره بفتح نای مثلثه و تشدید و راء مهمله حشیه بسیار آب و ابر است که می آید از طرف قبله اهل اقل
و زلش بفتح و نای مثلثه و دو راء مهمل مرد بر کوسه و همزه و راء است و ممکن نیست زیادت تا و زلش

از بر است فصل و لو بود و بیچ بود و لو بود لغیم هر دو لام و سکون هجره اول که مراد است و ممکن است
 که هجره دوم آورده باشد از جهت قات باب سلس مراد از باب سلس است که قایده فادلام
 از یک جنس باشد این نهایت قات دارد مثل سلس و قن و غیره و ان بالفح گواریست و لا ال
 و مانند لا ال بفتح لام و تشدید و مد هجره که تابع لوبوست نیست از لوبو رباعی بواسطه آنکه فخال
 و علی بر نسبت از ثانی می آید از رباعی چنانکه از قاعده ایشان معلوم شده است و باینکه
 و ایضا نحو اهرق اهرق و لازم می آید مبر در مانند اهرق بر او مملد و قات در راق بزیادت
 است بمب بعدا و مملد با و موحده یعنی ریخت و صل اراق اریق بریق و صلش یاریق و
 در و نه لغت و گریست و ان اهرق اما و میرفته اهرق است ابر وزن افعل لفعیل افعا لا گفته است
 سببیکه بد که در هجره رباعی پس لازم شد چنانکه از نفس کلمه است و بعد از ان که عین را
 حذف کردند الف بریاد اخل کردند ساختند با را عوض از حذف عین زیرا که اصل اهرق اریق
 است و الباقی من یقول خرج لاطول من الجرع للمکان السهل و ابو الحسن خفش گفته است بجرع
 کبیر و سکون جیم و فتح را و عین مهملین که مرد در از را گویند مشتق است از جرع بفتح جیم و ک
 هموار و جای نرم است و باز آید است و جوابش آنست که اشتقاق بعید است از برای عدم نسبت
 میان در از و مکان سهل و بیباع لا کول من الباع و گفته است ابو الحسن خفش بیباع با وجود
 و عین همایه بر وزن جرج مرخو رند که مشتق است از بیع بالفتح با و موحده و سکون لام و عین
 معمله که فرو بردن است اکول بفتح اول و ضم دوم صفت مشبه است از اکل بالفتح که خوردن است
 و بیاع بالفتح و تشدید لام مبالغه باع است و در عرف بلعیدن عبارت است از فرو بردن چیزی
 بفرج و آمدن پیوسته بسیار می کشید آخر مد حضرت قاضی بن علی که غوره باع طمع کند است
 و نه انش و بیع با و بیع را گویند اگر چه را می بینی باشد و فو لفت و طراف کرده شد و بیع نیز و اگر چه
 نیز که به تر است از آنکه در جرج گفته زیرا که اشتقاقش از بیع نیست پس نمیشد دلیل بر زیادت
 و قال الخلیل سیر کولت للفحیه مفعولیه لا اما ترکل فی مشه ما و گفته است خلیل بن احمد بر کول
 کبیر و سکون را از مملد و فتح گات و سکون و او که میگویند مرد فرید و دختر شگرفت اندام از ان سیر
 را و ز نفس مفعولیه است بزیادت بازیر که بر سببیکه مرکوب یکپا نس که میزنند در راه رفتن خود
 خفته بفتح ضاد و سکون فارح جیمین و فتح آن سبب ترکل بفتح فاء و از مملد ضایع مؤنث از یک کلمه بفتح
 که بیای پای کند زدن است از باب نصر مشی بفتح میم و سکون شبن مجله و ان رفتن است پس حکم

کرده است بزیادت با و خلقت و خلایق کرده شده است درین اند برای عدم وضع اشتقاق
 فان تعد الغالب مع ثلثه اصول حکم بالزیاده فیها او قیاس پس اگر مستعد باشد حرفیکه اکثر از این باشد
 مستعد باشد حرف اصلی حکم کرده شود بزیادت و زیادت مستعد اگر مستعد سه حرف باشد
 یاد دو مستعد دو مانند هجری که در و همزه و یا و الف زائد است و آن عادت است زیرا که واجب عادت
 هجرت میکند بسوی عادت فی کثرتی چیست هر چه بر مردم بیاورند است بدین یقین این
 که خلایق عادت است به تعدو بعین و دالین معاملات ماضی معلوم باب تفصیل مضاعف تعدو شده
 کفیفی همچو جنطی فنجین حار مملو و بار موحده و سکون نون و طاء مملو و الف که در نون و الف
 زائد است خور و شکم و گذشته فان یقین احدی هاجج بخروج و جالس اگر معین شود از دوز اندازد و
 جت بودن حرف اولی کلمه و تا لفظ ترجیح داده شود و زائد از هر دو بجای نشاندن کلمه از حرف اولی بر تقدیر کرد
 آن زائد معین صلی فلامه طالب که فلفلی و حرف زائد شده اند یکی معین شده است بواسطه زائد بودن زیرا که اگر
 حرف زائد نباشد کلمه از وزن شهر بر می آید پس بودن او بر تقدیر زیادت این حرف بر وزن شهر بر می آید
 زیادت این را بزیادت حرف دیگر کیم مریم و مدین همچو سیم مریم و فتح سیم و سکون را و مملو و فتح
 یا و تختانی که نام مادر عیسی علیه السلام است و او شهر بر نه داشت و جبرئیل علیه السلام در صورت
 جوان مرد و آنجا که غسل میکرد و ظاهر شد و در آستین با گریمان او رسید و در دم حمله شد و عیسی
 پیغمبر علیه السلام در ایام طفولیت بشرف رسالت مشرف گشته انجیل از بر میخواند و او را انصاری
 ابن امیه گفتند چنانچه میبود و غیر پیغمبر اسپر خذ گفتند احدی بر حق تقاسم الله علیه و یقولون ما کبر
 مدین و فتح سیم و سکون دال مملو و فتح یا و تختانی که نام دینی است که در آن حضرت شعیب می بود
 پس درین دو لفظ حکم میکنی بزیادت سیم نه یا از جهت عدم فاعیل و وجود فاعل در کلام ایشان مریم
 غیر منصرف است بواسطه علمیه و تانیث معنوی و مدین از جهت علمیه و تانیث باعتبار قسریه
 و همزه ابدع و همچو همزه ابدع ففتح همزه و سکون یا و تختانی و فتح دال و عین مملوین که زعفران است
 بیت به یار چهره نمودم که روی زردم بین به بدید و خنده زانان گفت زعفران نیست
 نه یا و او از برای وجود فاعل همچو فاعل انعو که بعین و را و مملوین یک چشم را گویند و عدم فاعیل
 و فیه نظر بواسطه وجود فاعیل که بصاد مملو و قاف صفت است یعنی زائد است از رنگ آن زرد و درین نیز
 مجاز گویند چنانچه کار در اقطع و از این جهت صقیل کننده را صیغه خوانند و صیاقه باید که جمع صقیلی باشد
 و صقیل و همچنین سد بر باد موحده و دال و را و مملوین که خرمنکاست و یا و تختان و همچو یا و تختان

[illegible]

والی انوش بحیم مسموع ست فان خرجتا حج باکترهما و هرگاه فاعل باشد مصنف از قسم اول آن خروج
 کلمه است از اصول بر طریق بودن یکی از دو حرف اصلی بحرف دیگر شرفی که دو قسم ثانی و آن عبارت
 ست از آنکه برآید کلمه از اصول بر هر دو طریق یعنی پس اگر برآید دو حرف از اصول ایشان بتقدیر
 اصالت هر واحد و زیاده دیگر ترجیح داده شود وزن با کثر دو حرف در کلام ملخص سخن آنست که اگر
 بتقدیر زیادت هر دو لفظ از اوزان اصول برآید در بیوقت قائل باید شد بزیادت حرفی که غلب
 و اکثر را کم میباشد کالتصعیف فی ثبوتان همچو تصعیف در ثبوتان ففتح تا و فوقانی و کس با و شد و دفا
 که بمنی اول و نخستین ست زیرا که فغان و فغان موجود نیست در اینیه ایشان اما زیادت تصعیف
 اکثر و بیشتر ست پس وزنش فغان است و الی کمال و همچو او و کو الی ففتح کان و و او و کون
 هجره و فتح لام و آن قصیر و کوتاه است زیرا که فاعل و فاعل غیر موجود است اما زیادت و او اکثر
 از زیادت هجره پس وزنش فاعل باشد یعنی بسفر جمل و در بعضی از نسخ و او کو الی واقع شد
 و نون حطا و و او یا و همچو نون حطا و و او حطا و کسرها و حطا و سکون نون و فتح طاء و حله و معزم
 و او و نذر شد و او سطر آنکه در سابق دانسته شد که وزن حطا و از آنست پس اگر هجره نیز را کم
 نه و او را باشد وزن او فغانی ریافت نشده و اگر هجره را اصلی دانیم و او را کم باشد وزن او
 فغان و یافته نشده و لیکن زیادت و او اکثر ست پس وزنش فغان و فغان لم یخرج فیما رتج
 بالظهار الشاذ پس اگر نه برآید کلمه دو حرف از اصول ترجیح داده شود با کثر کردن شاذ به آنکه این
 ثابت ست و این قسم آنست که برآید لفظ از اصول بر تقدیر کردن هر کدام که فرض کرده شود و از
 پس درین هنگام اینجا اظهار شاذ ست یا نیست در یکی از دو یا در هر دو پس اگر ثابت شود
 در یکی بعضی قائل اند باظهار شاذ و جمعی شبهه اشتقاق یعنی پس اگر خارج نشود و کلمه از اینیه ایشان لا
 تقدیر نزد یک گروهی آنست که ترجیح داده شود وزن باظهار شاذ و قیل شبهه الاشتقاق و گفته شد
 شبهه اشتقاق شبهه بضم شین و سكون با و موحده پوشیده شدن چیز سے و من تم حلقه
 فیرایج و مانج و از اینجا که اختلاف کرده اند در سبب ترجیح وزن اختلاف کرده شده است
 در رایج ففتح یا و تحتانی و سکون هجره و فتح جیم که قبیده است و در مانج ففتح جیم و سکون هجره و فتح جیم
 اول که نام جای ست پس کسیکه ترجیح داده است باظهار شاذ تا لازم نیاید فرق قاعده معلوم
 که از نام ست نزد جماعت دو حرف متجانس گفته است که وزن هر دو فعل ست و جیم دوم برین
 الحاق بحجف ست و کسیکه ترجیح داده است بشبه اشتقاق تا لازم نیاید بنالی که در کلام ایشان

یافته گفته است که وزن بر دخیل بمفعول نیست که غیر متصرف اند از هر آنکه یافته است لغت
 حسب انذار توجیحی ای تمکین یعنی از وقت آتش و یافته نشد است یاج و ماح و فیه نظر بواسطه
 تعدیل اطلاع بر هر چیز یکدیگر کلام ایشان واقع شده است اجماع بر وزن کریم زمانه وزن آتش از باب
 و هموز الفاء و مضاعف سمیت بسکه از ششم گنه خنوم در اعضا آتش است چون خبر بر هر
 پرواز گم سر باب آتش است و معنی شبه اشتقاق آنست که موافق شود بنا بر لفظ بنا بر کلام از
 در جود فعلی و موافقت در معنی فعلی معلوم نباشد پس اخذ باظهار شاذا نسب و اصوب است
 و اظهار شاذا مثل عدم او غام است چنانکه قیاس او غام باشد و نحو محب یقوی الضعیف محجب
 البقیع میم و سکون حاصله و بار موصوده نام مردیت یقوی مضارع معلوم غام از تقوید که زور
 آوردن است و منیر در و فاعل است و ضعیف مفعولش یعنی و مانند محب قوت به ضعیف را که
 شبه اشتقاق است از جهت اتفاق ایشان بدانکه وزنش مفعول است و اگر ترجیح داده شود باظهار
 شاذا وزنش فعلی باشد مفعول واجب بوضوح اشتقاق و جواب داده شد باظهار شاذا و ترجیح
 شدن اشتقاق محب علم است و در اعلام احتیاج چیزها میشود که در غیر اعلام نمیشود فان
 ثبتت بیننا باظهار اتفاقا پس اگر ثابت شود شبه اشتقاق در هر دو تقدیر پس ترجیح داده شود
 وزن باظهار شاذا اتفاق ثبت نمیشود غامبه واحد کمال ممد و همچو دال ممد دوم ممد و که بفتح میم سکون
 و فتح دال نام زنی و غیر منصرف برای تائید و علمیه پس اگر دلش زائد بوده باشد از ممد فتح
 که گوازه گسترده است و اگر همین زائد بوده باشد از ممد بفتح و تشدید دال که شکستن و بران
 کردن است سمیت اگر شکست از توبه گاه از خم که از پمانه بوده طوطی که شکستی امر و در میان بر
 پس معین شد ترجیح باظهار شاذا وزنش فعلی است پس میگویم که دال دوم زائد است اگر زائد باشد
 او غام واجب شود ایضا مثل آنست که در بعضی که دو اشتقاق ثابت شود ترجیح باظهار اشتقاق
 دران باظهار شاذا میباشد یعنی در اشتقاقی که شد و لازم نیاید بهتر است در راج و در اشتقاقی که
 شد و لازم آید مره جاست و غیر مقبول مثل ممد و که اگر مشتق از ممد باشد دال و زائد باشد
 برای الحاق بجعفر و اگر زائد باشد لازم آید که دال ممد و غم باشد و اگر او غام کنیم قائل باشیم
 با آنکه شاذاست فان لم یکین اظهار شبهه الاشتقاق پس اگر نباشد باظهار شاذا و بعد از ان
 یا آنست که ثابت است شبه اشتقاق در یکی یا در هر دو یا هیچکدام ثابت نیست پس اگر ثابت
 نشود در یکی فقط پس شبه اشتقاق مرجح است اگر معارض نیست شبه اشتقاق را غلبه میزند

در دیگر کمیم موجب هیچیم موجب بفتح میم و سکون و او و فتح با و معجیه و باز موحده پس اگر برگردان
 اورا مفصل باشد از او و و ظا و با و آن بنا بر مستعمل مثل و طب علی الشیء استقام یعنی
 پیوستگی کرد و اگر برگردانی اورا فاعل باشد از مطیب و آن غیر مستعمل است پس حکم کرده شد
 بزیادت میم موجب غیر مضرت زیرا که علم بقیه است بقیه با و موحده و سکون قاف و عین ممله نیز
 که مجد دو جدا باشد از زمین دیگر و معنی بفتح میم و سکون عین ممله و فتح لام اگر برگردانست
 میم اورا زائد باشد از عین و لام و او و آن مستعمل مثل علوت الشیء علوا یعنی بلند
 چیز را بلند شدنی و اگر الفاء اورا زائد گردانی باشد از میم و عین و لام و آن غیر مستعمل است و نظیر
 زیرا که میگویند معلش یعنی ای افاضه بصره یعنی گرفته چیز را شتاب دور ایراد و مثال
 اشارت است بسوی آنکه و قلیکه معارض نباشد شبهه اشتقاقی را اغلب النورین ترجیح داده شود
 شبهه اشتقاقی اعم از آنکه معارض قیس النورین باشد چنانکه و موجب یا نباشد چنانکه
 در معالجیه موجب مفصل است و معالج مفعول و فی تقدیم اغلبها علیها نظر و در مقدم کردن اغلب النورین
 بر شبهه اشتقاق و قلیکه معارض شود شبهه اشتقاقی را غالب النورین در دیگر بحث است و در
 تقدیم شبهه اشتقاقی است از برای جواز آنکه باشد و در لفظ لبوسه اغلب النورین و لبوسه
 ترکیب مستعمل باشد و او بسوی غیر اغلب النورین شبهه اشتقاقی و لبوسه ترکیب مستعمل در لبوسه
 ترکیب مستعمل بهتر است تقدیم بقاف و دال ممله پیش کردن تفعیل است و صحیح و آنکه قیل رمان
 فعال لغایتیانی نحوه و از برای آنکه ترجیح میدهند اغلب النورین بر شبهه اشتقاق گفته شده است
 که میزان رمان که بضم را و ممله و تشدید میم امارت فعل است ازین و اگر چه وزن غیر مستعمل است و فعل
 از جهت غلبه حرف تضعیف از جهت غلبه وزن فعال در مانند رمان از افعال نباتات نهند
 تفاح بضم تا و فوقانی و تشدید فا و حاء ممله یعنی سیب و همچو کرات بضم کاف و تشدید را و ممله
 تا و خله گیاهی است که آنرا در چوبه گویند و در قلیه کنند و کند نامیت فرسوده دان کج
 جهان را بنا خوشی و آلوده دان دیان شب او بکنند و بر دل اصح وزن او فعالان است
 از برای کثرت مشتقات از ریم نه از زمین و ازینجا است ریمت است و از او صلحه صلح بصلاح
 آوردن و صلاح بانفتح نیکی ضد فساد و بانفتح و نزدیکی خلیل و پیوسته رمان فعالان است پس
 گویند که همین مختارست نزدیکی صفت و کند گفت قیل رمان فعال و نه گفت کان رمان فعال
 فان ثبتت فیها ج با اغلب النورین پس اگر ثابت شود شبهه اشتقاقی در هر دو تقدیم ترجیح

داده شود بقیاس بر بودن هر دو یعنی از هر دو وزن هر کدام که اقیس باشد ترجیح دارد و قیاس
 بقاوت و یا بر تختانی و سین همایسم تفصیل مانند اغلب و اکثر و من ثم اختلاف فی مورق و از اینجا که
 مذکور شد اختلاف کرده شده است و مورق بفتح میم و سکون و او و فح او مملو و قات و آن نام
 مردیت پس اگر برگردانی میم او را زائد پس وزنش مفعول است از مورق بفتح که برگ از درخت
 چیدن است و اگر برگردانی و او را زائد پس وزن او فاعل است از مورق بفتح که شورا با در درگاه
 کردن است و هر دو اشتقاق ممکن اند پس رجحان پیش یعنی اغلب و وزن راست و آن مفعول
 که اکثر است در لغت عرب از فاعل و رجحان پیش جمع اقیس و وزن است و قیاس در اینجا فاعل
 مزید که قیاس لفظیکه مثل است و در اول او میم زائد می باشد آنست که عین الفعلش مکسور باشد
 مانند موعده و موبل از وعده که بفتح هاء و اگر وزن است و از و حل فمجتین که ترسیدن است
 پس اگر میم مورق زائد بود قیاس آنست که در او مکسور بود و از برای خروج وزن این قیاس
 مختلف فیه است و آن حومان و اخلاط که کرده شده است در حومان بفتح حاء مملو و سکون
 و او که واحد او حومانه است و جمعش حوامین و آن جایای درشت است زیرا که وزن فعلان است
 از حوم بفتح که گرداگرد است بمعنی معظم و بزرگ نه نه حال از حمن و از اینجا است جمه فمجتین نام
 زنی و حمانه کنیه از حیث غلبه فعلان بآنکه معارض نیست و اوراق قیاس و وزن فان مذکر که
 پس اگر نادر باشد هر دو وزن باشبه اشتقاق از هر دو طرف احتمال دارد لفظ هر دو را در تهینه
 ماضی معلوم مذکر غائب کار جوان همچو ار جوان بضم همزه و سکون را و مملو و ضم هم و آن زکی است
 سخت سرخ یا ستر ب ارغوان است و آن نام گلی است که رنگش سرخ باشد سیب گلی بر برگ گل
 زخون شقایق نوشته اند به کالکس که بجهت شد می چون ارغوان گرفت به زیرا که احتمال دارد که
 ار جوان افعلان باشد مانند افعوان از رجا بر جرجاء و جالفتح را و مملو یا رج اذا فاح یعنی
 بوی خوش او بر آگنده شد مثل غنفلان و سراج است ارج و ارج و دیدن بوی خوش از باب
 علم و هیچ فان قدرت شبیه الاستشاق و یا فیا لا اغلب پس اگر کرده شود شبیه اشتقاق
 در هر دو تقدیر یعنی هر کدام را اصلی وزن فاعل می توانیم کرد پس با اغلب و وزن ترجیح داده شود
 کلمه افعی همچو همزه افی و همزه او لکلان بفتح همزه و سکون و او و تا و فوقانی که اسم صغیر است
 یا معنی نصیر الف در اول و او و دشانی زیرا که فعل بیشتر است از فعلی اگر چه موجود نیست
 فعلی و افع و افعلان مثل اردنان اکثر است از فاعلان مثل حومات بجاء مملو و فاعل مثلش

باتا، فوقانی و آن نام شهریت بیت آماج این هفت خدای شهر چشمه است بحال بخوان توانی
 که چه شکل حالت و بهمی آمده بهیچونیم است که بکسر همزه و تشدید و فتح میم و عین همزه و آن نحو است
 که بسبب ضعف رای بابکرش باشد نه همزه و فعله است مانند و غنه بال معمله و نون یعنی نصیر
 نه فعله مثل الفچه از لغت اگر چه اسم و مع و مع و نیست و این سخن در الوقت است که هر دو وزن
 غالب باشد و شبه اشتقاق در هر دو و مقصور بود فان نه را حمله پس اگر نادر باشد هر دو
 وزن احتمال دارد و لفظ هر دو را کاسه و نه بهیچو است و نه بهیچو است و سکون سین و ضم ط و مکتب
 و آن ستون است و اساطین جمع آن ثبت است و انوار اگر ثابت باشد انوار یعنی همزه
 و عین و کلام احتمال دارد که یک وزن و انوار باشد و دیگر فعل و نه از جهت نه در هر دو
 عدم ترکیب از سطر و هسطنه ثبت است و نه و احدی و احدی معلوم و الا فعل و نه و اگر
 ثابت نشود انوار پس وزن او فعل و نه است و بس لا انوار نه وزن او انوار یعنی همزه
 بر اسم آمدن جمع است و اساطین پس معلوم شد که وزنش انوار نیست بوا حمله آنکه از وزنش
 انوار نیست و لام فعل او را در جمع حذف نمیکند و در وزن لفظ حذف کرده اند زیرا که یاد
 اساطین قطع از است و بدل و او نیست زیرا که واقع نمیشود بعد الف جمع سه حرف تغییر
 تا و تانیث مگر آنکه اوسط حرف ندر است باشد مثل مصباح و اگر اسطر انوار باشد جمع او
 می باید که اسطر بود و کسر همزه و اول و فتح آن در تانی میچو جمع آنچو انوار یعنی همزه و حاء معمله که
 نام کلی است و او را بابونه گویند اقاح و اقاحی الاماله ان تنخی بالفتحه نحو الکسره اما بالکسر
 مصدر افعال است و آن میل دادن است میگوئی املت انشی اما نه وقتیکه بری چیز را
 بسو غیر جیتی که در دست و در اصطلاح است که میل دهی فتح را طرف کسره باین طرز که بافتحه
 آواز کسره باشد پس تانی فتح کسره و لفظ و این تعریف بهتر است از تعریف قوم که آن تنخی بالالف
 نحو الیاء یعنی از آن است که میل دهی الف را طرف یا در این تعریف که آن تنخی بالفتحه و الا الف
 نحو الکسره و الیاء اما نه است که میل دهی فتح و الف را طرف کسره و یا در آنکه فتح کسره گاهی تنها
 اما نه کرده میشود مثل الصفر من الکبر و نگویند و بدانکه جمیع عرب اما نه میکنند بواسطه آنکه آن
 قائل اما نه نیستند و احسن ناس بر اما نه بنی تميم اند انجا و بنون و حاء معمله یکطرف بر وزن مصدر
 باب افعال و ناقص و او می خوب فتح نون و سکون حاء معمله سو سه و راه سه سه است
 عشق که کس را کناره نیست و آنجا خبر آنکه جان بسیارند چاره نیست و و سبها قصد

المناسبة لکثرة اویای و سبب اماله قصد مناسبت است مرکب را یا یا را مناسبت با یکدیگر فاندن
و شبیه یکدیگر بودن اول کون الالف منقلبته عن کسورة یا از جهت بودن الف بدل از حروف
مکسوره اویای بابدل اربا و صائره یا و مفتوحه یا کردند سبب الف بدل از یا و مفتوحه صائره
بصا و و را همتین و کسره همزه اسم فاعل مؤنث صیغرة بالفتح اول مفتوحه اصل یا از جهت رعایت
فواصل بنوع فاک و کسره صا و همزه که رؤس الای است و مذکور شد اول اماله قبلها علی وجه یا از برای
اماله که پیش آن حرف است بر یک وجه نیست متفق علیها پس هکلی اسباب اماله که هفت باشد
فالکسرة قبل الالف پس کسره که اول اسباب جواز اماله است پیش الف است فی نحو عمار و شمال
در مانند عمار و کسره عین و وال هملتین که بنا بای بلند و سوتماست جمع عماده است درین لفظ
سیان کسره و الف فاصل حرف واحد است و شمال یکبشرین معجمه و سکون میم که ناته است
ست درین لفظ میان کسره و الف فاصل دو حرف اند اولی ساکن و دوم متحرک و نحو دهان
سوغه خفا و الهام مع شذوذه جواب سوال مقدر است و تقریرین آنست که شما گفتید اماله
در کسره که قبل الف میباشد وقتی جائز است که فاصل در کسره و الف یک حرف یا دو حرف بوده که
یکی ساکن باشد و دیگری متحرک و در دهان با آنکه سه حرف در میان کسره و الف واقع شده اماله
کردند تقریر جواب آنست که مانند در دهان را که یکبشران سکون را و هملتین و فتح یا متثنیه دریم
و همچنین پیریدان نیز عمار یعنی میخا بد که یکبشر اورا با آنکه دو حرف متحرک در میان کسره
و الف واقع شده اماله کردند نزع بفتح نون و سکون را و معجمه و عین مملکه کشیدن از باب
ضرب است و برید از اراده که خواستن است و او و نیزع مضارع غایب اندر و اوشته اند
اورا پیشان شدن باشد بودن او و در و او و در کلام یعنی در دهان و پیریدان نیز عمار
با بوسط سه حرف در اول و دو حرف متحرک در دوم اماله از بهر آن جائز است که مادر آنها اعتبار
ندارد بنا بر آنکه حرفی است که مخفی میباشد پس اینها از قبیل عماد و شمال باشند تسویف
سبب ممله و عین معجمه ز و اد اشتق و روان کردن عطار را و ضمیر مفعول متصل سوغه است
سبوی نحو و بعد با کسره پس الف است فی نحو عالم در نا منا عالم بعین ممله و کلام که داننده
است درین لفظ میان کسره و الف فاصل نیست و کسره اصلی است و نحو من کلام قلیل و مانند
من کلام با اماله کم است لغرضها از جهت عارض بودن کسره میم کلام زیرا که حرف جر کن
است بهم رسیده و حرف آخر محل تغییر میباشد بخلاف من دار للرا و نحو من دار که کسره را

اگر چه بعد الف عافی است و از من جاریه ناشی شده اما مال او از برای را جاز است زیرا که را
حرف کدر است پس گویا اینجا دو کسره است و اختیار کردند کسره قبل الف با فاصله و اختصار
مگر کسره بعد الف با فاصله از بهر آنکه فو و آدن بعد از این آسان تر است از عکس آن پس مقدار اولی که در
علی الفصح نیست کسره مقدم صلی می شود موقوفه صلی بر الفصح که در جواد و جوادیم و ال ممله مشدیده هم فاعل است
از جودید بالفتح و تشدید دوم بریدن و کوشش کردن و جلدش جواد و جوادیم و تشدید و ال ممله جمع جاده
تتشدید و ال که راه بزرگ و شارع عام است اما شش جواد و چون درین دو کلمه ادغام و ال
اول در و ال دوم التزام کرده اند کسره از بهر لزوم و سکون کالعدم شد و نزدیک بعضی
که مقدار صلی کاللفوظ است پس مانند جواد و جواد اما می کنند مقدار بقا و و ال و را
معمولین هم مفعول تقدیر است و آن اندازه کردن است و ذرعت ابل عرب بمعنی پوشیدن
و بنیان آوردن است ملفوظ بقا و فاعل محجبه خوانده شده بخلاف سکون الوقت بخلاف سکون
وقت که اولی مال نیست همچو وقت بدوای و ماش زیرا که کسره اینجا معتبر است بر مذہب
اکثر از جهت عروض سکون و لا تؤثر الکسره فی التثقله عن وای و اثر ندارد کسره و الفی
که بدل است از وای و عم از آنکه باشد کسره قبل الف یا بعد الف توثر بنا و مثلثه و او مملع
معلوم است غائبه از باب تفصیل مهموز الف نخمین باید و مال مانند من مابه و مال از بهر آنکه
الف در هر دو بدل و او است بدلیل جمع ایشان بر باب و هو ال پس کسره با و لام با
و مال تا نیز ندارد و نزدیک اکثر گفته است سیمویه اخذت من مال یا مال و گفته اند که این حرف
ست از برای عروض کسره باب و مال خواسته تا شربنا و مثلثه و او مملع نشان گذاشتن
شعر نخب از دلمان دوست نشانم نمیدهد و دوست خبر را ز نام نمیدهد و الکباذ
و کبا کسره کاف و با و موحده و الف مقصوره شاد است و آن کناسه است بضم کاف و نون و
سین ممله اینجا جازوب کردن جمع شود و و فاری جمله بگویند یعنی اما که گویا با آنکه الف او بدل و او
ست از بهر قول ایشان کبوت البیت یعنی رو فتم خانه را شاد است شعری زمرگان
رو فتم خاک درش اما پیشانم و مبادا در شش افتاده باشد خارش گانم و کالعی و لکما
همچو عشی و مکا که این هر دو نیز شاد اند از جهت آنکه با قبل الف درینها مکسوف نیست و از بهر آنکه
الف ایشان بدل و او است بدلیل قول ایشان عشو و بفتح عین ممله و شین معجمه و الف
مقصوره شب کوری و روز کوری و باب و مال و بحاج و الناس بغیر سب و باب و مال

مانند و اما ضعیف معلوم مثل و عاید و حبل بنضم حاء مقله و سکون باء موحده و اما بنضم عین مبالغه
 مقصوده جمع مؤنث اعلی بالفتح که برتر است زیرا که میگوید در مجزول یعنی در ثنیه نمایان و در مفرد
 علمیا باضم نجاف جال و حال که اول بحیم ماضی ماضی است از جولان بفتح جیم دوم بجا ماضی از جول
 بالفتح و مجزول هر دو حبل و حیل است و الف درین هر دو یا مفتوح نمیکرد بلکه یا ساکن نمیکرد
 و انواصل نحو الضحی و سبب ششم جواز الما فواصل است مانند و الضحی و اللیل از اجبی بوجه آنکه
 اگر باقی فواصل نمی بودند در و الضحی اما هیچ وجه جائز نمیشد زیرا که کسره ندارد و نه الف قلب
 از و او کسور و نه از ماده که دیده یا مفتوح و او و الضحی برای ششم است ضعیف ضمیر ماضی و جاز مقله
 چاشتگاه جی بین مملو و جمیع ساکن یعنی سوگند وقت چاشت و سوگند شب و قتیکه آرام گیرد
 و قرار پذیرد و الا ماله نخور است اما و سبب هفتم جواز الما قبل اوست مانند ماله دال را بابت
 و در حال وقف از بهر الما هم اما که برای اما که قبل سبب ضعیف است لهذا بعضی آنرا اعتبار نکرده اند
 اما بعد الما الضعف است و قد تهل الف التذین و گاهی اما که کرده میشود و الف تنوین یعنی الت که بدل
 تنوین میباشد در وقت اگر چه قبل و اما نه باشد تا مال مضارع مؤنث مجزول از اما مبالغه شل
 نحویت زید مانند این مثال گفته است سیویه که میگویند رایت زید اینجا که میگویند رایت
 شبان اما اما که در رایت زید اضعف است زیرا که الف او لازم نیست مثل لزوم الف سیال
 و شبان و الاستعلاء فی غیر باب خان و طاب و ضعیف مانع هر گاه فاعل شده مصنف از بیان
 اسباب اما که شروع کرد در بیان موانع اما که و آن هفت حرف است یعنی و حرف استعلاء و غیر باب
 خان و طاب و ضعیف مانع است از اما که الف و مراد از باب خان لفظی است که الف او مقابو باشد
 از یا و عرض از باب ضعیف لفظیست که الف او مقلوب باشد از یا مفتوح چون بنا کنی مجزول استعلاء
 بحر جبرشل ضعیف است الف یا میگرد و پس مانع اما نمیشود از جهت فوت سبب در و حرف
 استعلاء بنا بر آنکه مانع اند از اما که وقت تلفظ ایشان زبان مرتفع میگردد و بسو کام پس اگر
 الف را اما که کنند بعد این حروف ما قبل این حروف البته فرود آیند بان بعد یا لا فتن یا یا لا و
 بعد فرود آمدن و هر دو گران و دشوار است و ثانی گران تر و دشوار تر و لهذا گفته اند که اما که الف
 ممنوع است و قتیکه حروف مستقیبه به حروف مستعلیه صاد و ضاد و طاء و ظا و عین و قاف است
 و یکی از قایمان مفهوم ساخته بیت حرف استعلاءست هفت ای نوعین بد قاف صاد و ضاد
 و طاء و ظا و عین و استعلاء لغت بلند شدن است و اما حرف را اگر چه در استعلاء نیست

در را استقلال نیست ولیکن کمرست تشبیه کردند را با حروف مستعلیه بر نگاراری که در دست مستعلیه
 همچو باز داشتن حروف مستعلیه از امله در غیر باب خاب و طالب و یغنی پس امله کرده نمی شود
 مانند کرام و ارحم و مانند پند احاک و امله کرده میشود و آن دستری باتفاق اماران از بدو تا که الف و بدل
 از اینست میگویند ران رخیه علی قلبه برین میای غلبه بین بفتح را و ممله سکون یا تحتانی غالبه بین
 گناه کبر کسی و درشت نفس شدن و مکر کردن و ماتری از برای آنکه میگویند تتران در تشبیه و توار
 اول بدل و اوست و هلمش و ری از و بر بالک و آن فرد و تنهاست قوله تاسی و سلنا سلنا
 تتری و احداً بعد و احد یعنی فرستادیم پیغمبران خود را بی در پی تری بفتح تا و فوقانی اول و سکون م
 و الف یک یک یعنی یک یک تری با فتح نزدیک مدن از باب حسب مستعلیه رسم فاعل و مؤنث استفعال و غلب
 المکسوره بعد از استقلال غیر المکسوره و غالب میباشد رانی مکسوره که بعد الف است حروف
 مستعلیه را و را غیر مکسوره قبل الف و اگر باشد را و مکسوره قبل الف پس او را اثری نیست
 و لهذا امله کرده شده است قول الله تعالی و من رباط الخیل تا لازم نیاید عدول از بیستی بسکونند
 رباط کبیر را و ممله و با و موصوده پنج شتر است پیشتر که برای بهی بسته باشند خیل بفتح خا و محمله سکون یا تحتانی
 اسپان تغلب یعنی محجور با و موصوده مضاعف مؤنث معلوم از باب ضرب و صحیح غلب لغتین جبرین
 از مصاد مفتوح اینست مانند طلب فیما لطار و غارم پس امله کرده میشود و طار و غارم از برای
 چیز که گفته ام که را و مکسوره که بعد الف است غالب میباشد حروف مستعلیه اطار و لطار و او و ال و طار
 را ننده از ط و بفتح غارم یعنی محجور را و ممله تا و آن گیرنده از غرم بالضم و من قرأ رک زیر که را و مکسوره
 غالب میباشد غیر مکسوره هر گاه که باشد را و مکسوره بعد الف و مستعلی و اگر متاخر باشد مستعلی و الف
 مانند فاروق امله جائز نیست از جهت قوت مستعلی فاروق بفا و را و ممله جدا کننده شعاع
 یگانگشتن و یکدل شدن ز چشم آموزد چه هر دو چشم جدا و دو جانی نگردد با فاذ اتباع است
 فکا عدم فی المنع و الغلب پس وقتیکه دور شود از این هر گاه میان را و الف فاصل واقع شود
 پس وجود را و همچو عدم است در منع امله اگر غیر مکسوره باشد و در اینجا عدم است در غلبه بر مستعلی
 اگر مکسوره باشد عندا اکثر نزدیک اکثر و بیشتر تباعدت باضی معدوم مؤنث غایبه از باقی فاعل
 تباعد با و موصوده و عین و ال مملتین از بعد گرد و در شدن فیما ل که کافر پس امله کرده میشود
 پند کافر کبیر از جهت عدم اعتبار منع را و غیر مکسوره بر بعد دوری کافر پوشیده و ناگزیده شل
 ست کافر انتم کافر یعنی پوشنده نعمت همچو ناکار رنده است یا ل مضاعف نائب محمول از باب

افعال است علی یارب بعد لفظ فتحه او باقبل بفتح بدل کردند واجوب یا کی است و بفتح حررت بقادر
 وفتح زاده میشود رفاق و حررت بقادر مثل حررت بقادم یعنی اما که کرده نمیشود زیرا که وقت اما که فتحه
 او بدل میشود باکسره از بهر آنکه از برای بعد میرست علی غالب نمیشود و آن نان است قادر بقاف
 و کسره و الی ممله توانا و قادم بقاف و کسره و الی ممله از سفر آسند و بعضی هم عکس و بعضی مردم باز گونه
 می سازند امر را پس فتح می رسد پس کاف بنا که فراسیغی اما که میکنند حررت بقادر را از بهر اعتبار
 از آنکه کسره در غلبه میرست علی اگر چه درست عکس بافتح باز گونه از باب ضرب و قیل هو الا اکثر
 گفته شده است که این مذرب اخیر اکثر و اغلب است و در بعضی از نسخ و بجزین
 فی کلمات علی رس که بعد یلیها و بجزین علی الا اکثر واقع شده بدانکه چون عطف است
 بر قول اولیها از بهر آنکه جاز و بجز و چون در تقدیر فعل میباشد معطوف میگردد و بسیار بر جمله فعلیه
 ای الاستعلاء مانع قبلها یلیها و فیصل بها بجزین انج پس قول صنف یلیها حال است و اما بعد
 معطوف است بر و قد یقال ما قبل بار التانیث فی الوقت و گاهی اما که کرده میشود حررت بالک
 بار تانیث که منقلب میباشد از و حال وقت از جهت مشابهت با بالفت درین هنگام از و
 لفظ در خفا و از و س حکم در آنکه هر دو برای تانیث اند پس اما که کرده نمیشود تا تانیث
 در افعال از برای نقد مشابهت لفظی و اما که کرده نمیشود با و سکت و ضمیر از بهر نقد مشابهت حکمی
 و حسن فی نحو حمته و نیک میباشد این اما که در مانند حمته یعنی لفظیکه در و فتحه بر اقبل با و فت
 نیست و نه میرست علی و بفتح و درشت می باشد این اما که در مانند فی الراد درانی بخولک و در مانند
 که در و بالضم زیرا که اما که فتح را همچو اما که در فتحه است از بهر تکرار را پس علی در اما که اول بسیار میشود و
 حسن بجای است بین هاتین بفتح بقاف و با و موحده و حا و مملای ضلع معلوم مونث غایبه از باب
 شرف اول از حسن بالضم و ثانی از قبح بالضم شعیر زنجیر با جی حسن تو شد خط غمیرین
 و نیز آنکه موی نگهبان آتش است و و نیز سوطی الاستعلاء و متوسطی باشد و حسن و قبح اما که
 و ز حرف استعلاء نحو حقیقه باشد حقه یعنی لفظی که در و حرف استعلاء و با متصل اند زیرا که
 را و مفتوح مانع باشد اما که است بخلاف مع علی حقه بالضم و اما که است بی قاف ظرفی از و جوب
 و غیر آن که در و مر و ازید و معاجین و مانند آن کنند و با و شجاعتی و با کسره تریجیه سه سال که در سال
 چهارم آمده باشد و با فتح چیزیه ثابت و درست و حقیقت چیزیه و الحروف لا تال و در دنیا
 اما که کرده نمیشود و از جهت قلت تصرف ایشان در حروف و اما که از باب تصرف است و از برای نام

الفحای ایشان اصل ندارند تا آنکه آمده بشود برای مشابهت فان سخی بها فکما لا سحر ایس
 انرا کم کرده شود بحروف پس همچو اسمها اند حاصل سخن آنست که هرگاه بعضی شخص را میسسه سازند
 بر آید از حرقت و دخل شود در حرقت پس بپیشین اگر بیخودت ملخصه آمده در بوده باشد اما
 کرده شود و اگر متعنی آمده نباشد اما که کرده نشود پس در مثل الا و اما کبیر اولی و ثانی و سوم اما و اما
 است و در علی و لی جاز نیست زیرا که حکم کرده میشود در الف چهارم و در ام با آنکه بدل را است
 و لهذا این سه گاه متعنی او بنا میکنند مانند ادیان بر قیاس جلیان و اگر الف چهارم نباشد
 و نام کرده شده و مثل ما و را و علی و لی اما که کرده نشود و از هر آنکه تمهیه میکند آن اسما را از بنا پای
 و از از برای آنکه بنامای و در پیشتر است نسبت بنیاد ازین جهت میگویند و تمهیه علی عنوان
 و امیل علی یا و لا و لی اما که تمهیهها اجماعه جواب است و تقریر سوال آنست که شما گفتید که حروف
 اما که کرده نمیشوند و لی و یا و لا را اما که کرده اند پس جواب داد مصنف با آنکه و اما که کرده است
 بلی که حرف ایجاب است و یا که حرف نداشت و لا که حرف نفی است و اما که کبیر هفتم و ثانی و سیم از جهت
 متضمن بودن هر یک معنی پنجم را پس بلی مشابه فعل است زیرا که مستقل میباشد در جواب و لی نیاز
 میسازد از جای که کور است از سوال که صحیح بجایم است هر یک تا او بلی یعنی آیا نیستیم پروردگار شما گفتند
 از روح بلی ای است بنا یعنی آری تو پروردگار ما هستی و یا قائم مقام او عوشت همچنین لا و را لا
 و اما در اصل ان یا بود و او صلیه است و نون از جهت قرب فخرج با سیم بدل کردند و سیم را در سیم
 او غام یعنی اما در فارسی باری است میگوئی اخراج یعنی بیرون رو پس هرگاه ما در از خروج
 متعنی شد اما لا ففکام ای ان کنت لا تفعل الخروج فتعکم اگر نیکویی فعل خروج را پس سخن بگو پس
 معلوم شد که لا در اما لا معنی است غناء و جاف علیه را پس یعنی مجهول از باب افعال و ما مش اهل کسر
 یا با قبل دارند و غیر ممکن که الحروف و اسم خیر شکن باشند با همیستفهامیه و از اینجا حروف است و تنها
 اما زیرا که اصل الفات است شکلی معلوم نمیشود و از ادائی و سخی کبلی و ذوالال مجید وانی بفتح هفتم و ثانی
 نون و الف و سخی با ففتح تا فو قانی و الف و سخی بلی است و در آنکه آن هر یک مستقل است بمفهومیه و لهذا
 اما در ایشان جاز نیست اگر چه اسما را شکسته نیستند میگوئی من فعل کذا یعنی کذا ام کی کرده است
 چنین پس در جوابش گفته میشود و از این پس آن در پیشین کرد و میگوئی من اتی یعنی از کجاست
 و در جواب کسی گفته است که الف و میار یعنی ترانه در دست دینار و اصل و تار بود و نون میشود
 بدل کردن نون اول را یا یا نا ملقبش بود بمصدا که در آن نواک با آنکه کسر آید چنانکه درین آیه

که یو یا تنه که با این روغ استند کافران آتیه ای را دروغ دانستند و میگویند سنی یعنی کسی که
 وجه وقت و بیابان کسی که گفته است سافر یعنی زید را گذری نشود و شعر آه تا که ز سفر باز نیاید
 باز آید استیاق تغییر استیاق کالی کنار آید و اسیر غسی لمجی عیبت و اما کرده شده است غسی
 از برای آهون غسیست غسی را بنابران ذکر کرد اگر چه فعل صحیح بود از ذوات یاکه تو هم نمکنه که از برای
 عدم تصرف یعنی از برای نماندن در منع و امر و نهی از وی میباشد که حرف در امتناع اما در قبال لغت
 نگاهی اما کرده میشود فتح منفرد در آن یکده نه است زالف یا اما زانیث و نمیشاید مگر بار و کسور
 بعد فتح زیرا که در اما اگر کف است پس قوت ندارد در فتح مگر بار و کسور در قوت و کسور است فی نحو
 من الضرف فتحین نه از مخرج و را و مملکه گزند و من الکره کسره کات فتح بار و موعده پیرایه من الکره کات
 ممله و ذال عجمه و را و ممله اسم مشغول است از محاذره که از یکدیگر پیرایه کردن است تخفیف الهیره
 تحجبه اما ابدال و الحذف و بدلها بین بین سبک کردن همزه جمع میکند و را سه قسمی ابدال آن بل
 کردن است با حرفی دوم حذف و آن انداختن درست سوم گردانیدن او بی بین ای بینها
 و بین حرف حرکتها یعنی گردانیدن همزه میان همزه و حرفیکه موافق حرکت است بین بین دوم
 سه یکی مشهور و آن مذکور شد چنانکه کوئی سیل میان همزه و یا دراضی مجهول و قیل و حرف حرکت
 ماقبلها گفته شده است گردانیدن همزه است میان او و میان حرکت ماقبل او و این قسم
 دوم است که غیر مشهور است چنانکه کوئی سول میان همزه و او و سیل ناضی باید نیست که همزه حرف
 شدید و سنگین بری آمد از راه ای باق و از برای همین نقل درست در و تخفیف از برای
 نوعی مستحسان و آن تحت تشریح اهل حجاز است باید که سیل و همزه بین بین است از بهر آنکه
 همزه است انباء و او بوجهی و بعد از آن ابدال او با همزه است با عرض و سیل از آن حذف زیرا که
 حذف او با همزه است بعیر عرض و شرطه آن لا کیون مقید و کما و شرط تخفیف همزه است که سیل
 همزه آهانه کرده شده با و در کلام مثل اول و ام و بعد از آن بنابران گفت که همزه از آن که
 متصل بکلمه یا شود مخفوف میگردد و آنست که از صد هم چنانکه میاید و همزه مقیده بها را اگر تخفیف آنها
 تخفیف بین بین خواهد بود که آن پس شده و لیکن قریب بآن است پس منع میشود ابتدا و هرگاه
 منع شد مثل باقی که امتناع مثل بران کند با آنکه همزه مقیده بها نقل نیست و وار نمی شود
 بحثی که پیش از خود دیا بران از راسته تخفیفش شد و است از برای آنکه مخفوف
 همزه دوم است و بعد حذف همزه دوم مستحسان شده است از همزه اول و وار نمی شود نیز بحث نقل

کہ در اصل قول بود از زیر آنگاه منع میکنیم که هاشم قول باشد بواسطه آنکه با خودست از تقول بخلاف
 حرف مضارع و سکون و او پس شد قول و او بجز التقاء ساکنین افتاد پس قل شد و همزه
 در و موجود نیست پس او را مخفف چه قسم کنیم و اگر سلامت داریم که اصل قل قول بوده باشد
 اما چون ضمیه و انقل کرده بماقبل دادند و او را بالتقاء ساکنین حذف کردند و استغنا شد از همزه پس
 همزه را حذف کردند نه از جهت تخفیف بلکه از جهت خفایت کردن در پی ساکنه او حرکت و همزه که از تخفیفش
 کرده ایم ساکن است یا متحرک فالساکنه تبدیل بحرف حرکت ماقبلها پس همزه ساکن بدل کرده
 با حرفیکه مشابه حرکت ماقبل بود اعم از آنکه این همزه در یک کلمه باشد یا در دو کلمه خلاصه و مقصود آنست
 که همزه منفرده ساکنه را اگر ماقبلش مفتوح باشد بدل کنند بالف و اگر مکسور باشد بیا و اگر مضبوط باشد
 بواو اگر این همچو اسهلش روس بود بسکون همزه بالف بدل کردند و آن هر سه در اسهلش
 در اصل بئر بود بسکون همزه بیا بدل کردند و آن یکسر با و موحده و سکون دوم در اسهلش چاه است
 شعر در رنج دل غرق میشد دست بر زلفش فلندید او رسن پنداشت اما بر سر چه بار بود
 و سوت ماضی متکلم واحد است از باب فسر صلش سوت بسکون همزه و همزه را با و بدل کردند
 سوت شد و اصل سوت سوت و او را التحرکها و الافتتاح ماقبلها بالف بدل کردند و الف را بر اسهل
 التقاء ساکنین انداختند سکت شد و فتح سین را الضمه بدل کردند تا دلالت کند بر او
 مخدوف و سوت شد و سوت سین ممله و سکون و او و همزه اندوگین کردن و دیگران و بالضم
 بدی و آتش و هر آفتی که باشد والی الهدا ایت یکسر همزه و سکون یا و کسره تا اسهلست از
 اتیان بالکسره وانی بافتح که هر دو از باب غرب اند و معنی آمدن صلش ایتی همزه دوم بسکون یا
 و آنکسار ماقبلها باشد و بلاخیر بوقت افتاد ایت شد و این محل است شهادت نیست و پس از ان
 متصل شد کلمه و الهدی و همزه وصل از اول او افتاد پس عود کرد و باز آمد همزه دوم از جهت
 زوال موجب قلب که جتماع همزین بود پس دو ساکن ملاقات کردند یکی الف بدی دوم همزه
 عاید پس الف بدی حذف کردند زیرا که در آخرست و تغیر در آخر اولی و انسب است پس شد
 الی الهدا ایتا همزه ساکنه بعد وال پس اگر قلب کنی همزه بالف بگردانی الهدا ایتا و این موضع است
 نیست و قرآه امام عاصم همزه ساکنه است یعنی دعوت میکند اورا بسبب راه رفت و میگوید بیا مارا
 و زانبون ضمیر متکلم است و در اینجا مفعول واقع شده و الذین امنوا و من آمنوا و من آمنوا و من آمنوا
 و از آیتان همزه دوم او را با و بدل کردند زیرا که ساکن است و ماقبل مضبوط و چون متصل شد

بالذی همزه وصل درج افتاد و همزه دوم منقلب بود و باز آمد پس دو ساکن بهم آمدند همزه پس
و بالذی پس حذف کردند یا را و گشت الذیمین همزه ساکنه بعد ذال منقلب پس بدل کردند همزه را بیا
پس شد الذیمین و همزه ساکنه قرات امام عاصم است ایمان این دشتن کسی آئی و آنکه این شد
است و یقولون لی اذن امر حاضر است از اذن یا اذن که از باب علم است همزه دوم و اول قلب
یکمینه بیا و بعد از آن وقت اتصال بقول ساقط شد همزه وصل درج و برگشت همزه منقلب
بیا پس شد یقول و ذن همزه ساکنه بعد لام پس بدل کردند همزه بود و و یقولون و همزه قرات
امام عاصم است اذن یکمینه همزه و سکون ذال منقلب دستوری دادن و گوش دشتن مینی و میگوید که
و ده و عازت فرمای شعر زمانه من گوش گویند به خضتی چشم بره نیست ملقه و ام و گو
درین صورتها بدل بیا بران تعیین است که وقت اراده تخفیف همزه بین بین مشهور سبب بدل
همزه ممکن نیست و نه بین بین غیر مشهور از هر آنکه هرگاه مشهور جایز نباشد غیر مشهور جایز باشد
و حذف نیز ممکن نیست از هر آنکه باقی نمیشد چیزی یکمینه همزه دلالت کند و المستحکمه ان کان تهلها
ساکنه و هو و او یا و از اندکان لغیر الاحاق قلبت الیها و او غم فیها و همزه متحرک اگر باشد حرف
پیش یا و ساکن و حال آنکه آن ساکن و او و یا و از آمدست از برای غیر الاحاق قلب کرده شود همزه
سومی آن ساکن و او غم کرده شود این حرف در آن همزه منقلب کخطیته همچو خطیته لفتح خا رجحه
یکمینه و اول و ثانی که بیجا گناه است اصلش خطیته سکون یا و همزه بعد او و وزن
فیله همزه را بیا بدل کردند یا را و با او غم و مقروءه لفتح سیم و سکون قاف و ضم را و مملکت و یه
و او شیخ خوانده شده و مثل آن اصلش مقروءه به سکون و او همزه بعد او و وزن مفتول همزه را و او
بدل کردند و او را و او غم کردند و انیس لغیر همزه اول و ضم و مع فاس لفتح اول و سکون دوم
و اصل انیس است همزه بعد یا و تحتانی همزه را بیا بدل کردند یا را و یا و غم فاس
شعر تبریزین بخون دلا گشته غرق و چو تاج خروسان جنگی بفرق و به آنکه این قلب او غم
بجز بقیه جز است و بعضی نخیان این را و نبی و بریه التزام کرده اند پس مصنف رد کرد و گفت
و قولهم التزام فی غی و بریه غیر صحیح و قول نبی که التزام است الخ غیر صحیح است یعنی لازم
گرفته شده است قلب همزه بیا و او غم یا و او و لفظ نبی و بریه که قول نخیان است صحیح نیست
بما سطر آنکه نافع که یکمینه از قرآن سبعه است نبی را و تمام قرآن همزه میخواند و نافع و ان و ان
که یکی از رویان قاریان است بریه را همزه میخواند پس در نبی و بریه عدم التزام قلب او غم

ثابت شد در صحاح است با الفتحین نون و بار موحده خبر و از بیست بی فعیل و معنی فاعل یعنی
 خبر و منده و تواند بود که بی از نبوت بالفتح یعنی رفت بالکسر باشد و برین تقدیر مهور نیست
 و فعیل است بمعنی متحول یعنی بلند کرده شده بر تقدیر اول هاشم بی است بفتح نون و کسر با و موحده
 و سکون یا و همزه پس همزه را بیابدل کردند یا دریا او غام کردند بی شد و بر یفتح با و موحده و کسر با و موحده و تحت
 اصاح بر یثیه بسکون یا و همزه بعد و همزه را بیابدل کردند و یا دریا او غام و بر یثیه خلق است و اگر
 که اگر بر یثیه یا خود از را یا بفتح باشد که بمعنی خاک است هاشم بی همزه بود میگوید براه اند برده و را
 ای حلقه و لکنه کثیر و لیکن التزام قلاب و ادغام بسیار است و انکان الفافین بین المشهوره اگر
 باشد ساکنی که پیش همزه است الف و اراده کرده تخفیف و را پس میگرددانی همزه را بین بین مشهور
 پس اگر همزه مفتوح باشد بگردانی و را میان همزه و الف مانند قرأت بالکسر و المده که خواندن
 است و اگر مضموم باشد بگردانی میان همزه و و او مثل سیال که از یکدیگر خوشتر است و اگر
 مضموم باشد بگردانی میان همزه و یا و همچو قائل و بین بین مشهور از بهر آنست که حذف همزه بقل
 حرکت با قبضش که الف است ممتنع است از بهر آنکه الف قابل حرکت نمیشد زیرا که او پیوسته
 ساکن است بی فشارش زبان و قلب ادغام نیابردان ممتنع است که الف نده غم بیاید مانند غم
 و بین بین مشهور معین شد بواسطه آنکه قبل همزه ساکن است پس بین بین غیر مشهور همان شد
 و انکان حرفا صحیحاً و معتلاً غیر ذلک لغت حرکتها الیه و حذفت و اگر باشد ساکن قبل همزه
 حرف صحیح یا معتل غیر آن که مذکور شد یعنی الف یا و و یا هر دو را اند باشد از برای غیر الحاق
 نقل کرده شود حرکت همزه بسو که ما قبل همزه حذف کرده شود و همزه نحو ساء مانند ساء بفتحین
 میم و سین مهمل هاشم ساء بالفتح و سکون دوم و فتح سوم حرکت همزه نقل کرده با قبل دادند
 و حذف کردند ساء شد ساء در خواستن و رسیدن و چیزیکه از آن پرسیده شود واجب
 بفتح خا و جمع و با اصلش خبا بالفتح و سکون دوم و همزه میان و گویا همزه در لفظ اولین
 است و در ثانی لام فعل و ثنی بفتح شین معجمه و یا و تحتانی هاشم ثنی بفتح اول سکون دوم
 و همزه و سو بفتح سین مهمل و او هاشم سو بفتح اول و سکون و او و همزه و آن راستی و زین
 هوار است میگوید ارض سو و ثوب سو یعنی طول و عرض جامه برابر است و درین دو لفظ
 یا و او اصلی است و سو بالضم بدی هاشم سو و جیل بفتحین جیم و یا و تحتانی هاشم جبال
 بفتح اول و سکون دوم و فتح و حو بفتحین جیم و او و هاشم جو بفتح اول و سکون دوم

وفتح بسوم یا و او و درین دو لفظ را انداز برای الحاق بحرف گفته است جوهری خیال فعل است
 و هم نقل از جوهری است از آنها س عرب در راه بصره و حکم جمیع این کلمات آنست که حرکت
 همزه بسو س ما قبل نقل کنند و همزه را حذف از هر آنکه حذف ربلغ و او که است در تخفیف
 و البویوب و ذومرهم و ابغ مره و قاضویک و حکمی که سابقا ذکر شد ساکن در کلمه بود که دران
 کلمه همزه نباشد و اگر نباشد ساکن در کلمه که همزه دران است بلکه در کلمه دیگر است پس در اینجا
 نیز همان حکم است پس نقل میکنند حرکت همزه بسوی ساکن و حذف میکنند اعم از آنکه ساکن
 حرف علت باشد یا حرف صحیح یعنی و مانند البویوب بفتح همزه و ضم با و موحده و فتح و او و ضم و تشبیه
 یا تحتانی و سکون و او و حلقش البویوب بفتح همزه و سکون و اوین و یوب نام غیر است که
 بر امر اض و الهم بسیار مکرر و چون اوجاع و اسقام از حد گذشت فرمود ربانی مسنی انصر و انت
 ارحم الراحمین یعنی ای پروردگار من بدویتی که من رسیدم مرا گردند و تو مهربان مهربانانایستی شکر
 بر نام من ارفال کشائی زکر اسم به معنی بخت اول قدسنا انصر و غیر منصرف است بواسطه تانیته
 بحجیه و البویوب کنیت شخصی است از صحابه که او را البویوب انصاری میگفتند و حضرت رسالت بنا
 در خانه او نشرفت از زانی داشته بودند و ذومرهم بضم ذال معجمه و فتح و او و سکون سیم و سر را هایش
 ذومرهم سکون و او و فتح همزه یعنی صاحب کار ایشان و ابغی ببا و موحده و غین جمع امر حاضر
 ابغی بدو یا تحتانی از باب افتعال کسر ه بر یا قبل بودند افتند و بحجت التقاساکنین
 کردند مره در اصل مره بود یا ضمه غائب است ابغی مره هایش یعنی امره یعنی نخواه ای زن و طلب
 کار او حرکت همزه امر بما قبل دادند و حذف کردند ابغی خواستن و قاضون هایش قاضیون عبد
 نقل ضمه یا بما قبل یا از برای التقاساکنین حذف کردند قاضون است چون اضافت کردن
 بسوی ایک نون افتاد و بعد فتح همزه ایک بود و اند و ساقط کردند قاضویک شد بضم ضاد
 معجمه و فتح و او یعنی قاضیان پدر تو شکر گرانی میکنند بسیار قاضی احمد لاغر و نمیدانم چرا بر عالم
 منشی دارد و بگوئی میفروشان میفروخت محبت مردم دیگر از من پرستان هم خیال شوقی دارد
 باز در هیچکس بر داریش محبت ما پدر و شیشه می ریش تا حسی مرستی دارد و ریش تا حسی
 در اصطلاح باده نوشان لته باشد که بر دهن شیشه یا کدوی شراب بنهند تا چون شراب
 بر پیاله ریزند شراب ریشته شود و گوشت ان لته او ریشته باشد و شراب تر شده قطره قطره بکشد
 و قد جاء به شمس و سوره غما ایضا و تحقیق آمده است باب شمس و معنی نقلی که کن او با و او را

ادغام کرده شده نیز حاصل است که هنره او را بیاورد و در بدل میکنند و یا را دریا و او را در او و او را
از جهت تشبیه و او و یا در اصل بود و یا بیاورد و التزم ذالک فی باب سیری واری سیری و لازم
گرفته شده است آن یعنی نقل حرکت هنره بمقابل که ساکن است و حذف هنره در باب
سیری که مضارع باب منع است و هموز العین ناقص یائی و همچنین باب اری سیری که ماضی
و مضارع باب فعال است لکن کثرة از جهت کثرة استعمال با آنکه جائز نیست استعمال اصل
نکیز برای ضرورت شعر سیری مضارع رای است هاش رای بروزن منع یا الف شد ویری
اشاش سیری بود بروزن منع فتح هنره با قبل دادند و حذف کردند سیری شد و یا را با الف
بدل کردند سیری شد و یا یضم را و مملکه و سکون هنره و یا و تحتانی دیدن بحشمت و در این متعدي
است و مفعول میباشد میگونی راه ای بصره یعنی دید او را و راه عالما یعنی دانست
او را و انا و صاحب علم آری ماضی معلوم هاش ای بروزن اگر حرکت هنره با قبل دادند
و حذف کردند آری شد و یا را با الف بدل کردند بر سه مضارع اری هاش سیری بروزن یکرم
کسره هنره با قبل دادند و حذف کردند و ضمیر را با واسطه ثقلت ساقط کردند را که کسره
اول و فتح دوزم نمودن بحالات بنای و نای سینه بحالات بنای و الفتح یا و سکون نون و تد هنره
اصلش بنای رانای اصلش نای لغجات رسکون نون ماضی معلوم افعال و ماضی بضم
و سکون نون و کسره هنره هاش مینی بضم سر و یا مضارع معلوم فعال و صیغه ها هنره از جهت
عدم کثرة استعمال بر جواز باقی ست نای با الفتح و ویرش زن میگونی زانیه و نایث عنه
ای بعدت زانه دور کردن و کثرتی سل لهن ترش و بسیار است حذف هنره بعد نقل حرکتش
با قبل در سل بفتح سین مملکه که حاضر است از باب منع و هاش سال از برای بودن در هنره
درین کلمات یکی هنره اول و دیگر هنره اصل با کثرت استعمال و چون هنره دوم حذف کردند هنره اول نیز
حذف کردند بحجت استغناء از او و از وقت علی لتطرفه وقف بمقتضی اوقات بعد تخفیف
و سرگاه وقف کرده شود و بر هنره که در طرف و کناره واقع شده است وقف کرده شود و موافق
مقتضای وقف تخفیف هنره کلام شروع است در بیان آنکه هنره متطرفه حکمش در تخفیف حال
و صل محو حکم است و حال وقف یعنی اول عمل باید کرد و موافق مقتضای وقف است در مانند
او و آن سکون است بار دوم یا انشام متطرفه لطا و در اعمالتین و نا اسم فاعل مؤنث از نظر
که در طرف رفتن است شعر رنجیدن و در نیم تورقن کناره من و ساغر ز دست غیر کشیدن

لنگه کیت بد فیجی فی نیا انجب نیا سپه و مفرد اسکوان و الروم و الاشام پس می آید یعنی حاصل میشود
 در نیا انجب نیکون با و همزه سکون در روم و اشام هر سه بواسطه آنکه در نیا انجب وقتیکه تخفیف
 یعنی همزه را بر تقدیر وصل نقل حرکتش با قبل و حذفش انجب کرد در ضم با و همضم شده است
 و در وقت که هر گاه وقف کنند کلمه را که آخرش مضموم باشد جائزست در ان اسکان آخر در روم
 و اشام و همچنین در نیا یری و خدا مقدر زیرا که هر گاه تخفیف کردی همزه هر دو را قلب بیا و او
 و ادغام حاصل شد بری و مقدر بیا و او و شد و ان مضموتان در وقت بوضوح پیوسته
 است چو از سکون و روم و اشام در مثل این لفظ و کذا لک شئی و شئی و همچنان است شئی و سوم و شئی
 نقلت نقل کرده شود حرکت همزه بما قبل و حذف کرده شود و او و غمت یا ادغام کرده شود
 بد آنکه در شئی و سو تواند بود که حرکت همزه بما قبل و نهد و حذف کنند و گویند شئی و سو بیا و او
 که هر دو تخفیف اند و بعد از ان وقف کنند و تواند که همزه را بیا و او و بدل کنند و یا دریا و او و را
 در او و غم سازند پس از ان وقف کنند بر یا و او و که هر دو شد و ان پس جائزست باین
 هر دو لفظ اسکان در روم و اشام زیرا که در آخر هر دو بیا و تخفیف مضموم است بیا و شد و مضموم
 و او و تخفیف مضموم با و او و شد و مضموم این حکم وقتیست که نباشد قبل همزه متطرفه متحرکه و تو
 علیها الف الا ان ما قبلها الف مگر آنکه بدرستی که چیزیکه یعنی همزه که پیش او الف است
 اذ اوقف با سکون و جب قلبها الف نحو قرا و وقتیکه وقف کرده شود و سکون و جب
 قلب همزه بالف مانند قرا و ضم قات و شد و یا در او مهمله در بعضی از نسخ ان کیون بالا
 ما قبلها واقع شد اذ لا نقل زیرا که ممکن نیست تخفیف همزه بنقل حرکت طرث ما قبل و نه ممکن
 حذف زیرا که مفروض وقف با سکون است و تعذر تسهیل و متنوع تسهیل یعنی گردانیدن
 همزه بین بین مشهور از برای سکون همزه و سکون ما قبلش پس معین شد تخفیف همزه
 با آنکه او را بالف قلب کنند چون بالف قلب کنند جمع شوند و الف یک الف آنست که پیش همزه بود و ان دوم
 از قلب همزه بالف بهر سبب فیجوز القص و التطویل پس جائز میباشد قصر بحدت یکی از
 دو ساکن و جائز میباشد باقی داشتن هر دو با تمکان جمع هر دو بر راز کردن مانند
 قرا و ضم قات و شد و یا در او مهمله و همزه تعدربعین مهمله و ذال مجمره در او مهمله و شوا و زل
 مراد افتناع است تسهیل بین ممالک اسان کردن قصر بفتح قات و سکون صا و در او مهملتین
 کوتاه کردن تطویل بطا و مهمله و راز کردن شمع عاشق شب وصل یار بگزیده خویش

از بهر شاط دل غمیده خویش بهر آن وقت بالزوم فال تسهیل کاوصل و اگر وقت کرده بود
بروم پس تعیین است تسهیل و آن تخفیف همزه است مگر اندین او بین بین چنانکه بود
تخفیف همزه در حال وصل همچنین این ظاهر است و از کان قبلها متحرک فتوح عطف است
بر قول او از کان ما قبلها ساکن از بهر آنکه سخن در همزه متحرکه میرود و همزه متحرکه که ما قبلش ساکن
باشد مذکور شد و باقی ماند همزه متحرکه که ما قبلش متحرک است یعنی و اگر باشد پیش همزه متحرکه
حرکت متحرک پس اقامت میبرد و اندازد مفتوحه قبلها اشک همزه مفتوحه است و پیش او سه
حرکت است فتح و کسر و ضم و مکسوره کذک و همزه مکسوره همچنان یعنی پیش او سه حرکت
است فتح و ضم و کسر و مضومه کذک و همزه مضومه است همچنان یعنی پیش او سه حرکت
فتح و کسر و ضم تسع بکسر تا فوقانی و سکون سین و عین مهملین نه زن تسع با تانه مرد و نحو
و مایه و موحل مانند سال بقعات و سین مهمله ماضی معلوم با پیش و مایه بکسر میم و فتح همزه متحرکه
ببورت الف صد و موحل بضم میم و فتح همزه مکتوب بصورت و او و تشدید جیم هم فاعل و
هم فعل از تا جمل که مهمل و آن است اشک همزه مفتوح اند و ضم بین مهمله ماضی معلوم از
سام با فتح که ملول و آورده شدن است و از باب علم و مستتر بین بضم میم و سکون سین مهمله
و فتح تا فوقانی و سکون با و کسر از موحله و سکون یا و تحسانی جمع مستتر و آن کسیکه سخریه و
افسوس کند و مثل بسین مهله ماضی مجمل از سوال مثله همزه مکسوره اند و یقین بفتح را و مهمله
و سکون و او بسیار مهربان و مستتر و آن جمع مستتر و و ر و س بر او سین مهملین فاعل
بضمیتین جمع راس ما بفتح مثله همزه مضوم اند فحو موحل و او پس ماند موحل یعنی فطیکه
در آن همزه مفتوح باشد و ما قبلش مضوم تخفیف همزه با بدال او و او است و نحو مایه
و مانند مایه یعنی فطیکه در آن همزه مفتوح باشد و ما قبلش مکسور تخفیف همزه با بدال
او بیاست زیرا که اگر گبر داند درین دو لفظ بین بین مشهور بالف نزدیک شود و آن
قبل او ضمه است یا کسره و این مستکبره است و هرگاه مشهور شغذ شد غیر مشهور نیز شغذ
شد از بهر آنکه فرع است و نحو مستتر و آن و کل بین بین المشهور و مانند مستتر و آن و کل یعنی
فطیکه در آن همزه باشد و ما قبلش مکسور و یا همزه مکسور باشد و ما قبلش مضوم و ضم
بین بین مشهور است یعنی میان همزه و حرفیکه از جنس حرکت همزه است پس بیاست
مستتر و آن میان همزه و او و سئل میان همزه یا و قیل ابعد و گفته شده است یعنی بعضی قائل اند

بآنکه در تخفیف و درست که بین تین غیر مشهور است پس مستزاد میان همزه و یا باشد و سئل
 میان همزه و واو اول مشهور است در میان جمهور و بعضی در مثل مستزون همزه را با ر محض میگویند
 و در مانند سئل و او محض شهر پذیرد حکم عین صواب است و محض خیر و فرخنده بخت آنکه بسبب
 شنید و الباقی بین بین المشهور و باقی مانند پنج ششم متعین است در و بین بین مشهور
 و جاء منفاة و سال و آمده است منفاة کبیر میسر و سکون نون و سین ممله و قلب همزه مفتوحه
 که قبلیش فتح است بالف و قیاس نیست و منفاة عصاره و جوبستی است و همچنین یال قیاس
 مفتوحه که قبلیش فتح است بالف و آن ماضی معلوم است و نحو الواحی و صلا و آمده است و اج
 بحکم و ابوالهمزه متحرکه که قبلیش کسور است بیا در وصل نیست قیاس از بهر آنکه تخفیف این
 همزه در حال وصل بین بین است و بواسطه آن قید وصل کرد که واجی که در شعر عبدالرحمان ابن
 حسان واقع شده است بر قیاس است چنانکه صنف میگوید و اما شیخ راسه بالف و واجی و فعلی القیاس
 و اما لفظ واجی که شیخ راسه الخ آمده است پس بر قیاس است از بهر آنکه همزه واجی درین مصلح
 برای وقف ساکن باشد و اما قبلیش کسور است پس بدل کردند بیا بنا بر قیاس و سه مصرع
 بالای مذکور درین نیست شعر دو لایم لکنت کحت بحر و هو ای فی منظم الفرات واجی
 و کنت اذل من تعد بقاء و شیخ راسه بالف و واجی و یو بالف و سکون و او کنت ماضی متکلم
 از باب نصر حوت بضم حاء ممله و سکون و او ما پی بزرگ احتیان بالکسر جمع بحر بفتح باء
 سر حده و سکون حاء ممله هو می ماضی معلوم منظم بالف و ضم و سکون طاء معجمه و کسر لام تارکب
 غمره بفتح عین معجمه و سکون میم و او ممله سختی و بسیار آب غمرات جمع واجی بدال ممله و سر
 جیم تارکب اذل لغتین همزه و ذال معجمه و تشدید لام اسم تفضیل ذیل که بمعنی خوار است
 و تد لغتین و او و ناء فوقانی و دال ممله قاع بقاف و عین ممله زمین هموار شیخ
 جمع و جیم تغیل است بمعنی ششکستن و شیخ ماضی معلوم غائب است از و راس بار
 و سکون همزه و تر کبیر فاء و سکون باء و او ممله سنگ که بدان جزو و غیران ساینده و سنگ
 مشت دست را بر کنند و واجی بحکم کوبنده پس معنی بر و بیت انیت که اگر نمی بودند
 ایشان بر آنه میبودم مانند ما پی بزرگ دریا که بر همه ما پی غائب است و ظاهر شده است
 در تارکی اباس بسیار سخت تارکب است و بودم خوار تر از رخ زمین هموار که میگوید و
 کوبنده بسنگ خلافاً بسبویه یعنی مخالفت میکنند قول سابق مخالفت مرصوبه را و جمع

که تابعان او نیست زیرا که این سبب در تحقیق شاذ است و اندوخته و التزم و اخذ و کل علی غیر قیاس
 بلکه تشریح و لازم گرفته اند قوم حذف همزه و حذف و ذال مجتبین که امر حاضر است از باب نصر و مهموز الفا
 و همچنین کل غیر قیاس از جهت کثرت استعمال اصل خدا و حذف همزه دوم حذف کردند براس
 کثرت استعمال و همزه اول بر استغناء و عدم احتیاج و اصل کل لکل بود بر طرز خدا بفتح گرفتن
 اکل بفتح خوردن شعر دیگر حرف نخته بهیوده نیستیم بدینکه زنه جاستان که دلم از زنه گرفت
 و قالو امر و هو انصح من او مر گفتند که امر حاضر است از باب نصر و مهموز الفا بر ذال حذف و حذف
 همزه و نیست حذف اول از جهت عدم کثرت و توضیح ترست از او و قلب همزه دوم بواو بر قیاس
 چنانکه مذکور شد و هرگاه هر در کثرت بخند و کل نیرسد حکم او را متوسط ساختند پس در او و مر و هر دو
 تجزیه کردند اما در ابتدا امر فصح است از او و بواو اسطر ثقل و همزه و اما و امر فصح من و مر و اما و امر
 بعد همزه مخدوفه در وقت وصل و او و غیر آن انصح ترست از او و بواو عطف و ایراد مربی اعاده همزه
 زیرا که ستنه میشوند از همزه وصل پس ثقل لازم نمی آید در مصحف مجیدیت و امر الملک با صلوات یعنی
 و امر کن ای محمد تابعان خود را بنماز و این بحث را مصنف در اینجا ذکر کرده و مناسب آن بود که بحث
 و همزه مذکور میکرد از هر آنکه با سنه و سال و واهی و صلوات مناسب دارد در آنکه تحقیقات ایشان
 خلاف قیاس است و از خفت باب همزه الاحمر بقا همزه الام اکثر و هرگاه سبک که در باب
 همزه الاحمر یعنی هر همزه که واقع باشد بعد لام تعریفی که ثابت است بعد همزه وصل پس بقا همزه
 لام یعنی همزه وصل بیشتر ترست در سابق مذکور شد که حرکت همزه ساکنه با قبل نقل میکنند پس
 اشارت کرد اینجا بسوی آنکه هرگاه نقل کنند حرکت همزه بسوی لام تعریف آما حرکت لام معتبر نیست
 یا معتبر نیست پس اگر معتبر نباشد چنانکه مذکور است اکثر ترست فیقال لخم پس گفته می شود
 لخم مجتبین همزه و لام و سکون حروف میم و انبات همزه وصل زیرا که لام در حکم ساکن است در اصل
 لخم بود فتح همزه ثانی با قبل دادند و حذف کردند و اگر حرکت لازم معتبر نباشد گفته میشود و بحر فتح لام و سکون
 حروف میم و حذف همزه از جهت استغناء از حرکت لام و اعتبار نکردن است هیچکس حرکت نون
 در لم کن الدین و اعاده و او مخدوف زیرا که لام تعریف با هم کالخر شده است لفظها برای آنکه
 یک حرف است و معنی از هر آنکه مد بول مد بول یا تعبیر داده است از تکمیل بسوی تعریف و وقتیکه
 لام کالخر باشد حرکت منقوله و مشابه حرکت منقوله اصل گردید که اصل سال است و علی الاکثر قیاس من
 حمر بفتح النون و فخر بجن الیاء و بنا بر مذکور است که گفته شده است وقت اتصال من جاره

من یقینون من وفتح لام حم ودرین الاحمر وقتیکه سبک کرده شد زیرا که لام کاساکن است پس اگر
 نون را حرکت ندهند التقای ساکنین لازم آید وندوب اکثر گفته شده است فلکم کسیر فافتح لام و
 سکون حاو حذف یا فی جازه در فی الاحمر از برای التقای ساکنین بواسطه اینکه لام در حکم ساکن است
 و اما بر ذنب اقل گفته میشود من بحم سکون نون فی لحم باثبات یا از جهت اعتبار حرکت لام و علی
 الاقل جازه عاد نولی و بر ذنب سبب کمتر آمده است قراة ابو عمر و نافع عاد نولی و عادن الاولی یعنی نیست
 که بخود ای عاد نخستین را توضیح این مطلب است که قیاس لغت بیشتر چنین است که نقل کردند حرکت
 همزه اولی بسوی لام و حذف کردند و حرکت دادند نون تنوین را و گفتند عادن نولی زیرا که تنوین
 نون ساکن است و لام تعریف در حکم ساکن پس واجب است که تنوین برای التقای ساکنین و ثابت
 قلیل اعتبار حرکت لام کردند و حرکت نون را و گفتند عادن ولی پس بدل کردند نون را
 بالام و ادغام کردند لام را در لام و گفتند عاد نولی بفتح دال و تشدید یا مضموم و لم یقو یسئل الاقل
 لاتحاد الکلمه اشارت است بسبب جواب سوال مقدر تقریرش آنست که شمار اسل اقل حرکت همزه
 بسوی سین و حرکت و او بسوی قاف که منقول است اعتبار کردید و اعتبار این حرکت عارضی همزه را
 حذف کردید با آنکه در احمر اعتبار نکرده اند جواب آنست که و نگفتند اسل نه اقل باثبات همزه قبل
 بر لغت اکثر از برای یکی شدن کلمه اینجا بخلاف الحم زیرا که حرفیکه منقول است بسوی حرکت همزه
 و ان لام تعریف است غیر حذف لفظی است که منقول شده است از حرکت و ان همزه است
 و از برای آنکه این الفاظ کثیر الاستعمال اند و التمران فی کلمه ان سکنت الثانیة وجب تلبیها
 بر گاه فارغ شد معنی از بیان یک همزه شروع کرد در بیان دو همزه پس گفت دو همزه اگر باشد
 در کلمه واحده اگر ساکن باشد همزه دوم واجب شود بدل کردن همزه دوم با حرفیکه از جنس حرکت
 همزه اول است از جهت کراهیت اجتماع دو همزه با دشواری تلفظ ثانی حاصل سخن آنست که گاه
 در یک کلمه دو همزه جمع شود و اول متحرک باشد و دوم ساکن اگر همزه اول مفتوح باشد همزه دوم
 بافت بدل کردند و اگر کسور باشد یا اگر مضموم باشد و او این تبدیل بلفظ وجوب است
 که آدم همچو آدم هلسش آدم بدو همزه اول زائده است و دوم نافر فعل مشتق از آدمه بالصم که تک
 کند مگون است همزه دوم را بافت بدل کنند این سخن بر تقدیری درست میشود که آدم عربی باشد
 واضح آنست که آدم اسم عجمی است چنانکه جاررند بخشنی در کلمات گفته است است و اصل آن بود
 آدم حاضر است از باب ضرب و هموزان ناقص یا ئی یعنی بیا همزه دوم را بیا بدل کردند و آخن در اصل

اگر بمن بود از ایمان که گذشت هجره دوم را با او بدل کردند و بعضی از نسخ عطف بالا است
 و او بمن واقع شده و پس اجز منه لانه فاعل و نیست اجز به هجره و فتح جیم و را و ممل از قبل آدم کرد
 و هجره جمع شده باشند دوم ساکن بود و بدل کرده باشند زیرا که بدستی که اجز بروزن فاعل است
 ماضی معلوم باب مفاعله همچو ضارب پس الف زائده باشند مبدله از هجره لا فاعل و نه فعل است همی
 اتصال چنان اگر م با جماع و هجره اول مفتوح و دوم ساکن و ابدال دوم با الف لثبوت و اجز از جهت
 ثبات شدن و اجز در مضارع او و اگر فاعل باشد مضارع او یو جبر بود و مفاعله فیه و از چیز یک گفتیم
 او را در آنکه اجز فاعل است نه فاعل این دو بیت قول مصنف است که میگوید شعری
 وللت ثلثا علی ان یو جبر لا یستقیم مضارع اجز و فعالة جاز و الا فاعل غره و صحته اجز متع و اجز یکون
 را و روی و بر دو بیت برای وقف و آلات بالفتح و الکنه راه نمودن ثلثا مفعول با سقا ته لقا
 راست شدن و یستقیم مضارع فاعل است از و ع و بفتح عین ممل و تشدید زای مجرای اقل یعنی کم است
 منع مضارع فاعل یو جبر است منع بالفتح که باز روشن است یعنی دلیل آوردیم سه دلیل را بر آنکه یو جبر
 اول و کسر سوم مستقیم نباشد که مضارع اجز بود یکی فعالة کسره فاعل است و دوم آنکه یو جبر ضم اول و سوم
 سوم الی فاعل کیاب است و سوم آنکه صحت اجز یعنی فاعل است منع میکند اجز یعنی فعل را مضارع
 این مطلب آنست که مصنف بعد دلیل ثابت کرده که اجز فاعل است اول آنکه آمده است اجز اجابة
 و اگر اجز فاعل باشد مصدر را و بروزن فعالة کسره اول نباشد زیرا که فعالة مصدر فاعل است نه فاعل
 دوم آنکه نگفته اند در مصدر اجز یا اجار و اگر اجز فاعل باشد و صحت اجز فاعل منع میکند اجز فعل را فیه
 نظر از جهت جواز اشتراک اجز در فاعل و فعل و مصدر اول اجابة باشد و مصدر ثانی ایجا و قول
 مصنف که الا فاعل غیر ممنوع است زیرا که صاحب کتاب حکم نقل کرده است اجرت انحرکه البغی نفسها ایجا
 یعنی که رایه داونان زانیه تن خود را گزاید دادنی یعنی بفتح با و موحده و کسین معجمه و تشدید تخانی فاشته
 و توجه به آنکه اجز یعنی اعطی یعنی بخشیدنی نزاع فاعل است نه فاعل نزاع درین است که اجرت الدابة رای
 اگر تیهایی که رایه دادم چار یا باروقی آنست که اجز این منضم مشترک است در فاعل و مضارع او
 یو اجز است و در فاعل مضارع او یو جبر و مواجعه مصدر اول است و ایجا مصدر ثانی و ان محک سکون
 با قبله کسالی ثبت عطف است بر قول او و ان سکنت الثانیة یعنی و اگر متحرک باشد هجره دوم
 و ساکن باشد قبل او همچو الی بفتح سین ممل و تشدید و هجره که هلس سائل بود سکون هجره اول
 و روزی که ممکن نیست تخفیف او با ابدال از براس فرو کردن میان این هجره و میان هجره که در مضارع

میباشد چنانکه باید و بین بین مشهور توان کرد زیرا که همزه تریب بافت سیکر دو لازم می آید بقلم
 سکنین و زما بین بین غیر مشهور پس از جهت سکون همزه اول و تخفیف سجد نیز نمیتوان کرد از
 هر آنکه معلوم نمیشود که فعال باشد دست یا فعال تخفیف مثبت ماضی معلوم نمیشود غایب از باب نصر
 سال بساید خواننده و سوال کننده و آن حرکت و متحرک ماقبلها اتفاقا واجب قلب انشائیه بر آن
 انکسار ماقبلها و اگر متحرک باشد همزه دوم و متحرک باشد ماقبل او پس گفته اند که واجب است بدل
 همزه دوم بیا اگر مکسور باشد ماقبل همزه دوم که همزه اول است او انکسرت می دودا و فی غیره ماکسور
 همزه دوم یا همزه دوم بود و غیر بر دو واحد از دو صورت که مذکور شد نحو جای مانند جاد و هلاش برید
 خیر خلیل جای است باد و همزه متحرک که همزه اول بدل است از عین الفعل که یا بود چنانکه در باب
 دوم لام الفعل است پس همزه دوم را بیا بدل کرد زیرا برای انکسار ماقبلش پس گشت جاری بعد از
 چون قاضی اعلامش کردند و بین بین نکره دند زیر که در آن ملاحظه همزه است پس لازم می آید احتیاج
 دو همزه و اما برند سبب خلیل جاری قلب است چنانکه گشت پس اعلامش مثل اعلال قاضی
 کردند پس برین تقدیر از ناخن فیه نیندا شد مثال همزه ماقبل مکسور است و ایتمه بفتح همزه و سیر یا
 یا و تحتانی و تشدید میم جمع امام بالکسر و آن پیشواست هلاش ایتمه بفتح همزه اول و سکون دوم
 و کسر میم اول مانند احمه جمع حمار بالکسر و اول او دو همزه جمع شدند نخستین همزه جمع و دوم بناوا
 و قیاس قلب ثانی بافت است از جهت سکونش و الفتح ماقبلش چنانکه غمه جمع اما را چون
 بعد همزه و دو تجانس که همین اند و واقع شده اند و ارا و ادغام کردند و نقل کردند حرکت میم اول و
 آن کسوه است بسوی همزه و ادغام کردند میم را در میم پس گشت اوتمه پس همزه دوم را بیا بدل کردند
 مثال همزه ایست که خود مکسور است اما بفعل کسره میم بسوی او مکسور شده و او دیدم بضم همزه فتح و او
 و سکون یا و تحتانی و کسر و ال ملاحظه تصغیر آدم هلاش او دیدم بدل کردند همزه دوم را با او و او دیدم بفتح
 اول و کسر چهارم جمع آدم هلاش از آدم باد و همزه و الف بعد بر دو بدل کردند همزه دوم را با او و غمه
 خطا یا و از دست یعنی از آنکه در دو همزه متحرکه جمع اند خطا یا است جمع خطیه بفتح خا و همزه کسره طاء و ثانی شد
 تحتانی و آن گناه است بیت مکن بمن جفا کن هیچ رسی و نکر دم جز و فاداری گناهی و اگر در گناه آید
 جمیع است و گناه آدمی هم قدیم است و فی التقدير الاصلی و التقدير الاصلی الفاضل است که ملاحظه خطای می بود
 بتقدیم یا و تحتانی بر همزه پس قلب کردند یا بر همزه چنانکه در قبایل جمع تبدیل پس گشت خطا و باد و همزه و همزه دوم
 از جهت انکسار ماقبل بیا بدل کردند خطای شد و بین بین اجتماع دو همزه است و خواهد آمد بحث اعلال در همزه بعد

باب ساجدست واقع شود بعد او یا باشد و مفرد و جنین نبود بدل کنند آن هجره را بیا و مفتوح و یا را
بالتسبیس گردند خطی یا و تید که در مصنف تقدیر را باصلی زیرا که خطائی تقدیر هجره بر یا و تحاتی
نیز تقدیر اصلی انوسیت بلکه تقدیر اصلی او خطا را بیا و هجره است و در حقیقت این تقدیر نیز تقدیر
اصلی انوسیت بلکه تقدیر اصلی خطا است تقدیر یا بر هجره مگر آنکه خطا را بیا و هجره اصل است نسبت
بسوی خطای هجره پیش با و این تقدیر مذکور سیویه است شعر زبنت نسبت بشک خطا که
خطا کردم بدین این تشبیه بر معنی چرا کردم چرا کردم بدین خطا فالتحلیل مخالفت میکند قول
سابق مخالفت کردنی مرخلیل را از هجره آنکه خلیل مخالفت دارد در آنکه اصل خطای خطای تقدیر یا بر هجره
است اما سیگوید که هجره را بر یا مقدم کردند پس گفت خطائی بر وزن وفائی و بعد از آن کردند
آنچه گفته شد و مذکور سیویه قیس واضح است بواسطه آنکه منقول است از عرب موثوق بحجریه
اللهم اغفرنی خطای یعنی الخدائی یا مزمز را گناها را تخفیف و هجره قلب یا این و اگر خطا
مقلوب باشد چنانکه خلیل سیگوید نباشد قول عرب را وجهی و قد صح التسهیل فی نحو الیمیه تحقیق
اعراض است بر قول نحو یان که واجب است قلب هجره دوم بیا اگر ما قبلش مکسور باشد
یا فو ش مکسور باشد یعنی تحقیق صحیح شده است از فر اگر دانیدن هجره دوم بین
در مانند الیمیه و تحقیق صحیح شده است البقاء هجرتین در قول قرأ ولی است از قول نخاع
از برای استماع الزفات و ممکن است که جواب داده شود بآنکه مراد نحو یان آنست که قلب
هجره بیا قیاس است و مخالف او شاذ که یاد کرده میشود الفاظ دیگر را بران قیاس نباید کرد و این
منافات ندارد آنرا که در قرأت سج واقع نشود از برای آنکه جائز است که مخالف قیاس مخالفت
استعمال نباشد و مثل این مقبول و در کلام صحیح واقع است و نخاع شاذ را سه قسم ساخته اند
یکی مخالف قیاس نقطه و دیگر مخالف استعمال نقطه و این دوم مقبول اند سوم مخالف قیاس استعمال
و این قسم در دست و التزم فی باب اکرم حذف الاثانیة و حملت علیه اعراض دیگر است
بر قول نخاع که گفته اند واجب است قلب هجره دوم بیا و اگر هجره ما قبل هجره مکسور باشد
یعنی و لا نه مگر فیه شده است در باب اکرم حذف هجره دوم و محل کرده شده است بر اکرم مثال
او را محال سوال آنست که اکرم مضارع معلوم مشکوک واحد است و هلش اکرم باد و هجره مفتوحه
زیر آنکه حروف مضارع همان حروف ماضی از برای یاد حرف مضارع و هر گاه ماضی او اکرم
واجب شد که هلش اکرم باشد و بعد از آن اجتماع دو هجره در کلمه کثیر الاستعمال مکرره و قبل شده

پس مدت گرفته بمهره دوم را حذف لازم دوم را بنا بر آن خاص کردن که نقل از و ناشی شده بود پس از آن محل کردن احوال و نقل از و در آنکه میگردیم و تکلم است بر دو قسم دادند حرف مضارع را ماضی بشمار نشود بمضارع ثانی مجرد پس ثابت شد که قول بخوان منقوض است بنقل او کرم و ممکن است که جواب داده شود با آنکه مراد نجات آنست که تفتیح قلب است اما استعمال در کرم خلاف قیاس فی المثنوی شهر جان بی معنی درین تن بے مغلاف و تیغ جو بین است پنهان در غلاف و قد التزموا قلبا مفروقه یا مفتوحه فی باب مطایا و تحقیق لازم گرفته اند بدل کردن مهره در حالیکه تنهاست بیا و مفتوح در باب مطایا بفتح میم و طاء و همزه جمع مطیه بفتح و ک طاء و تاء یا و تحتانی از شعر سواری و صراح است مطیه بارگی و باره و بارگی است یا تفعی را است شهر و آید میخیم را بارگه و نگو نسا گردید کی با گسی و مطیه مطیوه مشتق از مطیو بفتح که عت و شتاب و آیه است در سیر و او را بیا بدل کردند و یا را در یا و نام و اصل مطایا مطایو است و او را برای نظرف و انکسار یا قبل بیا بدل کردند گشت مطای یا و یا و بعد از آن یا و را که بعد الف جمع بود و مهره بدل کردند قائل و شد مطایا بقدم مهره بر یا و گران و شتند یا را بعد کسره که بر مهره است پس بدل کردند کسره را بفتح و یا را با الف مثل عذاری بعین همزه و ذال معجمه در او همزه جمع عذرا بفتح که زن بکر و دوشیزه است پس گشت مطا ابد و این مهره در میان ایشان و گو یا که سه الف است و مهره را بیا بدل کردند مطایا یا ث و منه خطایا علی القولین و از قبل التزام قلب مهره مفروده است بیا و مفتوح خطایا و و قول سیبویه و خلیل اما بر قول سیبویه بنا بر آنکه بعد انقلاب مهره نایند یا سیکر و خطائی بهیضه مفروده و بعد و یا و نزدیک بر خطای از بهر آنکه مقدم میکنند مهره را بر یا یا یا اجتماع و مهره پس سیکر و خطای مهره بعد و یا و عمل بعد از پیش نکرده شد و فی کلماتین نیز تحقیقا و تخفیفها تخفیف احدیها علی قیاسها عطف است بر قول مصنف فی کلمه سجا که گفته است و التمرتان فی کلمه یعنی و دو مهره که در دو کلمه باشند جائز میباشند اثبات هر دو و سبک کردن هر دو و سبک یکی از دو مهره در دو کلمه جمع شوند رواست القبا و هر دو مهره بے تغییر بواسطه آنکه اجتماع هر دو عارضی است و آسان گردیده است اقل نقل را تخفیف هر دو نیز رواست از بهر نقل بسبب اجتماع هر دو و تخفیف یکی از آن دو نیز جائز است و بعد از آن اختلاف کرده اند ابو عمر اختیار کرده است تخفیف مهره اول زیرا که نقل از اجتماع هر دو همزه است و خلیل اختیار کرده است تخفیف

نیز در دوم نیز که نقل نزد یک ثانی پیدا شده است پس تخفیف قبل حصول نقل نمیتوان کرد و ثانی
 لغز در دوم نیز که نقل نزد یک ثانی پیدا شده است پس تخفیف قبل حصول نقل نمیتوان کرد و ثانی
 ساند و موخ و انفا که قیاس تخفیف بهره اگر تنها بوده باشد بعد از آن بهره دوم را تخفیف سازد
 سرانجام در این تخفیف در اول جمع و بهره ثانی آنکه هر دو را معاً تخفیف سازد و موخ و انفا
 تخفیف بهره دوم را اگر تنها باشد تخفیف بجای میماند و در وقت راست و درست کردن تخفیف
 بخانه مجبور و فاسک کردن تخفیف سطحی است چنانکه بند و پیوسته درین بیت که مضافی شده بعد
 هر چه مانده میسر تا برسی چه که طولی از پی این پند شد ز بند بر باد و قد جادوی غوثی است و الهی الواء ایضا
 فی الثانیة و آیه است در مانند السید یمن ریشا و الی صراط مستقیم یعنی پندای بدایت میگردانی
 که میخواهد طرف راه راست را بداند و بهره دوم یعنی در جایگاه و بهره در دو کلمه جمع شود و
 در حرکت مختلف باشند اثبات و تخفیف با بدل بهره دوم بود و نیز آمده است مثل ثانی و الی
 و قد جادوی استغنی عن حدیث احدیها و قلب الثانیة کما سکت و آیه است در و بهره و آیه
 در حرکت حدیثی ازین دو و بدل کردن بهره دوم بجای که از جنس حرکت ثانی بهره است
 بهیچ سکت و در یک کلمه باشد دوم و است و او تنه پس در جادو احدیها قلب ثانی بهره دوم را ثابت
 و درین تقارن نام بیاید و در بدل اول و لک بود و تقارن کسرتا و فو قانی و سکون لام و ذات صا
 مقابل اما کسره بهره و فون او تدیر و بدل و از اولتین و بهره در و میکند معترض مدام است ازین
 اول و لک بالضم و او کسوت و لفظ و بهره بعد از الف بلفظ عقوبت لام آن گروه الاعمال تغییر حرف ثانی
 و تخفیف اعمال تغییر حرف ثانی است از براس سبک کردن افعال بعین معانی و ثانی
 کردن است تغییر بعین بهره و در تحتانی از حال خود گردانیدن و یکصد الحذف و اقلیت را سکان
 و جمع میکند افعال را سه قسم یک حذف و آن بفتح حاء و ممله و سکون زال نتیجه فاعله و فاعله است
 و دوم قلب است و آن بفتح قاف و سکون لام برگردانیدن و باز گونه کردن است و مراد از
 بدل کردن است و سوم سکان و آن با کسره و سکون بین مایه سکان کردن است و در و
 الالف و الواو و الیاء و حرفها که افعال الالف و الواو و الیاء و جمع در لفظ و الیاء
 و الیاء بران پس بران را یک که بود سه پرست و خود را یک پس را یکی که داده خواهد شونده ازین
 سه سرخ رو سیاه شونده و این حروف را بنا بران حروف افعال گویند که در اینان تغییر
 بسیار واقع میشود و بعضی بهره را از جهت تغییر در و از حروف علت شمرده اند و اکثری شمرده اند

[illegible]

قوم را برین توجیه عدم نظیر تقایم واد ولام وکلام است بخلاف میان جمایان است بواسطه آنکه
 یا متحرک است و یا مقبلش مفتوح و یا یا را متحرک نگاه داشته تا سابق بقول باشد و متحرک نباشد
 در جملان لفظیتین صیم واد و خفتان لفظیتین فاعل و جود فاعل و کلام لفظیتین بدل و جستن با جستن
 دل علم و مانند آنست اما چون اجتماع دو متجانس که در برابر دوم را الواو بدل کردند اول را زوال
 تفسیر در آخر بهتر باشد و ان الیا و وقعت نار و عینا فی بین و فاعل و لام فی بدیت و نیز مختلف باشد
 واد و یاد را آنکه بدرستی که یا واقع شده است فاعل و عین در بین که لفظ یا و اول و سکون دوم
 مکانی است و واقع شده است با فاعل و لام در بدیت یا تحتانی و اول مهمله و سکون یا تحتانی
 ای انست یعنی نعمت واد نعمت بلکه لیل و لیلی است و از دست بردست رس و آنچه کرده شود از سکون
 در حق کسی بخلاف الواو بخلاف واد و اگر چه گزافا و عین واقع نشده است و فاعل و لام نیز واقع نشده
 الا فی اول علی الاصح مگر در لفظ اول برین سبب صحیح که اصل او دو واد و لام است و در بعضی از نسخ
 لفظ اول محلی بلام است بخلاف اول در اصل فصل رقم بافت هر چه ان ماضی است لایذکر بود
 و الا فی الواو علی وجه دیگر در لفظ واد و بر یک طرز یعنی بران طرز که هملش واد باشد و آنکه هملش
 گفته است که واد در اصل دو و بود و واد واد و متوسط را با کت بدل کردند واد شد و بعضی گویند
 واد در اصل وی و بود و متوسط یا در میان دو واد و اول صوب است زیرا که وادی از یای بیشتر
 میباشد و عین واد را قلب کردند و لام او را از جهت کربیت اجتماع دو حرف متحرک با واکلمه
 و ان الیا و وقعت فاعل و عینا و لام فی بدیت بخلاف الواو و مختلف شده اند واد و یاد را آنکه بدرستی
 یا واقع شده است فاعل و عین ولام در بدیت که ماضی است کلام واحد تفعیل است ای کتب الیا یعنی
 نوشتن حرف یا بخلاف واد که فاعل و عین ولام واقع نشده است الا فی الواو علی وجه دیگر در لفظ
 واد و بر یک طرز یعنی نزدیک کسیه قائل است یا آنکه هملش سبه واد است و آن هملش است
 گوشت و الفاء را قلب الواو همزه کردند واد فاعل کرده میشود واد همزه بدل لازم اگر واد فاعل
 واقع شود واجب است ابدال الواو همزه فی نحو واد اصل واد و اول در مانند واد اصل بفتح همزه
 که صا و مهمله در اصل واصل بود جمیع کسیر واصل آن چیز پیوسته و پیوند کننده را گویند
 واد و فاعل بالضم و فتح دوم و سکون سوم و کسره چهارم و اول بضم همزه و فتح واد جمع اول بضم همزه
 و انست آخر که مؤنث اول است هملش بدل بالضم و فتح دوم شش عشر عشق بلند مرتبه چون روز
 اول است و فاعل واد واد واد است و پیر وانه صد چراغ گزید و همان نقطه و سینه سوز

شب افزوز اولست **ب** اذ التحرك الثانية وقتیکه متحرک باشد و او دوم یعنی ابدال و او اول
از دو و او با همزه بر تقدیر است که و او ثانی متحرک بدو ساکن بخلاف دوری بضم و او اول سکون
دوم و کسر را همکه که ماضی مجبول است از باب مفاعلة و لفیف مفروق تصرفیه واری یواریست
بو و او موارث پنهان کردن است دوری پوشیده شد و درین کلمه که در مصحف مجید واقع شده
و او اول را همزه بدل نموده زیرا که و او دوم ساکن است امش واری بافت آخر چون خواستند مجبول
کنند و او را هم داند ناچار الف از جهت ضمه ماقبل و او شد پس گشت دوری و جو از لای سخن
اجزه و ادوی و قلب کرده میشود و او که فاعل باشد همزه بطریق جواز در مانند اجزه بالضم که در اصل مجزه بود بضم جمع و به
بفتح و ادوی همش دوری با بادل او اول همزه و مراد از مانند اجزه بلفظی است که و او مضموم در اول و باشد و مقصور و از نا
ادوی کلمه که در اول او دو و او باشد و اصل مضموم بود و دوم ساکن قال المازنی فی نحو اشاح و گفته است مازنی که
قلب میکند و او را همزه بطریق جواز وقتیکه و او مکسور و در اول واقع شود چنانکه در اشاح یک همزه و شین مجزیه و او همکه که در
مرصع جواب است و اصل اشاح از ن یک همزه ناقصه نامیده قید است از نیم مازنی نحویت چنانکه شافعی هم امای از اید
سنت و جماعت و التزموا فی الادل حمله على الاول دفع اعتراض است و
تقدیر اعتراض آنست که شما گفتید که هر گاه دو و او در اول لفظ جمع شوند و دوم
ساکن باشد قلب و او اول همزه جائز است و در اول قلب واجب است تقریر جواب
آنست که لازم گرفتند قلب و او اول همزه در اول از جهت حمل بر اول یعنی چون اول نخستین را
همزه بدل کردند و او اول نیز چنین کردند از برای جمع هر دو بسوی اشتقاق **شع**
کیفیت یکی صلیب متین همانی الاصل واحد و من قسم الواحد جلا نموا لو احد جلا به یعنی چگونه
چنین کرده شود و پیوستن دو یکا هر دو یا در حقیقت یکی اند و یکا بخش کرده یکی را از روی
نادانی پس او یکی منکر و نشانه است و اما اناة واحد و اسماء علی غیر القیاس و اما اناة
واحد و اسماء پس بر غیر قیاس اند یعنی قیاس و او مفتوحه که در اول کلمه واقع شود آنست که باقی
باشد و بدل همزه نگردد و در سه کلمه که و او همزه بدل کرده اند بر سه قیاس است اناة فتح
همسده دنون آهسته وزن آهسته همیش و اناة الفتحین همسده و اناة همسده
نام ننی است که عرب بحسن معرّف بود وزن صاحب جمال همایش و اسماء متین از و سائمه
که نیک روی شدن است و غیر منصرف یزی الف مدوده و تانیث و این نزد سیریت و بر
گوید که اسماء جمع اسم است یعنی نام و وزنش فعل غیر منصرف است بواسطه علمیت و تانیث

وذهب اول انظر روشن ترست از بهر آنکه تسمیه لطیفات از جمیعها واضح تر میباشد مانند لیا که
 بالغت ممدوده زن سیاه فام را گویند و نام عشقه مجنون و قلبیان نارنی القه و القه و بدل کشیده
 و او یا بتا در مانند القه که او لیست و اتسر که یائی است حاصل سخن آنست که اگر و او یا فانی فعل
 در باب افتعال واقع شوند و بدل از همزه نباشند آن و او یا را بتابدل کنند و تا را در تا ادغام
 مثل القه هلمش او القه و او یا بتابدل کردند و تا در تا ادغام القه و عمد کردن و وعده پذیرفتن
 و اتسر در اصل اتسر بود یا را بتابدل کردند و تا در تا ادغام در اکثر لغت است اتسار و اتسار
 اشتهر کشتن و اعضا از آن بخش کردن و بعضی بجهت قرار بخش نوشته اند بجمادات اتیرز نزار
 معجبه در امر مکه که هلمش اترز بود بدو همزه و بجهت اجتماع همزین همزه دوم را برای انکسار
 ما قبلش بیابیل کردند اتیرز نشد و این یا را بتابدل نمیکند از بهر آنکه این یا عارضی است و نزود
 و صل زائل میگردد و آنکه و اتیرز بوصل و او عطف مثلاً و اتیرز از را پوشیدن و از را در فاک
 شلو از بعضی شنین منقوط گویند قطب العار فین شاه شرف الدین ثانی مسمی فرموده اند شعر
 همه را قبله آنچه در کیسه است چه همه را کعبه آنچه در شلوار چه و فیه نظر زیر که در اتحاد که هلمش
 و اتحاد بود همزه دوم را بیابیل کرده اند و یا را بتا و تا در تا ادغام و اتحاد گرفتن است مصدر
 باب افتعال مگر آنکه گوئیم درین کلمه چون کنیه الاستعمال است همزه را بیابیل کرده اند و یا را بتا
 و تا را در تا ادغام و بعد از آن سرگاه بسیار شده استعمال اتحاد قدس کردند بسوی آنکه تا وصلی است
 بتابدل کردند فعل فیعل گفتند و اتحاد بخندند اگر گوئی در او القه و او ساکن است و ما قبلش ماسور چه را بیابیل
 نکردند چنانکه و ایجاد و نیزان و نظائر آن گوئیم و او را بیابیل بران بدل نکردند چنانکه و ایجاد
 و نیزان نظائر آن که کسره ما قبل و او عارضی است چون همزه در راجع کلام ساقط شود کسره نیز
 ساقط شود چنانکه گفته اند شعر قرب تا خواهم که و او و القه را تا کنند چه کسره عارض آنکه و او ش را
 بدل بایا کنند چه زین و قول آخر که ای دوست رجحان تقصی است چه قرب تا جمع دارد و آنکه
 کسره عارضی است چه دانسته باشی که قلب و او و القه بیا چون اتق و بالغت چون یا القه و القه
 اتیسر و ابداً او بالغ مثل یا تسیرت فصیح است چنانکه مذکور شد اما منع ابداً و او یا نیست
 و او غام تا در تا و قلب الواو یا لا از انکسار قبلها و بدل کرده همیشه و او را بیا سرگاه ماسور باشد
 ما قبل و او و لیا و او و الا از انکسار قبلها و بدل کرده میشود یا و او و فیه که منضم باشد ما قبل یا
 نحو نیزان مانند نیزان بکسر میم و از او جمع هلمش و نیزان و او براسه آنکه از ما قبل باشد

و این لفظ اسم آله است از وزن که پنجید به است و میزان تر از روست موازین جمع و میقات
بقاف هایش موقات از وقت که هنگام است و میقات آنچه از وقت معلوم شود و در صراح است
میقات هنگام کار بستن و جایی آن موضع احرار بستن و موقوف بقاف و بعد از مجمله اسم فاعل لقیاط
مصدر باب افعال مشتق از لقیط بالفتح که بیدار است موقوف بیدار کنند و در اصل منقیظ بود یا بر
انضمام ما قبل فاعل او شد و در صراح است ایضا جتا که در دن و در بے کسی رفتن و همچنین موسر بسین و را
سملتین اسم فاعل ایسا که تو نگار است موسر تو نگار معترض تو نگار که دل و دستش از عطا خالی است
گوشش نمرده مانند که از صدا خالی است و تحذف الواو من نحو یعد و یلید و یوقو عیالین یا و کسر هاء
معه انداخته می شود و او از مانند یعد بعین و دال سملتین و یلید بدال ممله از جهت واقع شدن و او
در میان یا و کسر هاء میله صل بعد یو بعد بالفتح گذشت اصل یلید یولد و لاوت بالکسر گذشت معمر
زمان باردار است مرد و شیر به اگر وقت ولادت مار زانید به از آن بهتر نیز و یک خردمند
که فرزندان نامهور زانید به خلاصه تقریر آنست که هرگاه و او در میان یا و کسرتانی و کسر لازم
واقع شود حذفش واجب است بواسطه آنکه و او از جنس ضم است و او را در ضم تقدیر کنند و
کسر بعد او جنس یا کی است که بالای و او است و وقوع چیز در میان دو صفت ثقیل است
پس قرار این گران و دشواری لازم و متختم است وقوع بالضم افتادن و من ثم لم بین
نحو و دت بالفتح لما یلزم من الاعلالین فی تذکره از آنجا که حذف و او در مثل یعد واجب است
بنابر کرده نش مضاعف معتدل فادرا مانند و دت بفتح عین ماضی از برای ناخوشی که لازم می آید
از دو اغلال بے فاصله در مضارع او که بدست بتشدید دال ملخص سخن آنست که هرگاه مقرر
شده است که و او واقع در میان یا و کسر هاء میله واجب الحذف می باشد ماضی مضاعف
مثال و او ی را مفتوح العین بنکرده اند بلکه کسور العین بنکرده اند از آنکه اگر ماضی
مفتوح العین باشد مضارع وی مضوم العین نخواهد بود زیرا که مثال از باب مضارع آید
و مضارع مفتوح العین هم نخواهد بود زیرا که مشروط است بپودن یکی از حروف حلق عین
یا لام بغل و کسور العین نیز باید که شود بواسطه آنکه اگر کسور العین باشد حذف و او از مضارع
او لازم شود بعد حذف و او اگر ادغام نکنند لازم آید دو اغلال بے فاصله و یک کلمه که موجب
اختلال است یکی حذف و او دوم ادغام بالتجانین در دیگر و اطلاق اغلال بر ادغام بطریق مجاز است
زیرا که ادغام نیز موجب تغییر است لم بین مجد مجول غائب ناقص از باب ضرب و در بهر

حرکت و او تشدید و ال دوستی در اشتق از باب علم من بالکسر بیان ماست تید بر تقدیر یک از باب
 ضرب باشد هلس یوز دوست و او ش می افتد و ال در و ال مدغم میگردد و دوست و دوست داشتن
 و فی التفریل یوز واحد هم یعنی دوست میدارد یکی از ایشان هم بغضتین ناما مثلثه هم میشد و از نظر
 مینی بر فتح است و حذف نکردند و او را در یوز بعد مضارع معلوم باب افعال زیرا که و او در اصل میان یا
 و کسره نیست بلکه میان همزه و کسره است از بهر آنکه اصل یوزند یا و عدست بضم یا و فتح نه بهر آنکه
 و او و کسر عین الیاء بالکسر ترسانیدن و حمل خواسته نحو اعد و تعد و تعد و صیغه امر و علی حمل کرده است مثل
 لید که تعد و اعد و تعد است و صیغه امر ازین باب که عدست بر یوز از جهت اطراء هم ست و از باب
 حاصل آنست که هرگاه و او را یوز انداختند الفاظ دیگر اگر مانند او بودند نیز مخدوف و او را و غسانند
 و همه را بر یک و تیره برداختند شمر که تسلیع بشمیر ارادت شده ایم به پیش باید بدی
 کردن و اما در یکست به و لذلک الایک خلعت فتحة یضع علی العروض و از برای آنکه گفتیم که او
 حین حذف کرده نمیشود دیگر دقیق که در میان یا و کسره لازم واقع شود و حمل کرده شده است
 فتحة یضع بر عارض شدن یعنی درین دو لفظ فتحة عین عارض است نه اصلی و عوض کسره
 است که برای حرف حلق ثقیل میباشد و کسره نیز حرکت ثقیل است و اجتماع ایشان در یک
 کلمه نیز ثقیل باشد پس اصل یوز بود بکسرین و او افتاد یوز شد و کسره را از جهت عین
 حلقی التجدید بدل کردند اگر گویی درین باب آنکه و او در میان یا و کسره لازم واقع نشده است و حرف
 حلق نیز ندارد چرا حذف کردند گوئیم بذر که در اصل عین لغعاش کسور است و فتحة داده اند
 از جهت حمل بر تنوع که مراد است و فی النصاب ع صد مگویم مکن و در میان و و یفتح
 و ال و سکون عین مهملتین و در یفتح ذال معجمه و کن را و مهمله بان و بگذازد و بیاکن شمع
 مدغم آتش عشق تواند و دل است به چنانکه یکدم از آن آتشم ربائی نیست و او را و و
 اعتراض بیجا که بعد حذف و او باید که عین الفعل و از جهت ثقات حرف حلق مفتوح گردد
 زیرا که لازم نیست که هر جا کسره را بفتحی بدل کنند و غایتش آنست که در هر مضارع مثال او
 مفتوح العین که او افتاده است و قاعده ایشان آنست که چون و او در میان یا و کسره
 واقع شود تقدیر میکنند که در اصل بکسور العین باشد پس اصل خود است و لهذا داخل بدخل را که
 از باب نصر است و مع میسر را که از باب علم است نقل بیاب منع نمکنند و این سخن عین
 مانند اعتبار عدل است در ثلث و مثلث و احرز و غیره و زفر و هر چه هرگاه بخوبی این الفاظ را

در احتمال غیر منصرف یافتند یا نیکم جز و تنوین درینها نبود و قاعده ایشان آنست که در غیر منصرف
و وعاءه میباشد یا یک علت که لازم مقام دو علت است از برای حفظ قاعده خود اعتبار عمل کردند
از برای آنکه هیچ سبب دیگر قابل اعتبار نبود و همچنین جمع در سرائیل که بفتح سین و راهمتین
و کسر و او و سکون یا تحتانی شلوار است جمع از برای حفظ قاعده فرض کردند و گفتند که جمع در
بالا است و آن قطعه و پاره است زیرا که این وزن بدون وزن جمعیت غیر منصرف نمیشد
و تسع بالضم و سکون سین فراخی و تنویری و دسترس و توانائی مراد است و تسع بالضم و تسع بالفتح
و سکون ضا و معجمه نهادن چیزه در جا عرض بفتن عارض شدن و عارض آنچه لاحق
چیزه شود و یو جل علی الاصل و یو جل بحکم مفتوح بر اصل خود است یعنی فتح جیم عارضی نیست بلکه
اصلی است و اندا و او شخی اندک چنانکه یضیع و یقع و یطأ از جهت عروض فتح و طأ بافتح و سکون
طأ و مهمل فتن و پای بر زمین نهادن و پایمال کردن و در کتب فقه سینه بفتح کاف درون شلوار است
شعر از آن شد پرده چشم بخون گریه آلوده که غم ما لعبتان دیده بفتنی که پنهانی و و جل
بفتن رسیدن از باب علم و شبهها بالتجاری و التجارب و تشبیه کرده شده اند هر دو یعنی
بسع و انخاش و یو جل و انشاش بالتجاری و تجارب بحجم و راهمه و انخاش بطلب آنست که فتح یسیر
تشبیه کرده اند با کسر تجاری زیرا که فتح یسیر در رنگ کسر تجاری عارضی است و اصل تجاری
تجاری بود بضم راهمه و او را بجهت وقوع قبل تا و متصرف کسره بدل کردند مصدق است از باب
تفاعل و معنی او با هم رفتن است و تشبیه کرده اند فتح یو جل را با کسر تجاری زیرا که فتح یو جل مانند کسر
تجاری اصل است از جهت آنکه تجاری بفتح تا و فوقانی و جیم کسر راهمه جمع تجربه است بافتح و کسر سوم و آن
آزمودن و امتحان کردن است شعر پس بجز کرم و رین و ریکانات و باد و کشان و بکشتن و از نثار
بد آنکه قیاس جمعی که حرف سوم او الف باشد و بعد الف دو حرف آنست که حرف بعد الف
البتة مکسور بود مانند مساجد جمع مسجد و ضواری جمع ضارب تشبیه بشین معجمه و با موحده مانند
کردن چیزه بجز تشبیه ثانیه یا ضی مونث غایبه مجهول از باب تفعیل و این لغت است
و تجاری و تجارب نشر مرتب و لغت این را لغت و نشر مرتب گویند چنانکه درین بیت حکیم فردوسی
طوسی شعر فرو رفت و بر رفت روز نبرد و نم خون باهی و بر راه کرده و لغت این لغت
غیر مرتب که از راه شوش نیز گویند آنست که نشر مرتب لغت نبات چنانکه درین بیت
راقم خروف شعر آن یار سمن مزار سیدین اندام و از چشمه در بان پسته نمود و بادام

انجملات الیاء انجملات یا رتختانی که اگر در میان یا و کس و لام واقع شود واجب الحذف نیست
 از بهر آنکه یا و از جنس کسره است نحو تختیس یا نه بیس بنهز لغذ و یا وسین مهله مضارع
 غائب معلوم است از باب حبس علم یا س بافتح و سکون بنهز و الف مبدله از بنهز نامیدین
 و در استثن و بیس بر سین و را مملکتین مثل تختیس از بیس بفتح میم و سکون یا رتختانی و کسین
 قمار باختن و قمار بالکس معروف است و قد جاء میس و یا این کما جاء القعد و یا تسر و تحقیق
 آمده است میس بخدت یا از بهر ثقل در یا با بنهز و آمده است یا س لقلب یا بالفت
 حیاء که آمده است یا تعد لقلب و او بالفت در یو تعد و یا تسر لقلب یا بالفت در یسیر و شنذنی
 مضارع و جل یجیل و شاذ است در مضارع و جل کسر جم یجیل قلب او بیا رتختانی و یا جل قلب
 او بالفت و یجیل کسر یا رتختانی در صحاح مذکور که بعد از س میگردد اما یجیل سیم ترسم و سخن اخیل
 و نامی ترسم و انت یجیل و تو میسر به کسر علامات مضارع درین جمیعها و ایشان یار و اعلی کسور
 یعنی خوانند که از دو یاء بکیده یقوت یافته است شعر کند هر کس بخس خویش پروانه که بوتر بکد بر
 بار یا باز در حذف الواو من نحو العدة و المقة و حذف کرده میشود و او از مانند عده کسر سین
 و فتح الی مملکتین و مقة کسر سم و فتح فاق عده در اصل عده و مقة در اصل مقة است کسر
 و او را بحذف ثقل با آنکه فعل و مفعول است بابعثش و اندک عین الفعل است و او را حذف کرده
 در لام شد تا که تانیث کالعوذ از او و حذف و اگر او و کسور نباشد و یا کسور باشد فعل در
 تحلیل نگرده باشند حذف او با تانیث مثل عدک و او ش مفتوح است و وصال که پوشتن
 است و دوا که دوست داشتن است درین دو لفظ و او کسور است اما فعل و افعال بنابر چون
 و اصلته و دوا و دته عده و عده کردن مقة و دوست داشتن و نحو وجهه قلیل و مانند وجهه کسر
 و او و سکون جمیم کم است اما فصیح است زیرا که در قرآن مجید وارد شده است و کل وجهه
 یعنی بگری اقبلانیت که او را آورده است شعر خیم من خاصیت قبله نامی دارد و
 یا هر سو که رود دیده همان سودار و میتوان گفت که وجهه مصدک که جاری بر فعل باشد
 نیست بلکه اسم ظرفیت که بسوی وی روانند و او در اسم ثابت می باشد مثل مله جمیع و لید
 بفتح و او و سر لام و سکون یا رتختانی و آن فعلی بیجا است و یا گویم که وجهه مصدک است
 و او را بنابر آن حذف نموده اند و هیچ داشته اند که در ابقا را و تخینه است بر اصل نیند حروف
 تحقیقین که بمنه قصاص است و گذشته است و استخوذجا و مهله و ذال حجه ای غالب المعین و طلمان

انفا اذا تحركت مفتوحة حاما قبلها ازونی حکما و او باید و عین بغضل بدل کرده میشود بافت و قتیکه
 متحرک باشد هر دو در حالیکه مفتوح باشد ماقبل هر دو باید حکم هر دو یعنی در حکم متحرک فتح در او و بار
 در بعضی از نسخ فی حکم است یعنی در حکم مفتوح فی اسم ثلثی در فعل ثلثی و قتیکه باشد در او و باید
 در اسم ثلثی یا در فعل ثلثی او محمول علیها و اسم محمول علیهما یا باشد و او و باید در آنکه محل هر دو باشد
 بر هر یک از اسم ثلثی در فعل ثلثی یا در اسم ثلثی هر دو شده است بر اسم و ثلثی
 که هر دو ثلثی اند و ماقبل ایشان مفتوح است دانسته باش که عین بغضل یا بقلب نیست و آثار
 حرکت در اسکان و یا بخد و نحو باب و ناب مانند باب جملش بوب و او را نحو کما و انفتاح قبلها
 بافت بدل کردند و همچو ناب جملش نیب است یا انکما و انفتاح ماقبلها بافت بدل کردند زیرا که
 او و او یا مقدر اند به حرکت و اگر متصل شود با ایشان حرکت ایشان و حرکت ماقبل ایشان
 چهار حرکت متواتر و متوالی در یک کلمه در تقدیر جمع شدند و این تسهیل است و اجتناب و اتم از کردند
 ازین نقل و گرائی بقلب او و او یا بافت از جهت تجانس تناسب بافت با حرکت ماقبل و هر دو
 اسم ثلثی اند و قام و باع قام در اصل قوم بود و قیام کسبر قات ایستادن و باع در اصل بیع بود
 و هر دو فعل ثلثی اند و اقام و باع اقام در اصل اقوم بود و فتح و او با قبل دادند و او را بافت
 بدل کردند و باع در اصل بیع بود و فتح یا را با قبل دادند و بافت بدل کردند و این دو کلمه داد
 و یا در حکم متحرک اند زیرا که در محل حرکت بودند و ماقبل ایشان وقت نقل حرکت ایشان
 حقیقه مفتوح است بخلاف قام و باع که او و او یا در اصل ایشان حقیقه متحرک است و همچنین ماقبل
 ایشان حقیقه مفتوح است و قلب او و او یا ایشان از جهت حمل بر قام و باع است زیرا که
 چون اقام و باع فرع قام و باع بودند ماقبل ایشان را نیز در حکم مفتوح ساختند و الا قامة
 و اقامه مالک و قات ایستادن و بر پا کردن و بر پا داشتن و راست کردن و حق چیز است
 گذاردن شهر حسین چاک دل از تیغ تو منت داشت بد حق شمشیر تو بر گردن من بگذاشت
 کلاما باعته باء موصوله و عین همزه چیز را از برای فروختن پیدا کردن و بر گذشت اصل
 اقامه اقوام و اصل ابا عمار الا استقامه استقامه باء و قات جملش اقوام هر دو
 مصدر فتحه و او با قبل دادند و بافت قلب کردند و بسبب اجتماع دو الف یکی افتاد و تا عوض
 مخدوف آوردند استقامه راست شدن و راست ایستادن محمول اند بر قام و استقامه و او
 استقامه مانند قامة است بعد قلب و او هر دو بافت و اجتماع دو الف نزد یک غلیظ و سبب

لغت ثانی که زائده است افتاد و نیز یک بخش الف بدل که بمن لغت است و مقام مفتوح می
 زبانت جای ایستادن نباشد مقوم با قبل و او وقت فعل حرکت او مفتوح شد و او دو حرکت
 است از جهت حمل و مقام با بنم موضع اقامه هلاش مقوم وقت دادن حرکت و او هم با قبل او
 مفتوح است و او دو حرکت مفتوح از برای حمل اقامه محمول است بر قام و استکان منه و استکان
 از قسم فعلی است که محمول است بر فعل نشانی مجرد یعنی هلاش استکان بود بر وزن استفعل
 محمول است بر کان خلافاً لاکثر مخالفت میکنند قول سابق مخالفت کردنی مرا کثرت بیشتر
 بعد الزیاده و لغت استکان از جهت دوری زیاده الف و لغت نشان استکان یعنی استکان
 استفعل است مشتق از کان نه افتعل از سکون از برای دوری آنکه باشد مده زائده و از
 جهت آنکه مصدر او استکان است و این مصدر دلالت دارد بر آنکه استکان استفعل باشد
 نه افتعل از برای آنکه افتعل افتعال نباشد و در ماسبق نیز محقق شد حاصل آنست که اکثر بر اینند
 که الف استکان زائده است و بدل و او نیست پس اصل برین تقدیر استکان است از سکون
 و الف زائده است اما محقق آنست که استکان از باب استفعال باشد و اصل استکان از برای
 دو دلیل یکی آنکه بعد است که قابل شویم زیادت مده که الف است و دیگر آنکه مصدر او استکان
 است و در کتاب نصاب است شعر ایهال و فراعته است و فراعته است و استکانه فراعته
 محمول از بعد الزیاده دلیل منه است بعد ضمیر با و موده و سکون عین و ال هملین دور
 و دور شدن شعر از دوری تو که چه خبر نیم چه میشود چه بیدل نیم هنوز به نیم چه میشود بجلالت
 قول وسیع بجلالت قول وسیع بالفتح که او و یاد در میان ایشان ساکن است هر چند با قبل ایشان
 مفتوح است و طائی و یا جمل شاذ و طائی بنمونه بعد الف و ت و ی و یا جمل شاذ است طائی بنسب
 بطی بنسب و یا و یا و یا اول را که مدغم است با وجود ساکن بودنش بالف بدل کردند شعر
 اگر شود جامه بدل نشود بهر گویا یا ضمیر بربان یا صحت به و بجلالت قاع و یا جمل
 بقاف که با قبل او مفتوح نیست و لهذا او را بالف بدل نکردند مقاوله کسی گفت و شنید
 کردن و یا جمل با و موده و عین مهمل که با قبل ساکن است لهذا بالف مقلوب نباشند
 مبالغه با کسی خرید و فروخت کردن و عهد بستن و قوم بقاف و تشدید و او که او مدغم ساکن
 و این باشد حرف شد و دو حرف میباشد اول ساکن و دوم متحرک تقویم راست
 کردن و ثبت کردن و بین با و موده و تشدید یا و تحاتی که یا مدغم ساکن است اثببتن

پیدا شدن فرسید کردن و تقویم بقا مانند قوم تقویم راستنشان و تبیین مثل
 این تبیین پیدا شد و تقاوت آن همچو قائل و یقارل با کسی گفت و شنید کردن و در بعضی
 از نسخ در محل تقاوت تقاوم واقع شده و تقاوم با هم دیگر برابر شدن و مقابل شدن و تبلیج چون
 بایع تبلیج با کسی خرید و فروخت کردن از قائل تا تبایع همه الفاظ را ماضی معلوم ملاحظه
 باید نمود و نحو القود و الصید و اخیلت و اغیلت و غیمت شاذ اشارت است بسوی جواب
 سوال مقدر تفریش آنست که شما گفتید که هرگاه او و او یا تحرک باشد حقیقه او حکما و ما قبل
 ایشان مفتوح باشد حقیقه یا حکما واجب است بدل کردن آن و او را بایف در قود و صید
 آخر او و بار را بایف بدل نکردند و جواب آنست که مانند قود و صید و امثال او شاذ است قود
 لغتچنین قاف و او و ال مهله کشنده را بقصاص امرستن و درازی کردن پشت صید
 لغتچنین صا و ماه و یاد تختانی و ال مهله سر بلند داشتن از سر و گردن کشی اخیلت بخا و مجمه
 و یاد تختانی ماضی معلوم مشکل و احدای خیلست بالناقه یعنی وضع کردم نزد یک بچه ناقه حیالی را
 تا ترسد گرگ از و اغیلت لغتچنین و یاد تختانی ماضی معلوم مشکل و احدای باب افتعال است
 اغیلت المرأة ولد یا یعنی سیراب کردن و فرزند خود را بغیل و آن بفتح عین مجر و سکون پ
 تختانی شیر است که زن و در هنگام جماع کردن افضل و بدوان لغایت مفرست اغیلت لغتچنین
 مجمه و یای تختانی مثل اغیلت ای غیمت السماء ابرهه ساند آسمان ششتر چاک تبرزین و چتر
 کمان بد زمین گشت از آن تر از آسمان بد و صبح باب قوی و هوی لا علمین جواب سوال
 مقدر است و تفریش آنست که در قوی و هوی و او یا تحرک است و ما قباش مفتوح و بایف بدل
 نموده اند جواب آنست که صحیح است و او در قوی و هوی باز جهت اجتماع و اعلال لغیر فاصل و
 حاصل آنست که اگر او درین دو فظ بایف بدل کند و اعلال از هم که موجب اشتغال است
 بهر سه زیرا که او اخیر قوی را که کسور العین است و ماضی معلوم بیاید که کردند از بهر زکامه شش
 قوت مشتق از قوت لغتچنین قاف و تشدید و او که توانائی و توانا شدن است و همچنین یا هوی
 که مفتوح العین است و لغتچنین مقرون و ماضی معلوم بایف بدل کرده اند و هوی گذشته و باب
 طوی و حی لانه فرعه و صحیح است باب طوی بطا و مهله و حی بخا و مهله و دو یا تختانی که بهر دو کسور این
 او و او یا را در هر دو با وجود عدم اجتماع بایف بدل نکردند زیرا که بهر سبب که آن هر یک کسورین
 اند و فرع مفتوح العین و هرگاه در فعل مفتوح العین که سبب پیشتر است عین صحیح میباشد

در کسوف و الخسوف نیز صیغہ باشد باید دانست که طوی بطوی که از باب علمت مصدر
طوی الفعین و الف مقصوره است بمعنی گزینہ شدن و طوی بطوی که از باب ضرب مصدر
او طے ففتح اول و ثانی بی ثانی هلاش طوی و او از جهت اجتماع و او و یا و ما جن ساکن باشد
و یا در یا نغمه معنی او پیچیدن است شعر اگر گیسو بر افشانی بود مشک تریحی به و گز خاره
بنامی شب مادر سحر پیچید او اما کرم من یقای و یطای و یجای و یا از برای آنکه لازم می آید از
جنس یقاس و یطای و یجای حاصل است که اگر در باب قوی و طوی و حی عین فعل ابلاغ
بدل کنند واجب شود که عین مضارع نیز بلف بدل کنند و بگویند یقای و یقالب و او بلف و
یطای یا بدل و او بلف و یجای یقالب یا بلف و قلب و مضارع مرفوض و مہجرت و مضارع
سوی ذکر نکرد و بواسطہ آنکه قلب مذکور در مضارع او جاری نمیشود زیرا که مضارع او بیوست مکسین
و در بعضی از نسخ در محل او که حرف عطف تردید است و او واقع شده و کثر الاوغام فی باب جی یکن
و بسیار است اوغام یاد باب جی از برای اجتماع دو مانند که دو باست و بعضی اوغام نیکنند از
به آنکه قیاس است که اگر اوغام کرده شود در ماضی اوغام کرده شود و مضارع و اگر اوغام در مضارع
کنند لازم آید که یا متحرک باشد بجزت ضم چون یجی و قد تمس الفاء و گاهی کسره داده میشود و یا عین
بر گاہ جی را اوغام کنند و بگویند حتی بعضی فتح بر حال خود گاہ میدارند زیرا که خفیف است و جی
فار کسره میدهند از برای مناسبت یا بجهت نقل از عین بحالات باب قوی لان الاعلال
قبل الاوغام راجع است این کلام بسوی اوغام یعنی بسیار است اوغام رباب حتی اختلاف
باب قوی که در اوغام نمیباشد زیرا که بدستیکه اعلال پیش اوغام است از برای آنکه هر گاہ قلب
ش و او متطرفه بیا باقی نماند مقتضی اوغام و او اول در ثانی و اعلال بنا بر این بر اوغام مقدم
که سبب اعلال موجب اعلال است و سبب اوغام موجب اوغام نیست بلکه مجوز اوغام در
بر و یا دانسته باش که مراد از باب جی بر فعلی است که مضاعف الیا باشد و مقصود از باب قوی
بر فعلی است که مضاعف و او بود و دلالت قانوا یکجہ و از برای آنکه اعلال مقدم است بر اوغام
گفتند یکجہ و بقیہ و او ای یجودی و ارغوی و ارغوی قلم بدین نحو و همچنین بقوی الخ بواسطہ
آنکه هر گاہ بدل شد یا در یکجہ و او در یقوی و او ای و ارغوی و او در یجودی و ارغوی
بسیار باقی نماند مقتضی اوغام پس اوغام نکردند مل یکجہ بلف یکجہ ففتح یا و اول که بعد از است و ضم یا و
واصل او ای او و همچنین مضارع او اصل ارغوی و ارغوی همچنین مضارع او اصل

بر خود و او است و او خود و فتح جاد و نکلون و او است جمعی گوید که آن سرخی است که مایل بسایه
 باشد از رخسار او است که بنا و عین مملکتین باز ایستادن است از بدست شعشع
 ای نیک نگرده و بدیدار کرده و در نگاه بحق تو لا کرده و بر عفو مکن نکته که هرگز نبود و ناکرده
 چکرده کرده چون ناکرده و جاد و او یار و او یار آورده است مصدر او او یار و او یار و او یار و او یار
 و او یار و او یار و او یار و او یار و او یار و او یار و او یار و او یار و او یار و او یار و او یار
 اجتماع یار و او دوم و سکون اول و من قال اشهباب قال احواد کما قتال و کما
 گفته است اشهباب شهبین مجر و دو بار موحده و خذت باز برای تحقیق که در اصل شهباب بود
 بسیار تحتانی بعد از آن در وقت یعنی سفیدی شدن است گفته است احواد بخند بازیر که
 اقبال است از اشهباب بواسطه آنکه یار او یار در میان دو دوست بخلاف یار و اشهباب
 و او غام نگردد برای سکون ما قبل او مثل اقبال بقات و دو یار نو قانی و آن با یکدیگر
 کلزار کردن است و کشتن و دو با عشق کسیر اشعیر زیر حرفی که دادم ستاد و پیش و حرف
 عشق میماند بیاویش و من او غم اقبال لا قال حواء و کسیر او غام کرده است اقبال را
 گفته است حواء یعنی کسیر رعایت سکون ما قبل مثلین در مانند این بیان میکند گفته
 اقبال با غام تا در آن و کسیر قات و خذت همزه گفته است حواء کسیر حواء خذت همزه و تشدید
 و او بعد از غام حواء در او و او زیر که این قائل ساکن میکند اول مثلین را و ما قبل او حرکت اول
 و مثلین میدهد و جاز الا غام فی ارجی و استی عطف است بر کثیر الا غام یعنی جاز است
 در ارجی و استی بدو یا تحتانی که هر دو ماضی مجهول اند از جهت اجتماع و مثل اگر چه رسیده
 کثرت او غام حواء بواسطه سکون ما قبل و مثل اینجا لازم نمی آید گردانیدن این فعل
 مانند حواء چنانکه حج را بمنزله حج گردانیده اند زیرا که او غام درج واجب است و در حواء
 واجب نیست حج بجای و تشدید هم قصد علت یعنی آنکه گرد و حیره شد حج از حواء
 است که مصدر افعال بخلاف احواد استی که ماضی معلوم اند و او غام در مانند حواء از جهت
 از برای آنکه هرگاه منقلب شد یا بلف باقی نماند منقلب او غام احیا زنده کردن استی یا تشدید هم
 و زندگی خورستن و اما امتناع هم فی یکجه و استی فلما یضم ماضی ضم و اما باز ایستادن و نشان
 در یکجه و استی که ماضی معلوم افعال و استفعال اند از او غام پس از جهت آنست که مضموم نشود
 آنکه ترک گرد و تشدید است ضم او حاصل آنست که در یکجه و استی با آنکه و مثل که در او است

ادغام نکرده اند از خبر آنکه اگر ادغام کنند لازم آید که یا مضموم شود و یا خود مضموم نباشد
 بد آنکه کلاً در اصل لان لا بود و لام کی است و ان بعد و ناصب فعل و نون و اورا بحجت تر مخرج
 بلام بدل کردند و لام را در لام ادغام انضمام لغت و بحکم مضموم شدن نقص بر او سهله و فاد و ناد
 معجمه ماضی مجبول از نقص بافتح و تحقیق گذشت و لم یعنی باقی باب قوی مثل ضرب لا شرف
 و بنا کردند از باب قوی مانند ضرب را و نه مانند شرف را اشارت است بسوی آنکه معنی
 الواو مخصوص است لفضل مفسور العین و در بعضی از نسخ با و جاره بالای مثل واقع نشده که اگر است
 قوت و قوت از جهت ناخوش داشتن قوت بد و او یعنی اگر مضاعف الواو را مفتوح
 العین مضموم العین بنا میکردند میگفتند قوت بفتح اول و قوت بضم و او اول اینان اجتماع
 دو و او را کریم تر و ناخوشتر از اجتماع و یا میدادند و ازین تبیل است اجتماع حبیب و حبیب
 شعر باریان بنیت پیوسته و میرم زخم بد میرم زین شهر تا کی چشم خود بر هم نهم
 و نحو القوة و الصوة و السور و نحو محملات للادغام و مانند قوه و صوة و بود و محمل احتمال ادغام
 است از خبر آنکه شرط ادغام سکون اول متحرک ثانی است و این شرط در اینجا موجود است
 بخلاف قوت بفتح و او اول و قوت بضم و او اول که در اینجا امتیاز اول متحرک است
 و ثانی ساکن و تواند بود که محمل بضم منقوض و سوس العین و فاد سین مملو و غیر مجبه باشد که اسم
 مفعول افتعال و تفضیل است و لام للادغام برای تعلیل باشد یعنی مانند قوت جائز و دشوار
 است وقوع ادغام در آن زیرا که اسکان اول که از برای ادغام است پیدا کرده است در آن
 هر دو حق را که آسان کرده است اجتماع هر دو در اصل آنست که اجتماع دو و او نکرده است
 اما و مثل قوه و صوة برای ادغام جائز است قوه بضم قاف و تشدید و او گذشت صوة
 بضم صاد مهمله و تشدید و از ثانی که در راه باشد بفتح با و موحده و تشدید و او جریم بجهت
 که پرازگاه باشد بفتح جیم و تشدید و او میان زمین و آسمان و هوای آن و زمین و آسمان
 و در بعضی از نسخ حو بضم و او و تشدید و او واقع شده جمیع احوی که بر وزن و معنی اسود
 و فتح باب با فاعله عدم تصرف عطف است بر فتح باب قوی یعنی صحیح است باب ما فاعله که
 یک از افعال تعجب است و دیگر افعیل به مانند اقول زید و اقول به و ما بفتح ع و اجمع به که او
 ماضی معلوم افعال است و دوم امر حاضر از ان باب از خبر عدم تصرف او بواسطه آنکه اگر
 اعلال کنند از جهت حمل بر قال و باع خواهد بود اما قصد تصرف او بواسطه آنکه اگر اعلال

کرده باشد و فعل تصرف نیز تکرار شده اند تا فرقی باشد میان افعال تعجب و غیر آنها و به توضیح اولی در این
 از جهت تشابه است آنها با اسم در عدم تصرف و بواسطه آنکه آن افعال بعد فعل بسوی تعجب جاری
 مجرئی افعال شدند پس در آنها تصرف نمیکنند چنانکه در امثال تصرف میکنند یا قول زید یعنی
 چه چیز گو یا گردانیده است زید را و قول زید یعنی گو یا گردان زید را یعنی او را صاحب قول تصور کن
 یعنی زید گو یا ترست از عمرو و فعل منته محمول علییه و فعل تفصیل مانند زید یا قول من عمرو و اربعه عملی
 چه چیز فرو شده کرده است عمرو را و اربعه بر یعنی فرو شده گردان او را یعنی او را فرو شده تصور کن
 و همچنین زید اربعه من بکر یعنی زید فرو شده ترست از بکر حمل کرده شده است بر افعال
 تعجب زیرا که افعال تفصیل و افعال در بحث و مابین جارے مجرے یک چیز اند هر دو
 از ثانی مجرئی میباشد و منع است بودن از عیوب و اوان و الیس بالفعل عطف است
 من حیث المنع بر قول او که محمول علییه است گو یا چنین گفته است که فعل تفصیل لم یعمل للمحل
 علی ما افعل و الیس بالفعل یعنی یا از جهت اشتباه فعل تفصیل بالفعل اگر اعلان کنند حاصل نیست
 که اگر قول و اربعه اسم تفصیل اعلان کنند و او را بر بوالف بدل سازند افعال و اربعه شود پس
 معلوم میگردد که فعل تفصیل است یا ماضی معلوم افعال و از دو جوا و اجبور و الا نه یعنی لقا علوا و اربعه
 از دو جوا و از مجر و دال ممله جیم و اجبور و بجم و را و ممله با آنکه و او متحرک است و مابقی مفتوح زیر که
 بدستیکه آن هر یک و معنی تفا علواست یعنی از دو جوا و معنی ثرا و جواست بنا بر جمعه و جیم
 اجبور و از معنی تجا و رواست و از جهت عدم موجب اعلان اعلان نکردند در از دو جوا و اجبور و از
 بر اسمی محل بر آنها اعلان نکردند از دو واج و ثرا و ج و قرین و جفت شدن با هم تجا و روا و اجبور
 همسایگی کردن و در بعضی از نسخ با و موحده در محل فی واقع شده و باب اعوار و اسوا و الیس و اربعه
 باب اعوار یعنی در املکتین و اسوا و باین و دال مملکتین و تشدید آخر از جهت التباس یعنی
 اگر و او اعوار و اسوا و بعد فعل فتحه و او مابقی بالفعل بدل کنند و الا نه جمع شوند و لاجرم کمی از دو
 بنید از نه اعوار و اسوا شود و همزه را بواسطه عدم احتیاج ساقط گردانیدند عار و اسوا و پس معلوم
 شود که افعال است تشدید لام یا قاعل لفتح عین شعر ما بین دو عین یا از توان تا میهم و بنی
 کشیده بر صفتیم پنهانی غلطی که از کمال معجزه آنکست بنی است کرده سر را و نیم و غور و
 و دال نه معناه و صحیح است عو لفتح عین ممله و سر را و و را و ماضی همچنین سو و باین و دال
 مملکتین زیرا که بدستیکه آن هر یک معنی آن هر یک است که اعوار و اسوا است حاصل آنست که

باب افعال اصل است در الوان و عیوب و هرگاه در اصل افعال نکرند و دفع نیز نکرند در صراح است
 عور لغتین یک چشم کور شدن از باب علم و بالتصرف ماصح صحیح ایضا و آن چیز که تصرف کرده شده است
 و برآورده شده از آنچه صحیح است آن نیز صحیح است یعنی بر فعلی که در و افعال نمیکند یا در صیغهای غیر
 که از تصرفین اوست و از و بر می آید نیز افعال نمیکند یا همراه با تصرف موصولا است یا موصوفه مبتدا
 و من در مابیان اوست و صحیح خبر و تصرف ماضی مجهول تفعل است کاعورته همچو اعورته یعنی یک چشم
 کور ساختم او را مجردش عور و مقاول و مبالغ اسم فاعل قائل و بایع و عا و اسم عور و اسود
 ماضی معلوم فاعل مجهول مجریش سود و من قال عار قال عار و استعار و عائر و کسیکه گفته است عار
 بقلب و او بالف در عور گفته است اعار ماضی باب افعال یعنی در ماضی باب افعال نیز و او را بلف
 بدل کرده است و همچنین گفته است استعار بقلب و او بالف در ماضی باب استفعال عار بقلب
 و او بهز چون بعد الف واقع شده است و اسم فاعل و صیغ تقوال و تسیار للبس و صحیح است تقوال
 و تسیار از جهت اشتباه محال سخن آنست که تقوال بالفتح و سکون قات و تسیار بالفتح و سکون
 سین همزه و یا تحتانی مصدر اند همچو قول و سیر و او و یا و ایشان بلف بدل نکرند زیرا که اگر
 و او و یا و ایشان را بلف تلب کنند و فاعل متحرک شود و الف جمع شوند و یکی را حذف کنند
 و گویند تقال تسیار و مشابره شوند و صورت مضارع مجهول قال و سار و مقوال و مخیاط للبس و صحیح
 مقوال و مخیاط از بهر التباس یعنی ممکن است که و مقوال و مخیاط و او و بار از جهت محل فعل ملانی
 مجرد بلف بدل کنند اما عدم افعال از بهر دفع التباس است بواسطه آنکه اگر افعال کنند و الف
 جمع شوند و حذف یکی واجب گردد پس معلوم نشود که مضارع است یا مفعول تقال یا تقوال بالفتح
 است مخیاط کبیر سیم و سکون فاعل مجهول و همزه از خطی بالفتح که رشته است و معنی او سوزن شعیر
 یکسوی است نشسته و یک سوزن و این هر دو یک طرفند و یک سوزن و عیسی نتوانست بخرج
 رسید و تا داشت را سباب جهان یک سوزن و مقول مخیط محذوفان منها او بجنایا مقول
 و مخیط کبیر اول و سکون دوم و فتح سوم محذوف کرده شده اند از مقوال و مخیاط یعنی مقول
 در محل مقوال بود الف حذف کرد و مقول شد و همچنین مخیط در محل مخیاط بود و بعد حذف الف
 مخیط گردید یا مقول و مخیط یعنی هر دو و آنکه مقوال مخیاط است و لهذا مقول و مخیط را افعال نکرند
 و تواند بود که در مقوال و مخیاط افعال بنا بر آن واقع نشده باشند مثل فعل نیستند از جهت بودن الف
 بعد عین و یا از برای آنکه حرف علت پناه گرفته است در میان دو ساکن و اگر کتاب چنین موجب

تصحیح تو بود شد و اعلیٰ نحو یقوم و یمنع و یقوم و یمنع لغیر ذلک للبس از آثار است بسوی جواب سوال
 مقتدر و سوال آنست که لازم می آید از آنکه گفتند که تصحیح بعضی الفاظ براسه محل است که مانند یقوم و یمنع
 از جهت محل بر قال و باع و یمنع و او و یا باع اعلال کنند و جوابش آنست که اعلال کرده شده مانند
 یقوم و یمنع و یقوم و یمنع که اسم مفعول اند از قام و باع یعنی اعلال که محل است بر قام و باع باسکان و او
 و اعل حرکت ایشان با قبل تا التباس لازم نیاید زیرا که هرگاه و او و یا یقوم و یمنع را با بلف بدل کنند
 و یقام و یباع گویند معلوم نشود که عین ایشان مفتوح است یا مضموم یا مکسور از بهر آنکه بعد اعلال
 مثل یجات سیکرند که عین با مفتوح است و صحیح نحو جاد و طویل و غیره لا التباس بفاعل و بفعل عطف
 بر نحو یقول یعنی صحیح است مانند جاد و یفتح جیم و دال ممله و طویل یفتح طاء ممله و او و غیره یفتح غین مجزوم
 یا تحتانی از جهت التباس بفاعل یا بفعل یعنی اگر حرف علت را درین صیغه قلب با بلف کنند و گویند جاد
 زیرا که یکی از دو الف برای التقاء ساکنین خواهد افتاد و همچنین طال بواسطه آنکه طویل چون الف
 یا برای التقاء ساکنین می افتد و غار از برای آنکه یاد غیر چون الف شد و او از بهر التقاء
 ساکنین حذف میشود پس معلوم نمیشود که جاد و غار اسم فاعل است یا ماضی معلوم است از جاد و غار
 و طال طویل و غار غیر یا فاعل و فاعل و فاعل است جاد و غار و طویل دراز غیر و بسیار شک برنده المجرای
 خود و غیر آن جاد اسم فاعل از حدیثه یعنی طلبیدم از ورغن و غار اسم فاعل از غرنیه ای است
 بالترار یعنی چسپانیدم او را بغار و غار بفتح غین مجزوم به ششم ماضی است ششم بعد ازین نامه مگر
 بر بر ماضی بندم که کرده کوی تو عرق است و زگره ماضی جاد و جاد و جاد است با بفتح که باریدین باران
 و جاد و غار دی است التباس با هر دو با موصده جامه پوشانیدن مراد لبس و اشتباه است اولان لبس
 بجای علی الفعل و الموافق یا از برای آنکه بدستیکه جاد و دو و برادر او نیستند جاری و نه موافق و مطابق
 در فعل را در حرکت و سکون زیرا که جاری بفعل اسم فاعل و اسم مفعول میباشد از جهت آنکه موافق
 در صیغه و دلالت بر حدث با فعل اند اجار الله علامه و بفضل گفته کرشان اسم فاعل و اسم مفعول آنست
 که جاری نباشد بفعل و نحو الجولان و الحیوان و الهیوان و الحیدی و الحیدیة بکسر علی حرکت سماء و صحیح
 مانند جولان و حیتین و حیتین حیوان و موری و حیتین صاد و ممله و حید و حیتین حاد و ممله و یاتی و
 و دال ممله از جهت تنبیه بکسرت آن هر یک بر حرکت نام کرده شده هر یک محال آنست که درین الفاظ
 و او و یا را با بلف بدل نکرد بلکه حرکت خود نگذاشته تا حرکت لفظی دلالت کند بر حرکت معنوی که در ماضیات
 درین الفاظ و معانی آنهاست جولان و حیوان گذشت صورتی نام آبی است هاشم صورت حیتین

بمعنی میل و شوق میگویند. محل صوری ای مائل نوشتن و چهار چندی خست که میل میکنند بسیار
 از بهر نشاط و شادی شعر گوش خریف و گوش و دیگر گوش خرد کاین سخن را و بنیاد گوش خرد متبیه
 بنون و باز موعده پیدا کردن و واقف ساختن بر جنبه حرکت لغتچین جنبش ضد سکون با هم
 که آرسیدن است و الموتان لانه قعیضه و اعلال کرده نشد موتان که لغتچین مردن است زیرا که
 بدستیکه انقباض و ضد حیوان است و نقیض محمول میباشد نقیض بنون و کسرتان و ضاد مجبه
 ضد و باز گونه چیز است اولانه لیس بجای علی الفعل و لا موافق که یازیرا که بدستیکه آن هر یک هستند
 جاری بر فعل و نه موافق مرفعل العین تواند بود که تصحیح الفاظ مذکور از برای عدم جریان بر فعل باشد
 و این سخن ظاهر است و نیز موافق فعل محرکات نیستند و نحو او ثور و اعین للالتباس و صحیح است
 مانند او در کشف اول و ضم سوم جمع و درست و ذکر او در ما سبق تکرار است و اعین لغتچین همزه و سکون
 عین مهمله و ضم یا و تحتانی که جمع عین بافتح است از جهت التباس محل آنست که اگر او در و عین
 نقل حرکت عین با قبل و اسکان او در اول و در ثانی با قبل ضم منقول که کسره برای موافقت یا
 اعلال کنند و گویند او را عین ملتبس شود بضارع و در و عان از قول ایشان داریم و در و را بفتح
 و دو را لغتچین و عان فان یحیی عنایت یعنی گردید فلان کس بر آتشکار او پیدا و در بعضی
 از نسخ صحیح بالای خود واقع شد اولانه لیس بجای علی الفعل و لا مخالف یازیرا که بدستیکه هر یک هستند
 جاری بر فعل آن ظاهر است و نه مخالف لغتچین و ضاد مجبه و کسره لام ناسا نگاری کنند و ملخص سخن آنست
 که موافقت او در با فعل حاصل است اما موافقت مشروط است با آنکه بوجهی مخالفت نیز داشته باشد
 و در او و اعین مخالفت مشروط نیست چه در با فعل موافقت تمام دارند پس شرط اعلال در ایشان
 مفقود و معدوم است و لهذا تصحیح واجب شد و نحو جدول و خروج و علیک لمحافظة الاحاق و سکون
 المحض محافظه بجاء مهمله و فاء و طاء معجمه نگاشتند محض بافتح و سکون حاء مهمله و ضاد مجبه هر چه خواست
 یعنی صحیح است مانند جدول از بهر نگاشتند الاحاق بجعفر و در هم و جنبه اگر ثابت شود زیرا که
 و با معنی مجزوف حرکت و نقل و حذف حروف لین اعلال نمیکند و لا مخالف ملحق به نگردد و عرض الاحاق فوت
 نشود مگر آنکه حروف الاحاق آخر باشد که درین هنگام اعلال بخود و قلب میکنند بنابراینکه او در محل لغت
 میباشد و دیگر جدول و مانند آن را هیچ داشتند از برای سکون خالص با قبل حروف علت ایشان
 سپر با قبل ایشان مفتوح نیست و نه در حکم مفتوح است چه با قبل او جدول پیوسته ساکن است
 بخلاف تقال که صلش بقول بود و با قبل او گاهی مفتوح هم باشد مانند قال و قائل جدول گذشت

خروج کبسه خارج مجمره و سکون را و مملکه و فتح و او و عین مملکه بید انجیر و آن داغی است که در بند
از یک گنبد بقیعین همزه و را و غیر منقوطه و سکون نون و هر چه دو تا شود از گنبد بستی ساق علب
انضم عین مملکه و سکون لام و فتح یا و تحتانی و بار موحده نام وادی است شعری وادی مجنون زبانی
خراب افتاده است که گریه را سری باید بآن صحرای کشید و تقلبان همزه فی قائم و بالغ من لعل
فعله عطف است بر قول تقلبان الفا که در اول باب واقع شده یعنی و قلب کرده میشود و او و یا
همزه در مانند قائم و بالغ از آنکه اعلال کرده شده فعل او زیرا که اگر اعلال این الفاظ محذوف است
کنند صیغه اسم فاعل در صورت فعل شود و اگر اعراب او را فاعل از فعل سازند کفایت نمیکند از بهر
حرفش و وقت بر قلب کردند و او و یا را بالغ بواسطه عدم اعتبار الفی که بالای او بود پس گردید حرف
علت گویند که متصل مفتوح است و چنان شد که و او و یا متحرک است و قبلش مفتوح بالغ بالا
او را نازل منزل فتح ساختند چون که زیاده است و ملاقات کرد و بوالف کرده داشتند حرف یکی
همچنین متحرک اول از بهر آنکه بر صیغه فاعل نمیباشد پس الف اخیر بحجت التقار ساکنین حرکت
دادند قلب او همزه از جهت قرب همزه بالغ و نوشتند این همزه را بصورت یایی نقطه بجلان و او
که اسم فاعل عورست زیرا که و او را همزه بدل نکردند از جهت محت عور و نحو شک و شک شاد و نه
شاک بشین معجمه بجر و رفع شاد است شاک مشتق است از شوکت آن هبت کا زار است میگوئی
شاک از جل شاک شوکا ای طهرت شوکت و حدیثه کبسه جاد و ثید دال مملکه تیزی و در اسم فاعل
اوسه وجه است یک شاک همزه موافق قیاس دوم شاک همچو قاض بنا بر تأخیر عین از لام و او
فایع میگوئی هدا شاک و مررت بشاک درایت شاکیا و سوم حذف عین و میگوئی هدا شاک
بر رفع و رایت شاکا نصب و مررت بشاک بجر و فی نحو جاد و قولان و در بلند جاد اسم فاعل و قول
است قال تحلیل مقلوب کالشاکی و گفته است خلیل که جاد باز گونه کرده شده است همچو شاکی
بشین معجمه که در اصل شاک بود قلب کردند شاکو شد و او را نظر فمابا بدل کردند شاکا شد
و قبل علی القیاس و گفته شده است که جاد بر قیاس است و قلب ندارد و تقریر هر دو قول در
صدمه مرقوم شد شعری استی چشم تو چه تقریر توان کرد و این جواب خوب است که تعبیر توان کرد
و فی نحو اول و بالغ و وقتها فیه بعد الف باب ساجد و قبلها و او و یا عطف است بر قول فی نحو اول
یعنی قلب کرده میشوند و او و یا مانند اول و بالغ از جنس حرفی که واقع شده اند و او و یا بعد
مساجد می پیش آن الف مساجد و او و یا و این چهار قسم است یا نباده گرفته است

الف در دو واو چنانکه در اول جمع اول هشلش اول یا در میان و یا چون خیایر بخانه مجمله جمع خیر است
 یا یا در میان و او یا میان یک بر که اول و او باشد و اخیر یا شلش بواج هشلش بواج جمع یو بعه که فو علت است
 ر جمع و او در میان یا در او یا بین و به که اول یا باشد و اخیر و او همچو سیاق و تسعین جمله و قاف
 جمع سقیقه لغتین سین و یا در مشد و چهار پایی که او را دشمن برانند هشلش سیاق و دو سیل قلب
 این و او یا بنهره است که وقوع در حرف علت که میان ایشان الف باشد و حال آنکه الف
 حاکم غیر استوار است و جمع لغتین و جمع هم افعی است و با آنکه حرف علت واقع است بعد
 الف که مجاز و طرقت است و طرقت محل تغییر است و بنهره از برای چیزی که در بایع گذشت بخلاف
 عو او و در طو او است بخلاف عو او ویر بعین و را در هملتین جمع عوار با ضم و تشدید و او و آن آتین
 ست و خاشاک که در چشم افتد و طو او پس بطا و سین هملتین جمع طاوس که مرغی است معروف
 و مرغوب صورت شعله رفتن بجه مانده بخرا میدان طاوس بدیدن بنگه کردن آهوی بیده
 از برای ورق شدن یا رساکن بعد بعین پس یا گشت کامله و از جهت دوری و او و یا از
 هر فیکه محل تغییر است و ضیا و آن شاذ و ضیا و آن بضاد مجمله و یا در تختانی شاذ است جمع ضیون
 افتح اول و سکون دوم و فتح سوم و آن که نه نیست و قیاس ضیا کن است بقلب و ابهره
 چنانکه معلوم شد و تغییر هرگاه که در مفرد و جمع است در جمع نیز جمع است و فتح عو او و اعل عیا ییل لان الاصل
 عو او ویر مخدفت و عیا ییل فاشیع جمع است عو او ویر و اعلال کرده شده است عیا ییل زیر که
 بر سیکه اصل عو او ویر است بیابن انداخته شد یا و اصل عیا ییل عیا ییل است بنسیر پس
 شباع کرده شد که سهره بنه پس شول شد یا عیا ییل بکسر عین جمله و یا در تختانی اولاد زن و
 آنکه کفصل و تعدد حال ایشان باید کرد و تفقه باید داد و آن جمع عیل است لغتین عین و یا در مشد
 و عیا ییل جمع الجمع مثل حید بر وزن سید و جیا و جیا یید حید و سهره و سهره ییکور اگر گنبد و چون از
 اشباع در عیا ییل یا دیگر پیدا شد یا اول را موافق قیاس بنهره بدل کردند شاعر گوید
 فیا عیا ییل اسود و غیره ضمیر فیا را جمع است بمفاد فیه و آن بیابان است اسود و ضمیر
 بنهره و سین و سکون و او سیر را جمع است لغتین نم و بنهشتین فون و سیم و را در جمله و بنهشتین
 نم و فتح اول و سیر ثانی یعنی در آن بیابان شیران و یلنگان بجه دارند و با عیا ییل و او بسیارند
 اشباع بشین مجمله و با سو حده و عین جمله سیر کردن و شبع ماضی مجهول است از افعال و در بعضی
 از نسخ حذف تها و تانیت واقع شده و لم فعلی و فی باب مقادیم و معایش لغت بنیه و بین باب سیر

و عجبا که مصححان گفتند و نگردند و را یعنی و او یار همزه بدل نکردند در باب مقادوم و معالیش یعنی در محل
که او و یار بعد از آن جمع حروف اصلی باشد از جهت فرق میان باب مقادوم و معالیش و میان باب
رسائل و اخوات او که حرف علت در اینجا بعد از آن جمع حروف زائده است پس در مقادوم و معالیش
او و یار باقی داشتند تا معلوم شود که حروف اصلی اند و در رسائل و مثالی او همزه بدل کردند تا معلوم
شود که او و یار حرف زائده اند و زائد اولی و الیق است بغير مقادوم بقای جمع مقادوم بغير مهم
ست و آن محل استیاد و مجلس است معالیش بعین مملو و شین معجمه جمع معیشه بروز فی حلیفه
و آن زندگانی است و آنچه بان زندگانی کنند شعر جوانی بود و زندگانی بود و در زندگانی سخت جانی
بود و در رسائل برای و سین مملو مکتوبها و نامه با جمع رسائل معجمه رسید و فتح اول و کسر آن بیابان
بعین مملو و جمیم و از معجمه زمان پیوسته معجمه و فتح و ضم و ضم و مخجوز و باز یار زانست روی است و
این سکیت گوید لثقل عجزه و فی الحدیث الحجة لا تدخنها التجوز یعنی بهشت داخل نمیشود
او را زن پیر بلکه جوان شده داخل میشود و آنچه در شعر شعور و بزرگوار واقع شده محمول بر ضرورت
شعر پیوسته و گفته است یحجز لثقا عزالایحجز غیره صحی الف بصاد و حاز مهملتین و فاء جمع مخفی
و آن نامه است شعر احوال من بنامه چه حاجت که دو آه و چه عیب نامه الیق که سر بسته
میشود و لم یفعلوه مجد نکر غائب از باب منع و صحیح و جاد معالیش بالهمزة علی ضعف و آمده است
معالیش همزه بر ضعف و آن یفتح و ضم ضاد معجمه و سکون عین مملو سستی و ناتوانی است شعر
شتم از ضعف چنان شد که اجل جست و یافت و نامه هر چند نشان داد که در پیرین است و
وقیاس آنست که معالیش باشد با بقای یار تختانی زیرا که حرف اصلی است نه حرف زائد و اثر همزه
همزه مصائب و لازم گرفته اند همزه مصائب را یعنی قیاس آنست که معالیش مصائب است
و او را همزه بدل نکنند زیرا که عین لفظ است و بالای الف و او یار نیست چنانکه در مقادوم
اما التزام قلب و او همزه خلاف قیاس از جهت تنبیه است بر آنکه هر صاحب جمع مفعله است
لفتح میم و کسر عین و جمع مفعله تحتین میم و عین نیست همچو مقادوم و معالیش بلکه جمع مفعله
است بضم میم و کسر عین زیرا که اصل مفرد او که مصیبت است مصوبه است و کسره و او بصاد
دادند و قلب کردند بیا از جهت ساکن بودن او و کسره ما قبلش در حیتاج باین شبیه از بهر آن
که قیاس جمع اسم فاعل و اسم مفعول و ثل این لفظ آنست که صحیح باشد و بگویند مصیبات
بنابر آن که گذشته است که در مانند مکرر نسبت جمع صحیح از جمع کسیر مستغنی شده اند و چون این

جمع تکسیر واقع شده است مضمه آن شد که جمع مفعله یضم میم و کسر عین یافته آن نیست بلکه
 جمع مفعله یفتح تین میم و عین است یا جمع مفعله یفتح اول و کسر سوم پس قلب کردند
 و او را بهمه تا تبیین باشد بر آنکه جمع مفعله یضم میم و کسر عین است برخلاف اصل
 و اصل آنست که جمعش صحیح باشد نه تکسیر و انقلاب یا فعلی اسما و ادافی نحو طوبی و کوسی و بدل
 کرده می شود یا فعلی یضم فاسکون عین و الف و در حالیکه اسم است بواو در مانند طوبی
 بطا و مهله و باو موحده تا اینست اطمینانست و کوسه بسین مهله تا اینست اطمینانست و اگر چه اینها
 صفت اند ولیکن جاریست مجرے اسم اند زیرا که صفت بغیر الف و لام نمی باشد طوبی خوشی
 و خوب و نام درختیست و در بهشت و خوشتر و پاکیزه چیزهای مبارک جمع طیبیه با یفتح
 تشدید و کسریا تحتانی شعر خورشید زیر سایه زلف چو شام اوست و طوبی غلام قد صنوبر
 خزام اوست و آن قامت است یا تحقیق قیامت است و زیرا که رستخیز من اندر قیامت او
 کوسی زن زیرک تر و داناتر و لا انقلاب له الصفة و لکن کسیره ماقبلها انقشالیا و بدل کرده میشود
 یا فعلی بواو در صفت ولیکن کسره داده میشود ماقبل یا تا سلامت و مبدل از و انگر دو و سلم
 بسین مهله مضارع مؤنث غائب ز باب علم منصوب بآن مقدر بعد لام کی نحو مشیه حکمی تسویه
 ضمیری می مانند مشیه حکمی ان مشیه یفتح میم و سکون شین معجمه و یا تحتانی رفتن چکی کسره
 حاء مهله در اصل چکی بالضم بود بدل نکردند بواو بلکه ضمیر را کسیره مقلوب ساختند از جهت
 فرق میان اسم و صفت و عکس نکردند از بهر آنکه اسم سزاوارتر است بخت بآن که باو را
 بدل کنند بواو و گفتند که فعلیست بالضم نه فعلی لکن زیرا که فعلی بالکسر در صفت عین عزه کسر
 عین مهله و سکون زار معجمه آمده است و آن شخصیست که از بازای خوش نگر دو
 یعنی آنکه طرب و جماع و دست ندارد و همچنین است ع زون شوی و زوجه زن غرامت است
 و فعلی بالکسر و نصاب صبیان واقع شده است و فعلی بالضم بیارت مانند نضالفا و ضا و معجمه و او
 مهله تا اینست افضل ضری لضا و معجمه را مهله مؤنث الف یعنی افزون تر و زننده تر چنانکه زن خسراننده
 و دوش خود در راه رفتن جنابانیهان قسمه کسره قاف و سکون سین مهله بخش ضمیری کسره
 ضا و معجمه و سکون یا تحتانی و زار معجمه قسمه ناحق و قبل ظالم و تمکنا قوله قال ملک از بهمه
 ضمیری یعنی آن قسمه الحال بخش بهیوده است یکی از فضلا پیش محرر اوراق نقل کرده که
 روزی بحسب اتفاق در مجلس و ششمند خان که کسره آمد فضلا بر ایران بود و معاشره با بیدین

شاه جهان بادشاه سهند و بستان انار الله بر مانده و در شدم و ذکر آیه استبدادون الذی
 سوا ذی بالذی یوخر در میان آمد پرسیدیم که مقابل ادنی اعلی می باشد و در اینجا خبر واقع
 شده ساعتی در فکر گرفته گفته تغییر عام ست شامل اوسط و اعلی گفته ام و در مذمت نموده
 و حماقت و عدم دانش یوزیانت و مبالغه و درانت کراشان ترک اعلی کرده باشند و
 اختیار ادنی نموده و در ترک اوسط مبالغه و اغراق نیست چون بسا سلیم الطبع بود قبول نمود
 و گفت اگر در خاطر شما بهتر ازین وجهی رسیده باشد بگوئید گفتیم وجه اختیار غیر شایسته آنست که
 چون این کلام در مذمت سقماست و ایراد کلام بی رعایت الفاظ مناسبه بعد از نصیحت
 زبانی بر ملاطفت و بلاست آنست و برای تقویت و پرورش این سخن گفت که بهین جهت که در کلام
 خبری که غیر مانوسه استعمال ست گفته اند چه بعضی کافران می گفتند که فرشتگان فیض
 الله تعالی هستند پس خدا استعالی برای او دختر را اختیار کرد و ما را پسران داد و ایزد
 سبحانه را کرد و فرمود الکم الذکر و له الانثی استقام برای تفریع و توفیق نیست یعنی آیات شما
 راست نرو و مر خدا را راست داده این بخش زشت ست بنابر آنکه اگر الله تعالی از هر خود
 فرزندان میگرفت پسران که بهتر اند اختیار میکردند دختران که مادران اند و در خانه
 و کاشانه افتادگان و در آرایش و پیرایش نشو و نامی یابند و از برای جنگی پرنش
 نمی شتابند و فضیلت و افزونی در رجال ست و بر بانی و نانات واضح تر از آنست
 که دران باب با شبلع کلام و تطویل سخن حقیق اقتدا و معنی آیه نخستین آنست که آیات
 میکنند شما آنرا که از برون ترست با آنکه او بهترست یعنی من و سلوی که بهتر از انگلیس و
 نوزده است و خوش نمیکند و خیار و سیر و عدس و پیاز و تره که چیزهای فرومایه اند و اسره
 سیخو اسبید و درین آرزو میکاهید و بعد در القائل شعر شایسته معنی عیان و من بصورت
 متفاوت ای درون جبل تو چون رو نادانی سیاه اند و کز لک باب و بعضی و همچنانست
 باب بعضی که در اصل بعضی با موصوده و سکون یا تحتانی و صادره عجمه بود زیرا که جمیع بعضی
 ست بمعنی چیزه سفید همچو احمد و حمزه پس بدل کردند بنمیه را که بصره تا با سلامت باشد
 از هر آنکه جمیع نقیض ست و اگر باز او را بواجوب قلب کنند مقتضی و مؤودی نقیض گردد و در او از
 باب بعضی جمعی ست که بر وزن فعل باضم باشد و صفت بود و اجوف یا سئو اخفقت فی غیر
 ذلک و اختلاف کرده شده است در غیر آن که اب فاعلی و فعل باضم ست نقار بیوم

القیاس الثانی لیس گفته است سیبویه که قیاس دوم است یعنی قلب ضمه بکسر محفوظ
 باشد از بر آنکه تغییر از نو کمترست فحو مضوفه شاذ غنده پس مانند مضوفه بفتح میم و ضا و حبه
 و سکون و او و فاشا و سنت نزدیک سیبویه بواسطه آنکه اصلش ضیفه بفتح میم و سکون ضا و ضم
 با و قیاس آنست که ضمه یا با قبل دهند و مقلوب سازند کسره تا یا یا سلامت باشد و بکر و مضیفه
 بر وزن خلیفه و حلاف قیاس ضمه یا با قبل دادند و یار ابوا و بدل کردند و مراد از و حوادث
 و هر دو نائب رزگار گویا همانند که چون ضیف نازل شوند و مشتق از ضیافت اما که همانند است
 شعر خد گنش میگذاشت از سیبویه میگفت یکانش به وجهانی که ما رضی بود و گیرند و اما
 شعر و نحو معیشه یوزان کیون مفعلة و مفعلة مانند معیشه بفتح میم و کسر عین مهمل و سکون یا و
 تحتانی و شبن مجر جائز میباشد بوزن او بر وزن مفعلة بفتح میم و ضم عین و در ضیورت
 کسر عین فاعل از ما نحن ضمه میباشد و کسر او را با قبل دادند و در وقت ضم عین فعل
 از ما نحن ضمه است و ضمه او را با قبل دادند و بدل کردند کسره تا یا یا سلامت باشد شعر
 دل اگر گم شده دلدار سلامت باشد هر چه خواهد بشود یار سلامت باشد و قال خلیل
 القیاس الاول و گفته است خفش قیاس اول است یعنی بقای ضمه و قلب با او و یا آنکه
 در طوبی و کوسی مضوفه قیاس عده پس مضوفه قیاس است نزدیک خفش زیرا که نقل فرود
 ضمه یار البوی ضا و قلب بکر و یار ابوا و معیشه مفعلة و معیشه نزدیک خفش مفعلة است
 کسره عین فاعل از ضم عین فاعل و الا لازم معوشته و اگر معیشه کسره عین نباشد بلکه کسره عین
 باشد لازم آید که یا و را حجت ضمه با قبل ابوا و بدل کنند و گویند معوشته بر وزن مقول و جواب
 خفش آنست که القای ضم قلب با ابوا و در طوبی و کوسی از برای فرق میان اسم و صفت چنانکه
 گذشت و در اینجا احتیاج باین فرق نیست و علیهما نونی سن البیع مثل ترتب قبل نوع یق
 به آنکه هر گاه بیان کرد صفت آنرا که وقتی که یا و با قبل مضموم واقع شود و در غیر باب فعلی و فعل
 نذب سیبویه قلب ضمه است کسره و نه بذب خفش قلب است ابوا و اشارت کرد بسو
 سکه متفرع بر سر و نذب یعنی بنابر سر و نذب مذکور اگر نباشد و اربع ففتح با و موحده و
 سکون یا و تحتانی و عین مهمل مثل ترتب بضم بر دو تا گفته شود بضم تا و فوقانی و سکون با و موحده
 و ضم یا و تحتانی بر نذب سیبویه گفته است بقیه بضم عین و سکون و او اصلش تتبع بضم تا و فوقانی
 یا و او گشت بر نذب خفش و قلب الواد و کسره تا یا یا همانی المصادر یا و و قلب کسره میشود

وادی که کسورست ماقبل او در مصدر بیا نخواست با و عیاد امانند قیام کسورست هاش
 توام میگویی قیام قیام یعنی ایستاد ایستادنی و عیاد کسورست همه ذوال معجمه پناه بردن
 و صلش عیاد و مصدر و نفع اول و کسور چهارم جمع مصدر و قیام لا علل افعال و در قیام کسورست
 و نفع یا و تختانی که در اصل مصدرست و صلش توام و او را بیا بدل کرده اند از جهت اعلال آنها
 و قلب و او باین مثل قیام که در اصل قومست و عیاد که صلش عیادست از باب نفر قیام راست کردن
 و حال و لا کالقول و حال جلا همچو قومست در شد و و قیاس جیل و قیادست بآبدال و او
 بیا و قلب و او باین حال کسورست هاش و نفع و او برگشتن و از جابائے بجائی رفتن حال برگشت
 قبوله تعالی و لا یغنون عنها حلا یعنی نیچو اینند اهل نیست از جنت برگشتی شعر کسی کاین
 بنیل و منزل و دیدن بنیت توحش کسی کاین نقل مجلس یافت حاجت نیست بقدرش
 بخلات مصدر و حلا و ذی بخلات مصدر مانند لا و ذی ال معجمه همچو قیام بقیام که یوا و توام
 کسور اول زیرا که برگاه صحیح شد و او فعل صحیح شد و مصدر و او از یکدیگر پناه گرفتن حاصل است که چون در مانده
 این افعال و او باین بدل نکردند در مصدر ایشان نیز و او را بجهت کسور ماقبل بیا بدل
 نکردند و فی نحو جیاد و دیار و ریاح و تیر و ویم لا علل المفرد عطفست بر قول مصنف فی المصاد
 یعنی بدل کرده میشود و او ماقبل کسور بیا در مانند جیاد و ریاح عطفست بر قول مصنف یعنی در جمعی که
 در مفروش اعلال واقعست جیاد کسور جیم و یا و تختانی و دال معجمه جمع جید نفع اول و نشد
 و کسور دوم و اصل جیاد و اصل جید جیود و او و یا جمع شدند اول ایشان ساکن بود و او را
 بیا بدل کردند و یا در یا در یا دغام و دیا کسور دال و او معجمه جمع و اصلش و او و اصل و او در
 نفع تحقیق ریاح کسور را معجمه و یا جمع ریح بوی و بادست تیر کسورست فوقانی و نفع یا و تختانی
 و او معجمه جمع تارة و آن یکبارست قوله تارة اخری یعنی یکبار دیگر دلیل بر آنکه یا و او داشته
 است قول ایشانست نادرته و الناس بیا و در ویم کسور دال معجمه و نفع یا و تختانی جمع و نفع
 با کسور گذشته اصل و نفع دغام از دغام بدوم و شد طیاک و شادست طیاک کسور طیاک و معجمه
 قیاس و او احتمال زیرا که اکثر احوال است از برای صحیح مفروش که طویلست بمعنی داز و صبح و او جمع
 نعلان که رسته اعلالین و هیچ مست و او کسور را معجمه جمع ریاح نفع را و نشد و یا و تختانی
 و صلش و یوان و او را بیا بدل کردند و یا در یا دغام از جیم که است جمع و او اعلال در و زیرا که
 اصل و او ایست قلب کردند یا بفره پس اگر و او را نیز بیا قلب کنند و او اعلال جمع شوند و آن گفته

ریانه سیراب شعر عمل سیراب بخون تشنه لب یار نیست، چه از پی دیدن او دادن جان کار نیست
 و نواز جمع نواز و صحیح است نواز و کبیر لون جمع نواز و آن اشتر فریب و همین است میگویند نواز از تنه
 ای سمت یعنی فریب باشد از تنه نواز از جهت صحت عین و مفرغش حاصل نیست که در رو او و او را
 از جهت کسره ما قبل بیاید نکرند از بهر آنکه اگر او را بیاید لکنند و اعلال که موجب تهلاک
 جمع شود یکی قلب و او بیاید یک قلب یا که در آخر اوست بهمه و در نواز و او را بیاید نکرند
 از برای آنکه در مفرغش بدل نکرده اند که نواز است اگر گوی در بقی که صخش بوقی بود و اعلال
 جمع شده است یکی هم قاط و او دیگر حذف ضمیه یا گوئیم مراد از او اعلال آنست که فی فاصله
 باشد مانند سحر که و او ش را بافت بدل کنند و در بقی قاف فاصله است اگر گوی در نواز
 فاصله است گوئیم الف از جهت خطا کالعدم است پس گویا فاصله نیست و فی نخور یا ض و ثیاب
 سکونانی الواحد مع الالف بعد با عطف است بر قول او فی نخو خیاد یعنی و قلب کرده میشود
 و او بیاید مانند ریاض کبیر او ممل و ضا و تعجبه بافتح و ثیاب کبیر نواز و مثلثه و با و موحده جمع ثوب
 بافتح از جهت سکون و او در و احد بافت بعد او در جمع حاصل آنست که او در مفر و سنان
 بود و او بسبب سکون گویا اعلال دارد زیرا که سکون و او را چون مرده میازد و در وقت
 جمع کردن بعد و او الف واقع میشود پس و او فقیل شد از جهت طول نطق بسبب الف
 بخلاف عوده و کوزه بخلاف عوده کبیر عین ممل و فتح و او و دال ممل جمع عود بافتح که شتر و
 بر کلان سال است و کوزه کبیر کاف و فتح و او و ز او تعجبه جمع کوز باضم از بهر بودن الف بعد او
 در آن هر دو کوز معرب کوزه است و او از بافتح و کسر آن نیست جمع کست که انی البصر
 شعر کوزه کی پر آب شده نواز هو اخی نشد و تن چو شد از خود تنی بسیر جانان میشود و
 و اما نیره فشا و اما نیره کبیر نواز و مثلثه و فتح یا تحتانی و را و ممل جمع نواز بافتح که کاست پس
 شاد است قیاس ثوره است کبیر اول و فتح دوم از جهت فقدان الف بعد و او این از
 است قیاساً استعمالاً و قلب الواو عیناً اولاً ما او غیرها از اجتماعت مع یا و سکون پس این
 و تن عظیم مفعول دوم قلب عیناً با دو معطوف خود حال است یعنی و قلب کرده میشود و او
 در حالیکه عین است بالام یا غیر هر دو با آنکه زائده باشد و قتی که جمع شود یا یا و صلی یا یا و
 و ساکن باشد اول از او هر کدام که بوده باشد بیاد او غام کرده میشود یا و اول در ثانی و
 شرط سکون اول بر آنکه غام است و بیاید بر آن قلب کرد و نکرده است آنرا و او

و قیاس در نحو آنست که گویند نمی زیرا که اصل او نهی است و صاحب صحیح گویند که در ضمیمه او غایب است
 برای آنکه آسمی است که موضوع است فلان و فعل و همچنین حیوة اسم مرئوس و صمیم و صمیم شاذ و صمیم
 بضم صاء و طو و تشدید و فتح یا تحتانی و همچنین قیام جمع صام و قائم نیز شاذ است بود اسم آنکه قلب کرده اند
 و او را بیا با عدم مقتضی احوال و اصل در هر دو صوم و قوم بضم اول و تشدید ثانی است صام بعد از ممل و
 کسر همزه روزه دارد روزه داران جمع و منفرد و آخر و فتح همزه زود اگر در فراق تو چشم امید دارد چنان
 گوش روزه دارد بر الله اکبر است و قیاس فلان ارق النیام الاسلام است و قول شاعر سحر الا لیل قننا
 سیه انبه سنده و فلان ارق النیام الاسلام شاذ است زیرا که قیاس در میان هم نون و تشدید یاء
 تحتانی جمع نایم نون بضم نون و تشدید و او است و وجه شاذ و قلب و او است بیا نیز موجب قلب
 و وجه اشذیه و در شان او است از طرف که محل غیر است چه در صمیم و صمیم و او بیک حرف از طرف دور
 و در نایم بد و حرف اشذی غیر همزه و شین همزه و تشدید ذال همجه اسم تفصیل شاذ الا لیل تحقیق حرف
 تنبیه طریقت بطاء و از حلقین و قاف ماضی معنوم غایبه از باب نصر از طرف بالضم که شب آمدن است
 نایون مفعول بر سیه بضم هم و تشدید یا تحتانی و تاء فوقانی نام عشقه است و لا یفوت از بر علمیه
 و تانیث معنوی انبه کسره همزه و سکون با و موحده و نون منذر نون و ذال همزه و را ممل هم فاعل
 افعال و آن نام مرئوس است تارین همزه و از نمله و قاف جید اگر در آن سلام باشد تحقیق و بی گویند
 و فاعل ارق و نایم مفعولش پس معنی بیت آنست که آگاه باش آمد ما را نیت و قمر مندر پس بیدار کرد
 خوانندگان را که سلام انهم با قبل نشعر را بود که نیست و آری بزم ما تا در برت بگیرم و گویم
 واه واه و تسکنان و نقل حرکتها الی قبلها فی نحو یوم یوم یوم باب یحیات یحیات تسکنان تیره مضارع مجهول مونث
 غایب از باب نصر و تحقیق نقل که لفظ مونث و احد است یعنی و ساکن کرده شود و او را نقل کرده شود حرکت هر دو
 با قبل در مانند یقوم و بیع از جهت التباس هر یک از یقوم و بیع باب یحیات حاصل آنست که اگر یقوم یاء
 بیع را از برای حمل بر ماضی با ف بدل کنند و گویند یقام و بیع مشتبه شود بیهات و آنکه اگر کدام باب است
 از باب نصر است یا ضرب است یا از باب علم مفعول و مفعول گذارک و مفعول یفتح میم و ضم عین و مفعول یفتح میم و ضم
 عین و همچنین است مثل معون بعین ممل اسم ظرف عون بالفتح که یاری کردن است و بیت کسر با موحده
 و سکون یا تحتانی اسم ظرف بیتو که یفتح با موحده و سکون یا تحتانی و ضم تاء اول فوقانی و سکون و آوینی
 شب گذاریدن است یعنی و ضمیمه ضمیمه یا و کسره یا نقل کرده یا قبل می دهند و او را بیا با ف بدل
 نمیکنند از جهت التباس یحیات و در صد کتاب مذکور شد که هرگاه مضارع کسره بعین باشد اسم ظرف و

از برای موافقت مضارع مفسور بعین می باشد و اگر مضارع مفتوح بعین باشد حرف او مفتوح بعین می باشد
و اگر مضارع مضموم بعین باشد هم طرف او باید که مضموم بعین باشد اما چون این بنا در استعمال مرفوض است
بعین را در طرف از جهت خفت فتحه مفتوح ساختند پس اصل طرف، مضارع مضموم بعین بنوعین است مثلاً
کذا لک و مفعول بعین است نحو مفعول و جمع مانند قول که ما بش مقول است ضممه را و با قبل را و اندکی از
دو و او را برای اتقای ساکنین ساقط گردانیدند و بالغ بدل نکردند از جهت التباس مذکور و اصل جمع
می شود ضممه یا با قبل و اندکی از او و یا با برسطه اجتماع دو ساکن حذف کردند و درین صیغه بعد حذف
و از ضممه یا قبل را جهت مناسبت یکبیره بدل کردند و اگر یا را حذف کنند و او را باید بدل کنند تا شبیه نشود
با جوف و او را بدل بالغ نکردند از جهت التباس مذکور و الحذف عنده سیویه و او مفعول و انداخته
نزد یک سیویه و او مفعول است که زاده است زیرا که علامت مفعول هم است نه و او ایائی بنی بسوی تکرار
آید این هم در ثانیهای مزید و غیر ایشان بخلاف و او که بهر سیده است و ناشی گردیده اند از شباع ضم بعین
که جاز است بقیل که با وی چندان غرض تعلق ندارد و بهتر است از حذف حرف اصلی و عند الانفخس بعین
و انداخته شده نزد یک خفش بعین فعل است که و او اول ریاست از بهر اینکه اصل و قاعده وقت اجتماع و او
که اول ایشان حرف باشد آنست که حرف اول دو کنند چنانکه در قول و لبع و اقلب و او مفعول عنده یا
لکسره مخالفاً اصلها و بدل شده و مفعول نزد یک خفش بی از جهت کسره یعنی نزد یک خفش هر گاه
یا که بعین فعل بود و میوه بعد فعل ضممه و با قبل و قلب ضممه یکبیره از بهر اجتماع دو ساکن مخذوف است
و او بش باید گشت زیرا که و او ساکن است و ما قبلش کسره پس مخالفت کردند هر دو سیویه و آن اصل و او را
مخالفت سیویه بنا بر آنست که او مقرر کرده که چون دو ساکن جمع شوند و اول ایشان حرف بعین باشد
حرف اول حذف کنند و در مفعول و جمع حرف دوم حذف کرده است و اما مخالفت خفش از بهر آنست که
او مقرر نموده است که اگر بعد فای مضموم یا باشد منقلب گردد و او از جهت محافظت ضممه و در اینجا ضممه یکبیره
قلب کرده است از جهت ما ضی معلوم می شود غائبه خالفاً تشنه ما ضی معلوم از باب سفاعله اصلها و اصل
چهلین بودن برای اضافت بسو که افتاده است شعری خط برگردان خفش از کما افتاده است و در شقی
به است افتاد افتاده است و در اشتب و سوب و شاذ است و شیب بین معجمه و یا سختانی و باز ص
که از شوب است بفتح که میگوئی شاذ شیب و قیاس و شوب است مانند مقول و سوب و با
موصوفه از شیب بفتح با و سکون یا سختانی و با موصوفه که رسیدن است و قیاس و در او سوب است
مثل جمع و از اینجا ظاهر شد فساد قول بعضی شماس که میسب هم مفعول را ضمیم میخوانند زیرا که

ای کاش گوش رعظم احوال شدی چه چشم چه ناسره گفتی از تو مکر رشید است و با کمالیست
 انسوزان عین است و مفتوح نیست زیرا که مفتوح العین را از برای خفت فتح سبک نیکنند و میگویند
 و علم علم بکون لام و نمیکند و ضرب ضرب بکون را و ضموم عین نیست از هر آنکه ذوات یا ضموم
 العین اند یا بشوند و در بعضی از نسخ تشبیه بجر بی با ضمیر و بار جاره واقع شده است که تفعل و احوال جمع
 اند که ثاب الذباب منع و هیچ نوشتن از جهت له جازم ساقط شده و سقوط نون علامت جزم است و ن
 ثم سکنا ایاء سکنا از کسین بعد از تفعل است یعنی و از آنجا که است است ساکنی نزدیک یاد از کسین که
 سیوه ندرست تا منتقلب نگردد و با است مثل باب و جاری مجری حرفش ساخته اند که نیند مثل
 جمعیت زیرا که ابدال یا با لغت تصرف است در چه کلمه و اسکان تصرف است و بهیات کلمه و فی فعل جمع
 لانه عن القول و تنوع و نیز حذف کردند و او دیار و قل و اج زیرا که بدستگاه آن هر یک متفرع است از قول
 و تیج پس واجب است که نقل کنند ضمیه و کسره را در هر دو از و او یا بما قبل چنانکه در لفظ قول و تیج و بعد
 و نقل و وساکن هم آندند و یکی را از ان و بطریق و وجب حذف کردند و فی الاقامه و الاستقامه قلب
 کردند و او را در اقامه و استقامه که صلاش اقوام و استقام است و قلب کردند با لغت از جهت حمل بر اقام
 و استقام و دو ساکن جمع شد و اول الف عین فعل دوم الف زائد پس حذف کردند ان اول الزر
 التقای ساکنین بنا بر اصل خفش و مقول بنا بر اصل سبویه مخذوف الف دوم است و بعضی شرح
 اعتراض کرده اند که ذکر اقامه و استقامه مکر است و جوابش آنست که نو کسر و دو سابق از جهت قلب
 عین است با لغت و اینجا از برای حذف بواسطه التقای ساکنین و کجوز الحذف فی بحویت و سید و باین
 میافید حذف و او یار در اندامیت رسید که بتشدید یا بکسوف فعل است بفتح فاکسیر عین صلاش
 سیود و میوت پس گوی سید و میوت بسکون یا مخفف و کثیو و و در کثیو و او و یا جمع شدند
 و اول ایشان ساکن بود و او را یک کردند و یار در یا ادغام کنیو نشد بتشدید یا تختانی و حذف یا
 کنیو نشد گشت تخفیف با و آن بودن است و قیلو نشد بفتح قاف و تشدید یا تختانی کسوف صلاش قیلو نشد
 و اول قلب و او بیا و ادغام یار یا قیلو نشد بتشدید یا و چون یاد و نشد قیلو نشد تخفیف با و آن
 خوب کرد و چاشنگاه است بد آنکه لازم گرفته اند حذف حرف یا برین دو لفظ از جهت کسر حرف
 کلمه با تا تا یث و کلام صفت بران دلالت میکند که حذف در و جانز باشد و فی نظر بواسطه آنکه کنیو
 و قیلو نشد پیوسته مخفف است مثل مگر کثیو و رت شکر که بتشدید آمده است شکر اگر اعجاز باشد
 بی بلند و نیست نیست و در بید بیضا هم آگشت با کیده است نیست و فی باب قیل و مع لای قی

و در باب قبیل و بیع سه زبان است الیا و الا اشام و الواو یکی یاست به دوم اشام و سوم و او لمخص
 سخن آنست که در باب قبیل و بیع یعنی در فعل مجهول ثلاثی متعلل العین سه گفت است اول قبیل و بیع و صل بیع و بیع بیع
 و کسر یس کن کردن یا از اجبت که است گفت بر و بعد ضم یس یا ساکن و قبیل و مضموم است فارا کسره دادند و
 بعد از آن یل را بر و حمل کردند و دوم اشام است بشین مجمله و آن عبارت است از ان که فاعل فعل بوی ضمند و
 از جهت تنبیه بر اصل او و مخفی نخواهد بود که اشام اینجا بمعنی که در اطلاق گفت مذکور شده نیست و این گفت
 صبیح است و سوم قول و بیع است بضم اول بنا بر آن که اصل قبیل قول بود و کسره را از او بواسطه
 نقل حذف کردند پس گشت قول و بعد از ان بوع را بر آن حمل کردند و این گفت رومی است
 زیرا که حمل ثقیل بر خفیف بهتر است از حمل خفیف بر ثقیل لغات بضم لام و غنین مجمله جمع لغت بضم و
 و فتح دوم و آن آوازی است که مردم بفرصتهای خود از ان خبر کنند از نامه شهرهای یار پس ازین
 خبر من تا از تو خبر یافتیم از خود خبر نیست و فان اصل به ما لیکن لامه نحو بعت با عین قبلیت
 یا قول فاکسره و الا اشام و انهمیر پس اگر متصل شود باند قبیل و بیع چیزه که ساکن بساز و لام فعل
 همچو ضمیر فروع متحرک و کنی حذف عین فعل از برای انتقاد ساکنین مانند بعت یا بعد و قلت یا قول
 پس کسرا فاعل و اشام و ضمیر بسته جائز است بعت یا بعد و ضمیر ای علام و قلت یا قول
 گفتیم ای گفتار عهد بفتح عین ممله و سکون بار موحده و وال ممله قول بفتح قاف و سکون و او
 گفتن و گفتار لیکن مضارع معلوم از باب تفعیل و باب اخیر و النقیه مثانیه یا و باب اخیر و النقیه
 ماضی مجهول متصل نین باب افتعال و انفعال مانند باب قبیل و بیع است و هر دو معنی در او است
 و یای و اخیر بانی است و النقیه و او ی است و این را جاری مجرے قبیل و بیع بنا بر آن ساختند که
 اصل اخیر و النقیه اخیر و النقیه است و تیر و قود و بیع و قول است بخلاف باب اقم و استقیم و خلا
 ماضی مجهول انفعال و استفعال که اقم و استقیم است زیرا که اصل هر دو اقم و استقیم است و واقع شده است
 درین هر دو قبیل عین مضارع معامله قبیل و بیع آنها کرده شود بلکه در اینجا قبیل عین سکون واقع است
 پس آنها جاری مجری بقیه استقیم شده که جاری مجری قبیل و بیع نیستند و شرط اعلال العین فی الا هم
 عبر الملکان و الجاری علی الفعل ما لم یدکر موافقة الفعل حرکت و سکون مانع مخالفه نیز یاد و او بنیه
 مخصوصترین به و شرط اعلال همین در اسمی که غیر ثلاثی است یعنی بر اکثر از سه حرف است و غیر جاری
 بر فعل از آنکه یاد کرده نشده است حکم او موافقه فعل است و حرکت و سکون با مخالفه نیز یاد و حرفی
 یا بنای که مخصوص اند از یاد و بنیه با هم جاری بر فعل مثل مصدر بر سه مفعول شرط اعلال العین

مبتداست و موافقت خبر اوست و ما بیان غیر ثنائی و جاری است حرکت و سکون تائمی که موافقت مقدم
 یافت با کسی همکار بودن و هم شب شدن و لائق آمدن جاری بحکم و کسر را و رنده حاصل سخن است
 که اسمی که ثنائی و جاری است حرکات و سکونانمیراند بلکه زیاده از سه حرف است و نیز بر فعل جاری نیست و
 از آن قسم است که حرکتش را در نزد گذرانده است و او را وقتی که اعلان میکنند که موافق فعل باشد و حرکت
 و سکون با حرف از آنست و بنامی که مخصوص با آن اسم اند بر فعل مخالفت بسته باشد نهسته باشد که فاعل غیر از
 فاعل در ایام ضارفت بسوی یک از افعال معرفت میشوند با چون از تکرار صرف برمی آیند جائز است
 که صفت معرفت واقع شوند مشهور اگر چه ناله من در دولت اثر نکند بدینشود که حال دل و خبر نکند
 قاعده لک الوثیت من البیع مثل ضرب و خلی قلت مبیع و مبیع معلای پس بر آنکه شرط اعلان غیر ثنائی
 و غیر جاری بر فعل موافقت فعل است و حرکت و سکون و مخالفت زیادت با بنیه خصوصین اگر
 بنا کنی از بیع مثلاً مثل ضرب و فتح میم و کسر عین را یعنی اسم طرف را یا تکیه بکسر تا فوقانی و سکون
 حاکم مله و کسر لام و غیره و آن چیزی است که ناسد شده باشد از جریم و او را که رو بریده از حاکم مله
 نیستند یونست را جلد کسر جم و سکون لام و وال معلوم از وی امر فاسد سا قوا از جم نیست موقفا
 مبیع بفتح میم و کسر با و مبیع بکسر تن از فوقانی و با و موحده و سکون یا و تختانی در و الیکه اعلان کرد
 و اصل مبیع بفتح میم و سکون با و کسر با و همچنین مبیع هلمش مبیع یکسر اول و سکون دوم و کسر
 سوم از جهت موافقت فعل و حرکت و سکون یا مخالفت مبیع زیادت نیم و مخالفت مبیع بوزن فعل
 بکسر تا با کسر مبیع مثال زیادت مخصوص است از هر آنکه زیادیم مخصوص باول اسم میباشد فعل و مبیع مثل نام مخصوص
 بنا بر آنکه فعل برین وزن نباشد میت و قلت ماضی معلوم مخاطب ل از باب بیع م از باب غیر مثل تضرع
 قلت مبیع صحیح و اگر بنا کنی از مبیع باشد تضرع بفتح تا و کسر الگوی مبیع بفتح تا و فوقانی و سکون با و موحده و کسر تا
 در حالیکه صحیح بسته شده است تا ملقب نشود و فعل یعنی اگر اعلان کنند بعینه مثل قول من می شود و پس
 معلوم نمیشود که اسم است یا فعل یا معلی ضمیم و فتح عین معلوم و تضرع بلام اسم مفعول اعلان و مضاعف
 صحیح اسم مفعول التفعیل و مضاعف اللام انقلابان الفاذا تحتوا و الفتح ما قبلها ان لم یکن بعد ما
 موجب الفتح و عقل لام قلب کرده میشود در آن واو و یا بالف و فیکه متحرک باشد و مفتوح باشد
 ما قبل هر دو و اگر نباشد بعد واو و یا واجب کننده مرفح را از براسه و دلیل که مقل عین که مشت
 تحت کتابا و او را ملتمس تشبیه منون غایبه ماضی معلوم از باب تفعیل و الفتح بفا و فوقانی و معلوم
 ماضی معلوم از باب افعال موجب بالضم و کسر جمیم اسم فاعل است از باب افعال و مثال و او

[illegible]

و ملاقی ساکن نیست که بعد اوست مثل خشو القوه و شدا نشون و همچنین اخشی لفتح طین و یکن یا
اصاخش اخشی مانند علمی یا از بجه تحک و افتتاح ماقبل الف شدا و الف برای اجتماع ساکنین است و
در اخشی شدا و همچنین اخشین لفتح طین و کسر او شدا و یکنون از برای آنکه هرگاه متصل به یوی نون که
تقلید یا حرکت کسره و او را در سینه که قبل بافتی است و ملاقی ساکن است که بعد اوست مثل شدا
القوم و کت اخشین شعب زلفه و سیه گشت میا ناید بسیار در افتاب گشته است و در تقلب
الواو یا و از اوقات ثانی که کسر را قبل و اول القیه قضا عد اول مقنم قبلها و بدل کرده میشود و او میاید
واقع شود حرف سوم در حالیکه کسور است ماقبل او یا واقع شود حرف چهارم پس یا لای را و نده زوجه
یعنی و او حرف پنجم و ششم واقع شود و مضموم نباشد ماقبل و بلکه مفتوح یا کسور باشد که عی محو
و عی ماضی مجبول هاش و محو را باشد و حرفی اصلش رضو ماضی معلوم یا مجهول و انقاری هاش
غایز و درین الفاظ و او را میا بنابر آن قلب کردند که و او متفرقه بعد کسر نونیک ایشان سته
و تهنیت است و لهذا آنرا فرض و ترک کرده اند و اغزیت هاش و اغزوت و تغزیت هاش
تغزوت و استغزیت هاش استغزوت و تغزبان تشبیه مضارع مجهول است از باب هاش تغزوت
و برضیان تشبیه مضارع معلوم از باب علم یا مجهول هاش یغزوت و برین کلمات و او را بر اسطر آن
بیاید که کردند که هرگاه کلمه زیاده شد بر سه حرف ثقیل در آن که کسره است از او و ماضی
نیست که محو ضم در یعو و غیر و پس بدل کردند و او را با از سه کسره و آنرا تهنیت و یا اغزیت
تغزوات او محصل کردند باقی را بر این اما در غزیت و استغزیت پس عمل کردند ماضی را
بر مضارع زیرا که مضارع ایشان تغزیت و تغزیت است و او را تهنیت شده
از جهت ظرف ماقبل و اما و تغزیت و تغزیت با آنکه در مضارع ایشان و اما الله شده است
مثل تغزیت و تغزوت از جهت تحک و افتتاح ماقبل زیرا که تضاع فعل فاعل مضارع فاعل اند
و در اصل و از جهت آنکه را ماقبل یا میگردد محو تغزیت و تغزوت ماضی را عمل برایشان کردند
چون غزوت و غزوت و ماضی مانند یا بعد دخول یا و مطاوعه و ماضی بر این خود و مضارع التا و یا ماضی
نیست از جهت تحک و افتتاح ماقبل و در تغزبان و برضیان کسرت یعنی عمل کردند مضارع
را بر ماضی از برای آنکه و او در غزیت و ماضی از جهت آنکه را ماقبل باشد است پس عمل کردند مضارع
بر و براسه طلب میا ناید که هرگاه اسم فاعل از برای اعلال فعل اعلال کردند با اختلاف حقیقه
پس اعلال ماضی از جهت اعلال مضارع و اعلال ماضی اول و این باشد

توشی و تیان سپه سر چه ششم زنده شده من که بر لنگه و فایده هر سپاهیم بخلاف بدو بخود
 که درین دو لفظ و او را ندید باید که فرزند اگر چه رابع واقع است از جهت آنکه ما قبضش مضموم است
 و قیقه و هوا این غمی نیا شاذ و قیقه کسیر قات و سکون فون و یا تحتانی و دنیا بضم دال ممل و سکون
 ان و یا تحتانی که در ترکیب هوا این غمی دنیا وارونده فانات حال نشاء قیقه مملش قنوه است
 و او را سکون سابق بوقوع فاضل و میان کسره و او و باید که کرده اند و قیقه سر مایه است و بعضی
 گویند که قیقه هیچ شد و ذنیت میگویند قنوت اشئی و قیقه بر او و یا اصل میاد و نوست و یا نیا و او
 را برای موجب قلب میابد که کرده اند و ما یعنی قریب است بهیچند است و این خبر او مضان بسو
 علم بفتح عین ممل و نشاء میگویم که برادر بدست و او و نوات بسوی بار شکم دنیا حال است یعنی
 او بر برادر نشت و در حالیکه نزد یک است شجر ساعد یازین و سیم و زرو هر سه کیست و زلف که سیم
 سنبلی تر هر سه کیست و در قلب البیاضی باب رضی و دمی و بقی الفا و قیقه طے بدل میکند
 یا را در باب شجر و دمی و بقی الخ باله و میگویند رضا و دنیا و و ما این خصوص بافعال است نه با مثل قانی
 و قلب مضارع معلوم نون نشاء غایب است از باب ضرب برای تاویل طے بقیقه و قلب الی و اوطاف
 بعد ضمه فی کل قلمن یا رخصه قلب البضمه کسره و بدل کرده میشود و او در حالیکه مندرج است یعنی
 در هر سه قلمن بیایس بدل میشود برای مناسبت با ضمه کسره طرف مختصین طار و او مملتین و فای
 و سکون دوم کناره و قلب لغات و او مملوده مضارع معلوم نون نشاء غایب از باب افعال و صحیح
 که انقلب فی الترامی و التجاری فیصیر من باب قاض چنانکه بدل کرده شده است ضمه کسره
 و زلف ترا می بر او ممل پس میگردد از باب قاض در ابدال و او میاد و نون یا و حال رفع جمیع و حال
 فیصیر ترا می و تجاری مصدر تر دنیا و تجاری ترا می یا یکدیگر تر اندازی کردن شجر گاه گاه
 افراط گشته گاهی میکن چتر برگشته زدن صنعت تر انداز نیست و تجاری با هم رفتن و اصل
 هر دو ترا می و تجاری بضم میم و او ضمه هر دو را برای مناسبت یا کسره بدل کرده چنانکه در نون
 که زدن و نون است و بعضی بر خوردن است یعنی بر بصاد و او مملتین مضارع معلوم نون نشاء غایب از باب
 غیره بوجوب یانی و نون و فاعل ما شذال فاعل ان لفتح جزمه و سکون دال ممل جمع و نون است بافتح مملش
 او را بفتح و ان نهم سوم و او را باید که کرد و ضمه را کسره اولی شد و ضمه بار برای نقل انداختند و یا را برای ایتقا
 ساکنین که یکی خودش و دیگر نون است که مانع از ضمه و کسره شد و دو ساکن در اول شد بدانکه نون نون ساکن
 است که بعد حرکت آخر کلامه واقع شود و بر آنکه فعل باشد و دیگر مرقوم و محرر شد و میگویند نون اول و مررت بادل

رایت اریا و قلنس فحمتین قات و لام و سکون نون و سین ممل اسم جنس قلنس و آن کلاه است
مانند قمر و تیره قلنسوه بضم سین و این و او را بیا بنابران بدل کردند که در کلمات ایشان اسم ممکن که
آخرو او و او ما قبلش مضموم بود نمیشد بخلاف تخریج و نحو که فعل اندوه بود که اسم ممکن نیست بلکه
اسم معنی است و نیز بر دو حرف ستمه اگر او ش حذف کنند بر یک حرف میباشند و ذو بضم ذال
معجزه و سکون و او که به مضان الیه متعلق نمیشود پس و او در آن متصرف نباشد مانند ذوال بخلاف
قلنسوة و محمد و فحمتین قات و ميم و سکون حا و ضم دال و هتین فتح و ذو نون و آن پس سرست
که و او درین دو کلمه در طرفین واقع نشده و بخلاف الحین که انقباض و بخلاف عین الفعل همچو قوبا بضم
فانت و فتح و او و یا و احتثانی و الله مدو در آن در دست معروف و معالج و آب و هین است که
و او و ابیا و ضمه و او را کسره بدل کردند و همچنین بخلاف بضم غاء معجمه فتح یا و احتثانی و الله مدو در
حکم کردن و نیز در این سخن که و او و ابیا و ضمه و او را کسره بدل کردند از جهت عدم و فتح و او و
یا در طرف قال اث عشر یا عجبا لئله الفلیقه بدل الفلین القویاء و الیقہ بدلیقه کسره فاکر
لام و قات و ابیه و بلا تعلیل باین معجزه و بار موحده و نون مشد و و تاکید مضارع غائب مؤنث
از باب ضرب و صحیح و قوبا فاعل رلیقه کسره را و همل و سکون یا و احتثانی قات آب هین مفعول
نما و قانیه و هر دو مضارع برای وقت های ساکن باید خواند سیئه ای عجب باین بلا داشت آیا حیره
میشود و قوبا آب و هین را سیئه بر آب و هین قوبا غالب نمیشود و از هر آنکه آب بدان کاسر
و واقع قوبا است الا ما شاء الله کما فی الشنوی شعر از قضا کتبین صفرا فروزد و روغن بادام
خشکی مینهد و از بلبله قبض شد اطلاق رفت به آب آتش انداخته و همچو گفت و او را اثر کند
الفاصله فی الجمع الانی الاعراب نحو عتی جتی و بت اشر مره را که فارق است در میان ضمه و او و جر
مگر در اعراب مانند عتی و جتی زیرا که نمیکرد اسم بعد قلب بیا و او و ضمه کسره از باب قاضی بلکه
اعرابش زائد است ایضا حشر آنست که هر گاه جمع بر وزن فاعول بضم باشد از مثل لام و او
بمحو عتی کسرتین عین ممل و ذو فو قانی و تشدید یا و احتثانی و جتی کسرتین جیم و ثا و مثلثه و تشدید
یا و تشانی جمع عات و جاث که اصل هر دو عود بنمودست بد و او و یا و او را از فاعول و دوم و او و یا
بدل کرده شوند هر دو و او بیا زیرا که جمع تخیل است و او و او اول مد و زنده است پس و او لام الفعل
بیا بدل کردند عتوی و جتوی شد و او و جمع شدند و سابق اینان ساکن بود و او را بیا بدل کردند
و یا و او را یا و غام و کسره و او و عین الفعل را که ثا و ثا است چنانکه در انلام را در اول جمع و عتوی جتی شد

و بعضی فاعل کسره دهند گویند غنی و غنی بضم اول کسره ثانی پس با هر شد که نیست اثر شده را که
 افاضل است در میان او و متطرفه و غنی که بلا سبب او است مگر در جریان اعراب زیر که سبکونی نزد او
 و حررت بول و رایت اولیا بقدر برضه کسره و انظار فتح سبکونی بزه غنی و حررت یعنی درایت متیا
 با عراب نشد یعنی هر سه حال عات سبک و در گذشت از حد در گذر زده و بغایت پیری رسیده و هبلش
 فاعل جانش نزد او نشد و هبلش جانش و جمع این هر دو کلمه در مصحف مجید واقع شده است اگر چنین
 بهره و نادر شده نشان مده بفتح میم و تشدید دال مملکه حرف غنی که ساکن باشد و حرکت فاعلش موافق
 بود و فاعله بقا و مملکه فاعله بملکات المفرد بملکات مفرد که در آن قلب واجب است باشد
 مانند قول الله تعالی و عتو عتوا کبیر العتو کشتی کردن بزرگ عتو نصبتین عین ممل
 و تا و فو قانی و تشدید او و مصدر است بواسطه آنکه مده فاعله موثر است در مفرد و عدم قلب و او بیا
 و عتو در اصل عتو بود و بر وزن دخول و حضور و او اول در او دوم ادغام کردند عتو شد از بزرگ آنکه
 جمع را تشبیل داشته اند نه مفرد و از آنکه عدم و وجوب قلب در مفرد بهتر است و قلب نیز بنا بر ضعف
 عاجز است و قد کسره الفاء لا یتبع ضیق الهمی و جی و گاه کسره داده میشود و فاعل جمع بعد قلب او
 بیا و ادبال ضمه کسره از برای تثبیت عین پس کفیه میشود و جی کسره اول چنانکه احوال کفیم
 و نحو خوشا و مانند نحو نصبتین نون و حاء ممل و تشدید او و جمع نحو بانفع و سکون دوم شاد است
 و اصل جمع محو است بدو و او یکی را در دوم ادغام کردند و خود و این خلاف تیار است و قیاس جی بضم اول
 کسره دوم و تشدید یاست که هبلش نحو و باشد و او دوم را بیا قلب کنند نحوی شد و او را از جهت
 اجتماع و او با سبق ساکن بیا بدل کردند و یا را در ادغام نحو سوک و یا و مانند و علم معرفت
 و آنهنگ کردن و بر گردانیدن و نام هر دویست مخفی نیست لطف که در از از نحو و سوک که اول
 بعضی مانند است و دوم به آن لفظ از تجذیر ناقص که عبارت است از اتحاد دو لفظ مفرد و در وزن
 و اختلاط ایشان در حرکات و سکونات چنانکه درین بیت شعر سجده نمائید قمری شنو از حرف
 چمن چه تازدل در کمنی منت و در قمری و قد جابا و نحو معدی و مغزی کثیر و انقیاس لواء و تحقیق
 آمده است در مفرد و قلب جابا و قیاس و او است مانند معنی بفتح میم و سکون عین کسره دال
 منقلبین و تشدید یاست تحتانی هبلش معد و او دوم را بیا بدل کردند معد و شد و او اول را
 از بزرگ جمع و او و یا و سکون اول بیا بدل کردند و یا را در ادغام کردند و کسره بدل خندشتن است از
 عدوان بضم و الکسر کسم کردن و از حد در گذشتن است و چو مغزی یعنی و از آنجهنم بر وزن معدی

برای تائید است و در کثافت مذکور است که سیبویه از عیسی ابن عمر روایت کرده است علی تقوی من الله
 بقانون تقوی و وحش است که عیسی ابن عمر الف را برای الحاق میگردد اند از هر تائید چنانکه ترس
 جسمه که او را منون میداند و تقوی و همچنین تقوی با موحده و قاف و هلاش لقبی و در محل است البقیه
 علی فلان اذ ارحمه و الا هم منه البقیه الباقی یعنی منگو که البقیه الخ و فیکه مهربانی کنی او را و بقیه هم
 با هم است از ان همچنین تقوی بفتح با موحده بخلاف الصفه نحو صدیا و یا بخلاف صفت مانند صدیا بفتح صاد
 و سکون و الی ملتین ثنوث صدیان که بنفشه عطشان و تشنه است از صدی یعنی عطش و در تائید را در مصله
 و تشدید یا تحتانی ثنوث ریان بفتح و تشدید دوم که سیراب است زیرا که قلب نکرده اند و پنهان یا را و او
 از جهت فرق میان اسم و صفت و تغییر در رسم اقرب است از برای خفت اسما و فاعلت صفات و نند صفت یکی
 از اسباب منحرف است و قلب الواو یا فی فعلی اسما و بدل کرده میشود و او یا در فعلی باضم و الف حالیکه
 اسم است کالکامه یا همچو دنیا بضم ذال ممل و سکون نون که این جهان را گویند صلیش و او را زیر که را ناید سنوت
 شعیر جهان و کار جهان جاسچ و پوچ است و نیز از این این نکته کرده اتم مقیم به و العلیا و دنیا یعنی به
 و هلاش علوا از علایا و اگر گوئی چرا دنیا و علیا اسم گفتند و اینها واقع میشود بقیه اند الدار الدنیا المذله علیها
 محکوم اینها اگر چه صفت اند اما از معنی برآمده اند و هم شده اند و متعل می شوند مثل ستمال بها چنانکه میگوئی
 اجمع را که بجم و عین مملتین سنگستان است و الیطی را که با موحده و طاو و مملتین رودخانه است لاجرم
 و الیطی محلا بلام تقریب مثل صفات و ایشان همچو صفات متعل شده اند بطی و الیطی و اجمع و اجماع پس
 منصرف ساختند اینها را و شد القصوی و جزوی و شاد است قصوی بقاف و صاد ممل و جزوی بجا و ممل
 و را و قیاس در ایشان قصیا و جزیات دانسته باش که در قصوی بوصف از موصوف مستغنی شد و همچو صفت
 و اصل را و غایت قصوی گفته است اسم غیر صفت و لهذا حکم بشد و کرده اند و معنی او در مرتبه جزوی نام
 جایی و در صراح است جزو که بضم ر یک نوده بخلاف صفت مانند غروب یعنی روز از مجتین تائید
 و غری که بدل نکرده و او را یا از جهت فرق میان اسم و صفت بآنکه در اسم قلب نکرده و عکس نکرده
 از هر آنکه اسم حقیقت است و گذشته و لا فیرق فی نفس من الواو و فرق کرده شده است میان اسم و صفت
 و فعلی بفتح فا و فیکه هم رسیده باشد از او خود دعوی بمانند دعوی آن اسم است از دعوت بافتح و ششوست
 بشین همچو ثنوث شهوان بافتح یعنی آرزو از مشهور و صفت و لا فعلی من الیا و فرق کرده شده است
 میان اسم و صفت و فعلی باضم هر گاه هم رسیده از یا نحو البقیه و القضا مانند لقیه البقا و ثا و فوقانی
 که از اسماست و بجنه حکم مسدود قضا بقاف و ثا و عبره تائید اقضی از قضایا بافتح که حکم است و از

صفت و قلب العیا و اذا وقعت بعد هجره بعد الف في باب مساجد و ليس مفردا لکل الفاء الغیر و لا
و قلب ک بریشود یا فتنیکه واقع شود و بعد هجره که میباشد آن هجره بعد الف در باب مساجد لفظ جمع کبرین
وزن سنت و دان آنکه نیست مفرد آن یا یعنی مفردی که در آن باست همچنان یعنی در آن هجره و یا واقع شد
بعد الف باله هجره نحو مطایا مانند مطایا جمع مطیه بر وزن برید و رکایا جمع رکیه برای مهله و کسکاف و کشید
یا رختانی چاهی که سر او را سخت کرده باشند و با صلاح آورده مهله هر دو مطایو و رکایو از مطو و رکیم و کوش
البر سید و نه و یا بدل کرد و نه هر دو و یا از جهت ظرف و آنکارا مقلش و گشت مطای و رکای
بدو یا و بدل کرد یا و اگر واقع است بعد الف هجره چنانکه در صحائف و گشت مطای و رکای بسیار واقع بعد
هجره که کائن است بعد الف در باب مساجد کرده داشتند وقوع هجره کسوس میان دو حرف علت در جمع
که تغیل است با آنکه مفرد او نیست و همچنان تا رعایت او کرده شود پس بدل کردند آنکه هجره را فتح و گشت
یا الف و کرد و دید طار او رکاب او ناخوش داشتند وقوع هجره در میان دو الف قلب کردند هجره را بیا و گشت
سطایا و رکابا و خطایا علی القولین و مانند خطایا بر و قول اما بر قول خلیل زهر آنکه هر گاه جمع کردند خطیه
بر خطائی بتقدیم هجره بر یا واقع شد بعد الف از باب مساجد و اما بر مذهب غیر خلیل بواسطه آنکه فک که در تقدیم
یا آنکه واقع است بعد الف از خطای هجره و جمع میشوند و هجره و قلب کرده میشود هجره دوم بیا از جهت کسا
ما قبل و دیگر خطای بیا بعد هجره که بجهت باب مساجد پس قلب کرده شده یا با الف و هجره بیا چنانکه
گذشت شعر دل که از یک و پنج و دو و چهارم کردی و آخنان گرم گشتی که با هم کردی و وصلایا جمع هجره
و خیره و مانند صلا با جمع صلاه مهوز اللام و غیر مهوز اللام که صلا بیا و آخنانی است مهلش صلابی بدو با
و بدل کردند اول را هجره و شد صلابی بیا بعد هجره پس قلب کردند هجره را بیا و یا را با الف چنانکه مذکور شد
و اصل جمع صلاه مهوز صلا است هجره بعد یا و بعد از آن قلب کردند بار با الف و هجره را بیا چنانکه گذشت
و شوا یا جمع شاد و تیه همچو شوا یا البین معجمه جمع شادیه و آن اسم فاعل است از شوی شوی میگویند شوی
یعنی بریان گرم گوشت را و آن لفیف مقرون است مهلش شواوی قلب کرده شد و او س که
واقع شد یا بعد هجره که بعد الف است هجره چنانکه در اول و گشت شوا و س و واقع شد و او بعد هجره که
بعد الف است و باب مساجد مفرد و فل چنین نیست و بادی کردیم آنچه بالا گذشت همین فعل شاد و تیه را هجره بدل نکردیم
در قائم و مانند کرده اند زیرا که عین فعل شاد و تیه را که شوی شوی است اطلاق کردند بجهت شوا و جمع شادیه بجهت شوا
فعل شین هم که جمع شادیه است فاعل است از شاد و ای سبقت ناقص فرای که هجره پس مهلش شوا و گشت اگر
یا در واقع است بعد هجره که بعد الف است در باب مساجد و اما در باب بیا بدل نکردند هجره را بیا زیرا که

یا واقع شد بعد بمهره که کائن است بعد الفاء و در فردا و نیز هست پس رعایت او کردند از جهت
مشاکله واحد با جمع دعائش مانند اعلان فاضل است و بخلاف شود و جو اجمعی متناهی و جابیه است
القولین فیها و بخلاف شود و جو اجمعی و جمع شایه و جابیه است بر دو قول یکی قول خلیل و دیگر
قول غیره و در بر دو یعنی در شود و جو اجمعی و شایه و جمع فاعل است از شایه و آن اوج
ای که هموز اللام است مصدر راوشیته بمهره و بعد از تحتانی مانند خطیه بر وزن فلیقه تنه و را بیا بدل کردند
و یا را و یا او نام و هل شود و یا بر تنه پس مقدم کردند مهره را بر یا نزد یک خلیل و گشت شود
و نزد یک غیر خلیل قلب کردند یا را که واقع شد بعد الف بمهره و شد شود و مهره و قلب کردند
مهره و و را بیا از جهت انکسار ما قبلش و گشت شود ای پس بر سر دو مذنب واقع است یا بعد مهره
از بعد الف است در باب مساجد اما عمل نکور نکردیم از جهت مشاکله جمع با مفرد چنانکه گذشت
و چنین حکم جو اجمعی جابیه که هم فاعل است از جابیه احوط با هموز اللام و در بعضی از نسخ شود و جابیه
بعد جابیه واقع شد که بر دو ماضی معلوم اند اصل ایشان شیار در جابیه است یا الف شد جمع و در اصل هموز
نون بواسطه اضافه افتاده و قد جاء وادی و علاوی و بر اوی ملاحة للمفرد و تحقیق آمده است اوادی بالمله جمع
اوادی بلکه مظهره است و گذشت علا و بعین مظهر بر وزن مطایا و علا و مکسر آن چیز است که می آویزند بگردن
بند بگردن او مانند سقایه و جز آن بر اوی برای مظهر بر وزن رکابا در سهره بالکسر آن چوب دستی
و عصا است از جهت رعایت مفرد و ایضا گفتند که مقتضای اصل مذکور نیست ادایا و علایا و بر ایا از
بر آنکه اصل همه ادایا و علایا و در اوی است قلب کردند و او را زانبا بیا از برای انکسار ما قبل قلب کردند
بر ایه و مثل گفتا گشت ادایا و علایا و بر اوی که واقع شد بعد مهره بعد الف در باب مساجد و مفرد
چنین نیست و بود قیاس ادایا بر ایا اما قلب کردند یا را و او از برای تشاکل جمع بود زیرا که مفرد ادایا
و علایا و در اوی است مراعات باضم نگاه بانی کردن مصدر است از باب مساجد اصل مراعات یا الف شد
شعر جز تقاضا چه کند لطف بجا شوق طفلان که در آغوش هم از عکس نگهبان دارد و تنگنای بیابان
ایغزو و ویرمی مرغوعین و ساکن کرده میشود و او یا در باب ایغزو و ویرمی در جای که مرفوع اند از برای
است مثال فممه بر او و یا بعد فممه و کسره مراد از باب ایغزو و ویرمی ناقص اوی و یا بی باب نصر و ضربت
بر آنکه فعل مضارع و قتی که مجوز از باب ناصب و جارم مرفوع میباشد مانند ایغزو و سیغزو و مضارع
رفع و لغو به جزم است و عامل را فاعل و مشابیه است با اسم در آنکه مانند هم مشترک میباشد و لغو نیز فاعل
یک معنی میگردد و مضارع مشترک است و معنی حال و استقبال و این مذنب افع است و بعضی گفته اند که

وضع برای خال است و در استقبالی بطریق مجاز مستقل میشود و جمعی عکس این گفته اند و بعضی استقامت
میباشند مانند عین که بعضی چشم و کتاب و ابرو خلاصه آنست که بفرینه خاص بیک معنی میشوند مانند رایت عینا
و ابغازی و اراخی و حرفه و مجر و آوسکان کرده میشوند و او و یاد باب غازی و اراخی و رجال رفع و جر سیکونی
و ابغازی و اراخی و مرث با غازی و اراخی با سکان یا و رایت الغازی و اراخی تیسب یا و تحریک
فی الرفع و الحرج شاذک اسکون فی التیسب و حرکت دادن در حال رفع و جر در یا شاذست همچو سکون
در حال نصب و الا ثبات فیها دنی الا لثبات باجریم اثبات بحر عطف است بر اسکون یعنی و همچو اثبات در او
و یاد الف و در حال جریم اصل آنست که یاد در حال رفع و جر حرکت دادن و اثبات او و یاد الف با وجود حالم
شاذست و و شعاع بطریق مذرت و قلعتی رفع شده است و متحدان فی مثل یغزون و یرمون و حذف
کرده میشود و او و یاد در مانند لغزون جمع فکر غائب هلسش یغزون و او اول راسکان کردند چنانکه و غیر
بعد از ان بر ک اجتماع ساکنین انداختند و اصل یرمون یرمیون باراسکان کردند چنانکه یرمی بعد از ان
از بهر اجتماع دوساکنین انداختند و پس از ان میم را برای صفاست و او چنده دادند و ان غن هلسش اغزو
ضمه و او دور کردند و بعد از ان اغ و از برای اجتماع دوساکنین حذف کردند گفت اغزو پس از ان لاحق کردند
نون تا کیه ثقیله و حذف کردند و او را از بهر ملاقات دوساکن و حرکت ندادند و او را چنانکه در خوشون بر
و قوع ضمیمه قیل و او بخلاف خوشون که قبل و او در فحه است و ان غن هلسش اغزو می کسره و او حذف
و بعد از ان و او را برای التقای ساکنین انهم ضمه و بعد از ان اراجهت و قوع یا ساکن بعد او کسره دادند و
اغری و بعد از ان لاحق شدند نون تا کیه ثقیله پس جمع شدند و ساکن یکی با از محاطه دیگر نون حذف و کرد
یا را کشت اغن یا را حرکت ندادند چنانکه در خشین از بر او قوع کسره ماقبل بخلاف خشین و ارسن
بضم میم کسره میم همچو اغزو و اغ غن ثن و تعلیل که آنکه میم در این در اصل کسره است و ضم داده است
بعد حذف یا از جهت او جمع و نحو و دم و ام و ابن و اخ و جت بیس البیاس و مانند و دم و ام و اخ
قیاس اصل این کلمات بدی و بی یا دو و هم و بن و او خست و بیچ چیز در انها مقتضی حذف آخرت
بلکه قیاس بعضی اسباب است همچو دم و ام از جهت سکون ماقبل حرف علت در اینها چنانکه و در
وسط و قیاس بعضی ابدال است مثل ابن و اخ از برای تحرک حرف علت و انفتاح ماقبلش چنانکه
در خصاست اما حذف کرده شده است و او را نشان بر خلاف قیاس از بهر آنکه کسرت است
ایشان در کلام و بسیاری در محاوره است به نفع یا و ثنائی و تخفیف دال مملد دست و بعثت شهر
از خراش سینه و ستم تا بیا ز و سو ده شده و داغ و ستم نیمه و انغم که داغ از دست رفت و دفع

دال مملعه تخفیف میم خون اسم با لگه نام اب با فتح و تخفیف با و موحده بد راح لفتح مهنه و تخفیف خا و مجبه
 بر و راخت بضم مهنه و سکون خا و مجبه گذشته شجر بای چوبین را ره بار یک رفتن مشکل است بدشانه
 حیوانم چه سان در بار آن کیس که گذشته بد الابدال جعل حروف مکان حروف غیره ابدال کرد اینان حرفی
 جای حرفیکه غیر است بدانکه مکان حروف و گفت گفت جعل حرفا و مضع حروف از جهت اختراک و این
 حرفی عوض حروف دیگر و غیر موضع او مانند مهنه این و اسم و تا و عده و زنته که این ابدال میگویند مگر محال
 و قول او غیره احتراز است از رد و حذف مثل باب اب و اخ و استه و یکه است نسبت سیکولی انوی و اخوی و دخی
 بر دلام و گرداندین او در بر کاشش پس تعریف افعال بر و صادق می آید و یعرف با مثله اشتقاق و شناخته
 میشود و ابدال بصیغها که اشتقاق کرده شده است از آن مگر که در آن حرف تبدیل است کثرات همچو
 ترث بضم تا و فوقانی در او مملعه و تا و مثله که نال مورد است زیرا که درث یرث و وارث مورد و درث
 بلامت یکیند بر آنکه اصل ترث و درث است و همچنین آنچه بضم مهنه و صمیم جمع و جبه با فتح بواسطه آنکه جبه و جبه و جبه و جبه
 است بر آنکه مهنه انتش بل و ادست و بلامت اشتقاق و شناخته میشود و ابدال کبکی و بشتی اشتغال لفظی که
 در و حروف دیگر است کالتعالی همچو تعالی ثناء و مثله و عین مملعه و با و موحده جمع غلب لفتح اول و سکون
 دوم و فتح سوم که ر و باه است زیرا که تعالی کثیر الاستعمال است و تعالی قلیل الاستعمال پس معلوم شد
 که با محتانی در تعالی عوض با و موحده است و با ثناء و مثله اشتقاق نیز معلوم میشود و بواسطه آنکه ر و با
 فعلیه گویند و بر افعلیان و بگونه فرعا و الحروف زائد و بدون لفظ فرع حال آنکه حرفی که تبدیل شده است
 زائد است یعنی ابدال شناخته میشود و بدون لفظی فرع لفظ دیگر که این حرف بدل حرفی است که زائد است
 که ضویرب همچو ضویرب بضم ضارب زیرا که حرفی که واقع است در فرع در برابر حرف زائد در اصل میباشد
 بدل از و مانند ضویرب که فرع ضارب است از بهر آنکه تصغیر است و این ضارب با است و او ضویرب
 که بدل است از و نیز زائد باشد از بهر آنکه حرف تبدیل زائد است و بگونه فرعا و مملعه و بگونه و شناخته
 میشود و ابدال بیون و لفظ فرع از لفظ دیگر و حال آنکه حرف تبدیل شده اصل است در فرع پس حرفی که
 در برابر او است در اصل بدل او میباشد مثل موی که فرع است زیرا که تصغیر است پس هرگاه گفته در تصغیر
 موی به نام معلوم شد که با اصل است از بهر آنکه در تصغیر و میکنند اشیا را بسو اصل خود پس مهنه و با و بدل
 از با باشد و ما در اد فارسی آب با لگه گویند و در ترکی سون بضم سین و سکون و او معا با اسم الف
 شجر بر و چشم ان شوخ مگر شش بکیم و پنجای ترکانه و لهای عالم و اینها و ترکانه یعنی ما و مردم ترک
 که حوست و سودا و زنی ترک است طرفین و لغزینیه اسم با است بدل شود از دلهای عالم که لفظ و لام است

ان نشد و بزم بنا و مجبول که اراق و شفاخته میشود ابدال بلازم شدن بنا و مجبول یعنی بناسکه
 و جو دش معلوم در کلام نیست اگر حکم ابدال کنیم مانند هراق و اصلش اراق و اصل هراق و اریق و ارب
 عدم مفعول و مطبر همچنین مطبر و اگر بگویم که اصلش استبر است بنا و فوقانی و بدل شده است تا مطری
 از تا و رشت لازم آید فاعل این بنا و در کلام ایشان مجبول است و همچنین اذراک بدل از اهلقتین
 تمارک سببش که کرد و بنا را ابدال بر آورده و او را غلام و او در جدول از هر تنوع جمله بسا که حکم این بنا بران کردیم و اول معلوم
 و جوفه انصت یوم جبطاه نزل و حروفهای ابدال چهارده اند که مجموع اند در قول ایشان انصت یوم
 جبطاه ظل انصت بنون و صاد و ممل و تا و فوقانی ماضی معلوم از انصات که خاموش بودن است
 یوم نفع یا تحتانی و سکون و ظرف یعنی روز است جبکس جمیم و ثید و ال ممل که کوشش و درستی کار میداند
 و مضات بسوی طابع و ممل و آن علم مردی است نل برای جمود و ثید و ال ماضی معلوم از زلف تین
 که بمعنی اولغزیدن است زبان و سخن و پای در گل است و آن خبرت بمانست و ظرف مضات است بسوی
 این جمله اسمیه یعنی خاموش بود و روزی که کوشش طار و لرید و تواند بود که جدا بفتح در پر و و بهر و بخت باشد
 و مراد آنست که ابدال واقع نمیشود مگر از ان حروف چهارده گانه و نیست مراد آنکه این حرفهای پوسه
 سبدل میباشد چنانکه این قسم سخن در حروف ز و ا و ن و ک و و مسطور است و قول بعضی است جبطه یوم طال و هم
 فی نقص الصاد و ال و قول مبتدا است و و هم خبر و نقص نفع بنون و سکون قات و هم بالفتح رفتن دل
 بسوی چیز بی قصد یعنی مردم گفته اند که حروف ابدال نهاده اند که مجموع اند در استخاره یوم طال و هم
 و که کردن صاد و ممل و را و محجه لثبوت صراط و زقر و زجت ثابت شدن صراط کبر صراط و طار و مملاتین در
 سر لاسین ممل که بمعنی راه است و زقر و زرا و معمر و قاف و را و ممل و ستر بسین ممل و آن طبقه است
 از طبقات و فرغ و فی زیاده السین و قول بعض مردم و هم است و زرا و یادت سین ممل و جوفه یاب
 ابدال و حال آنکه نیست سین از حروف ابدال استخاره بسین و تا و فوقانی و نون و جمیم و ال ممل و یاری
 و قوی شد کس از ضعف و دلیر شدن بر کشی یوم نفع یا تحتانی و سکون طار و و گذشت طال طار
 ممل ماضی معلوم یعنی یاری و مددکاری خواست او را روزی که دراز شد باید دانست که در شرح منی
 و صراح و غیره مانده است که را و بے نقطه را بافت بعد از هر نویند باین صورت را و زرا و بے نقطه را
 بیار تحتانی بعالف باین صورت زرا ی پس احتیاج نباشد از بای تفرقه میان هر دو ممل و معمر
 قید کنند و را قلم سطر را بر آنکه اکثر کاتبان خصوصاً کاتبان از آن کسیر و رسوا دهند و در خط نویسی
 انگشت نما اختلافات و در همه را و یا و تحتانی از آن که و هر دو حرف را یکسان مرقوم میسازند از آنکه

را بمحلله و از آن نقطه را بمجموعه مفید نموده تا متعلمان را آشنائی بوجود و اذعان ایشان بر غلط نزدیکی
 از نظر فائز شاعر نوید آمدن و وعده پیام غلط بدو خط کاتب سندستان تمام غلط بود و او آورد
 اسمع و رد او ذکر و اعظم و اگر وارد کرده شود بحث با سماع کسب ستمزه و تحقیق حسین مملکت و دیگر که هاشم
 اسمع است ماضی معلوم فتعال و حسین را از تبادل کرده اند و در سین او عام پس سین از حروف ابدال
 باشد و ارد شود بحث با ذکر باشد بدو ال معجمه و اعظم باشد بیضا معجمه که حاصل بر و و او ذکر و اعظم و ال
 و طاء درینها بدل اند از تاپس باید که این دو حرف نیز از حروف ابدال باشند و حال آنکه اینها را از
 حروف ابدال نشمرده اند حاصل سخن آنست که مراد از حروف ابدال حروفی است که از برای ادغام باشند
 و الا اعتراض با ذکر و اعظم و اگر وارد آورد برای دوال مطلقین ماضی مجهول باب افعال و مثال و اد
 ایراد بالکسر فرو آوردن و در حرف معنی بحث و اعتراض است شعر در بریم ماکه میر و در نقل و جام
 بحث و ای معنی مکن حلال حرام بحث و در ماضی معلوم باب ضرب و مثال وادی اذکا رتشدید
 ذال معجمه یا و کردن اعظم باشد و یا معجمه نشدن و احتمال کردن فالعزّه تبدلین حرفین و تعیین
 و الهمای پس معجمه بدل کرده میشود از حروف کسب لکن که او و یا و الف نیت و از عین معیارها فن
 الین اعلال لازم فی نحو کسب پس ابدال حیزه از حروف لین اعلال لازم است در مانند کس که هاشم
 کشتاوت و رد او که هاشم ردای است مثال اعلال سلام است و قائل اعلال قاول با لعل هاشم بالغ
 مثال اعلال و عین است و او اصل هاشم و اصل مثال اعلال در فاست و چون تغییر باخر اوی است
 مقدم که مصنف ابدال در لام را بر ابدال و عین و ابدال و عین را بر ابدال در فاء و جانی و نحو اجوه
 و ابدال حیزه از حروف لین جائز است در مانند اجوه که هاشم وجه است جمع وجه بالفتح و او روی هاشم
 و روی ماضی مجهول باب فاعله و گذشته و اما نحو و اینه و شایه و العالم و الباء و ششمه و مو قد فتاد
 و اما مانند الف و تحقیق دال مملکه و حیزه و تشدید با و موده هاشم دایه بالغ و شایه تحقیق حسین معجمه
 و حیزه و تشدید با و موده زن جوان و هاشم شایه بالغ و عالم بفتح عین مملکه و سکون حیزه و هاشم
 عالم بالغ و باز بفتح با و موده و سکون حیزه و هاشم باز بالغ و ششمه کسب حسین معجمه و سکون حیزه و هاشم
 شیمه بایر تختانی و موقد بضم میم و سکون حیزه و کسب قات و دال مملکه هاشم موقد با و پس شایه
 عدم اطرد و از جانبی شکاری معروف است و طویر ابائی شل قاضی نیز گویند بزه بالکسر و بزه بالضم
 و معجمه غوی و طبیعت موقد آتش روشن کننده شعر زلف بخت که سلسله خندان آتش است
 شنگام گرم ساز گلستان آتش است و اباب بجزا شده باب بحر شاذ تر است آباب هاشم

اصلش مرقا و غار هلمش غار و قیام هلمش قیام و حیاض هلمش حیاض و در اعلا گذشت
 و شاذنی نخو جله و شاذست ابدال یا از الف زنده جلی بفتح لام و سکون یا و تحتانی هلمش جلی یمن
 است و مراد از نخو جلی همی است که از خوالفت مقصود باشد و چشم و شاذست ابدال یا از او و زنا
 صیم بانضم و تشدید و فتح یا و هلمش صوم بود و جمع صائم و صبیته و شاذست ابدال یا از او و در مانند صبیته
 کبیره صا دسهله و سکون با و موحده هلمش صبیته بود و جمع صبی بفتح و جلی شاذست ابدال یا از او و در جلی
 که گذشت بدانکه مقصود از صیم همی است که ماقبل او و مشدرا و منب باشد و مراد از بانده صبیته است
 که ماقبل او و تحریک او ساکن باشد و مراد از جلی کلمه ایست که در و و او ساکن باشد و ماقبلش مفتوح
 و من الهزرة فی نخو ذیب و بدل کرده میشود و یا از همزه در مانند ذیب کبیره ذال مجمه و سکون یا و تحتانی
 که در اصل ذیب بود همزه از جهت سکون در کسار ماقبل باشد و مراد از نخو ذیب کلمه ایست که همزه
 در آن ساکن باشد و ماقبلش مکسور و من الباقی مسموع کثیرا و ابدال یا از حروف باقی ماکور مذکور
 شونده است و بسیار است باقی بازمانده فی نحو املیت در مانند املیت هلمش املا لام ثانی
 بیابدل کردند و قضیت هلمش قصصت بد و صا دسهله صا و دو و مهابیابدل کردند قصص بفتح و تشدید
 صا و بریدن موی و بشم و پر مرغ گفته اند قضیت اطفا و یعنی بریدن ناخنان مرا اطفا را بام
 و سکون طار و مجمه و فانا خننا جمع ظفر بانضم شعاع نغمه هر چند که ناخن زن دلهاست و نه
 نادر را راه بجایست که من میدانم و فی نحو ناسی و در مانند انا سے بفتح همزه و نون در کسرین مهمل
 و تشدید یا ی تحتانی هلمش اناسین زیرا که جمع انسان است نون را از یابدل کردند یا را و یا و اونا
 قول تعالی و اناسی کثیرا و ابا الضفادی و السادی و الثانی تضعیف اما الضفادی الخ پس
 ضعیف است از برائے آنکه شونده نشده است این ابدال از عرب موقوف ضفادی بفتح ضا و مجمه
 و فا و کسر ال مهمل هلمش ضفادع جمع ضفدع کبیر اول و سکون دوم و فتح سوم و عین مهمل را بیا تحتانی
 بدل کردند و ضفدع جانور است که او را در فارسیه غوک لغین منقوطه و او بفتح فحمتین با و موحده و زک
 منقوطه و چیز بفتح جیم فارسی و سکون غین و زای منقوطین خوانند و در بر شکل بیشتر باشد و فرزند
 حکیمه غا قالی در تریف جوی گفته شعاع خوش بنوا و غمر مردم و فا و و صاع و با و دوم و ثعالی
 بفتح ناز شلنه و عین مهمل هلمش ثعالی که شاذست ساکین ال عینین شین و یمن لازم یک کردند و الواو من
 احتیما و من الهزرة و او بدل کرده شود از و و مثل خود که الف دیاست و از همزه من تهیه لازم پس
 ابدال و او از و و مثل او که الف دیاست لازم است فی نحو ضوارب و ضویرب در مانند ضوارب بفتح ضا و مجمه

و کسر را به مبداء جمع ضاربه و ضویرب لبهم اولی و فتح دوم و کسر چهارم تقصیر ضارب و او بدل از ان است
و رجوی بفتحین را و حاء مملکتین و کسر و او تشدید یا تختانی منسوب بر جی بافتح و او بدل از الف است
و عسوی مثل رجوی و او بدل از الف است و موقن بضم میم و سکون و او کسرات بگیان هاشم سقین و او
بدل از یاست اسم فاعل است از ایقان و طوبی یا نعم گذشته و هاشم طعی از طاب بطیب و او
بدل از یاست و یو طر بیا موحده و طایر را و مملکتین ماضی محمول است هاشم ببطر از بطار و بطر
بافتح که سعالج و اب است و او بدل از یاست و بقوی بفتح با موحده و سکون قاف هاشم یقین
بیا و تختانی و او بدل از یاست از البقی علیه اشفی علیه که از بقی است گویا طلب کرده است بقا و او
و شاذ ضعیف عطف است بر قول اول لازم یعنی ابدال و او از دو مثال او در اشاره مذکور لازم است
و در الفاظ آینده شارست فی هذا امر مضموع علیه چنانکه ترکیب هذا المراح مضموع بفتح میم اول سکون
دوم و ضم ضاد معجمه و تشدید و او اسم مفعول است از مضی مضی هاشم مضی مثل مری زیرا که ناقص
یائی است از باب ضرب و صل مضی مضموعی است و او را بجهت اجتماع و او یا و سبق ساکن بیاید
کردند و یا را در ادا غام و ضمه ضا و را کسره بدل ساختند و در مضموع یار که مضموعی در اصل بود و او
بدل کردند و او را در و او ادا غام یعنی این کار است که گذشته شده است و بی بعضی گفته اند که درین
مخنی که یا مضموع بدل از و او باشد بحث است بواسطه آنکه میگویند مضیت علی الامر مضیا و مضیت
علی الامر مضو احوط آنست که این لغت ناقص و او یائی هر دوست و نه عن المنکر
نه و مضین نون و او تشدید و او باز دازنده هاشم نوری از نخی است بفتح نون و سکون یار از
و او بدل کردند و او را در و او ادا غام عن بفتح عین مملد و سکون نون حرف جر منکر بضم میم و سکون
نون و فتح کاف زشت و بدل یعنی باز دازنده است از بد و جبار که کسب جرم و با موحده و فتح و او هاشم
جلیه بیا و تختانی بعد الف و آن که در گذر دن خراج سبت و فیه نظر زیرا که حیاده و حیایه و لغت اند
و صحاح است حبیب الماء فی الخوض و حیویة ای جمعه و من العزرة فی نحو جوت و از همزه در مانند جوت
بضم میم و سکون و او و نون و چون بضم میم و فتح و او جمع جوت و اصل هر دو جوت و چون همزه است
و مراد از مانند جوت و چون همزه ساکن ماقبل مضموم است جوت طبله طار و طبله بفتح طار و سکون
با موحده و خراط که در و او به باشد شعیر فقیه به زانها طول که آن کس در چشم آید و یکی بحال
مکمل به زهد عطار که نالش و المسمی من الواو و اللام و النون و الباء و میم بدل کرده میشود از و او
و لام و نون و با موحده فمن الواو لازم فی ثم و حده پس ابدال میم از فاد لازم است و در تم تنها بر سه

از راست و ترتیب قلوب بالضم است یعنی بر جای ایستادن معنی ترکیب مذکور است که پیوسته ام بر یک ستاده
 و در یک بهمان مانند ماضی متکلم واحد معنی از باب علم و اجوت و اوی اصلش باز دست کسر و او با قبل دارند
 و معدوم کردند و من کتم من کبیر نسیم و سکون نون کتم لغت معنی کاف و ثما و شمله یعنی از نزد یک اصلش
 کتب لغت معنی کسب معنی قریب است و هم معنی است **شعر** خوشتر شخه بالا که چشم صد نشین **بزرگ**
 است که باشد تراستان نزد یک به و البون من الواو و اللام و بیا کرده میشود نون اند و اولام شاد و
 صفاتی و بهرانی اما بال نون اند و او شاد و صفاتی و بهرانی و بیا کرده میشود نون اند و اولام شاد و
 و بجا از آن بدل کردند نون از او و معنی گفته اند که نون بدل است از بفرده و بهر او و اولام شاد و
 نه بیا بهر و بیا این بفرده و نون هیچ مقاربه نیست از بهر آنکه نون از دهان است و بفرده از اقصای حلق و نون در او
 بهر مقاربه و صفاتی و بهرانی در مشوب مذکور شدند و ضعیف فی المعن و اما ببدال از لام ضعیف است در معن
 بضعافه لام و معین و نون شده و فصیح فعل است از جهت کثرت استعمال و نون را از لام بنابر آن بدل
 کردند که هر دو ترکیب مخرج اند و نون را در لام ایام می کنند و قوله تعالی من لکنه بجزای علمای و او
 نه ای از نزد یک خود و بزرگ بعضی گویند هر دو لغت اند از بهر آنکه در حرف تعریف که واقع شده است
 بیا که را اول حکم کرده شد و در رسوم ضعیف و راسته آنکه را از شاد و نون است که خلاف قیاس شده اگر فانی
 احتمال فصحا بود و معنوا از ضعیف است که خلاف احتمال فصحا باشد و اما من الواو و الیاء و سین
 و الیاء و الصاد و بدل کرده میشود تا و فو قانی از او و بیا و تحافی یک سین جمله و بیا و مرصده و صاد و نون
 الواو و الیاء لازم می شود و تعدو الترس علی الایض پس ببدال تا و فو قانی از او و بیا و تحافی لازم است در مانند
 تعدو الترس بر افع لغات اصل قدا و تعدو اصل تسرین و او و بیا را از ببدال کردند تا و فو قانی از او و بیا و تعدو
 شده آمده است **ببدال** بیا از او و در اول و بقا و بیا و ثانی یا تعدو یا تسرین ببدال و او و بیا از لغت
 و بهر دو لغت فصیح است و شاد و فانی نحو التجر و شاد و است ببدال تا و فو قانی از او و بیا و تعدو
 بالضم است یعنی در آمدن و التلیح او خال و در آوردن است و فی طست و صده و شاد و است ببدال تا و فو قانی از او و بیا
 و طست لغت طلاء و کوف سین مملتین در حالیکه تنها است اصلش طس بالفتح و تند سین زبیر که
 جمع او طسوس و لغت غیرش طیس است اگر گوئی جمع طست بر طسوت نیز آمده است چرا حکم کرده
 شما با آنکه سین اصل است و ببدال از غیر طس که هم بنابر آنکه ثابت شده است که تا و ز حروف ببدال است
 و سین از حروف ببدال نیست طست طست است **شعر** شین معقود شعرا سه پرده شام شین و او و فو قانی از او و بیا
 نشست و آن یک نیز بر بند طست و آب خواه و فی الزیالت و ببدال تا و فو قانی از او و بیا و تعدو

بنقوطه و عین مملک و کسر لام که مملش ذعالب است از بار موعده ضعیف است و ذعالب مخفف ذعالب
 بیا و تحتانی است و ذعالب پارهای خرقه جمع ذعالب بالفم و لصب ضعیف و ابدال تا و فوقانی
 در لصب کسر لام و سکون صا و ممل از صا و ممل ضعیف است و اصل این بود و با کسر ز تشدید صا
 بیل جمعش بر بعضی و قیل این کجرات لام و کسر افصح است و آن ساری دوز دست و در فارست
 شب و نیز گویند شجر ضیا نور تول را کشد روزن چشم به چوب ز و یک بر دند خانه از سورخ و الهام
 سن الهمز و الالف و الباء و التاء و ما بدل کرده میشود از همزه و الف و یا تحتانی و تا و فوقانی فمن الهز
 مسجع می برقت پس ابدال با از همزه شنیده شده است از لغات موقوف بهر بیت و هر بیت بر اهل
 وقاف ای ارقص ماضی متکلم واحد یعنی ریخته یا بدل از همزه است و در هر بیت بر او حاکم ملحقین است
 ارجح الداء تا ای رود و تا الی المراح یعنی هر دم چهار یا بار و یا که شب باشد ازلان بدل از همزه است و در
 هیاک کبیر یا تشدید یا تحتانی درین بیت شجر و هیاک و الامر الذی ان توسع به سواره ضاقت
 علیک المصادر به اصلش ایاک یا بدل از همزه است و هیاک و الامر برای تحذیر است ای بعد نفسک
 عن الامر و الامر عن نفسک توسع بین و عین ملحقین تفعل است سواره و بر اوال ملحقین جمع مور و یفتخ و
 و کسر سوم جای آمدن ضاقت بضاد معج و قاف مضاد و دوال و را مملات جمع مصدر یفتخ اول و
 سوم جای بر آمدن یعنی دور و انفسی را از کار یکدگر خارج شود یا آمدن او تنگ و بدو مملای بر آمدن و در اینک شجر
 لایک یفتخ لام تاکید سوره همزه تشدید یفتخ معنی بر آمده و بدستیکه تو یا بدل از همزه است و در اینک کبیر همزه سکون
 نزلان یا بدل از همزه است یعنی اگر کردی توفی طے در زبان بنی طے هیاک تشدید است و فی طے خبر و بالذکر
 فی اذالذکر و در ذالذکر که مملش او الذی است یفتخ همزه و ذال معجمه یا بدل از همزه است و همزه
 در اینجا استقامت است و اذ یفتخ همزه و ذال معجمه یا بدل از اسم اشاره یعنی ایا این آنست بدانکه همزه
 درین صورتها از بر آن ابدال کردند که همزه حرف تشدید و سنگین است و با حرف همسوس سبک و مخفج
 بر دو قریب است و من الالف شاذ فی انه و حیله و ابدال با ازاله شاذ است و را نه یفتخین همزه و ذال
 و سکون با و در حیله یفتحات حاد ممل و یا تحتانی مشدد و لام و سکون با و ایضا حش آنست که انا
 یفتخین و اخفاء الف ضمیر متکلم واحد است یعنی من و چون بر سر و وقت کردند گفتند انا بالف پیشتر گفت
 استعمال بالف میباید بتواند بود که یا بدل الف باشد و تواند بود که برای بیان حرکت فون باشد و حیله
 مرکب است از یفتخ حادث و یا تحتانی و یفتخ مخفی بر فتح است میگوند حیمل الشریع یعنی
 بیاثر یدر یفتخ شاذ مثله کسر را و ممل و سکون یا تحتانی و ذال ممل که در شور با اثر کرد و باشند در ممل جهلا بود

باید از الف است از وقت بهر سیده نذر آنکه وقت در اکثر استعمال بالغ میباشد و با کمتر و بعضی گفته اند که این با برکت است که در وقت واقع میشود و مثل دور و خیمه با الف نیز آمده است و اما قول مؤلف است که الف صغیر یعنی یا بر نماز از ناخن فیه نیست و فی مرتبه فیهام و در مرتبه فیهام و سکون با و جا لیکه متفهم است بسین ممل و با فیهام کی چیزی خواستن و شروع مذکور است که در مرتبه جائز است که با سطر جز باشد و بدل از آن باشد از جهت تقابل خروج گویند که خطاب باهنس خود میکنند و در جری میکنند خود را و فی یا هناه علی رای و در یا هناه بر یکدرا اصلش سناه بر وزن فعال ففتح فایمجه بن قلب کردند و او را با الف بر طریقه قلب در کسا و در و او بعضی چنانکه او و یادین در لفظ بهمه بدل کردند و در یا هناه با الف بدل کردند و تلفظ بدو الف متضمت است بدل کردند الف دوم را بنیا و بهمه منقلب نشاندند ناظر آن نشود که فعال است از حیثیه که بسیار کباب تحقیق است و مختلف علی رای از بر آن گفته است که نزدیک بعضی بصریان باید از او است چنانکه یاد کردیم و پیش جمعی از ایشان باید از بهمه است و بهمه بدل از او و جمعی فرموده اند که با اصلی است و نیست بدل و کوفیان و خنفس بسوی آن رفته اند که الف و با هر دو را اند و با و است و لام محدود است چنانکه در بهن و بهمه بن ففتح با و تشدید نون نالیدن و گریستن و قضیب مرد و اندام زن تحقیق نون نیز آمده است **شعر** مشوا من از زن که زن پارساست که که خربسته بگرچه در آشناست و زن الیاری بنده و باید از ایاست در ده است اندر اصل بنده بود و جائز است که نده موضوع از برای موقوف باشد است بهم بهمه و تشدید میم کرده مردم و غیر آن یعنی این گروه خدا است و من التا و فی باب رحمة و قفا و باید که در و میشود و از تا در باب رحمة در حال وقت نه در حال موقوف از باب رحمة لفظی است که آخر او تا زانیت باشد رحمة با فتح مهربانی کردن لام من النون و الصادق و صیقل و لام بدل کرده میشود از نون و صاد و مجر در صیقل از جهت قرب مخارج میان لام و نون و صاد منقوطه صیقل ففتح بهمه و کسر صاد ممل و سکون یا و احتمالی شبانگاه بعد از وقت عصر تا فرو رفتن آفتاب و صیقل بفتحین و صال یا کسر و اصل ففتح بهمه اول و کسر دوم جمع و نیز جمع او بر وزن صیقلان یکسر بهمه میباشد مانند بعیر و بعیران با و موحده و عین و در اصلین مصرع بعیر شتر است و در س چه در ک و بعد از آن جمع آخر التصغیر کردند و گفتند مسلمان و پس از آن بدل کردند لام را از نون و گفتند صیقلان و بهوئیل و او کم است یعنی قسم تصغیر شازست زیرا که فعلان یکسر فا از انبیه جمع کسیر است و او را بر ففتح تصغیر نمیکند و فی الطبع و ابدال لام از صاد و مجر در الطبع بطا و ممل و عین ممل و ممل و ضطح بضاد معجمه اصطلاح بر بهلو ففتح **شعر** یک شب بر بهلوی من خوابی کن ای سرعی و ش و تنها بستر ناز

فتن چو دخل دارد و موردی بفتح را و تشدید والی مملکتین یعنی و ابدال لام از فساد منق و طاعت زبون
 و غیر فطیع است. تروی بفتح و تشدید آخر خبر زبون و فساد و الطام من التباء لازم و ابدال طاء مملد از توفاتی
 لازم است فی نحو اضطربا و اضطربا و طاء و را و مملات و بار و موجه و بجا طاء هشت ص تبار و فوفا
 را بطاء و مملد بدل کرده اند مشتقی از خبر بفتح که شکیب است بکسر تین و یا و جوبل اضطربا و شکیبائی کردن
 و شازنی نحو حصط و ابدال طاء مملد از توفاتی شازنی است در مانند حصط بضم حاء و سکون هاء و ضم
 طاء مملات اصلش حصت مشتقی از حوص بفتح و آن خیاست با کسر و در زکری است و وجه
 آنست که حصت بر وزن قلت صیغه شکم و احدی ماضی است پس تغییر تا و او موجب اندام کلمه میشود
 و ابدال من التباء لازم و ابدال وال مملد از توفاتی واجب و لازم است فی نحو از جبر در مانند
 از و جبر ای مجبور و ال مملد و جیم و را و مملد اصلش از تخر از خبر بفتح که بازداشتن است از و جبار بازداشتن
 و بازداشتن و او که تشدید وال و را و مملاتین اصلش او کما از ذکر کسر وال محب که یاد کردن است تا را
 از وال مملد بدل کردند و ال مجبور از وال مملد و ال را در وال ادغام او کما شد و تواند بود که ال مملد را
 از وال محب بدل کنند و ال و در ال ادغام او کما بدل مملد یاد آوردن و پس گرفتن او کما بدل
 صبحینید و اون و سپر زادن شد هرگز کسی باز نشد چشم لب توطه آه ای سپر این همه شرم
 و او با توبه و شازنی نحو فرد و شازنی است ابدال تاء و فوفا ای از وال مملد در مانند فرد و ضم فاء و سکون
 ز او منق و ضم وال مملد ماضی شکم و احدی اصلش فرت از فوز بفتح که رستن و غیر وزی یا فتن است و جیم
 شد و و ش و حصط نکر شد و فی احدی معوا و در احدی معجم و ال و عین مملاتین اصلش احدی و ال
 بدل از ناست اجتماع گرد آمدن و احدی بکسر همزه و سکون جیم و فتح وال مملد و را و مملد شده اصلش
 اجتر مشتق از جبر بفتح جیم و تشدید را و معجم بریدن موی و ششم و در و دیدن گندم و خرماء و جزآن و توج
 بفتح و ال مملد و سکون و او و فتح لام و جیم اصلش توج و آن محلی است که در آن جانوران و حیثی اصل
 شود و مشتق از ال ریح بضم که در آن است و الجیم من الیاء المشددة و بدل کرده می شود جیم از یاء
 تنبانی شد و از جهت اشتراک هر دو در مخارج زیرا که از وسط زبان اند و برای اشتراک و هر شده
 بشبیم معجم و و ال مملد اسم مفعول مؤنث از باب تفعیل و تشدید در نبات شهرت است فی نحو معجم
 و فقا در مانند فقیج بضم فاء و فتح قاف و سکون یا و شحانی و کسر میم و تشدید جیم و حال و فتح اصلش
 معجمی جیم شد و بدل از یاء و شد دست یعنی منسوب بفتح و بضم اول و فتح ثانی و سکون ثالث گروی
 انداز قبیله بنی کنانه و هو شاذ و این ابدال شاذ است و فی نحو ابو علیج است و ابدال از یاء و شحانی شد

در ابوابی بفتح عین مملو کسر لام و تشدید جیم نشاء ذنبت اصالحش ابوعلی این نام مردیست و مرغی شده
 و ابدال جیم از باغیر باشد وونی نخواهد که ان کنت قلش جیم باشد در مانند این مصرع شفاء ذنبت زیرا که جیم
 تشدید است و یا تشدید باشد و باشد نیز در یک جیم تنگید و لا هم بغیر با تشدید و فتح میم در اصل اللهم بود باشد
 میم بدل از باغیر است ان کسر میم و سکون نون کنت ماضی مخاطب معلوم از باب انصر مخین قبلت
 بقاء و یا موصوذه از باب علم کسر حاء مملو تشدید و فتح میم کسر تا و نون نون و سکون میم در اصل جیمی
 کسر اول و تشدید دوم یکبار کج کردن و قیاس آنست که بافتح باشد یعنی ای ندای اگرستی تو که پذیرفته
 جیم مصرع اخیر انیت مصرع فلا یزال شامج یا تنکینج به یزالی از مجموعه مندرج غائب از باب علم
 و اوجوت و اوسته شلوخ شین میم و کسر حاء مملو جیم بغیر و شتر فریاد کنند یا بی مانند یزالی و از باب صر
 و همز الف ناص یالی کج کسر با موصوذه و سکون جیم در اصل بکجه بود یعنی پیوسته شتر می ای آرد و را بتو
 یعنی نیز در یک کج گذاردن وونی خوشه ادا ما سجت و سجا است و ابدال جیم از با و ترکیب حتی اذا
 ما سجت بسین مملو و جیم و مخین سجا الف اشباع است که از میم کون جیم بهر سیده یعنی گفته اند که جیم
 لفظ بدل است از الف می و جاز است بدل جیم از الف زیرا که الف بدل از یاست اگر میم بدل از الف
 نمی باشد و این ابدال است که مقدر کماله فو ندر ما شاخته اند اسبابا کسر شام کردن و الفصاد
 من بسین الفی بعد یا عین او خا و زفاف او طار جواز او بدل کرده می شود صا و مملو از سین مملو که
 بعد از جیم یا غا و جیم است یا فاق یا مملو بدل کردن جائز زیرا که سین مملو نیست چون قبل این حرف تعلیل
 واقع شود مکرر و داشته اند منفرد از هموس بسوی سخی پس بدل کرده اند صا و از سین بر سبیل جواز
 زیرا که صا و موافق سین است و خمس و صنف موافق این حروف است در اصل پس متجانس می شود
 آواز هر دو مسلف و یا سکون نیم و سین مملو آواز نرم و نرم کردن آواز صغیر یا کج مرغ و نیست فرق
 در ان که سین ملاصق این حروف باشد یا میان سین را این حروف فاصلا واقع شود و اگر سین مستان
 باشد از این حروف جائز نیست این ابدال خواصی باشد اصبع البصا و مملو و بار موصوذه و غیره
 ماضی معلوم بالفعال در جمع اسباب مالک تمام کردن و تمام بوسیدن نه و تمام آوردن و نشوین
 شمع من جانم که موصوفا ختم از ششم عشق به چار کبیر و یک کسر و بر هر چه که مستند
 و صا و بصا و او خا و جیم در سبیل ماضی معلوم باب منع سلفی است کنت و صا و صغیر سین مملو
 باشد ماضی معلوم از باب ماضی بالفتح و تشدید میانی سودن صغیر فحشین صا و مملو و فاق
 و موقر فحشین یعنی سود و هم و تواند که ترکیب اضافی باشد از قبیل اضاف معده رسته فاضل

سودن در رخ و سفر غیر متعین است علیحدت و انبساط معنوی قوله تالی ذو قوس مسر مستخرجه سودن در رخ را
یعنی حرارت آتش و اتم آن را و مراد کبسه صادر از مملکتین در سر بلاد و اتمی من اسین و انصار او
قبل از ادکاستن استین و از آنجا که بدل کرده میشود از سین و صادر مملکتین که واقع اندیش و الی مملد و جالبیکه
ساکن اند سین و صادر و ادال جائز زیرا که سین حرف مهموس است و دال حرف مجهول پس کمره شده
خروج از حرف مجهوی حرفی که منافی است و نیز دیک که در دیک را با یکدیگر با آنکه بدل کرده از را از سین
از جهت تقارب بسیار و در خروج و لوانق و صغیر و موافقت در جبر پس هر دو دال از تجانس نه بخیزد
نیز از عجز و دال مملد و منار معلوم فایب از باب لغز هلمش یسزل از آنجا که بدل از سین مملد است
سدل بافتح و فکده آشتن از را و مانند آن و یکده از فوی انه فردی بفتح فاء و سکون زار معجمه و دال مملد
و اصلش تصدی از از معجمه بدل از ضا و مملد است و یا و شکلم است انه بافتح هزه و نون و سکون با و وشت
و باصل انابو و فتحین و هزه که مکتوبه نه ملفوظ یعنی من تاکید با و شکلم واقع شده قصد بفتح فاء و سکون هاد
مملد زدن آورده اند که حاکم طالی را که خواهر و دشوهر است با سیر برده و خیمه نگاه داشته بودند
انگاه ممالی بر و دار و شد و پیش حاکم طالی طعام بنود اتفاقا آنگاه را اسیر کرده بودند و گوشت را گزین
حاکم برای همان اختر یکشت امیر گفت من تنزل امر برگ زدن اختر کرده بودم نه از برگشتن حاکم
گفت یکده از فوی انه یعنی همچنین خون ریختن و زدن من البته پس امیر پرسید که تو چه نام دار
گفت که نام من حاتم است او را از بند بر کرد شعاع اگر گشتا و فاغواهی بروی کرم نشان بدو
بگیرم باشد یک شغلش از ده و قد فخرج باصدا الزا و درنا مصلع و صا و معجمه در او و حین مملکتین
و مانند بودن و فروع کاضی مجهول است از و سیئه و تحقیق تشبیه کرده شده است بعد از مماله از معجمه نه سین مملد
بدانکه هرگاه واقع شود صادر مملد ساکن قبل دال مملد دران سه وجه انزست یکی آنکه از معجمه فاعلی و ثانی
چنانکه در یکده از فوی انه گذشت و دوم مضارعت است و معنی مضارعت آنست که مخلوط و آمیخته سازند
صادر مملد را با پاره آواز معجمه پس میگردین بین حرفی میشود این پنج صادر و مخرج زای تا صادر با یکدیگر
و سر م آنکه صادر خاص سازند و این اصل است چنانکه بعد از این اشارت بسوای این قول خود را
اکثر منها خواهد کرد و فروع با شکره ایضا و تحقیق تشبیه کرده شده است از معجمه با صادر مملد و یکدیگر
متحرک است صادر مملد نیز یعنی چنانکه از معجمه مضارع صادر مملد ساکن قبل دال واقع می شود همچنین
از معجمه مصلع صادر مملد ساکن قبل دال نیز و اتم میگرد و نحو صدف و صا و دال مملکتین و فاعلی و
بافتح فردی گردانیدن و میل کردن از باب ضرب و صدف و صا و دال مملد صدف بافتح فاء و ثانی از باب

والکسان اکثر منها بیان بسیار تر نسبت از مضارعت و ابدال یعنی تلفظ صادقان کثرت حاصل سخن
 باشند که ابدال با سین مجازست در مضارعت و اگر سین متحرک باشد پس بیان فقطست و اگر
 صا و ساکن باشد پس بیان بیشترست و ابدال را از سین و صا و مضارعت جائز و اگر صا و متحرک باشد
 پس بیان اکثرست و مضارعت نه ابدال و نحو منش رقر کلید و مانند مس زقر لغز کلید است ایضاً
 آنست که اگر سین متحرک باشد بدل نکنند و اگر از زوا این نعت کلب است زیرا که میگونی ایشان
 پس زقر با بدل سین از زوا کلب یعنی کان و سکون لازم و با موحده گروهی از قنابچه و کلید بتشدید
 یا استثنائی منسوب بایشان و اجدر و اشراق بالمضارعت قایل و اما اجدر بفتح و همزه و سکون جمیم و
 فتح و ال و راهماتین و همچنین هشدق بشیر جمیم و ال محله و قاف بمضارعت جمیم بایشان و مضار
 شین باجمیم است و فرق ظاهر نمیشود میان هر دو زیرا که لفظ در اجدر و اشراق وقت مضار
 یکی است و اجدر رزوار تر و اشراق فراخ و این تر بر باغی لغت مخش نکسته و مخم به با آنکه هر دو در کتب
 متاخر از دین تکی که است اما نمکانش میگردان آید و الا و غام ان تانی بر چنین کن متحرک مخم و همین غیر
 او غام آنست که بیاری و وحوت را یکی ساکن ریس از ان متحرک از یکی مخم اند به فاصله
 و فرق او غام بدل محله و فین محله گام در دمان سپ کردن و چیزی در چیسرست آوردن
 و این معنی لغویست و اصطلاحی اندک ورشد بدانکه حرفین بنابر ان گفت که او غام به و وحوت
 متعده و نه شود لابدست که حرف اول ساکن باشد چه اگر متحرک بود حرکت میان هر دو حاصل گردد و اول
 ثانی متصل نشود باید که حرف دوم متحرک باشد زیرا که بیان میکند حرف اول را گویا مرده است و جان
 از عالم بیرون برده پس چه قسم نفس خود را بیان تواند کرد تا بیان دیگری چه رسد و گفت متحرک
 لبنا و قضیه نه هم که ال بر ترانجی و هلاکت است تا دلالت کند بر تفاوت هلاکت و وزنگ و گفت ابو
 که براسی جمع مطوق است تا معلوم شود ترتیب قولش من مخم و اجد اختر است از انشد
 قاسم زیرا که لام ساکن است و بعد از سین متحرک است اما متغایر از ان مخم و اولش من غیر متصل
 اختر است از مثل ربما که را و سکون یا و تحتانی اول از هر آنکه یا و اول ساکن است و با و دوم
 متحرک و از مخم و واحد اما فصل در میان دو با نقل زبانست از هر آنکه فصل گاهی بحرف میباشد
 مانند رب بفتح و او همای و دو با موحده یعنی ماده کا و دشتی و گاهی بنقل زبان از محلی بجلای
 دیگر میباشد مثل نفس و از محلی پس محل خود مانند ریبا بخلاف نفی بهر دو با یکبارگی ریبا در محلی
 که هر دو محله و سکون همزه و یا تحتانی یعنی صورت خوب واقع شده است و همزه مفرد ساکن را

اگر باقی باشد بکسور باشد ابدالش میاجازست و غرض از ادغام طلب تخفیف است زیرا که
 دو ساکنین گران است از برای آنکه در دو تجانس غرض است بسوی طرف اول بدلفظ وی و بگویند
 فی المثلین و استقارین و میباشند ادغام در دو مانند و در دو نیز و یک بخروج و صفت مثل یکسیم
 و سکون ثانی و مثلث همتا و نظیر متقارب بقاف در اول جمله و بار موحده هم فاعل است از تقارب
 نزدیک شدن المثلان واجب عند سکون الاول و هرگاه جمع شوند در تجانس واجب است
 نزدیک سکون مثل اول مانند و شد که حاصل بدو شدند و بود که شلین در یک کلمه انداید و دو کلمه
 باشند همچو قال الله تعالی فاضرب بعصاک الحجر یعنی پس زن ای موسی بجز بستی خود سنگ را
 المانع اخرین گمزد و همره حاصل سخن آنست که هرگاه او مثل غیر تین باشد ادغام متعین است مثل آنکه
 هرگاه خواهی از قرات که بکسوف در اول جمله و همره یعنی خواندن است الله فعل کسب و فاعلین در
 سکون لام همچو سطر بنا کنی گوئی قرآنی یقلب همره دوم بیاجا آنکه در مسائل همره تین مذکور شود و بعضی
 از نسخ الحرفه واقع شده الا فی نحو سال گمزد و مانند سال یعنی هجده سال و تین همره که در ادغام
 واجب است حکما و طلب آنست که هرگاه همره تین عین مضاعف باشند ادغام لازم و واجب است
 و الذاکات متبعه و الهمله و شدید و همره و ثانی و مثلثه اکال و بسیار خورنده و غلام و نیز نام وادی است و
 کسور و الهمله و دخانه و جو سبک است او و بیرون از مثل جمع و در بعضی از نسخ سول و جو و
 نیز واقع شده سول نفیم سین همله و شدید و فتح همره خوانندگان جمع سائل و جو و نفیم جمیع و شدید
 و فتح همره آواز کنندگان جمع جائز مشتق از جواز بالفهم که صورت است بوس نفیم یا امر حده و شدید
 و فتح همره و سین همله که ایان جمع بالنس از بوس بالفهم که فقرت و الا فی الالف لغزده و کمر و در
 و فتح کالف باشند از جهت تمسک شدن ادغام یعنی اگر دو حرف متجانس الف باشند و الف ادغام
 متعین است مانند صحای بواسطه آنکه این کلمات در اصل مقصور اند الف از برای توسع زیاده کرده اند
 پس ملاقات کردند و ساکن و ممکن نیست ادغام از بهر تعدد پس قلب کردند الف دوم را بهر و تعدد
 بعضی همله و الهمله و دشوار شدن مراد استماع است شعر دوری از است و دشوار است
 ترک نکی تیوانی کرد نازی میکنی و الا فی نحو قول لا لباس و کمر در مانند قول با منی مجهول تقاول که از
 فاعله است از جهت التباس که مجهول با منی تعقیب است با منی مجهول مفاعله مفاد لغت و شدید
 تعویل کسی شخص دعوی کردن و فی تودی و ریایا و از غفرت و کمر و تودی تقدیم همره بر و اول
 مضارع معلوم است از باب افعال تفریق او می بود پس یزاد و کسر جاس دادن و فرود آوردن

در میان خبره و یار تختانی بر نرسید نخبه آنکه نکست او غام هست و تفتیکه سبک باده شود مجزیه هر دو لفظ
 باین که بکن کرده شود در اول از او و در ثانی بیا و بگر و ابدال بد و او و دوم بیا و یک او غام هر دو
 متمم است اگر چه جمع شده اند و مثل در کلمه تین دوم او و در کایه دوم و باینکه او اول و ثانی
 و با او اول در میان بدل از جمله هست پس اعتبار ندارد از بر آنکه عارضی است و گویند درین دو لفظ
 شلان جمع شده اند بر آنکه علی المختار قید تودی و بر بیا و واقع شده است و در دو و قول است
 یکی آنکه مجزیه تودی بیا و بدل کنند و از جهت عارض بودن او او غام نه کنند و بدو با و خوانند
 و این قول چهارم است و دوم آنکه بنظر کردن هر دو نخبه انس او غام کنند و برین تقدیر از نخبه فی
 نباشد و همچنین بر یک را و ساکن هجره و یا و تختانی است هجره اول را بدل کنند بیا و از
 عارض بودن او غام کنند و بر بیا و خوانند و این قول چهارم است و قول دیگر بنظر کردن هر دو
 متجانس او غام است و برین تقدیر از نخبه فی نه می باشد و قرات اتم غام و برین کلمه بر اصل خود
 است قوله تعالی و کم ابلکنا کلهم من قرن هم حسن و ثانی و ثانی یعنی بسیار بیک ساختن پیش ایشان
 یعنی مشرکان عرب این عصر از کرده را که ایشان نیکوتر بودند از و سه رخت و خور قرن
 دفعه قاتل و سکون را و مهله کرده انما است بفتح هجره و دو و شلثه شاع و رخت خانه و فی نحو قال و اما لانا و کر
 و مانند قول خدای تعالی و قالوا و اما لانا ان لا تقاوم فی سبیل الله یعنی گفتند ما انسان چه چیز است
 ما که کار نماند که کم در راه خدای و فی یوم و مکر درین آیه فی یوم کان مقداره خمسين الف سنة
 یعنی دو روز یک باشد انداز و او چاه نیز حال بواسطه آنکه او غام در بنظر است بیا و آنکه در اول او
 جمع شده اند و در ثانی و یا و از نیست از جهت محافظت نصیحت به که ثابت شده بود پس
 انضمام کلمه دوم بسوی اول بخلاف مفرد و می که از بنیاده را حقیقت نیست و لهذا واجب است
 او غام از بر تخفیف و عند تحرکها فی کلمه و لا الحاق و لا بس و او غام در ثانی نیز واجب است
 متحرک بودن و مثل در یک کلمه و حال آنکه نیست الحاق و نیست التباس حاصل است که اگر
 و و حرف متجانس متحرک در یک کلمه جمع شوند و حرف ثانی متجانس برای الحاق نباشد و از غلام
 و و متجانس متحرک التباس لازم نباید او غام کنند کلمه بنا بران گفت که اگر شلان متصرف
 باین صفت در دو کلمه باشند او غام واجب نیست مثل ضرب یک چون متجانس در دو کلمه اند
 بگویند منفصل اند نه متصل و پہلوی یک دیگر شمع در بر سران غزال و مکر و آه مرا به از چمد که
 دل پہلوی بند آید مرا به و لا الحاق از برای اعتبار است از قرد و لا بس از بر احترام است

از سه صد و پنجاه و پنج جمع سر که تحت است اگر ادغام کنند معلوم نشود که فعل نصبین است یا فعل
 بسکون ثانی نخور و بر دمانند که هلهش رودست بفتحات حروف ثلث ویر و کاهلهش رودست
 بفتح یا و سکون را و ضم و دال از باب لغو الای نحو حی فانه جائز نگردد مانند حی بجاء همایه و دو یا و
 تحتانی و ماضی معلوم علم است پس بدستیکه ادغام در وجانه است نه واجب با عدم بوانع ادغام
 بالازم نباید در مضارع او یعنی یحیی و ان قبیح و شایع است و اندشت و الای نخور و قتل و متنزل و تنباعد
 و مکروه مانند قتل ایقاف و دو تا و فوقانی و متنزل بنون و زاء و حیمه و تنباعد بباء موحده و عیون و ال
 سمانتین که ادغام در ایشان جائز است نه واجب اما در مانند قتل اگر حرکت مافعل کرده قبل
 و سینه و تاراد تا ادغام کنند همزه ساقد بشود و ملتبس شود و قتل ماضی معلوم تغییر می کند اگر ساکن کنند
 اما در اول و متنزل و ادغام کنند در دوم محتاج همزه وصل شود و بگویند متنزل ملتبس شود مضارع بجا
 از برای احتمال آنکه همزه استفهام باشد و همچنین اگر ادغام کنند و تنباعد ملتبس شود مضارع
 ماضی از برای آنکه همزه استفهام باشد افعال بایکدی کارزار کردن متنزل فرود آمدن تنباعد
 از یکدیگر دور شدن متنزل مشتوق در کنار و بدر و شنی بدل و زن انشم چه سود که
 از دور شدن بماند و سیاقی و خواهد آمد وجه باز ادغام در آخر این باب بدانکه سین مفتوح برای
 استقبال قریب شد و سورت بفتح سین و فابری استقبال بعید و محقق تقنارانی در طول این باب
 و مخشری فعل کرده که گاهی سین برای تاکید محض باشد و قتل حرکت آن کان قبله ساکن غیرین
 و فعلی کرده میشود حرکت متجانس اول با قبل اگر باشد قبل او حرف ساکن گردد و حرفین
 نخور و دمانند بر مضارع معلوم غایت هلهش بر دضمه دال اول فعل کرده با قبل دارند و در دوم
 ادغام کردند و اگر قبل متجانس اول ساکن لین باشد درین صورت بے فعل حرکت با قبل ادغام
 کنند مثل ماد که هلهش با دوست دال اول را ساکن و در دوم ادغام نمودند و خویضه هلهش خویضه
 تصغیر خاصه و اگر قبل متجانس اول متحرک باشد درین صورت اول بشلین ساکن کنند و در دوم
 ادغام میجوید و دو سکون الوقت کالحرکه و سکون وقت همچو حرکت است یعنی اگر ساکن کرده شود
 بخرد و مثل از برای وقت این سکون مانع ادغام نمی باشد از آنکه بواسطه وقت است پس
 گویند این سکون حرکت است مثلاً بر گاه وقت کنی بر د و دو و نحو کنی کنی و ساکنم و ساکنم
 من باب کشین جواب سوال مقدرت و تقریرش آنست که درین کلمات دو مثل جمع شده
 و هیچ یک از موانع ادغام نیست و حال آنکه ادغام نکرده اند و جانش آنست که مانند کنی الخ

از قبیل دو کلمه است و اجتماع در دو کلمه موجب ادغام نمیشد بمانند ماضی معلوم تفصیل است
 و این در دو مقام و یا در یک کلمه قولی تعالی فاذا تفتتیمنا سلککم بالفم ضمیر جمع مخاطب مجرور است با ماضی
 مناسک بسوی او یعنی پس و فیکلمه گذاردید اعمال چه خود را و قول تعالی و ما سلککم فی سفرکم ضمیر جمع
 مخاطب مفعول است یعنی چه چیز را بهی که در شمارا در جنم وجه باعث شد بر دخول شما در روز محفل
 است که اگر چه نون و قایم و کم بسبب شده اتصال کالجز از کلمه شده است اما در حقیقت آخر کلمه
 نیست کلمه علیحده است و لهذا از ادغام در و جائز است نه واجب مناسک بفتح میم و سکون نون فتح
 و کسین مهمله عباد نگاه و جای قربان و احیان مناسک بفتح اول کسر چهارم جمع و متنبی فی النمرة
 علی الاکثر و متنبی است ادغام در و نیز و بر بند سبب اکثر مردم و فی الالف و در الف اینجا گذشت
 و عند سکون الثانی تغییر الوقت و نزد یک سکون حرف دوم سجا نس از بر است و غیر وقت در
 کلمه یاد دو کلمه و ظلالت و رسول الحسن مانند ظلالت و رسول الحسن و ادغام در اینجا بابران متنبی
 است که اگر لام اول ظلالت را در دوم ادغام کنند واجب است که لام دوم را متحرک کنند و تحریک
 لام دوم برای ادغام مستقیم نمیشود و از بهر آنکه ما قبل ضمیر مرفوع متحرک البته ساکن میباشد همچنین
 در رسول الحسن جائز نیست تحریک لام دوم تعریف از برای ادغام از بهر آنکه لام تعریف پیوسته
 ساکن میباشد **شعر** سر نه بزم با و نه قص جامی بهیچ کروی به درین آشفنگی چون شکفتنم
 جبینم ابرو به ظلالت بطا و عجمه ماضی معلوم مستکمل واحد مضاعف از باب علم بقال ظلالت عمل
 کند اطلو لا اذا علمت بالنداردون اللیل سول بفتح را و ضم سین مملکتین ضمیر و فرستاده حسن متنبی
 نیکو گوئی است پیشانیته کاری چنین شوکر شوی **شعر** گویند باری غمخشی بهتر از گفتار
 بر شفت بد زبان چون در و شد داس گشت به و تمیم یدم و بی تمیم ادغام میکنند در
 متجانس دوم ساکن و سکون عارضی باشد نحو رد و مانند رد که امر حاضر فم است ای اردیار حل یعنی
 بر کردای مرد و دم بر و دم بر و دم بر و سکون ثانی در ایشان عارضی است پس اعتبار ندارد و در بیان
 ظلالت و لم بر و فرق باین کرده اند که کلمه بر در عارضی است که بسبب جازم بهم رسیده است
 و در ظلالت لازم است تا که هرگز جدا نمیشود و اگر بحث کرده شود بایشان که تا بطلالت همچو تصا
 جازم است بر در جواب دهند بر آنکه تا کالجز کلمه است بخلاف لم و لهذا ادغام کرده میشود در لم
 و ادغام کرده نمیشود و در ظلالت و عند الالحاق عطف است بر خند اول یعنی و متنبی است ادغام
 نزد یک الحاق یعنی اگر حرف ثانی متحرک که از برای الحاق باشد ادغام نمکند و الالبس نزد یک

و نزدیک التباس بودن دیگر نیست اگر سبب دیگر ادغام التباس لغوی بر لفظ دیگر لازم آید غلام
 نکند خود فرد و مانند فرد که دال دوم او مکرر است از برای الحاق بجهت مکرر و مکرر شد که هرگاه ال
 تنافی برای الحاق است اگر ادغام بکنند غرض الحاق فوت شود و سر بختین سین و را هملتیر
 جمع سبب بر فتح اول و کسر دوم و آن تحت است و گدشت و چنین شش و فتحین شین معجم در اوهام
 که آخر است اگر اول اول او در را و مدغم شود معلوم نماند که در اصل فعل است و فتح عین و ساکن شده
 برای ادغام یا فعل بسکون عین است **شعر** بال طائس ارم با خط غیر دوست این
 نامه همچنین ده ز است با بر دوست این غرض آنکه ادغام کرده آنکه اندامند و در اما التباس
 در اب و آوند با آنکه ادغام در و شک میشود مثل ر دوت و اما در سر را که ادغام نکند شک
 نیگردد و عند ساکن صحیح قبلها و همان تین و متغیض است ادغام نزدیک حرف ساکن صحیح قبل
 و متجانس است و حال آنکه دو متجانس دو کلمه است یعنی اگر در دو کلمه دو حرف متجانس جمع شوند
 در مقبل هر دو حرف ساکن صحیح باشد ادغام متغیض است خواه دو متجانس مثل یکدگیر باشند خواه
 متقارب بالخرج نحو قزم لاک مانند قزم لاک بفتح قات و سکون را و همل و کسر لام ساکن صحیح
 حرف است بالا و میم یعنی بهتر خداوند پاک و آن با کسر حق کسی است و من بعد کلمه ساکن
 صحیح حرف عین است بالا و دو متقارب بالخرج که دال خاست سینه از پس تاریکی و ادغام در آن
 بنا بر آن متغیض است که هرگاه ادغام کنند وقت آن میم اول اگر نقل نکند حرکت او را بسوی اول ادغام
 کند لازم آید التقاء ساکنین بر وجه غیر منفرد اگر نقل نکند حرکت میم بسوی او متغیر شود بنا و کلمه
شعر هرگز روم سیکندم و رزوم می میرم به مصلحت چیست حرفیان بروم یا روم به مرام
 از صحیح در قول او ساکن صحیح است که حرف مد نباشد و لهذا متغیض است ادغام در مانند قزم
 لاک بود از جهت عدم و مانند عدد و ولید و یزید سینه و ثمن طفل و دوست یزید
شعر از بر دین طعنه زنده بر ما یزید به از دروش نیک میدارد و تر بڑ
 و استمال دارد که ولید نام مرد است باشد و محل قول القراء علی الاغصاء محل بجاء همل ماضی مجبول
 ضرب تراء بهضم فاء و نشد بر او همل جمع قاری گذشته است اخفا نجا و مجمله و فاینها ساختن مصدر
 و استمال است یعنی حمل کرده شده است قول قاریان در مثل ادغام مذکور بر اخفائه ادغام
 معینی از برای جمع کردن میان ادغام و اخفا زیرا که اخفا نزدیک است با ادغام البطل و فتح
 این مطلب و مقصد آنست که صفت در شرح مفصل گفته است که درین موضع محققان خطرب

شده اند از هرگز آنکه بخویان متفق اند که در شش گزین نامک و من ظلمه صحیح نیست از نام بر روی این معنی
 که صحیح نیست و او غام پس این در قول راجع به برادر و شافعی این در قول راجع به جمع که است که فرا
 رده کرده اند اخفا و نام کرده اند اخفا یا و غام از جهت قرب اخفا با و غام و از هر که نه و غام
 و غام محض و بعد از این معنی گفته که اولی این است که قول بخویان را در معنی جواز رد باید کرد و قول
 شافعی قوت نیست محال آنست که قول را اولی است از هرگز آنکه ایشان ناظر اند از جمعی که نصحت
 ایشان در شش برین سخن ثابت است و بر روی آنکه قرار است ثابت شده است بقوله و بخویان
 نقل کرده اند خبر و این است ~~شع~~ شع عالم بخیر و هر طرف بهاری بوده است به حقیقت صدق
 معنی و در خبر و در شلم به پوشیده نیست معنی که در فراد و اخفا واقع شده و آن معنی صحیح است
 و آن جهان است که دو مرتبه یا پیشتر و گمانی آورد و شد که در وزن و عدد و حرکت و روی متفق
 باشند چنانکه درین مختار بر و من السبر فی وزن و در سینه سر و تر از کلام در هنگام کلی و در قافیه
 گوی یافته و سبب یافته و از لفظ روی البقیه توسع و مجاز است چه روی و شعر میباشد و آن
 حرکت اصلی قافیه است یا غیر از حرکت اصلی باشد و در قافیه این بیت ~~شع~~ شع بر سر که چهار
 از غمت شوریدگی از کار ما به از سر ما و بخود و ~~شع~~ شع و مستطاب و مثل معنی درین نیست
 جمال الدین رومی قدس سره اسامی ~~شع~~ شع سر نهان است اندر بر دلم به خاشاک گویم
 بهان بر هم ز غم به از هر آنکه معنی در هم حرکت اصلی است و در هم زمانه مشهور ترکیب پس در مجاز
 و مجاز قیاس و سبب و ذاک و مجاز است و غام و در آن غیر که در است از واجب و مستحب و
 از هرگاه واقع میشود و غام و در شلین و مقارین اشارت کرد و بسوی تقارب حرکت و بتا عدد
 آنها پس گفت المقاربان و معنی به و اما المقاربان فی المخرج اونی صفة تقوم مقام المقاربان
 غیر مقید از محدود است ای بنا بحث و المقاربین چون مبتدأ و اخذت کرد و مقاربان را که
 مضاف الیه بود قائم مقام خبر که مثل بحث ساخت و اعراض با و در او این شعر را می از
 و در اعراض گویند یعنی این بحث در حرکت مقاربان و مخرج است مراد میاریم بنو مقاربان از آنکه
 نزدیک باشند و در حرکت و مخرج یا در صفتیکه قائم مقام مخرج مانند جهر و همس و غیر آن و مخرج
 حرکت بجل بر آمدن اوست و معرفت مخرج با این طرز است که چون خواهی که مخرج حرفی بدانی او را
 ساکن کن و بالا او بهره وصل در آن و نظر کن بآنکه چنانتهی میشود و از پس سر حاکم اولی است
 همان جا مخرج است و چنانکه سیکوی آنست و مخرج میشود پس می یابی اطلاق می کند و کب

بر و دیگر است بنفیه مضارع معلوم مشکلم مع النیر است از باب ضرب و ناقص یا بی تقاربات
 و را و متعینا منی معلوم اتصال صحیح و مخارج الحروف ششده عشر تقریباً و مخزهای حرفها شانزده
 از روی تقریب بر تحقیق تقریب بقاوت و را و ممله و با و موحده نزدیک کردن و در عرفت
 مثل تقلید مقابن تحقیق میباشد قول تقریبی آنست که مناسبته و ملائحته با قول تحقیقی داشته باشد
 و لا فاکل مخرج و اگر قول سابق تقریبی نباشد بلکه تحقیقی باشد تمام میشود زیرا که هر حرف را
 در حقیقت مخرجی است علیحد و باینکه کل لازم الاضافت است و گاهی مضافات ایله او محدود است
 میباشد و تنوینش قائم مقام او میگردد و ای فلکل حرف و در بعضی شروح مذکور است که اختلافاً
 مخارج باعتبار چهار جهت میشود و گلو و زبان و در لب و پنجهای بینی شعاع **شعر** برنگام تیسیم
 زبان شکرب لب بد رسیدی صبح صادق در دل شب **و** فلله المنة والها و والالت اقصی الخلق
 پس مخرج مرتبه و اول الف را دور تر خلق است و للعین و الحاء و سسته و مخرج مرعین و حاء و مملکتین
 میان خلق است و وسط الفجبتین و او و سین و طاء و مملکتین میان راست برابر از هر دو طرف و در کلمات
 سین یعنی میان است خواه برابر از هر دو طرف باشد یا نباشد و للعین و الحاء و اذناه و مخرج
 مرعین و حاء و جمبتین را فرد تر خلق است حاصل آنست که هر دو طرف خلق هفت اند و سه مخرج دارند
 پس اقصای مخارج خلق از اسفل خلق است تا چیزی تا که متصل سینیه است و آن مخرج مرتبه است
 و لهذا اقلیل است اخراج حمز و از جهت تباعد او بعد او است و پس از آن الف چنین گفته
 است سیبویه و وسط خلق مخرج عین و حاء و غیر منقوطه است و عین دور تر است از زبان
 و خانز دیک تر است بسوی دهن و ادنی خلق بسوی دهن مخرج عین و حاء و منقوطین است
 و اللغات اقصی اللسان و ما فوقه من الخنک و مخرج مرقات را دور تر زبان و ما فوق او است
 از کام لسان کسیر لام و سین ممله فوق بفتح فاء و سکون و او و قاف خنک و فجتین ما و مملکتین
 دور بعضی از نسخ من الخنک نیست و لکن منتهای مایلهای مخرج کاف را از اقصای لسان
 و ما فوق بایلی هر دو است علی مضارع معلوم کتاب از باب حسب لفیف مفرق بایلی آنچه متصل میباشد
 غرضش آنست که مخرج کاف ارفع است از مخرج قاف و می شناسی این را با کلمه هرگاه وقف کنی
 بر قاف و کاف مثل ناق واک بیابی قاف را نزدیک بسوی خلق و کاف را دور تر از خلق **شعر**
 که در گوشت تحرک میکنند وانی که چیست به عاشقان را هر زمان از دور در در میکند به و باجم
 و دشین و کیا و وسط اللسان و ما فوقه من الخنک و مخرج مرعیم و دشین معجمه و یا و تحائی نیان

زبان و مافوق اوست از کاعمال باله و لاف و اول احدی حائیه و مایهها من الاضراس و مخرج
 من فضا و منجمه اول یکی از دو طرف زبان و بایلی خافه است از دندانهاست حاصل آنست که از خارج
 ضا و منجمه از بر دو جانب زبان که چپ و راست است و از آنچه متصل کناری زبان است منجمه
 و از اجزای منجمه الایس که اکثر و اما از خارج ضا و از جانب چپ آسان تر و اکثر است احدی
 یکسره مغز و یکسره عا و ممل و الف یک زن چنانکه براسه مذکور و احدی بسیار خافه بجا ممل
 مخفیست و کانار منجمه و عا ف و او ای کناره جوی منجمه یکسره ضا و منجمه و سکون را و منجمه منجمه
 از اس بافتن و منجمه جمع و لام م و ن طرف الایس انی منجمه و مافوق و لام و مخرج ملام
 از بر سه طرف زبان است تا نهایت آن طرف و مافوق طرف زبان و اراده میکند از طرف
 آسان یکی از دو طرف زبان و هیچ درین اوسع در مخرج از لام نیست منجمه منجمه و سکون منجمه
 و مافوقانی و الف بایان و محل بایان طرف بفتح ط و سکون را و ممل و ف و نهایت منجمه
 منجمه که از اطراف بافتن جمع منجمه تا گل فاده بایران رویک طرف و فاده رنگ یک طرف
 و بر یک طرف و الف و ممل و مایهها و مخرج را و ممل را از ان بر دو طرف ای متصل نیاید و در
 یعنی از م و ن طرف آسان تا منجمه و مافوق طرف آسان و بر چه متصل م و ن طرف
 آسان و مافوق آسان است و منجمه منجمه مایهها و مخرج م و ن را از مخرج لام و
 راست آنچه متصل می باشد مخرج لام و در اس یعنی مخرج نون مابین و مخرج آسان
 و مخرج فضا یا است حاصل آنست که مخرج نون از مخرج لام و مخرج را داخل از مخرج
 نون و از خارج است از مخرج لام و لهذا منصف گفت و الف و الون منجمه مایهها بلکه در و اجد ذکر کرد
 از جهت اشارت بسوی آنکه مخرج را داخل قلیل است از مخرج نون و چون دهشتن بعضی مخرج م و ن
 است بر معرفت دندانهاست لایست از تفصیل آنها بد آنکه تمام دندان سی و دو تا است شانزده
 بر اس و شانزده بر اسفل چهار دندان پیش از شایا گویند بفتح تا و مثله و نون و پارتختانی بنید
 و جمع شینه بفتح اول کسر دوم و تشدید سوم و بر اعاد و دو بر اسفل چهار دندان بعد از شایا را بر اعاد
 خوانند بفتح او ممل و با و ممل و و سر عین ممل و با و تحتانی جمع بر اعاد بفتح را و خفیف یا و بر اعاد
 از جانب راست و دو بر اسفل شل شایا و چهار دندان بعد از مایهها را ایناب نامند بفتح
 نیمه و سکون نون و با و تحتانی و با و ممل و جمع ناب و دو بر اسفل مثل با غیات و چهار دندان
 ایناب را منجمه نام کنند بفتح ضا و منجمه کسر عا و ممل جمع ضا حک مثل ایناب و شانزده دندان

بعد از اینها کس را با ضرب اسمی ساخته بپشت بر اعلی و پشت بر اسفل چهار جانب راست و چپ
 چپ و راست هر یک را بعد از آنکه از اس چهار دندان دیگر باشد که آنرا بجا بفتح همزه و سکون نون
 جمع و ذال معجم گویند جمع نام یکسر جمع تا و تانیت و و بر اعلی و و بر اسفل و این سخن در شرح رطب
 و دیگر است مذکور است و در صحیح مسطور است که هر سه سن را گویند یکسر سن ممله و ثن بیدون که در
 و در ثوب گفته که غیر ثانیاضر است و لاطا و الدال و التاء و طرف اللسان و اصول الثنایا و مخرج
 مرطاب و دال هائین تا و فوقانی را طرف زبان و چپهاست ثنایا است شعر یکام خورشید
 زبان بهوشه را آنچه کتابیان گفته شرح جان سوخته را چهار لاصا و الزا و امین طرف اللسان
 و الثنایا و مخرج مرطاب و دال هائین معجم و سن ممله را طرف زبان و الفسق ذوات ثنایا است
 و لاطا و الدال و التاء و طرف الثنایا و مخرج مرطاب و دال هائین و ثنایا طرف زبان و طرف
 ثنایا است و لاطا و الدال هائین اسفقه اسفلی و طرف الثنایا و لاطا و الدال هائین اسفقه اسفلی و مخرج مرطاب و دال هائین
 و فوقانی که ثنایا است که آن ثنایا طرف اندست باطن ببار موده و کسره طاء ممله شفت تقطیع
 شبنم بهر ذوات و فوقانی سفلی بضم سین ممله و سکون نون و الف هائین علیا بعین ممله و یا تحتانی
 سفلی ممله شفت علیا صحت ثنایا و الدال و المیم و الواو و امین اسفقتین و مخرج مرطاب موده و کسره
 و او را چیز است که میان قلب است مخرج بفتح و الف مخرج حنی که متفرع از حروف حول است که مذکور شد
 روشن است و در وقت مذکور را اصول بنا بر آن گویند که از مخرج موافق موجب اصل ملفوظ میشوند
 و بحق با اصولی متشابه دیگر اند که متفرع از حیزه فرج بیرون آمدن و الفصیح ثنایا است
 و فصیح هشت حرف است فصیح بفتح فاء و کسره و صا و ممله سخن پیدا و او تشکلا را ثنایا بفتح ثا و ثنایا که نون
 و یا تحتانی هائین بین دسبه ثلثه همزه بین بین است و آن سده است همزه و الف میان
 همزه و یا تحتانی و میان همزه و واو و در بعضی نسخ دبی نیست و النون الحقیقه و چهارم نون حقیقه
 بفتح خا و حجه کسره فاء و ثنایا تحتانی و آن چیز است پنهان است محرر و اوراق گویند شعیر
 دست من در دامن وصل تو آسان کی رسد و در همه جا گفته پیدا و پنهانی هنوز به نحو خنک
 مانند فند خنک یعنی از تو این را نون خفیه بنا بر آن گویند که از برای سکون خفای دارد و این
 نون وقتی در بیج شمع میباش که واقع شود ساکن بالا سه حروفی که آنها را خفا کنند چنانکه
 مذکور خواهد شد آیه سینه و قتی که گفتی عن مخرج او طرف زبان است و هر گاه غنک مخرج
 او از زبان است اگر آید از خفیه مخرج بفتح فاء و سکون نون یا تحتانی پنج نوبت و الف الا ناله و خفا ناله

مثل ربی و منجوبه این الف را البت مخفی میگردد و نیز هم بر او ملاحظه نما و مخفی نم گردن آواز سنت و لام
 بالتفخیر و نشسته نام مخفیست مانند الصلوة الفخیم بها و خا و مخفی بزرگ کردن و الصادک الزاد و مخفی صا و ملاحظه
 بمخبر از مخفی است خا انده است حمزه و کسائی درین آیه من اصدق من الله قیاما یعنی کیست
 از خدای از روی گفتار و امین کا بحیث و هشتم شایع مخفی هم است در لفظ اشرف و هر دو در بحث
 ابدال مذکور شد ندیس این هشت حسرت مخفی است و حسن اند زیرا که سبب التزاج
 تسهیل لفظ و تطبیح است. حاصل میشوند در قرآن و غیر این کلام و منجی یافته شده اما الصادک است
 و اما صاد ملاحظه مخفی سین ملاحظه است مثل سنج در منج صبیح بفتح اول و سکون دوم رنگ کردن است
 و اما الصادک لقا و ملاحظه مخفی تا و فوقانی است چون سلطان و سلطان که زبان اهل عراق است
 بلکه در مک معروف از عباد آن تا موصول از زوسه طول و از قادیسیه ظهور آن از زوسه عرض
 زیرا که بر کنار جبل فرات واقع شده و قرین کوفه و بعبره باشد و الفا و کالبا و فاحجی با و ملاحظه
 و الصاد الفعیفه و ضا و ضعیفه یعنی ضا و کیه بیابان مخرج او میان ضا و ملاحظه مخفی ضعیفه
 و بنا و مخفی و عین ملاحظه است از ضعف و الکاف کا بحیث و کاف مخفی هم است مستبخره
 فیس قبیح و بدست و یافته نشده است در کلام فصح اما الصاد است و است مستبخره خبر او
 اسم مفعول است از باب سفعال استخوان بحیث است و غیب ناک شدن شعر مکن عین
 از بنا و خسته از غم و کراه و ناله در و سیکند کم کسی که زانی غمناک گردد و اگر نبرد در مان
 و ان پاک گردد و در اما بحیث کا الکاف و بحیث کاشین فلا یحقق و اما بحیث ملاحظه کات چنانکه محمد
 بحیث مخفی کاشین ثابت نمیشود مخرج بر و زیرا که بحیث کا الکاف و بحیث کاشین یعنی کاف کا بحیث
 کاشین کا بحیث که در مخرج مستبخره مذکور شد و در ویش فرق که از جهت فرعی و اصلیه پس سهل است
 مخفی ملاحظه که شمره دارد است و نه شد و تمام حروف مذکوره در لغت عرب واقع شده اند و کلام
 عجم جمله نیست مگر در ابتدا و نیست خدا و مخفی مگر در عربی و لهذا گفت رسول علیه السلام انا افصح
 من تکلم بلسانیه من فصح تر کسی است که سخن گفته است بلسان صحیح و اما حروف عجمه عجم
 که لا انعام شمره اند نهسته باشد که در کلام عرب ترا و کاف و با و بحیث مخفی نیابا شد و در سخن فارسی
 این هشت حرف یافته نمیشود و چنانچه اکل الله فقیه و انضل الحقیقین شرف اندین علی نزد کاف
 شعر نسبت حرف است و آنکه اندر پارسی نایبی و گرنایموز سبب نباشی اندرین معنی معاف و
 بشو از من تا که ام است آن حروف یاد گیر و ثانوی و صاد و ملاحظه و ملاحظه و ملاحظه و ملاحظه

اما بقیه حروف لغت اهل فارس پوشیده و پنهان نیست که این قاعده اکثریت است نه کلیه و منها
 الخجور و المصوتة اشارت است بنوعی القسام حروف باعتبار صفات و بعضی مرد و جمیع چهار
 صفت ذکر کرده اند و فرقه زیاده کرده اند و فرقی کم کرده اند و نصف پنجم مشهور است ایراد خود
 و فائده این صفات از برای فرقی است میان ذوات حروف و اگر این تفرقه نمی بود حرفها
 مانند اصوات با هم و طبعی سهل می بود شعر گر عشق نبود و غم عشق نبود و بعضی
 سخن نغمه ای گفتی و شنودی به یعنی بعضی از آن حروف مذکور مجبور اند بجم و در اصل چهار صفت
 با هم کردن و همواره اند پسین ممل و همس بافتح مرقوم شد و منها الشدیدة و الرفوة و ما بینهما
 و بعضی از آنها حروف شدید و اند پسین معجم و دو ال میا بصفت مشبه است از شدت که اولی
 و ترشدید ثانی که سختی است و بعضی حروف رفوة اند یکسر و او ممل و سکون فاء و کسبه که در لغت
 و بعضی حروف میان بر و اند یعنی پاره شدید و پاره رفوة و منها المطبقة و ما بینهما
 و بعضی از آنها مطبقة اند بطا و ممل و با و موحده و قاف هم مفعول مؤنث و ال باقی بر هم
 نهادن و پوشیدن و یکسای پیش آمدن و مفتوحه اند با و تا و فو قانی و حاء و ممل و هم و اعر
 مؤنث افعال و افتتاح کرده شدن و منها المستعانة و المنخفضة و بعضی از آنها مستعانة
 پسین ممل و یا تختانی هم فاعل متفعّل بالا رفتن و منخفضة اند با و مجرور فاء و محمّده هم فاعل
 مؤنث افعال و انخفاض است شدن **شعر** خواسته بلند سازم خواسته بلند
 کار من از بلندای و سببی گذشته است و منها حروف الزلّاة و المقتدة و بعضی از آنها حروف
 الزلّاة اند یعنی زایل معجم و قاف و لغت تیزی زبان و فصاحت و تیزی زبان و فصیح شدن است
 و مذکور شود و بعضی معصمت اند هم مفعول مؤنث افعال اصوات درست کردن چیز که را با جمعیت
 و جاسه یک رنگ و منها حروف التعلّقة و الصغیر و بعضی از آنها حروف التعلّقة است بافتح و قاف
 و سکون لام اول و آن با هم کردن و جنبانیدن است و بعضی حروف صغیر اند بفتح صا و ممل
 و کسبه فاء و سکون یا و تختانی و را و ممل که با هم مرغ و با هم کردن مرغ است و مانند آن و اللّیه
 و الخجور و بعضی از آنها حروف لغیه اند بفتح لام و قدید و کسبه یا و تختانی و نور و مرغی است
 از برای اسع عطش بر حروف پنجین معطوف او و بعضی حروف مخوف اند با و را و ما بین و فاء هم
 فاعل افعال اخراج کشتن و غم شدن و المکرر و التمامی و التمامی و التمامی
 و بعضی از آنها حروف مکرر اند بدو و ممل اسم مفعول تفتیل

و بعضی از آنها حروف مادی اند یعنی صاحب هو که با د است چنانکه تامل صاحب خزا و شاعر
 اند چنانچه شاعر و بعضی حروف متواتر اند بدو و فوقانی اسم مقول است بالفتح و تشدید دوم که مذکور
 شود و بالجهوده مانع من نفس مع تحرک پس حروف مجبوره است که نباید میشود و در این
 در این متحرک بودن او حاصل است که حروف مجبوره حرفهاست که چون ایشان را متحرک گمانی
 وقت آنکه نفس باز ایستد و یکی از ایناتاق است انحصار بعد و در امهات انفعال است
 و معنی او کوتاه شدن جر که پنج جمیع و سکون را و مملد روان شدن نفس فحشیم نون و فادین
 هاء و زیم شمس نصیر یا حد ابر نفس که میگذرد و نه دامت است در از ان نفس نفس شمس
 مع فحشیم سیم و عین و بی مملد حروف تشبیه که مضغه و حروف مجبوره ما و را که حرفها
 جمیع و عین ترکیب اند همین مملد برای استقبالی است تحت لبین معجمه و هاء مملد و ثاء و مثله مضارع
 معلوم مؤنث ثانیة از باب منع مشتق از شفت بالفتح که الحاح و افتریح است در بر سیدین مضغه
 فحشیم فاد معجمه و مملد و فازی است جارا لده و مخشری مضغه ترکیب مذکور گرفته است که مملد
 ملک که نده المراه که می مصدر فعل است و مذکور مضارع مؤنث و احد است در اصل تکدی که
 بود و بدو تا یکی را از برای تخفیف خدمت کردند یعنی سخته میکنند بر تو این زن و المموسه معجمه
 و حروف مملد خلاف و نده مجبوره اند و آنها حروفی که محبس و نده میگرد و در بر ان نفس باحرک
 ایشان و مثلاً بالفتح و ملک و مثلاً آورده شده اند حروف مجبوره و مملد بالفتح که ساق است
 و ملک که ساق است این تمثیل مجبوره تحقق آورده اند و تمثیل مملد ملک است هر گاه گوی
 بالفتح میبایی نفس را محصور و هر گاه گوی ملک میبایی نفس اجاری و غیر محصور و مثلاً باین حرف
 از برای آن آورده اند که چون تباین و تفاضل در دو حروف متقارب که توان و کان است ظاهر شد و در
 و تباین و تفاضل ظاهر شد و صفت که شب و فصل گفته مجبور از هر شب شبی است اذا المنة یعنی حرف
 جرت باشد میگویند قتیقه آشکارا کنی چیزی را اعلان بعین بروزن نهال یعنی او اظهار و بار از است بموسسه خوز
 از همس که بالفتح خفاست مثلاً ثاء و مثله تنه باضی مجهول است از باب فعیل و بالفتح برای است و این
 مذکور شد قول متقدمان است و مخالفت بعضی جعل الضاد و الطاء و الاء و الاء و الاء و الاء و الاء و الاء
 سن المموسه و مخالفت کرده اند بعضی مردم مجبور را پس می گردانیده اند ضار و طاء و ذال و حجاب
 و عین مملد و عین معجمه و یا احتجانی و طاء مملد و الکاف و التاء و بن مجبوره و گردانیده اند کان و تاء
 نونانی را از مجبوره و رای آن شده تا که اخیر و کان برده اند بعضی که شدت استوار شدن جهرت

و بار و نون است و سه تا شفعیه و آن بار و مجد و وفا و تمیم است و لمصیریه بخلافها و حروف مصیریه بخلاف الاقه
است لانه صحت عنما فی بنار رباعی و خماسی زیرا که بدستیکه شان نیست که خاموش کرده شده است
از ان حروف در بنار رباعی یا خماسی یعنی گوای که هر گاه نکر دانیده اند آن حروف را منطوق بهاد است و خاموش
ساختند آنها را یا خاموش شدند مشکلمان از آنکه بگردانند از آنها رباعی یا خماسی و حروف القلقله انهم
الی الا شده فیها ضبط فی الوقت و حروفهای قلقله آنست که جمع میشود بسوی سختی و در آنها فتنایش
زبان در وقت ضبط بفتح ضاد و سکون عین مجتنبین و طاهله فشر و رنگ گرفتن بلفظ تنگی و تنجیم
قد طبع و جمع میکنند پنج حرف قلقله را ترکیب قد طبع قد یفتح قاف و سکون و ال ملامت است و طبع
لها و ملامه بار و موده و جیم ماضی معلوم است بطبع فیها طبع ای الا حق مصدش طبع بلفظ نادان بشدن
وزون بر چیزه میان فاعله مانند سر و غیران یعنی تحقیق است یحیی میمان می زده است گفته است
خلیل ابن احمد که قلقله شدت آواز است و ضعف در شرح مفصل گفته است که حروف را بنا بر این قلقله
گویند که آواز چیزه است خشک است شمع سلام خشک است قاصدا این باره که زبان را از شک
نامه تر شد و حروف الضفیر یا الضفیر بها و حروفها ضفیر است که آواز شرده میشود با و هر آنکه
هر گاه وقف کنی بر اضع یا داس بشنوی آواز که شبیه و مانند ضفیر است زیرا که بر می آید از
میان ثنا یا و طرف زبان پس منحصر میشود آواز را بجا و می آید مثل ضفیر و بی الصاد و انرا و او السین
و حروف ضفیر صاده و ملامه و از محمد و بن ملامه است و اللئینه حروف لئینه حروفها لئینه است و آن است
و او و یا است زیرا که قابل تقویل اند با و از با و خود و همین مراد است از لئینه تحقیق گفتارانی گویند که
اگر حرف علت تحرک باشد و احواف مد لئینه میگویند از هر آنکه در و دراز است و نرمی نیست اگر حرف
ساکن باشد مد و لئینه گویند بواسطه آنکه در آنها نرمی است از غیر سختی بخرج و اگر در وقت ساکن
بودن حرف علت حرکت ماقبل او از جنس او باشد یعنی ماقبل او و ضمه بود یا قبل یا کسره و ماقبل الف
فتحه و احواف مد گویند از جهت آنکه در نسبت با امتداد است مانند فتوح و جمع و قال و اگر حرکت قبل
حرف علت موافق او نباشد حرف لئینه گویند بجز مد پس این حروف گاهی حروف علت میباشند و
گاهی حروف مد و گاهی حروف لئینه پس حرف علت عام است از حرف لئینه حروف لئینه عام است از حرف مد و یا غیر
محبت عام است از مد و وقت عام است از عشق از هر آنکه تواند بود که محبت در میان جمعی کثیر متحقق شود
و صداقت در میان چند کس بود و عشق جز در میان دو کس نمیباشد شمع زبور خاطر عاظمه
غیا غیبه بشنوی که که شرط عشق بود دل یکی و باریکی و در النوف اللام لان اللسان یخرف به و

حرف مخوف نام است زیرا که بر سبک زبان مخوف میشود و نزدیک تلفظ با دوطرف و دخل کام و المکمل را و
 التثنية المثنیان به و حرف کمر را و ممل است بنا بر آنکه وقتیکه کفی برابر یعنی زبان را معتبر میشود
 از بزرگی کمری است که در راست غشیه بعین ممل و ثانی ممل و در اول ممل بر وزن حرف شکو فیدل لغتین
 شین مخوف و کان تاری و جوا و مجول و خا و منقوط و یا و معروف و وال غیر منقوط یعنی لغزیدن و بسر
 در آمدن چنانکه شغفه در راهی تند و تیز برفته باشد یا پیش بر سنگی یا کلوخه بخورد یا سوراخی در درو و بقیه
 کج و نه شکو فیدل شغفه غری است شمع غلام از میت شاه جهان تیز نگر بخت که کاندید عدم فتاد
 شکار فیدل از کلوخ شمع روان و کلوخه که میر است خسرو که آندنا گمانش پای بر سنگ و و الیادهای
 الیاده و در قهای دوی است لایق بهار اصوت از برای دلخ شدن بهار و آواز باو گفته است سیوی
 که لاف حرفی است که فراخ میشود با و میو او با بصوت و خرج او شدت از خرج داد و یاز که چینی لبی او را و او و میدار
 که بان خود را پیش کام و او را است که در او و الی است که اگر جمیع میگم دولت در او و ورق میگنی زبان را
 سیوی کام دریا و نیست تخمین الف دوی بنا بر آن گویند که از بهر است لغت با بعضی بالا رفتن و بفتح یا
 فرو آمدن اتساع صلتش و اتساع و افزاشده و تا در تمام غم مصدر افتعال و المصوت الما و الخفا و
 و معروف مصوت است از جهت فضا و پنهان شدن او و بعضی شرح مذکور است که مصوت است از
 لغت و فضا و مصوت شمع است که سرعت حرف زدن و سخن گفتن است بعضی شرح از نسخ المصوت کالتا و واقع شده است
 و آن سه و ناسخان و غلط کاتبان است گفته است ابو الفتح حرف المصوت بهر ما فیها من الضعف و الخفا
 و شنی قصد او غام القمارین فلا بد من القلق و هرگاه قصد کرده شود او غام و حرف متقارب در خرج
 پس با چار است از قلب یکی با دیگر تا بگردند هر دو از یک منبع و تحقق شود او غام قصد بفتح قاف و
 سکون مسا و وال هاتین است که کردن از باب نصر و در بعضی از نسخ من قلبه واقع شود و القیاس قلب
 الاول الا جارض و قیاس بدل کردن حرف اول است بحرف ثانی از بهر آنکه ساکن بتغیر بر اول و آخر تر است
 مگر از جهت الف و و را نمی توانی بخور و او از بخا و در مانند این دو لفظ اصل اول از مخ عود و الفج بدل
 حیمه و یا موحده و یا ممل لمر حاضر باب منع است از فحج با فصح که کلو بریدن است عفو و بفتح صیر ممل
 و نعم تا و فوقانی و سکون و او و ال ممل بهر آنکه کیسا و اول ثانی از فحج به فصح و او و ال ممل و مکتوب و کفر
 معجز و یا یغنی کلو بر یکجه بر او کلو برین داده و هرگاه اراده کردند او غام حار عین قلب که در عین
 بخا در الفج نده از برای آنکه عین و او و فل است در حلق از ما پس بگویم داشته قلب حار و هر دو اصل
 است که عدول کردند از قیاس که قلب اول سبت بدوم قلب عین و باز از اول اخف است از ثانی

و غرض از ادغام تخفیف است و فی جمله تن تار الا افتعال لغوی و چنانکه در جم جروت مبدل از تار افتعال
از جهت مانند سبب بنکوزان بودن ناقبل تار افتعال است و از آن سبب که از تار افتعال و تکرار شود مجد
لیضم جم و سکون لام شبه شمع هر صد نقش درست آید و کس را خبری نیست مگر در وقت سینه
بهره را چشیم بر آنست و لکثرة تغییر با از جهت بیایسته تغییر این احکامه بیا تغییر چنین خبر و نه نقاش
از حال خود گشتن و محم فی مضمون ضیف و ناظم ابدال عین مملو و با جوار مملو از جم ضیف است و فنیج جوت
تغیر قلب و ادغام یعنی با ایشان مع ففتحین میم و عین مملو هم یضم با و مملو هم یضم و قیاس قلب با ل و سینه
شانی و سخت اصل بدست شاد لازم دست یکسر سینه مملو است بیا تار فوقانی که در اصل سینه است شاد لازم
ست و شاد نیز با تکرار قیاس قلب یکی از دو متقارب است به یکدیگر از یک از دو ادغام با تار لازم و ادغام
بهر آنکه است اما شش همچنین است یعنی قلب ال با تار فوقانی و ویل بر آنکه است سینه است تغیرش یکسر سینه
یکسیرش با سینه و یکسیرش است تار فوقانی و ادغام از جهت قلت باب س و بدل کردن سینه را با تار که در
مهمه اند و گشت سینه و بعد از آن قلب سکرند و ال را با تار ادغام کردند تار از برای تقاربت و فتح
و توافق ارشدت سینه با تار فوقانی شش هر دست تغیر تار فوقانی شش زن و لا نه منتهی
کلمه مایه دی الی الیسیر ترکیب آخر و ادغام کرده میشود و از حروف متقارب آنکه سینه ساند بسوی اشتباه
ترکیب دیگر آخر به بهره فتح خا و بجه غیر منفرد است و در سبب و از آن فعل است و وصف با اصلی هم
سخو و طه و طه و طه و ال ماضی معلوم است از باب ضرب و ففتحین سینه که در آن و ثابت و شش سخت
بر زمین انداختن و ادغام کردند طار از و ال از هر آنکه به ادغام مضمون می که در ال است و با و بجه سینه
ففتحین و ادغام و تار فوقانی و ال مملو که زن تیغ است شبه شمع هر صد نقش درست آید و کس را خبری نیست مگر در وقت سینه
گفت تا تیغ میرود می کوب با و سانه ز تار و مانند این ترکیب سینه با تار که سینه ساند بسوی اشتباه
و ضم آن و سکون زن و حرکت آن چیز که بریده میشود از گونی که سینه و شش و غیر آن
و گشته است و میشود محقق و اویران و میگویند بعیر زنم و از غم و ناله زنم و ناله زنم و ناله زنم و ناله زنم
محدوده و اگر در تار و ال را دریم ادغام کنند و گویند زنا معلوم نشود که عین و لام هر دو در اصل میم اند
یا غیر آن و من هم لم بقول و طه و لا و تار از آنجا که ادغام میکنند و آنکه مودی بسوی میم و یکسیرش
و طه و نه و بد سکون خا و تا ملایمه من من نقل الیسیر بر آن چیز که لازم می آید از گران یا اشتباه حاصل
آنست که و طه و نه و بد سکون ثانی نمیشد از بهر آنکه اگر ادغام نکنند التباس لازم آید با وسط آنکه
اگر گویند در و نه و طه معلوم نکرد که عین و لام هر دو در اصل ال است یا باقت نقل یکسر تار و نه و سکون

قافه گران بخلاف امحی و طیر بخلاف امحی و خا و محی بخون و خا و محی از الحاد که نیست شدن نباید
 بون یا میهم و او غام میم و میم و طیر نشنید طار مملو و یا رختانی از طیر و یا از رجا و او غام و یا از رجا و او غام
 جزو نخبه است ابتدا و سکون از جهت عدم لبس و لایه و یا از رجا و او غام و یا از رجا و او غام و یا از رجا و او غام
 هیچ بنای نزدیکی ایشان و یا از رجا و او غام و یا از رجا و او غام و یا از رجا و او غام و یا از رجا و او غام
 عین هر دو و نزدیک ایشان طیر فال بیک رفت و در اصل طیر فال که نقش بر خسته و غریب از فال
 میداند فی اشئوی شعر انبیا گفته قومی را که کم به از صفات طیر را کم به طیر و یا از رجا و او غام
 که رفیع بشما عبارت صفت مجید است و یا از رجا و او غام و یا از رجا و او غام و یا از رجا و او غام
 نمی میهم باید ال و او غام و ال و او غام و ال و او غام و ال و او غام و ال و او غام و ال و او غام
 از جهت القاء قلب حرف الحاق و لایه هم حرف و نشانی مشرقی یا قیاسی از زیادۀ لغات و او غام و او غام
 حرفی که در ترکیب ضوی مشرق جمع اند و در وقتیکه نزدیک پیدا شد احکام ایشان را از همه است
 زیادۀ صفت ایشان پس ضا و صفت است طالع است و آن با او مملو در از شدن
 است و لند او را استقل و طویل گویند و در و او و یا لین است و در میم غنه است و غنه
 بجمع عین مجوز شد بدون آواز منی است و در و شین مجبه نقشی است و آن بها و شین مجبه بوزن
 برگشته شدن است و نقشی در آن از بهر زیادت رخاوت است و در نقشی است با تافیت زینت
 بدو و آوازی است که بر می آید از زبان با تلفظ فا و در کمر است و قید فیما یقار بها بنا بر این کرده که حرف
 ضوی مشرق در مثل خود هم میشوند ضوی بها و مجبه ماضی معلوم است از باب عام مشرق فتح میم و سکون
 مجبه و فتح فا و را بهله یعنی لا غرضه است تقریب بقاف و او مملو از باب معاد مضارع معلوم
 نکر از مقارنه صفت بکسر صا و مملو فتح فایان کردن حال و نشان چیزه صفت جمع و نحو سید و
 کیه آنها از عثمان الان الاعلال چیزه مثلین همانند سید که صفت سود است و لیه که صفت نویه است
 و آن فعل است از لوی ملوی و صرح است لوی راسه و لوی براسای مال او غرض یعنی میل کرد
 و در و اندید خبر این نیست که او غام کرده شده اند اگر چه او و یا متقارب لمخرج هستند زیرا که سید و
 اعلال کرده اند است هر دو را و مثل حال آنست که هر گاه او و یا جمع شدند و اول ایشان سکون
 و او را باید که در بعد اعلال چون تلفاق با جماع و مثل بهم رسید و غام کردند با آنکه او و یا متقارب
 و آنها پس بدان ابدال آنها از برای او غام نیست بلکه از بهر علالت میله و او مملو و یا رختانی و او مملو ماضی معلوم است
 از تقیید یعنی جعل است و در مفعول میله و یا رختانی که در اندین چیزه از حال بحال را از

شعر گشته آشفته همچون خوشن ایاچه سوده به حال نزار عاشق بیدل نیندانی هنوز به و غمت
الکون فی اللام والراکب که اشته نبرتها و ادغام کرده شده است نون در لام و راهله از جهت که
نون نبرست لفتح نون و سکون با و موحده و راهله آواز بر شستن مهر و کوی یعنی چون در آن و مخرج
یکی دلمان و دیگر سخنی پس در تلفظ ادا عتقا تو س می باید پس اورا باره افکار کردند با دغام از مخ
خیشوم که اوست با لفتح ناخوش و شستن و فی الیم و ان لم یبق را بغتتها و ادغام کرده شده نون در یم
اگر چه هر دو متقارب المخرج نیستند از جهت غنة بودن و یو پس هر دو درین صفت مثلان اند
و فی الیاء و الواو اما مکان بقاءها و ادغام کرده شده نون در واو اگر چه متقارب المخرج
نیستند از جهت امکان بقاء غنة با و ادغام پس گویا نون با یی هست و بعضی قاریان ادغام کرده
نون را در لام در با غنة نیز امکان با لکتر دست دادن و بقاء لفتح با و موحده و قاف فاسد نشدن
شعر بقاء فی نیست شرح اقبال را چند از مودست بد خود و نیک لا انجا متعجب است بر خویش
و قد جاء بعض شائهم و اخف فی و تحسوت سم و تحقیق آمده است از بعضی قرا ادغام حروف متضوی
مشفر و متقاربان فردانند بعض شائهم با و ادغام حروف متضوی و اخف فی با و ادغام حروف متضوی
با و ادغام نادری بعض لفتح با و موحده و سکون عین ممل و ضا و مجهله پاره دخت شان لفتح حروف متضوی
و سکون هنر و حال و کار بعضی از براسه پاره کار ایشان اخف بغین خیر و نا و راهله امر حاضر را بر حسب
لی کسیر لام یعنی نیام زمره تحسوت بخا و مجهله وین ممل و فاعضه متکلم مع الغیر است زیرا باب عرب یعنی
فرو برویم ایشان را در زمین هر شش ترکیب عبارت صحت مجید است و لا حروف اصغیر فی خیر ما
عطفت بر قول او حروف مشفر یعنی و ادغام کرده نمیشود و حروف صغیر در غیر ما از جهت
مخالفت صغیر و لا المطبقة فی غیر ما من غیر الاطباق علی الانفتح و ادغام کرده نمیشود حروف مطبقة و غیره
سوا حروف اطباق بر لغت فصیح تر از جهت مخالفت اطباق از قول لا غیر اطباق و از قول و غیر
اطباق معلوم شده که با یقین اطباق مدغم میشود و در بعضی است که س آید و لا حروف صغیر فی ادخل نه
و ادغام کرده نمیشود حروف صغیر در ادغام لازم نیست اما لازم نیست ادغام ممل در نقل پس نقل
به سده ادخل بدل ممل و فاعضه هم تفصیل ادخل و غیر متصرف است برای وصفه و وزن فعل لا احوال
فی الدین و انما را ممل و ادغام کرده میشود در عین ممل و با آنکه هر دو ادخل اند از جهت شده
تقارب پس هم نام آنها از جهة و ادغام و از اینجا گفتند در هر دو عین و اما از جهت اطلب
نانی در لعل و گفته شد فاعضا و الحاء هر گاه فلغ شده مصنف از بیان تقادب حروف بحسب تسبیح

بحسب صفة از زبان حرفیکه در تقاربات غم میشود شرفیکه در میان حرفیکه ادغام کرده میشود و در تقاربات ذکر
 کرد و تبیین کرد و نزدیک و دور خارج و نزدیک کرد و نیزه را زیرا که او در تقاربات غم میشود یعنی پس از غم میشود در جا و محله فقط
 اجنبی و دور بوده امر حاضر و واحد باب منع است از جنبه بافتن بریشانی زن کسی را از چیزی باز داشتن و نابایت برد
 کسی آوردن و ضمیر مستدر و فاعل است و حاتم بجای محله و کس تا و فوقانی و فتح آن نام مرد و معنای
 یعنی بریشانی زن حاتم را یا منع کن حاتم را شعب سر دل را چگونه منع محبت کند کسی چه گیرم که بشود
 چه نسبت کند کسی چه دالت را ذکر نکرد زیرا که او در غم و مثل و تقاربات میشود و از بهر آنکه اگر او غم نکند
 و مثل باید که الف ثانی را متحرک سازند از بهر آنکه مدغم میاید البته متحرک میباشد و متحرک است و اولی
 خیر و دیگر و پس اول مجوزانی میشود و پس ممکن نیست ادغام و هر گاه ادغام نکرد و در مثل این نیست
 که در تقاربات نیز ادغام نکند بواسطه آنکه ادغام در تقاربات نمیشد بعد گردانیدن هر دو مثل
 یکدیگر و العین فی الحاکم و ادغام کرده است و عین ههمل در جا و محله از جهت قرب
 مخبر ج مانند ارفع حاتم یعنی بلند کن حاتم را و الحاء فی الهاء و عین قبلها جابین
 و ادغام کرده میشود و محله ههمل در جا و عین ههمل قبلها کن کردن هر دو بجای محله چنانکه گذشت در اینجا
 و جاد من زخرج عن النار و آمده است در قرأت الی عمر من زخرج عن النار قبلها جابین و عین
 من زخرج عن النار و داخل الجنة فقد فاز زخرج نفع و زخرج سکون و محله و در کردن و راند
 و داخل ببال ههمل و هاء و عجمه و آوردن نور نفع و سکون و او را از عجمه استن و پیروزی یافتن و رسیدن
 بخیری یعنی کسی که دور کرده شد از آتش و در آورده شد در بهشت پس تحقیق است که رشد و خیریت
 و خیر خوب رسیده و العین فی الحاکم و الحاء فی العین و ادغام کرده میشود و عین عجمه بقاء عجمه مانند ارفع
 نفع و ال ههمل و سکون میم و عین عجمه سر شکستن چنانکه مغز رسد از باب نصر یعنی شکستن خال و بخار
 عجمه و کسر لام نام مردی است شعب سر و دیگر شمشیر جفاوی بتباد و در کوی و فام و خوش
 که زن است آن و فام و عجمه و عین عجمه مثل اسلخ غمک اسلخ بفتح سین ههمل و سکون لام و فام عجمه
 مصدر است از باب منع غم ففتح عین عجمه و نون اسم جمع است یعنی پوست کین گوشت پایی
 خود را در صورت قلب میکنی خا و ابعین اگر چه عین داخل است از جهت شدت تقاربات و اتفاق
 فی الکلام و الکات فی القاف و ادغام کرده میشود قاف و کات و عجمه قاف و فام و فام و فام
 از نصر یعنی آفریدن کار و کات و قاف چون یک قال یعنی مترنگ گفت و ابجد فی سین و ادغام
 کرده میشود و عجمه از جهت شدت تقاربات مثل اخرج شاه اخرج بخار عجمه و او که ههمل و عجمه حاضر

وقت ادغام نون و زیم و نون لابد است از غنة و قلب میا قبل النباء و قلب کرده میشود و نون یسیم
 وقتیکه پیش با بر موصوفه باشند از جهت کراست نبوت مانند غیر و شیا و دور ابدال گذشت و بکنه
 فی غیر خروج الحلق و پنهان کرده میشود و نون در غیر حرفهاست حلق باین طرز که مختصر بر غنة میکنند
 و ازین کلام معلوم شد که با حروف حلق اظهار است من عندک اخفا بجا و مجمل و فای پنهان کردن و مخفی
 مضارع مجهول نمیشد است از ان نیکون لهما خمس احوال پس میباشد مرون ساکن را پنج حال
 تفریع است بر کلام سابق اول و چوب ادغام با حروف بیرون دوم البقاء غنة با و ه و یا سوم ز و
 غنة با لام و را چهارم قلب میم همراه با یجم اخفا با غیر حروف حلق احوال با فتح جمع حال و آن حالتی است
 که غیر کهس بران بوده باشد شعب هر حال دلی گفتن بتواضعا گفتن با کسی است
 اگر چه میگوئی که میدانم نمیدانی هنوز پنج قسم بفتح خازنجه و کون سیم و سین مملو پنج زن خمسه پنج
 و المتمرکه مدغم جواز و نون تکرر ادغام کرده میشود و حروف بیرون ادغام جائز اظهار و ال ال ال ال
 و اظهار و ال ال ال و اشار مدغم بعضی باین بعض و طار و ال ال ال ال ال ال ال ال ال ال ال ال ال ال
 و طار و ال
 فی ال
 مذکور بخلاف عکس که صادر از ای و سین را و غیر آنها ادغام میکنند از جهت فوات صغیر چنانکه تحریر است
 و الاطباق فی نحو قوت ان کان معه ادغام فتوا اتیان الطاء و غری و جمع بین الساکنین لهما بقا
 و حروف مطبقة مانند غنة و نون است و دره سبق مذکور شد که حروف اطباق را در غیر خود ادغام
 کنند با بقا اطباق چون این سخن نزدیک صنف مرضی و پسندیده نبود در کرده گفت اطباق در مانده
 قوت کلقن و را و طاء و طائین باضی معلوم تفریط است اگر باشد با و ادغام پس بود اطباق
 چنین آورده طاء مملو دیگر و جمع میان دو ساکن است اما اتیان طاء و دیگر از بهر نگه اطباق بیرون
 حروف اطباق متعذر است و جمع میان دو ساکن بواسطه آنست طائے که واجب است
 آوردن او برای ضرورت اطباق ساکن است و طاء اصلی که بدل میشود از تا و فتوایی از جهت ادغام
 نیز ساکن است پس نمیتوان گفت که طاء مدغم است زیرا که ادغام طاء واجب میکند قلب او را تا
 که بعد اوست پس صحیح نیست گفته میشود که اینجا حرفی دیگر است که ادغام کرده شده است و در تالاف
 طائری که میرساند بسوی التقاء ساکنین و آن فاسد است حال آنست که اگر آنجا ادغام باشد
 با وجوب اطباق لازم آید اتیان طاء و دیگر جمع میان دو ساکن و این باطل است پس نیست ادغام

تقریبا تقصیر کردن و فراموش کردن و ضایع کردن و گذشتن ضایع افراط بحالت غنه النون فی
 من یقول سحلات غنه نون که در من یقول است با بقا و غنه با دغام نون دریا زیر که غنه برمی آید
 از خیشوم و نون انغم پس یکن است ۱ نفر و غنه از نون این کلام اشارت است بسوی جواب
 سوال بر ملازمه و تقریر سوال آنست که سلاست نمیدارم آنرا که اگر باشد اینجا دغام لازم آید آوردن
 ظاهر دیگر جمع میان دوساکن چرا که جائز نباشد اطباق بدون مطبقه چنانکه غنه بدون نون میباشد
شعر حرف زلف تو جمیم است و قدت چون الف ابر و چون نون عاشقان از بهر این معنی ترا
 جان گفته اند به من بفتح میم و سکون نون کسی مغرور جمع و مذکر و مؤنث آمده یقول مضارع
 غائب معلوم از باب نصر و اجوت و اوی و الصاد و الزا و و باین بدغم بعضها فی بعض و صاد و اوی
 و اوی مجرور پسین ممله و دغام کرده میشود بعضی آنها در بعض دیگر از جهت اشتراک در فضیلت صغیر
 باتفاق و تخرج و الباء فی المیم و الفاء و با و موحده و دغام کرده میشود در میم و فاما نون بعد از یاء
 یعنی شکسته نمیکند هذا تعالی کسی که میخواهد و لعذب فاجر یعنی شکنجه میکند بدکار و زشت کردار را
 از جهت تقارب مخرج با و میم و فاء و قد تدغم تا و فتقل فی مثلها و گاه دغام کرده میشود
 تا و فتقل در مانند خود که همان تاست و عین الفعل باین طریق که ساکن کنند تا و اول را که تا و تها
 ست و دغام کنند در تا و دوم که عین الفعل است و بعد از آن نقل کنند حرکت تا را بسوی فاء و الفعل
 و چون تحرک شده فاعله وصل از جهت استعنا افتاد فیقال قتل پس گفته میشود قتل بفتح
 قات و تا و مشد و هلش قتل فتحة تا و اول با قبل دند و همزه اخذت کردند و تا و تا و دغام
 قتل شد و سبکوی در مضارع یقتل بفتح قات و یا و تشدید و کسره تا و هلش یقتل و قتل گفته میشود
 قتل بکسره قات و تشدید و فتح تا و هلش قتل حذف کرد و حرکت تا و اول ب نقل با قبل ساکن
 هم آمده فاء و الفعل و عین الفعل فاء کسره دادند و تا و تا و دغام کردند قتل شد بکسره قات و تشدید
 فتح تا پس احتیاج همزه نباشد و برین طرز گوی در مضارع یقتل بفتح با و کسرتین قات و تا و مشد
 و هلش یقتل پس ساکن کردند تا و اول را بی نقل حرکتش با قبل و دغام کردند در تا و دوم کسره پس
 باقی ماند بکسره خود پس کسره قات را از برای التقاء دوساکن و از قبیل ثانی است کلمه بیدی بفتح
 یا و کسرتین با و دال شد که در کلام اند و واقع شده است هلش بیدی تا و ابدال بدل کردند و دال
 را در دال و دغام و بار از جهت التقاء دوساکن کسره دادند ابتدا راه راست گفتن و چنین مختصرا
 که در قرآن مجید است هلش مختصرا تا و ابدال بدل کردند و صادر و دغام و خا کسره دادند

خیمه من شد بفتح یا و کسر تن فاو صا و شد و اختتام جنگ کردن با کسی بقال مضاع محمولی
 سبب بقدر افعالش بقول و اوله شد و علیها مقتولون و مقتولون بضم میم و کسفات افعال بقا
 و دو با و فوقانی باشد که کارزار کردن و کشتن و عشق کسی را شمع چو باشد عاشقی خود را بنما
 مبتلا کردن به قصد خون بجای بنگانه را آشنا کردن به و قد حاکم مرد فین اتباعا و تحقیق آمده است
 مرد فین بقرات اهل مکة بضم میم و را که دال مشد از جهت اتباع میم هلس مرد فین از از تذه
 ای است بره پس هرگاه اراده او غام کردند بدلی کردند تا رابدال و کشت مرد فین با و دال و
 بعد از آن حذت کردند حرکت دال اول و او غام کردند در دال دوم و کسر و او دند را از جهت اتباع
 و کسفات پس کشت مرد فین بضم میم و کسر تن را و دال مشد و جاز است فتح دال چنانکه گذشت
 از نقل کردن فتح عین بفا و جاز است ضم را از برای اتباع میم از تاذ از پس کسی در آمدن و از
 پس سوار شدن و تدغم انشاء فیها و جوبا علی الوجین و او غام کرده میشود و تاذ مشد و تاذ افعال
 او غام واجب بر دو طرز حاصل سخن آنست که وقتی که ما قبل تاذ افعال که فار الفعل است تاذ مشد
 واقع شود او غام کنند تاذ مشد را در تاذ افعال بر دو وجه یکی آنکه قلب کنند اول را بنای یعنی
 تاذ مشد را تا فوقانی سازند و این افعی است زیرا که اولی آنست که اول را او غام کنند و دوم
 پس ضم را و است که ثانی بر لفظ خود باقی باشد و دوم آنکه قلب کنند ثانی باول یعنی تاذ فوقانی
 تاذ مشد گردانند و این فصیح است نحو آثار تاذ فوقانی و همزه و او مملک هلسر بتقدیم تاذ مشد بر تاذ
 فوقانی طلب کردند تاذ مشد را تا فوقانی و تاذ را در تاذ او غام و آثار بشا مشد و همزه
 اصلش آثار بدل کردند تاذ فوقانی را با تاذ مشد و تاذ را در تاذ او غام آثار شد تاذ را ای او ک تاذ را
 قبل یعنی یافت تاذ خود را باین که کشت و قبل رسانید تاذ بفتح تاذ مشد و سکون همزه و اوله مبتدا
 از همزه و او مملک خون و طلب خون کردن و کشنده خون و نیز در بعضی شرح مذکور است که هرگاه
 فاء افعال باشد جاز است باین از جهت اختلاف و در حین پس میگوید در افعال از تاذ که بفتح
 تاذ مشد و سکون را و اول هلمتین نان و بشو با تاذ کردن است اثر و بشو و تاذ مشد و جاز می باشد او غام
 تقارب مخج آنکه بر دو موصوفه اند و حار و سرد و محشری او غام میداند و سیو و یجوز بیان مخج کرده است و تدغم فیما بین
 شاذ علی انشاء او غام کرده میشود و تاذ افعال بین مملک او غام شاذ و علامه تقدیر آنست که وقتی که فاء افعال
 حین مملک واقع شود جاز است در بیان مانند شمع و این سخن از جهت جواز مخج و بطریق شد و او غام بین تاذ مشد
 باین سخن که تاذ افعال را بین آنکه از جهت تقارب مخج و اتحاد بر دو موصوفه است و شمع و تاذ مشد را بین آنکه از جهت

از جهت امتناع اتصاف قلبین با نادر و عام تا در تراز برنی نوشتن فضیلت مفید و اراده کرده است مصنف ایشان را اول شدند و او را عام
و ایشان را دوم قلب ثانی بادل و قیاس قلب اول است با ثانی استماع شنیدن امتناع باز ایستاد این صحرایم زنده شسته تا فر
در دل نگاه کیست در روز میانه کرده چشم سیاه کیست و قلب بعد الاطباء و در غم نهاده و جوایبی طلب و طلب و می شود
تا در فتعال بعد جروت طباق بطا و مملکت غم کرده میشود و در طایفه و عام واجب در مانند طلب حاصل سخن آنست که در فتعال
افتعال یکی از جروت مطبقه باشد قلب کرده میشود تا در فتعال بطا و مملکت زیرا که اگر تا باقی داشته شود با مقارنه با با طایفه
تسبب او عام طایفه او را غم کرده نمیشود و یا میسر ساند بسوی اطباء و این شوا را می باشد بطنی نوی از جهت قرب مخرج
و سنانا و در مقامات زیرا که تا حوت شدید و صاد و طایفه ملکتین و طایفه عجمه رخه اند پس بدل کردن تا در فتعال را
بحرفی که در او نیست است در پنج و موافق قبل و صفت از جهت دفع تنافی میان دو حرف هرگاه که شناختی آنرا که قلب کرده و در
تا در فتعال بعد جروت طباق بطا و مملکت پس درین هنگام فاعل فتعال طایفه مملکت یا طایفه عجمه یا صاد
مملکت یا نادر عجمه پس اگر طایفه مملکت باشد از عام میکنند تا در طایفه بطریق و وجوب چنانکه در اطباء صلش
الطلب قلب کردن تا در طایفه او را غم کردند طایفه او را وجوب از جهت اجتماع و شغل طلب تحقیق است
شعر دست از طلب ندارم تا کام من بر آید یا تن رسد بجانان یا جان ز تن بر آید
و جواز علی الموحیدین فی ظلم و اگر طایفه عجمه باشد از عام کرده میشود بطریق جواز بر دو وجه یعنی قلب اول
ثانی و بالعکس در ظلم انباشت از عام بر دو وجه قیاس قلب اول است ثانی اطمینان مملکت باشد
و بر وجه دیگر اطمینان عجمه باشد و بیان نیز از حسن و بهتر است مثل اطمینان اطمینان بلکه در وقت بدو و طایفه
سحر تارک شدن و در تاریکی در آمدن و در خشان شدن و دندان و ستم کشیدن شعر
صبر می کنم تا ختم او چه میکند با این دل شکسته غم او چه میکند و حوائث انگشته فی و ظلم احیاناً
فی ظلم و آمده است و قول ز می که این بیت است هو الجوازا الذی یعطیک ناکله عفو و یظلم و تخویر
نفسه یک ترک از عام و دوم و سوم از عام هر دو وجه یعنی بطا و عجمه و طایفه مملکت یعنی بطلم بطا و مملکت و یظلم
بطا و عجمه و یظلم فیک از عام جواز فیه جمیع و اال مملکت یعنی بطا و مملکتین مضاعف معلوم غائب باب
افعال و ناقص و او سه ناکل بنون و کسر بنزه عظام اهل است عفو فیه عین مملکت و سکون فاعلم
بضم طایفه و فتح آن ستم کردن از باب ضرب و نظام مضاعف مخاطب مذکر است از ان احیاناً فیه فتح
بنزه و سکون حار مملکت و یا در تحتانی منبرگاهها و اوقات جمیع عین بلکه اطمینان مقدمیم طایفه عجمه و طایفه
احتمال ستم کردن و یظلم مضاعف غائب مذکر است از او پس معنی بیت آنست که ممدوح جوایز و ستم
که می بخشد ترا مال و اع خود را بسو ولت و آسان و ممنون نمیدار و موقع اوقات نمیکند و ستم میکند

یعنی طلب میکنی از دو غیر محل طلب پس احتمال میکند آنرا از زده نمیشود از سوال سب و وقت
و طالب سود را محو نمیکند از دلی نصب نمیدارد حکیم افوری گوید شعری موی بر سالیان
خواهد و طبعش از بهر بخشش دینار و دینار و شاذ اعلی الشاذ نحو اضطر و اضطر لا مضاع اطرب و اطرب
و اگر صا و مملد و مضاد معجم باشد پس اکثر و بیشتر بیان است مثل اضطر و اضطر و آمده است ادغام
شاذ و نر شاذ در مانند اضطر و اضطر از جهت استماع اطرب و اضطر بقلب ثانی باول یعنی بقول طایفه
پاضا و معجم مانند اضطر و اضطر بقلب صا و مضاد و طایفه اطرب و اطرب تا فوت نشود مضای صا و مملد و
مضاد معجم اما شاذ از برای آنکه حروف غیر در غیر خود مدغم نمیشود و حروف ضوی مشغور و تقارب مدغم
نمیکردند اما شاذ بر شاذ بواسطه آنکه قیاس قلب اول است ثانی بقلب ثانی باول مضطرب و تشکیبائی
کردن شعری مرثیای بنیاد ای سلیمانان یزد روی خوب کلمه دیکم ولی دین و و قلب
مع الدال الال و الزا اے و الا فتمدح و جوبانی ادا و وقویانی از کرد و بدل کرده میشود تا افعال و افعال و افعال
مملد و افعال و از و مجتنبین و قتیکه باشد این حروف ثلثه فاعل بعد از مملد پس ادغام کرده میشود و افعال
واجب در حفظ ادا و ادغام قوی در او که مخلص کلام آنست که وقتیکه باشد فاعل افعال و افعال
با و افعال یا زای بدل کرده شود تا افعال بدل زیر که تا مخالف این سه حرف است در صفات اما مضاعف
تا با و افعال و از و مجتنبین از بهر آنست که تا حرف شد بدست و این دو حرف فاعله اند و نیز تا هموست
و این دو حرف مجبور اند و اما مخالف تا با و افعال مملد بنا بر آنست که تا حرف هموست و افعال
مجبور پس قلب کردند تا با و افعال از جهت موافقت تا با و افعال مملد و مخرج و با و افعال و از و مجتنبین در جهر
و هرگاه قلب کردند تا با و افعال مملد ادغام میکنند و افعال را در افعال بطریق وجوب در ادا و افعال کسبه میخیزد
و تشدید و افعال مملد که دام خواستن است مشتق از دین ففتح و افعال مملد و سکون یا تحتانی هلاش او بین
یا را التحرک و الفتح ما قبلها بافت بدل کردند افعال شد و تا با و افعال مبدل ساختند و افعال را در افعال
مدغم تواند بود که از دین بالکسر باشد و دین با ففتح و افعال خواستن و افعال دادن و بالکسر باشد
و افعال و گردن نهادن و غالب شدن و ادغام قوی در او که کسبه میخیزد و تشدید و افعال مملد هلاش
او تکرار ففتح است از ذکر بالکسر میخیزد که یاد کردن است قلب کردند تا با و افعال مملد و ادغام کردند و افعال را
در افعال بعد قلب فاعل معجمه با و افعال مملد از جهت تقارب مخرج در ادغام قوی ففتح قاف و کسر و او تشدید
یا تحتانی یعنی زور آورد و نیرومند ففتح و ضعیف متقابل او است شعری بره زرفتم
چون زرفتم از نظرم صورت دوست به چو چشمی که چراغش از متقابل برود و جبار از کرده است

اذکر بذال معجمه در ذال معجمه بنابر قلب تا بدال مملد و قلب ال مملد بذال معجمه و ادغام ذال معجمه بذال معجمه
خلاف قیاس و اذکر آمده است اذکر تقدیم ذال معجمه بر ذال مملد بنابر قلب ادغام و ضعیف
فی ان ان و ادغام ضعیف در از ان یکسر سمره و تشدید را و معجمه شش فتل است ازین فتل معجمه
وسکون یا و تخمائی که بجهت آرستن است یا بر بحر کما و فتل یا قبلها بافت بدل کردند از انان شد و
قلب کردند تا بدال مملد و گوشت از دان و این فصیح است اگر اراده ادغام داشته باشد قلب کنند ذال
مملد را برای معجمه خلاف قیاس و از اراد در آمد غم سازند و این غیر فصیح است لامتناع اذان از جهت
امتناع اذان یکسر سمره و تشدید ذال مملد و قلب را و معجمه در ذال مملد چنانکه قیاس است از بر آنکه مملد
فصیلت ضعیف را و معجمه و نحو خط و حصط و فز و وعد فی خطبت و خصت و فزت و عدت بشاف
و مانند خط الخ شد دست بد آنکه تشبیه کرده اند تا و ضمیر را اینجا تا و افتعال و وجه تشبیه آنست که
تا ضمیر کما لجز کما است پس مانند توجو تا و افتعال و هر گاه مشابه تا و افتعال باشد و واقع شود بعد حرفی
که مکرره است اجتماع تا با وی قلب کنند تا را با آن حرف مثل خطب بنجا و معجمه و با و موحده و طار و مملد
سیکو و خطب الشجره خطا اذ اخرتها بالعضا یسقط و ز قما یغنی بوجهی زدم و دخت را تا بریز
برگ او تا و تشکلم یا تا و مخاطبه را با طار و مملد بدل کردند و طار و ادغام خط شد لغتجین خوا و با
و تشدید طار خطب لغت اول و سکون ثانی دست و بازون سنو و بعضا برگ و دخت زدن از باب
ضرب حصت از حوص است بجا و صا و مملتین تا را چون بعد صا و مملد واقع شده بطا بدل کردند
و حصط گفتند حوص یعنی حیاطت بلکه کرد زنی گری کردن تا از باب بصر گذشت شمع شمرنگام
برش مد دیده برخیا ط اگر دوزی و قبادار سه هم حیدیه بی بند و گریانش و و فز از قوربت
اصلش فزنت تا و ضمیر را بدال بدل کردند از باب نصر و نکر و تشدید و بعد بضم عین و تشدید ذال مملد
عذت تا و ضمیر را بدال بدل کردند ذال را در ذال ادغام عذ شد از عود و با فتل معجمه که بر شستن است از باب
نصر و قد غم تا و نحو تنزل و تننا بر ذال و صلا یس قبلها آنکه کن صحیح و گاه ادغام کرده میشود تا و
که مضارع مذکر حاضر و مؤنث غائبه فتل است و تا و تننا بر و انون و با و موحده و را و معجمه که جمع مضارع
مذکر حاضر است از باب تغافل و حال و حال آنکه نیست پیش تا و حوت صحیح ساکن از جهت
استثقال افعال و تا و اول کلمه که تا و مضارع و دوم تا و فتل و تغافل مانند غزال متنزل و قال
تننا بر و افعال و متنزل و لا تننا بر و افعال سخن آنست که هر گاه باشد حال و قبل تا ساکن
صحیح نبود بلکه قبل تا صحیح متحرک باشد مثل قال متنزل یا ساکن غیر صحیح مانند قالو متنزل ادغام کنند

یا

و اگر غیر جان وصل باشد جائز نیست ادغام از هر کلمه اگر ادغام کنند تا زاول را در تار دوم و منینج بهر وصل
 مگر در اول و آخرت سکون اول بهر وصل بر مضارع دخل میگرد و نیز اگر مضارع و منی اسم غافل است پس
 چنانکه بهر وصل دخل نمیشود بر مضارع نیز باید که دخل نشود همچنین اگر قبل تا جمع ساکن بود ادغام جائز
 مانند بل تنزل تا اتقا و ساکنین علی غیر حده لازم نیاید دانسته باش که اجتماع ساکنین علی حده است
 که ساکن اول حرف لکین باشد و ساکن دوم مدغم مثل راتبه بشدید یا و خلیصه بشدید یا صا تصغیر خاصه
 و غیر حده و رای نیست تنزل بدون وزای معجمه بزرگ فرو آمدن تینا بزینون و باب و حده و زار معجمه
 بهر که را لقب نهادن و بلقب خواندن و در مصحف مجید است و لاتینا بروا بالالغاب شهر اسخری تو
 مترجمه در دین مصحف و در خال خط یافته ترین مصحف و یک نقطه سهو در هر سه روئے تو نیست
 گویا بخط مصنف است این مصحف و امیر حسین و اعط در تفسیر خود تحریر نموده و لاتینا بروا و نخوانند
 یکدیگر را بالاثبات یعنی به لقبها که ناخوش چنانکه اگر جود و ترسان مسلمانان شوند به بیو دیت و نصرت
 ملقب سازند و یا مومن را فاسق و منافق خوانند و تا تفاعل و تفاعل فیما تفعلیه التاء فتلج بهر
 الوصل ابتدا از همچنین ادغام کرده میشود تا تفاعل و تفاعل در چیزیکه ادغام کرده میشود در آن تا و فو قاتی
 نیس میکشی یعنی می آرے از برای بهر وصل در ابتدا و کلام وصل آنست بعد تا تفاعل و تفاعل
 حرف واقع شوند که طو و ال و صا و سین و هلات و زار و طو و ذال و عجات و تا و سئلته اند تا از جنس آن
 حرف گرفته اند و در مدغم سازند و اگر ابتدا و کلام باشد متیلج بهر وصل میشود و بتلاص بهم و با و موده
 کشیدن و در بعضی از نسخ تجلیست شقی از جلب که کشیدن و بعضی دیگر بحت از و بحتین کلام شدن
 نحو اظیر و مانند اظیر و اکبیر بهر و تشدید طار و طار و یا تحتانی هلمش تطیر و تا را بجا بدل کردند و طار و
 ادغام دبرای ابتدا و سکون بهر آوردند تطیر فال بگر فتن و در وصل تطیر فال گرفتن از مرص است و آن را
 عرب فال بد میدانند و از بنوا نیز از معجمه و یا تحتانی و نون مانند از بنوا نیز بنوا تا را نیز بدل کردند و زار
 و زار ادغام و بهر آوردند بنزین آراسته شدن و خود را بر آراستن و تا فلو اکبیر بهر و تشدید نشاء
 و فتح قان هلمش تا فلو تا را بتا و مثلنه بدل کردند و تا را در ثا ادغام و بهر وصل در آورند و تشدید فتن
 شدن و ادغام و اکبیر بهر و تشدید دال و فتح را و هلمش فتن بهر هلمش تا را تا را بدل مبدل
 کردند و دال را در دال ادغام و بهر وصل آوردند و با یکدیگر مبدل کردند و در کنز اللغات است تدار و
 با یکدیگر خلالت کردن بدانکه نیست تطیر و از بنوا فتلو بلکه فتلو است از بهر آنکه اگر فتلو باشد
 واجب شود که چنان گویند اظیر و از بنوا همچنین نیست ا تا فلو او را و ا فتلو بلکه فتلو است

از برای همین الف مخموز اندر میان فاعلین واقع شده شعر خوبی آن نیست که اوسوی و یسانی دارد
 چنانکه آن باشد که آنی دارد و نحو اسطاع به غمناح بقا صوت اسین مادر مانند اسطاع بطا و عین
 معلومین بگردانیدن تا استفعال او غام کرده شده و چه یکبار او غام کرده میشود تا با بقا او از سپین
 سملند درست خوانده است او را همزه درین آیه فاعلا اسطاع و ان یظفروه یعنی پس نتوانستند یا جوع و
 ما جوع آنکه بالا روند بران شد بسبب الرفع اساس حاصل آنست که هرگاه واقع شود در باب تفعیل
 بعد فاعلی از آن حروف ثانیه او غام نمیکند تا را در آنها اعم از آنکه آن حروف ساکن باشند مانند
 استدرک تنه اگر طلب در یافتن چیزیست کردن از جهت تقدان شرط او غام همچنین تا را در تا او غام میکنند
 در مثل این صورتها هیچ استتبع استتباع پیروست کردن خوشن همچنین اگر آن حروف متحرک باشند
 اما در نسبت سکون است مانند استدان و استطال و مل هر دو استدرین و استطول است مانند دام
 خواستن و استطال کردن کشتی کردن و دراز شدن شعر تا کار تو بیداری شبهای دراز است
 چه هست در بعضی است که بر روی تو باز است و المحذف الاعلای و المخرجه قد تقدیم حذف اعلای درین کتاب
 و حذف تخریمی در کافیه تحقیق پیش شده است پس احتیاج اعاده نیست شعر مگر در چه چیز نیست
 باشد چه طبیعت را اعلال انگیز باشد چه حاصل آنست که هرگاه حذف حروف علت که برای اعلال میباشد
 و حذف بعضی حروف که از بهر تخریم واقع میشود مذکور شد در تذکره اش افاده جدید نیست تخریم برابر
 مملعه و نحو محمد بن محمد گردانیدن و حذف کردن آخر نادای و تخریم و غیره نادای نیز برای ضرورت شعر
 آمده است تقدیم بقاف و دال مملعه ماضی معلوم تفعیل تقدیم پیش شدن و نحو غیره فی تفعیل تفاعل
 و آمده است و را وحدت اعلالی و تخریمی در تفعیل و تفاعل بلکه تفعیل بماند و قتیکه باشد همراه تا و شده با
 مذکوره تا و دیگر جائز است سباب هر دو این اصل است قوله تعالی متنزل علیهم لعلنا نکتع یعنی فرود می آید
 بر ایشان فرشتگان و جائز است حذف یکی از دو تا از جهت اجتماع دو شکل و ممکن نیست او غام
 از برای آنکه اگر او غام کنند تا و اول را و تا و دوم ناچار است از اسکان اول و اجتناب همزه وصل
 در مضارع نمیشد چنانکه گذشته و هرگاه ممکن شد او غام و گران داشتند اجتماع دو شکل متعین شد
 حذف یکی از دو تا قوله تعالی فانه زکیم نارنا فلفی یعنی پس ترسانید شمارا از آتشی که شعله میزند نطفی بطا
 و جمع وصل تخطی بود و مضارع است زیرا که اگر ماضی بود تلفظ میفرمود: زکیم که هرگاه که فعل مسند باشد بسوی جمع ماضی
 واجب الحاق تا با ما و تادالت کند بر تانیث فاعل چون شمس طلعت و شمس طلعت درین بود و در مضارع
 پس اگر یکی از دو تا ماضی باشد باین طرز که فعلت یعنی بله فعل سازند مانند تفعیل جائز نیست حذف یکی از دو تا

اگر حذف کنی تا اول رکوعی حمل متلبس شود یعنی لفاصل و اگر حذف کنی تا دوم متلبس شود با تفصیل بدانکه
 از جهت بیخوبی و بصریان است که حذف تا دوم است زیرا که تا اول علامت مضارع است و ثانی است
 بخلاف و از جهت آنکه نقل از و ناسی شده است بعضی گفته که حذف تا اول است از هر آنکه تا و متعلق
 از برای معنی مضاف و عه است مثلاً و حذف او حمل این معنی است پس حذف تا اول اولی و ایتی است و ثانی است
 و طلب است و تکرار است حذف یکی از دو نقل در مانند است الخ بواسطه آنکه هر گاه متعذر شد ادغام
 از جهت سکون ثانی حذف کردن یکی از دو نقل را اما اول را برای آنکه او را بقدر میمنت ادغام میکردند
 و از ثانی را از هر آنکه نقل از و بهم رسیده است بدانکه درست و طاعت فتح فا و کسر آن سر و جاب است
 و جویش است که اگر حذف کنی بی نقل حرکت مخدوف فتح دی و اگر بعد نقل حرکت حذف میکنی کسری است
 انشائی است فتح میم و کسرین ممله من بفتح اول و تشدید ثانی سودن از باب علم نوصر و اول انفع است مطلق
 اصلش ظلم بفتح فاء و معر که لام خلل از قبیلین سایه کردن و در روزگار کردن از باب علم بدانکه حذف در
 فصیح است از جهت کثرت استعمال بخلاف مست اصل و همست بی اسپین مملات حساس دیدن و فتن
 و دین شمع را توان در چشم خود صدقار دیدن که توان باز خود بیا دیدن و توان خود را تینه
 و در باشته که نتوان خوردن از خیرت خراشی و واسطه میطیع و آمده است حذف در مطاع کبیره
 میطیع بفتح حرف مضارعت پس در مطاع میطیع و حذف فصیح است از جهت کثرت استعمال و جاب است استیع
 و آمده است استع کبیره و حذف طاء ممله و استیع بفتح حرف مضارعت غیر حذف طاء ممله و قالوا
 بغیر و علما و ملنا فی بنی الغیر و علی الما و بین الما و گفتند بغیر و بنی الغیر و علما و در طاء و ملما و در بنی الما
 از هر آنکه هر گاه نون و لام قریب المخرج بودند و ادغام بحسب سکون ثانی متعذر است حذف کردن حرف
 اول را از هر سه لفظ مذکور بنی بفتح بار موحده و کسر نون در اصل بنین بود و نون دوم با صاف ساکن شده
 یعنی پسران غیر بفتح عین ممله و سکون نون و فتح بار موحده بدقیقه است از تقسیم و بغیر بفتح نون
 و بنی بفتح نون غیر علما بفتح بر آب ملما و با کسر از آب شمع را از برای ناب نجو اجم که شست
 زین گوهر نایاب نجو اجم که شست هر چند که این آب گدشت از سر ماه از سر این آب نجو اجم که شست
 و طاء است که در محل علی کن باشد اما موافق لفظ سابق و لاحق بود اما در اکثر شروخ و متون علی مرقوم ساخته
 و اباحو شمع و تینی فشا از و اما مانند شمع بفتح تین یا رتقانی و تا و فوقالی و کسرین ممله و تینی بفتح تین یا رتقانی
 و تا و فوقالی که قرات پس شاد است زیرا که هر گاه ممکن است تخفیف با ادغام تا و تا و اول پس تخفیف است
 بخلاف تا اختلاف تیناس است و جویش است که چون حذف کردند و او را در ادغام و تینی ثانی بخردن کردند

تیسر و تیفی را بر روی و علی علیهم السلام و کتاب الذی تشکو به تخفیف بخند نام آمده است قول شاعر حق
 اندر این حق بفتح تاء فوقانی در کتاب امر حاضر است و بیستی تخفیف زیرا که حذف کردن حرف هاء
 که ناست و با بعد و متحرک است و احتیاج بهره ندارد و یا بوقعی انداختن تنی نشد و گفتند تنی بیستی بهنجو
 رمی یری و اصل هر دو تنی یونی است و اگر او را و نگا بدارند حذف اول لازم آید و در ضارع از برای وقوع در میان
 یا کسره پس بدل کردند و او را از تا تا حذف کرده نشود الساع یکسره بهره و تشدید تا فوقانی مکتوب
 قاف بر سبب کردن فینا یکسره فادریا منسوب است بخرج ثانی فی من الله تیلو تضارع حاضر علم
 از باب نصر یعنی بر سبب کردن از خدا و حق ما و از کتابیکه تلاوت میکنی و بخوانی شعر بر سبب از
 خدا و یا از کس به ره رستگاری همین است و پس بخلاف تخذ تخذ فاذ اصل بخت تخذ بفتح تاء فوقانی
 و کسره خا و حجه در ماضی و ففتح یا و تخانی و سکون تاء فوقانی و فتح خا و حجه و مضارع پس ببردستید آن هر یک
 اصل است و مانند تیسع و تنی و لند امیکوئی امر اتخذه نمی لاتخذه پس تخذ تخذ یعنی خذ یا خذست و از ترکیب
 نیست و استخذه من استخذه و استخذه یک تاء فوقانی ماخوذ از استخذه و تاء فوقانی که استغفل است از تخذ
 حذف کرد و دیگری از دو تاء را چنانکه حذف کردند تا از استطلاع قبل ببدال من تاء را تخذ و سه اشذ و گفته شده
 که آمدن سین در و بدل کردن است سین را از تاء اول تخذ که در اصل بود چون در باب الی آوردند و تا جمع
 شدند یکی اصلی و دیگری تاء و افتعالی و تاء را در تاء دغام کردند و بعد از آن تاء مدغم را البین بدل زیرا که هر دو
 سهو سه انداشند بسیار است یعنی قول باخوذ شدن استخذه یک تاء از استخذه و تاء استخذه
 از تیسع و تنی بفتح اول و سکون ثانی زیرا که حذف در آن هر دو از جهت حمل بر تسع و تنی بود و در اینجا
 هیچ وجه حذف نیست و ظاهر آنست که اصلش استخذه نیست و اگر سه بود استخذه باخوذ از استخذه و اصل
 گاهی می آید زیرا که هیچ مانع وجود او نیست و نیز استخذه یعنی اتخذه است و اگر استغفل می بود البته معنی او
 مختلف می شد لند القیغه گفته اند اتخذه است بابدال سین از تاء برین قیاس نیز استخذه است نیست
 از تیسع بلکه قول مصنف استخذه و محمل بسته است و قول او را شد خبر است و این مثل قول تست فرب فعل
 ماضی و نحو تبشر ولی و تبشر ولی و تقدم و مانند تبشر ولی تبشد یه نون و تبشر ولی تخفیف نون و ابی
 کسبه بهره و فتح آن و ثبید نون تحقیق پیش شده است و کافیه حاصل آنست که وقتی اتصال نون
 و قایه با کافیه که گشت در حذف نون و اثبات نون سابقا در کافیه مذکور شد و مسطور به آنکه تبشر و نون
 بهاء مروده و شین بهجه و راه بهله ضمیمه جمع مذکر حاضر است از باب یقین و هر گاه نون و قایه با یقین شد
 و یا شکم کردید و تبشر و نون بعضی نون را در نون ادغام میکنند و بعضی نون را در نون ادغام میکنند بلکه نون

اعرابہ بر وقت لحوق نون و قایہ جذب نمیکند و همچنین در ان کسبہ سمر فتح آن و کشید نون نصفه
 انہی پنہو انشد بد نون و گروہی آن یک نون بتبشیر خبر خوش دادن شعاع خبر مرسیده است
 نوزاد عجبی آمد و خبر من قد آراہی کہ سوار خواہی آمدید و کافیه است و نون و قایہ مع الیاء لازمیہ
 فی الماضی و المضارع و یاعن نون الاعراب و انت مع النون فیہ ومع لکن وان و اوائتا مخیر و حذوہ
 مسائل التمرین و اینہا کہ بعد ازین یاد کردہ میشوند مسئلہای تخریم اند و این باب را بصریہ ان وضع کردہ اند
 از جہت احتیاج و خوگر ساختن متعلم تصریف و شیخی کہ باشد و ہمین قدرین بر اہمہ نون نرم کردن و خوگر ساختن
 و تفنیل بہ شش شش از قول ایشان مرن علی الشی میرن مرد و امرانہ بعودہ و استمر علیہ یعنی ہوگر شد
 و عبادت کرد و او را پیوستہ شد برو میگونیہ مرتب یدہ علی العل اذا صلبت یعنی مراتب یافت دست
 او بر کار وقتی کہ سخت شود مسئلہ فتح و سکون سیدن مہملہ و فتح ہمزہ پر سیدن و چیزیکہ از او پر سیدہ شود
 مسائل جمع و معنی قولہم کیف تبنی من کذا مثل کذا اذا کبت مہملہا و علمت ما تقضیہ القیاس
 کیف تطلق بہ معنی مبتدا مضاف ست بسوی قول و کیف تبنی من کذا مثل کذا مقول اذا کبت
 تا آخر خبر است یعنی معنی قول ایشان کیف تبنی الخ اذا کبت الخ است اختلاف کردہ اند و معنی
 قول ایشان کہ کیف تبنی الخ و جمہور بر آنند کہ معنی آن قول کہ کیف ست الخ اذا کبت مہملہا تا آخر
 یعنی چگونہ بنا میکنی از چنین لفظ مثل چنین لفظ معنی این کلام آنست کہ وقتیکہ مرکب ساختی از
 کلمہ معبر عنہا بگذارد در قول ایشان کہ من کذا است وزن آن کلمہ معبر عنہا بگذارد کہ در قول ایشان مثل
 کذا است و عمل کردی چیزیکہ میخواہد آن چیز را قیاس تصرفی مثل قلب یا خدمت یا ادغام یا اعلال
 یا غیر آن از اعمالی واجبہ چگونہ میکنی و تلفظ میکنی مرکب را بعد عمل مذکور حاصل آنست کہ ہر گاہ جدا
 کردی صیغہ اگر بر وزن ست و نقل کردی او را بسو چیزیکہ مطلوب ست مائتہ وی پس میگرددانی آن
 کلمہ مثل مثل در حرکت و سکون ترتیب زواید و اصول و اگر عارض نشود در فتح قیاسی کہ مقتضی
 تغیر ست پس چہ قسم بطریق آری آن تغیر را و مثالش آنست کہ بزکری گوی کہ از مثل این دست سخن
 چنین گفتہ بشما از پس غرض آنست کہ صورت این دست بزکری تغیر کن و از دو صورت کہ بساز پس
 غرض آنست کہ مانند انگشتہ باشد پس اصل کہ زدو سیم ست مثلاً کی ست و اخلاص و جمہور ست
 و همچنین حروف صلی ہمزہ کہ جوہر اند کہ ہر دو مال باقی میبمانند و صدہای آنها مختلف میگردد
 شعاع از لفظ چہ حرفا سے ہمیدہ کہ نمودہ و بین طرفہ کہ تخی لفظ را نیست وجود نہ انگشت
 زخرف غیر اگر داری و یک لفظ شود مہر کہ پر کار شود و شعاع ترتیبی کہ در مہملہ آیات

در دیده اهل کیفیت مرآه حق است در طاهر و نسیب که معروفین فنیاست به در باطن او نگار اوزات و
شعر نوز که بذات خویش پیدا شده است به از دیدن حسن خویش شنیده شده است به در صورت
حسن نمیکند جلوه گری در کسوت عشق بے سرو پا شده است به کیفیت بفتح کان و سکین یا
تحتانی و فتح فای برای سوال است از حال تنبی بنابر موصوفه و نون مضارع معلوم مخاطب است از باب
ضرب ترکیب ماضی معلوم مخاطب از باب تفخیل ترکیب اصل کردن چیز بچیز زنه ترکیب
زاد معجمه و فتح نون گذشته عملت ماضی معلوم مخاطب مذکر از باب علم عمل تحقیق کار تحقیقی مضارع مخاطب
معلوم افتعال مطلق بنون و طاء مهمله و قاف مضارع مخاطب معلوم از باب ضرب و قیاس قول
ابی علی ان تزیید و تحذف ما حذف فی الاصل قیاساً قیاس قول ابی علی آنست که زیاده سکنه
بر آنکه ذکر کردیم قول خود را و تحذف ما حذف فی الاصل قیاساً باین طرز که گوئی او از ترکیب متنازنها
و عملت ما تقصید القیاس بالذی انما ذکر و تحذف ما حذف فی الاصل قیاساً فلفظ مطلق به سینه
و قتیکه ترکیب کردی از کلمه معبر عنها وزن او را و عمل کردی علی را که تقاضا میکند او را قیاس ماضی
که مذکور شد مانند قالب و او غلام و نظائر آن و حذف میکنی در فرع آنرا که حذف کرده شده است
در اصل پس چگونه میگوئی او را تزیید نیز به معجمه و یا تحتانی و در ال مهمله و تحذف مضارع مخاطب معلوم
از باب ضرب شعر عاشق از روی نکودر نظر فهم کند به آنچه معلوم بصدر شرح مطلع نشود به
و قیاس قول آخرین ان تحذف قیاساً او غیر قیاس و قیاس قول دیگر ان آنست که وقتیکه
مرکب ساختی از کلمه معبر عنها تا آخر مذکورنا و حذف کردی از فرع محذوف اصل را از روی قیاس
یا غیر قیاس پس چگونه تلفظ میکنی او را و اثر خلاف انشا و الله تعالی بیان کرده خواهد شد باید دانست
که ترکیب مذکور از حروف اصلی میباشد و لهذا اگر گفته شود که چه قسم بنا میکنی از مستغف مثل غفر
میگوئی غفر و حذف میکنی میم و سین و تا را زیرا که ایشان را ندانند و همچنین اگر گفته شود بنا کن از خرو
ش خراب میگوئی خراج و اختلاف کرده اند علماء بنا میگویند که بنا میکنی از کلام عرب عربی را که
وارد شده است مثل او و کلام از هر آنکه غرض زیادت نفس است و امتحان فهم طالب بر کلام عرب
و اخش میگویند که بنا میکنی از کلام عرب عربی را که مانند او در کلام عرب وارد شده است یا وارد شده
است از کلام غم مجسم را و عربی را زیرا که درین زیادت وراست است و نیز بنا نمیکند از رباعی بلخی
و از غم غمی رباعی بواسطه احتیاج حذف بعضی حروف پس درین ویران کردن ساست فمثل محوی
من غمب مضارع شروع است در ذکر تفصیل کیفیت بنا یعنی پس بنا ما مانند محوی بضم میم و فتح حاء مهمله

چرا همین سفید است و اسود و سیاه و پوشیده نخواهد بود که لاف و تشبیه مذکور مرتب است نه منوش
چنانکه درین بیت شیخ فیضی شاعر که سخن زبان دین و زلف مسلسل گویم چه سبق مختصر و در
مطلوب گویم و مثل می آید من و عا و عا یا با اتفاق از لاف و تشبیه و بنا و مثل صیانت
از عا و عا یا است با اتفاق همه زیر که نیست مذمت و در اصل حاصل آنست که هرگاه بنا کنی مثل صفا
را از دعا گوئی دعا یا و مثلش دعا بود و محبت انکسار قابل سیاه بدل کرد پس گشت دعا یا بدو یا
و بعد ازین تمکین کردی یا و را که در واقع است بعد از آنکه زائد همه چنانکه در صیانت پس گشت از
قبیل که در واقع است در آن ما بعد از همه بعد از آن در باب صانع و نیست مفرد و چنین پس قلب کرد
یا را با لاف و تنزه را بیا چنانکه در کایا و سوایا درینا مشتق اند زیرا که نیست حدوت و در اصل قیاسی
و نه غیر قیاسی و مثل غسل من عمل غسل و من بایع و قال بیع و قول باظهار النون نیست لالتباس
بفعل و بنا و مثل غسل از عمل فاعلی علم عمل است بی او غام همچو عمل و بنا و غسل از بایع بیع است
و از قال قول باظهار نون در ایشان از جهت خوف لبس لفعل بتشدید عین مانند بیع و قول
التباس با کسر افتعال و مثل قفح من عمل غفل من بایع و قال بیع و قول باظهار لالتباس با کسر قفح
بکسر قاف و سکون نون و فتح فاء و سکون خاء و مجرر زل عمل لفتح فاء و کسر عین غفل است بدو لام
زیرا که رباعی و خماسی که معنی از ثلثاتی میباشد تکرار لام است و بنا و قفح از بایع و قال بیع و قول
ست باظهار نون از جهت التباس بکسر عین ممل و تشدید و فتح لام و سکون کاف و دال ممل
و آن اشتر غلیظ و سخت کردن است از هر آنکه اگر عمل و بیع و قول گویند معلوم نشود که مثل قفح است
و او غام کرده اند با مانند عملکرد در اصل خود **شعر** روزگار اشتغف سر باز زلف از با کارش
دوره کمتر بادمانت بادل غمشو ازین و ولایینه مثل حج غفل من کسرت او جلت انقصم شله
لما یازم من فضل او پس و بنا کرده نمیشود مثل حج غفل انقصم جیم و حاد ممل و سکون نون و فتح فاء از
کسرت بسین و در مملتین یا جلت حکیم و عین ممل از جهت تکرار ایشان و مانند این بنا را از بنا
چیز که لازم می آید اگر زانی یا اشتباه از هر آنکه اگر گویند کسر و جندل باظهار نون و عدم او غام
متجانسین که زن و را و نون و لام است ثقیل باشد که مرفوض و مجرور است در کلام ایشان و اگر
گویند کسر و جمل با او غام نون بتبیس شود با شفع لثین محمده و حاد ممل که میوه بزرگ است و درج
شفع است ثقیل و تشدید فراخ بینی و بزرگ لبها و زن فراخ و سطر لبها و فرج حج غفل کسیکه
بزرگ لب باشد کسر با فتح شکستن از باب ضرب جمل با فتح گروانیدن از باب منع قولی تعالی و جملی

بنیای بی همتی و سنجی نام کردن و پیدا کردن اولی چنانکه این آیه جلوه الملائکه الدین هم عباد الرحمن انما
 ارجع منتموهم کذا فی الصراح یعنی نام کردن بکار فرات فرشتگان را که ایشان بندگان خداوندند
 مادمه گان یعنی دختران خدا گفتند و ثانی چنانکه درین آیه جلوه الطهارات والنورای خلق یعنی
 پیدا کرد و خدا تا که یار را در روشنی را و مثل الیوم است و است او در حق مدیت او و عا لوجب الواد و بنا
 مانند الیوم یعنی همزه و سکون با و موحده و ضم لازم که برگ بر خشی است از ادیت لفتح و او و همزه و هاش
 او دی قلب کردند نمته همزه دوم را یکسره چنانچه در تروی و ثانی پس گشت ادی و بعد از آن احوال
 قاضی کردند و گفتند او و بنا و مثل الیوم است و است او در حق مدیت او و عا لوجب الواد و بنا
 یعنی پناه گرفته و باز گشت بسوی سزا و ادیت بهضم همزه و او و ضم از جهت واجب شدن و او یعنی
 ابدال همزه با و حاصل آن است که چون مثل الیوم است بنا کنند گویند او باضم و نشد و او و هاش
 ادی بد و همزه و او و یا و تحتانی قلب کردند همزه دوم را با و از جهت اجتماع دو همزه تین و ضم اول
 و سکون دوم قلب لازم و او غام کردند و او و بدل را و ادی که عین فعل است ادی شد و ضمه
 و او را بجهت مناسبت یا یکسره بدل کردند و احوال قاضی کردند و او و بدل را و ادی که عین فعل است ادی شد و ضمه
 ما و اسه جاسه پناه و جانی که شب در و دران باشند و الله تعالی سادی الی جبل یعنی ند و شد
 که باز کردم و پناه گیرم بسوی کوی قول کنعان پس فوج علیه السلام و صراح است انکم کسیرین
 و ضمین و فحیتین پوست مقل انتی کلامه مراد از کسیرین الخ دو کسره و دو ضمه و دو فتح حرف اول
 و سوم است مقل بهضم میم و سکون قاف تو می از دار و یا بخلاف تو می که صاش تو می بود سکون
 همزه و کسره و او زیرا که و تیکه قلب کردند همزه او را با و فصیح عدم او غام شد زیرا که در همزه
 واجب القلب بود و نیست از هر آنکه همزه منفزه را قلب کردند بحرف جنس حرکت ما قبل جائز است
 نه لازم پس گویا همزه نیست و در مثل جمیع نشده اند که واجب باشد تو می مصلح معلوم باب
 افعال ابو جابی و ما و ای و ایلان و فرد و آوردن در جانی قوله تعالی و ادبنا هابی ربوه ذات
 قرار معین یعنی فرد آوردیم هر دو را یعنی عیسی و مریم را بسوی که خداوند آرام و قرار و صاحب
 آب گداز بود شعاع آب از حرکت خیار گیرد و صافی شود و قرار گیرد و در مثل ابرو من
 ادیت ای و بنای اندازد و کسره همزه و سکون جیم و کسره را و الیوم است از و یفتح و او و همزه و سکون
 یا و تحتانی الی است یکسره همزه و سکون یا و تحتانی و همزه و هاش ادی همزه و او و یا و او را سکون
 و کسره ما قبلما بیابدل کردند و گشت ای می یعنی ان احوال قاضی کردند و شدای و سکون بیابای

بجرت یا دفعه با قبل پس قلب کردند باز التجر کما و انفتاح ما قبلها بافت و گفته است ایسا میگویند اطلاق دلیل از علم
 ریفه و غیره حکمت با فقه تاریک شدن و من اوسیت الیوا و بنا مانند علم انرا است بتقدیم هنره بر و او
 الیوا نیست کبیر هنره و سئون یا تحتانی و دفعه وار و شد دید یا تحتانی و انت اصلش کبیر هنره اول و سکون
 دوم و دفعه وار و سکون یا اول قلب کردند هنره دوم را الیوا و تحتانی و سئون دوم یا اول
 و گفت ابو یونی و اجازان او غام کردند بار و بار و گفت ابو یونی بجرت ابو فتح و قبل و یا التجر کما و انفتاح
 ما قبلها بافت بدل کردند و گفت الیوا و او غام نکرد و بعد قلب و او بنا زیرا که هنره و اصل است و وقت
 وصل مخدوف میشود و هنره از یا بسوی اصل خود راجع میگردد پس میگویند او یا بدیهه هنره و لکن او غام
 نکرد و بدنی منتهی شعری بر کس که در و ماند او اصل خویش باز بود روزگار وصل خویش
 سئل ابو علی عن مثل ما شاء الله من اولی قال ما اتق الاطلاق الا انما عن اللفظ و سوال کرده
 ابو علی از بنا و مثل ما شاء الله بشین تجر از اولی و فتح هنره و لام و قاف پس گفت در جواب ما اتق
 لفتحین هنره و لام و الاطلاق کبیر هنره و تشدید ام بر لفظ الله و الاطلاق علی وجه و گفت ما اتق و الاطلاق
 بر یک وجه طرز سئل با ضعیف مجهول معوزا عین از باب منع ایضاح مطلب آن است که چون از ابو علی بنا و
 مثل ما شاء الله از اولی پرسیدند در جواب گفت اتق الاطلاق لفتحین بر یک وجه و طرز زیرا که اصل بنا و تشدید
 از باب منع پس بنا کرد اولی را و بر بنا و مثل الله گفت الاطلاق کبیر هنره دوم از باب منع اصل الله است
 نقل کردند حرکت هنره با قبل مخدوف کردند و این حذف قیاسی نیست تا در الاطلاق جاری کنند گفت
 ما اتق الاطلاق لفتح هنره و تشدید لام از جهت نظر بسوی لفظ الله و این دو قول بران تقدیر است که هنره
 مشتقی باشد از الف فتح لام از غیر زیرا که ذواته قول در کمال او جیران اند و اما اگر گوئیم که الله مشتقی است
 از لاه یلیه یعنی متر یعنی پنجاه است پس جواب ما اتق الاطلاق باشد پس اصل الله برین تقدیر باید بود
 یا التجر کما و انفتاح ما قبلها بافت شد و لام تعریف یرو داخل کردند لام در لام او غام الله شد بدینکه
 اختلاف کرده اند در آنکه الله اسم ذات است یا اسم صفت و اصح آن است که اسم ذاتی است که شمع
 جمیع کمالات باشد و در حقی بیان کرده اند که ما خود است از الله بر جنه عباده زیرا که ما خود است یعنی
 معبود است و فرموده اند که از اللهیت الی فغان است این گفته است از الله بر جنه عباده زیرا که ما خود است
 پس بعضی گویند که اصل الله و لام است کبیر اول و قلب کرده اند و از الله بر جنه عباده زیرا که ما خود است
 و نیز میگویند که اصلش الله است همچو اعدا و انفتاح در دعا کبیر و او معین مملکه که او نیست و و شافعی کبیر
 و شریف و حاکم که گردن بند مرصع است و جمعی بران رفته اند که از الله یعنی فرع است بواسطه آنکه بنده

فروع و ترس دارد و از آنکه بعضی ولع بنا بر آنکه از نوع شقیقه و بنسبتی نبی علی اله و قس بنا کرده است
 ابو یحیی امر بدست یکدیگر جمع آنها بر تقدیر آنست که گفته شد و که وزن اولی قوس است و اگر گوئیم وزن اولی
 فعل است باشد جواب اولی الا لا تن بنا بر اصل و ما و بنی الا لا یلفظ و ما و بنی الوق ندانکه باشد و مقدر
 سه کلمه است و بنا کرد ابو یحیی از ذاتی مثل دو کلمه از و و آخر و از مثل اول بنا کرده و پیش آنست که از اول بنا کرد
 نیست از بهر آنکه هتلا ج میشود و بسوی بعض حروف مجهول پس این بدوم و میران کرده است و نه بنا کرده
 را ساختن نبی بنا بر موده نون ماضی معلوم ناقص باشد از باب ماضی و گذشته باشد که اگر اولی بیرون
 فعل باشد نبی دیو انگی است و ما و بنی همچون است و اگر بیرون فعل باشد شش است از نوع الا لا یلفظ
 نموده و وقتیکه سبک شود **ششم** در بنای وی مردان بر فروع ماضی و سبک کرده که از گران که در بنای
 و اجابتی با سیم باقی و باقی علی از آنکه و جواب و از ابو یحیی و قتیله رسیدند در بنا و فعل سیم سیم
 با موده چهارده و هجده و سکون بینین و از اولی یا بنی کسیر همزد یا باقی نیم بره مردان طریقه گفتیم
 که از اولی است نه فعل مثل سیم و سکون اول یا بنی اول بر اعکاس گفتند بر فعل سیم و سوال ابو یحیی
 این خالویه عن مثل سلطانین الا لا یلفظ و معطال و تحقیق ابو یحیی سلسله سوال کرد ابو یحیی این خالویه را از بنا و اول
 مسطور از آنکه بافت نموده و برهه پس کمال بر و این خالویه مسطور را معطال و سبک و گذشته شد و بنی سیم و ابو یحیی
 که بنا و مثل مسطور از آنکه ستار است بنا جاب علی همد سیم جواب داد ابو یحیی بنی سیم ستار از آنکه بافت نموده
 و بعد او همزه که او و و ستار است همزه و بنا و مد و در از بهر آنکه فعل مسطور است و با شش سیم و بنی سیم
 دادند و بر موضع حرکت بود و ما قیاس از حال مضارع گشت و با بافت بدل کرده و حرکت کرد و بنا و از
 جهت اجتماع او با جاعله چنانچه در مطلع چون بنا کردی مثل مسطور از آنکه ستار از او و بنی سیم
 حرکت و او با قیاس و در حکم مضارع است و بدل کردند و از بافت گشت ستار و بعد از آن حذف کردند تا را
 چنانکه در مطلع حذف قیاسی و اگر چه واجب نیست زیرا که حذف کرده شده است از اصل که مسطور است
 پس باقی ماند با و بنی سیم و سکون ششین و همزه و همزه دیگر این خالویه کسیر همزه و سکون با موده و بنا
 سیم و بنی نام و او و سکون یا تختانی نام مرد سیم مسطور سیم و سکون سیم و حاد و همتین سیم
 انگور است که او را همزه نیز گویند و بنی سیم و سکون سیم و در او هله آ و بافت نموده و همزه و بنی سیم
 و بنی که کشته ستار و بنا و قول اکثر و بسیار تر گفته میشود و متاری حذف تا زیرا که ایشان حذف ننکنند
 از نوع مکرر آنکه اتفاقا کشف اند و بنی سیم و سکون سیم و حاد و همتین سیم و سکون سیم و حاد و همتین سیم
 از برای دلیل که مذکور خواهد شد که الف چون عین الفعل باشد و معلوم نشود اصل او حمل کرده شود و بنی

این از او و او مضمون در کتاب بیان عرب کشف است که مصداق آن در جمله حرکت از آن هر سه است
 و بسط از جنین مکرر نیز گویند شش هر دو جنم از راست در مان نیز جمیع دل خدای او شد و جان نیز جمیع
 و سبب این جنین از آن فارغ بر عین مثل گویند این و است محققا محجوب جامع اسلامه مضافا لکم لکم کلیم
 اینضا حال این جنین ای و شال کرد این جنین این حال را از اینا و مانند گویند که فوکل است از و است
 بتقدیم او بر جنین در حالیکه جنین شش یک سکر و شده است و جمیع است جمیع سلامت بود و نون و شش
 است بسوی و شکم مثل گویند از او و بیست است چون و او و بار شده و به پیش می رود و او و نون
 و یک یا حرکت جنین نقل کرده با قیام از نون و حذف کردن و می شود و بار از جهت و نون اینضا فوکل
 بیایست بل کردن الف را بر است الف کلمه ساکنین بر می آورد است و دیگر جنین انداخته و می شود و چون
 این جمیع سلامت کرد و گذشت و دون مانند مصطفون پس از او زیرا که مفضل و دون است و چون
 مصطفون یا الف شد و افتاد اضافت کرد و ناسوی یا و شکم نون ساق و شد و نون و دوی پس و او
 و یک یا مفتوح و یک یا کرد و او را بر یا از برای اجتماع و او کوچنی ساکن و او غام کردند و بار و بار
 است و دوی و قلب کردند و او را بر او و او را بر او و او را بر او و او را بر او و او را بر او و او را بر او
 جمیع و او را بر او و او را بر او و او را بر او و او را بر او و او را بر او و او را بر او و او را بر او
 مردی و جنین عرب گفنی است یکس که با این فارسی و شد و نون و مثل غنکبوت است من است بیست
 و نبار مثل غنکبوت از جهت بیست است بیکار لام و این سخن فایده است اگر باشد وزن غنکبوت
 فعلکوت چنانکه دکت مکرر است و اگر درش فعلکوت باشد چنانچه اجتماع مستثنی میگردد
 و نبار مثل غنکبوت از جهت بیست باشد جمیع اول است زیرا که را و نون و دوم ساکن نادر است
 غنکبوت پنج معین و سکون نون و فتح کاف و ضم با و موحد و کس گیر است و او را و فانی جواد
 و جواد و جواد نیز گویند معما با هم نوسه است بر و عانی از نون کوست گرافی عاقبت گذشت
 تا غنکبوت از ناتوانی عافیت به لفظ غنکبوت تحلیل یافته پس به جز این ک بولت و تا به جز دمی
 تا و دیگر ای یعنی گشت از مجموع بولت که بولت است تا رای مستان و شد و از کلمه ناتوانی عافیت است
 پس نوسه روشن چون روز است و پیدا از این معما با کمال ضیاء شایسته و شش جهان اصح
 صحیح و نبار مانند اطمان یکسر سیزده و سکون طایر مملو فتح میم و سیزده و شد و نون جمیع است باشد
 بعین دوم در حالیکه صحیح گشته شده است از هر آنکه اطمان بود حرکت نون به نون و او را
 و نون را از نون و او را بر او و او را بر او و او را بر او و او را بر او و او را بر او و او را بر او

عین دوم سوم بعد نقل حرکت عین دوم بعین اول چنانکه در ماضی است و میگردد و یا ربیع و یا رابع
 قلب کردند از برای آنکه توسط حروف علت میان دو ساکن مانع اعلال است چنانچه در اسود
 و اسبغ اطمینان آرام یافته شدن شعر رگ در نیت از پایگی گوهر نتوان یافت و
 در آیه صاف توجه هر نتوان یافت و مثل غدون من قلت اقول و بنا مثل غدون لعین
 معجمه و الهمله که افعول است از قلت بقاء اقول است بکسر مفرقه و سکون قاف و فتح واو
 و تشدید واو و دوم صلش اقو و ل شبه واو و ادغام کردند و او را در واو از جهت سکون تاسه
 و تحکیم ثانی است پس گشت اقو و ل و قال ابو الحسن اقو و ل للموادات و گفته است ابو الحسن
 اقو و ل بکسر اول و سکون دوم و فحقین سوم و چهارم که یا آمدند دست در اقو و ل قلب و او و حیر
 از یا بجهت کرامیت اجتماع سه واو و گشت اقو و ل بدو واو و یک یا و بعد از آن قلب کردند
 و او و دوم را بیا از جهت وقوع دو ساکن قبل یا و ادغام کردند یا را در یا بواسطه اجتماع دو ی
 گشت اقو و ل و او را بدو که قلب و او را در یا از جهت اجتماع و او و یا و سبق سکون و او را بیا بدل
 کرده باشند و یا را در یا و ادغام و مثل غدون اقو و ل و یا و ی و مفرقه و بنا مثل غدون کتب
 و افعول است از قلت اقو و ل و یا و ی و سبق سکون و او را بیا بدو و نند
 پس ادغام کرده نمیشود تا ملتبس نشود به یا و دیگرید آنکه ادغام نکردند و او و دوم را اقو و ل و او
 را در یا و ی و بنا بر آنکه مد زائد است از برای آنکه ساکن است و اقبلش مضوم پس جاک
 مجرء الف فاعل گردید پس تغییر کرده نمیشود و مثل مضروب من القوة مقوی و بنا بر آنکه مضروب
 که مفعول است از قوه لضعف قاف و تشدید و او مقوی است بفتح میم و سکون قاف و کسر واو
 و تشدید یا صلش مقود و او را در ثمت قلب کردند و او سوم را از جهت لطرف ادیا مقودی شد
 و او و دوم را از براسه اجتماع و او و یا و سبق سکون بیا بدل کردند و یا را در یا و ادغام کردند و ضم
 برای مناسبت یا بکسر بدل کردند و یا را در یا و ادغام و ضم را برای مناسبت یا بکسر بدل کردند مقوی شد
 و مثل عصفور قوی و بنا مثل عصفور عین و فا از قوه قوی است بضم قاف و تشدید و او و تشدید یا صلش
 قو و ی و یا و او اول عین است و دوم لام سوم زائد چنانکه در عصفور رابع لام مکدر است و او اول
 از جهت اجتماع دو واو و در دوم ادغام کردند و او و تشدید و او بعد از آن و او منظره را بیا بدل
 کردند و یا را در یا و ادغام قوی شد و ضم و او را بجهت مناسبت یا بکسر بدل کردند قوی شد و شعر
 شادم اگر گذشت تم زار روی تو به زیرا که نسبت به او را بموی قوی و من الغزو غزوی و بنا و شکل

از غرض فتح عین و سکون را بر مجتنب غروی نسبت به هم اول و سکون دوم و کسبه سوم و تشدید چهارم
 با بلانش غرض و وسیله و او اخیر را باید که در انداخت که است اجتماع و ادوات ثلث غرض و ادوات
 دوم از بر اختلاط و او و یا و سابق ساکن باید که در دیا را در با او غام غرضی شد و غنمه و او را
 کسبه بدل کردند غرضی شد و مثل عضد من قضیت قضی و بنا را مانند عضد بفتح عین بود و غنم ضار
 معجزه و قضیت بقا و ضار و غنم قضی است هاشم قضی ضار را بجهت مناسبت یا کسبه بدل
 کردند و اعلامش مثل اعلان قاض کردند قضی شد و مثل قد عملة قضیه لعیانی لعیانی و بنا و مثل قد عملة
 از قضیت قضیه است بضم قاف و فتح ضاد و تشدید یا اصل قضیت بیارات ثلث اول لام فاعل دوم
 و سوم لام مکرر اند پس حذف کردند با و اخیر را چنانکه و معنه تصغیر معاویه نزدیک جعل عسویه و لجه
 او غام کردند یا اول را در یا دوم قضیت شد و مثل قد عملة قضویه و بنا و مثل قد عملة از قضیت
 قضویه است بضم قاف و فتح ضاد و کسر و او و تشدید یا اصلش قضیت بیارات اربع اول لام فاعل
 و دوم مکرر و سوم زائد و چهارم لام مکرر و او غام کردند یا اول را در یا دوم و سوم را در یا هم پس گشت
 قضیه و مکرر و در شدند اجتماع بیارات چنانکه گذشت در اموی و حذف کردند یا اول را و بدل
 کردند یا دوم را و او چنانکه کردند در اموی و گشت قضویه و مثل محصیه قضویه تغلب و رعویت و بنا
 مانند محصیه بفتح حاء و هم و سکون و هم و کسر صا و هم و اول و سکون یا رتختانی آن گیاهی است
 ترش که راست کنند و از قضیت قضویه است بفتح قاف و سکون ضار و هم و کسر و او بدل کرده
 یا اول بود و اصلش قضیه است بیارات ثلث او غام کردند یا دوم و سوم و تغلب کردند یا اول
 بود و چنانکه در رعویت است در نسبت زن بسوی رعی قضویه شد ~~مشتع~~ زن آن به که در پرده
 پنهان بود و که آهنگ بپرده افغان بود و مثل ملکوت قضوت و بنا و مثل ملکوت از قضیت
 قضوت لغت مجتنب قاف و ضار و سکون و ادوات هاشم قضوت یا قحما و الفتح ما قبلها الف
 و از برای اتقاء ساکنین افتاده و گشت قضوت بر وزن فحوت و مثل حجرش قضی و بنا و مثل
 حجرش از قضیت قضی بفتح قاف و سکون ضار و فتح یا و اول هاشم قضی بیارات ثلث
 یا و اخیر را اعلان کردند چنانکه یا قاض پس گشت قضی یعنی و این را که یا فاعل است لجه و لجه
 ما قبلها یا فاعل بدل کردند زیرا که این توسط است از برای الحاق و مانند این یا متقلب میگرد
 و با و اخیر را با آنکه او نیز برای الحاق است و اعلان نکردند بواسطه آنکه مثل این یا اعلان کنند
 چنانچه در علیا و مغربی و من حیث حیو و بنا و مثل حجرش قضی بفتح حاء و هم و کسر یا رتختانی

اول حیوست لفتح هاء تشدید یا وفتح یا هاشم جینی بیاد است اینج یا و اخیر را اعلان قاضی کردند
و یا و سوم را از جهت اجتماع بیاد است بود و قلب کردند و یا و اول را در دوم ادغام می‌نمایند مثل
حیدلاب قضیضا و بنما و مثل حیدلاب کسبر شین هاء سهله و لام و سکون با موصوده اولی از فضیلت
قضیضا است کسبر شین قاف و ضاد و سکون یا و تختانی هاشم قضیضا یا و اخیر را از جهت
و فتوح او بعد الف زائد می‌نویسند بدل کردند چنانکه زرر و او را کس قضیضا و بنما و سکون یا و
که او را بسلامت با فتح نیز گویند و آن بقدر است که بر درختان پیچیده و او را عشق لیجان خوانند
شعر سر نه اشک ز روی رخ من و عوی عشق را گواه بس است و مثل حریت
من قرا و قراست و بنا و مثل حریت از قرا و بقاف و او معمله و تنه که را معنی معلوم منبع است قراست
اصلش قراست با و تنه دوم را بیابا بدل کردند قراست شد و قیاس قلب تنه دوم است
بافت از جهت اجتماع مجزین و فتح اول و سکون دوم و بعضی چنین تقریر کرده اند که در قراست
تنه دوم را با الف بدل کردند چنانکه در اسن و الف بالآ تا حمیم و کلام ایشان اینها شد بلکه
قلب می‌کنند بجا و یا بیابا مانند رحمت و است اینجا و او جاز نیست زیرا که رایج است پس قلب
کردند الف را بیابا و مثل سبط قری و بنا و مثل سبط از قری و قری کسبر قاف و فتح را و سکون تنه
و یا و تختانی است اصلش قری بدل کردند تنه دوم را بیابا سبط کسبر شین معمله و فتح با موصوده و سکون
طرا را و هماینین سر و از و مانند آن و مثل اطمانت و قراست و بنا و مثل اطمانت کسبر تنه و سکون
ط و معمله و فتح میم و سکون تنه و فتح فون اول و سکون ثانی از قری و قراست است تنه سوم و یا و جاز
و تنه از برای آنکه در قراست گذشته و مضارع تقریبی مثل تقریب و مضارع القراست تقریبی و معمله و فتح
قاف و فتح را و کسبر تنه و سکون یا و تنه مانند تقریب اصلش تقریب است کسبر چنانچه اینها است
نقل کردند کسبر تنه متوسط را بیابا و تختانی پس گشت تقریبی متوسط یا و میان دو تنه و کسبر تنه و کسبر تنه
زیرا که هر یک نقل کردند حرکت نام اول را و طبعین پس نقل کردند و یا و نیز که گویان است ادغام کردند چنانکه طبعین کردند
زیرا که تنه و مثل این لفظ مدغم ننگید و شعر کس کس کس کس و مثل سبط با کسبر تنه و معمله و فتح باب
اگر باشق رسد لب تنه می‌آید و الخط تصویر اللفظ جوف بجا که الا اسماء الحروف اذا قصد بها
السمی بخط نقش کردن لفظ است بجهت نامی بجا و او که نامهای حرفهاست و فتنیکه قصد کرده شود
بناهاست حرفهاست اسماء آنها یعنی هر گاه خواهند لفظ زیر را تصویر کنند و بنویسند بحر فمای بجا و او که
زاد یا ذوال است خواهند نوشت باین طرز زید کربا و حروف که و فتنیکه مقصود سمیات آنها باشند

مثلاً جمیع منت ہر گاہ بخوانند اور آخر قوم ساندہ بچیم و با رسم منقش ثبوت بنویسند بلکہ ج بنویسند بیک
 زیر اگر کہ منشاء است و در بعضی از نسخ بہ این قصد واقع شد. و اصلاح این مطلب بطریق ضبط آن
 کہ جویم رسم الخط باعتبار اختلاف میشود چنانکہ رسم لغت عربی دیگر است و رسم لغت ترکی دیگر
 و مقصود اینجا بیان احکام عربی است از ہر آنکہ یہ لفظ جاری نیست از ہر آنکہ یہ ہر حرف و ہر لفظ میشود
 و مکتوب بنویسند و بالعکس و در بعضی نسخا حرفی در کتابت بدل حرفی مکتوب میشود چنانکہ الف
 نوشته میشود بصورت یا در الی و بصورت و اور و صلوٰۃ و لکذا احتیاج بسوی بیان این مقصد
 حاجت شد. و لغت کرد خط را با این کہ تصویر لفظ است بحر و حرف ہجاء و ی لفظ تصویر لفظی کہ مقصود
 بہ تصویر ہر اسم و رسم و ہر حرفی کردن حروف تہجی و الفاطمی کہ بچہ کردہ میشود با ہا اسماء اند
 و تہجی است اسماء حروف مفردہ اند کہ از ان کلمات مرکب میشوند پس صادر ہم صورت از ضرب
 و تہجی کہ کن اورا و تہجی و او با ہر و اسم و ہر و اند بی لفظ ہا چون این را شناختی ہر آنکہ
 لفظی کہ مقصود است تصویر یا از اسماء حروف است یا نہ و اگر از اسماء حروف نہ باشد یا اولی
 و اگر نہ کج الکتابت است یا نہ پس اگر نہ اولی و صحیح الکتابت نیست مانند زیر و ہر گاہ گویند
 نویسن زیر را مکتوب بشود و ہجاء از او یا و ال با ہر حرفت زیر و اگر از اول تہجی الکتابت باشد
 مانند شعر پس چون گویند نویسن شعر را پس درین وقت اگر قرینہ قائم باشد ہر آنکہ مقصود لفظ
 شعر است نوشته شود یا بصورت شعر و الا نوشته شود از ہر آنکہ ہر آنکہ شاعر میگوید
 علی المرءان نسبی تحسین حالہ و نویس غلیظ ان لم یاعده و لہ ہر حرفی لفظی لازم است ہر حرفت
 کردن از برای نیک کردن حال خود و نہت در کوفتی ہر داگر یازی نکرد اورا روزگار بعد آنکہ ساعی
 جمیلہ و طائف جلیلہ بقدیم رسانید و مثلاً شعری روی تو میرت از دل بشتاب بردہ و
 اضطراب ز سیاب سے بردہ چون باغبان بسایہ گل خواب میکنند ہر گز بزی بای توام خواب سیر
 و اگر لفظ از اسماء حروف باشد یا آنست کہ نام کردہ شدہ است البوسہ سماء و دیگر نامہ پس
 اگر نام کردہ نہ است یا سماء و دیگر یا قصد کردہ میشود بی سماء یا قصد کردہ نمیشود بلکہ قصد
 کردہ نمیشود آہی کہ از اسماء حروف است پس اگر قصد کردہ شود بی سماء و گفته شود بنویسن جمیع و
 و فار این صورت نوشته میشود و جعفر زیر کہ این صورت سماء آن حروف است و اگر قصد کردہ
 ہوئے ہم نہ حرفت سماء و گفته شود بنویسن جمیع و یا را و این لفظ است پس نوشته میشود و این صورت
 جمیع و اگر جمیع مثلاً نام کسی کردہ شود کہ سماء و دیگر است پس در کتابت او دو ذہنیت است بعضی بنویسند

والاصل فی کل کلمه ان کتب بصوره نقطه بتقدیر الابداء بها والوقفه علیها واصل معتبر ودر کتاب
 هر کلمه آنست که نوشته شود بصورت نقطه خود بتقدیر آغاز کردن بان کلمه ووقف کردن بران کلمه
 فمن ثم کتب نحوه تداوقه نیدا بالها وکس از اینجا که مدار کتابت لفظ بر اصل مذکورست نوشته شده است
 مانند زید ایا مکتوب به بلفظ از زهر آنکه هرگاه وقف کنی بر هر دو گوی که وقف بها و ساکن مکتوب بلفظ
 و مثل حو انت و می حرکت بالها و ایضا و نوشته شده است مانند انت و حیثیت بالها و مکتوب غیر بلفظ
 و نیز می نویسی من اینک را بنهر وصل از زهر آنکه در حال ابتداء غیر با بنهر می نویسی از زهر آنکه وقتیکه
 وقت کنی بر یا در آنها وقف کنی بها چنانکه در وقت گذشت ره زید این زید را و قه زید انگا نه از زید را
 و بفتح را و ممل امر حاضر است از باب منع هلاش از حرکت بنهر با قبل دادند و حذف کردند و یا اگر
 وقف و بنهر را بواسطه عدم احتیاج بسبب حرکت را و همچنین قی کسره قاف از باب غیب هلاش را
 و او بر سه موافقت باب افتاد و یا از جهت وقف و بنهر برای استغناء از و ~~مفعول~~ ~~مفعول~~ این چه استغناء
 یا رب این چه ناد حرکت است چاک این همه در و نداشت و فحال آه نیست و بخلاف اینجا و نحو تمام
 و الا لام و علام مشدده الاتصال بالحر و ت نجلات حرف جار و فتنیکه مقفل شود ماء استغفامیه مانند ضام
 بفتح حاء ممل و ث رید تا و فوقانی و الا لام کسره بنهر و علام بفتح عین ممل که مکتوب بها تنگردد و زید که آنها
 با و سکت لازم نیست از جهت سخت شدن پیوستگی با با حرف جر پس گردید با قبل خودش شی واحد
 و نوشته شده است فی دالی و علی با و استغفامیه بالها بلکه حق آنها آنست که مکتوب بیارات باشند
 چنانچه در آخر کتاب بیاید و کتب هم و هم بغیر نون و نوشته شده است هم و هم بغیر نون از شدت
 اتصال با با حرف وصل هر دو من ما و من ما است حاصل آنست که چون حرف جر با و استغفامیه شدید الا
 ست بعد ابدال نون با میم و ادغام میم و میم نون را از کتاب حذف کردند چنانچه بر حرف مدغم و مقارب
 را چنین میکنند مثل همیش و انجی که در اصل همیش و انجی بود فان قصدت الی الیها و کتبها پس اگر قصد
 کنی در حال وصل بسوی ما بنویسی ما را در ردت الباء و غیره با ان سکت و باز آری یا را در حقیقه مدالی
 و علی مد و غیره یا را که نون است در من مد و من مد اگر خواسته باشی اما رد یا پس بنظر بسوی است
 زیرا که با و سکت از بهر استقلال ما استغفامیه مقفل شده است و عدم او یا از بهر عدم استقلال حرف جر
 نه با استغفامیه پس میباشد علامت همچو کیفه و انبه پس گویا با و سکت لاحق شده است بکلمه واحد و مرکب
 ب حرکت غیر اعرالی و نه شبیه ب حرکت اعرالی پس ظاهر شد که مدار کتابت بر ابتداء و وقف است قصدت
 ماضی معلوم مخالف از باب نصر و صحیح دعوت مانند قصدت و مضاعف شاکت لبثین و بنهر ماضی معلوم

مخاطبات از باب شمع بر وجه انضمام بازگشتن و بازگردانیدن لازم و متعدی است از باب ضرب فتح و تعارض
 بر وجه انضمام الی بعضی القوالی سید اردون ویتدا افون من ثم کتب انما زید بالالف و از برای آنکه هرگاه نوشته شود
 بصورت لفظ خود بنی بر ابتدا با وقت نیز نوشته شده است انما زید بالفت زیرا که وقت بر وجهین است
 چنانکه در باب وقت گذشت و منه لکنما هو الله و از دست لکنما هو الله بری زیرا که در اصل لکن انما است
 چنانچه گذشت و من ثم کتب تا و التانیث فی نحو حرمة و محبة که درین وقت بالها و از آنجا که اصل
 در کتابت صورت لفظ بر تقدیر ابتدا با وقت است نوشته شد تا و التانیث در این اندر حرمة و محبة در نزد
 کسیکه وقت کرده بهانچه بفتح قات و سکون میم و ها و مهله مصدر است همچون بفتح و سکون دوم نام نهاد
 رحم و حرمة و فتح گندم و پشت خشک خوردن است بکسر با عجمی و سکون سین غیر منقطه و تا و نونانی گندم
 و چون یا اندان که بر بیان کرده آرد سازند و فین و وقت بالها و تا و نوشته شده است تا و اندان
 رحمت و محبت در نزد یک کسی که وقت کرده است تا بخلاف آنراخت و نیت و باقیات و باب قیامت
 بخلاف تا و راحت و نیت و باب قیامت و باب قیامت منید زیرا که انما کتب میشود بهالکتاب تا از برای آنکه
 وقت در جمیع ایشان بنیاست نه بهامراد از باب قیامت ماضی معلوم نمونث فائده داده است مقصود
 از باب قیامت جمیع نمونث سالم بکسر و سکون نون نام ننی است و کشور معروف مشعر بلاک بندهم
 و خوبان بکسر و نیت او و همین آمده به این کتب را خوش آمده و من ثم کتب المنون المنسوب بالافت
 و غیره بالحدوث و از آنجا که اصل نیکو بر وجهین است نوشته شد لفظ تنون و از مباح نسبت بالفعل است
 مانند ربت زید از برای آنکه وقت بر الف است و نوشته شد تنون و از غیر منصوب که منون مرفوع است
 و مجزوست بخلاف الف مثل حیاتی زید و مررت زید از برای آنکه وقت بر وجهین است و اذا بالالف
 علی الاکثر و نوشته شد اذا بالفت بر وجهین اکثر زیرا که وقت بر الف است بر اکثر و بعضی بنویسند
 اذا را بنون از جهت توهم آنکه آن فون است در وقت و در بعضی شروح مسطور است که نون اذن را بالفت
 بل بناید کرد که از نفس کلمه است پس نون او چون نون من و نون و لون باشد و گاهی وقت بر الف
 میکنند از جهت تشبیه بنون خفیفه و نون تنون پس بنابر آن نوع بعینه نیست که بالفت بنویسند اما بهتر
 که بنون بنویسند تا فرق باشد میان این اذ او میان اذ او ظرف و اضر باشد تا که نوشته شده است
 اضر ایا بالفت و آن امر واحد است مگر است بنون خفیفه همچون غنی بالفت بر اکثر زیرا که وقت بر الف
 با حذوف و بنویسند هر بار بنون از جهت الحاق با فربن که امر مجزوست و کان قیاس فربن
 بود و الف و اضر بنی با و بل تضر بنی بود و نون و بل تضر بنی سیاه و لون و هست قیاس فربن بنی

جمع کند که آنکه بنون خفیفه که همیشه بشود بود و الف زید که چون بر وقت کنی بیند از سه نون تاکید را
و گوئی آنرا بود است قیاس آخرین که امر واحد مخاطبه است که نوشته شود بیا از بر آنکه چون بر وقت کنی
گوئی آنرا به با سقا طون در و و هست قیاس بل تضرع که استفهام است از جماع مخاطبان که نوشته شود
بود و نون بواسطه آنکه چون وقت کنی بر و بیند از ی نون تاکید را باز آید و او و نون مخدوع و گوئی بل
تضرع بن و نسبت قیاس بل تضرع که استفهام است از واحد مخاطبه که نوشته شود بیا و نون از جهت آنکه
در تکیه وقت کنی بر نون خفیفه که ناقباتش مضموم است یا کمزور گوئی آنرا که عذوف است از برای نون خفیفه
از و او یا غیر آن و لکن هم کتبه علی لفظ تضرع تنبیه اول عدم تبیین قصد نامیکن قوم نوشته اند آن هر یک را
بر لفظ او از جهت دشواری ظاهر شدن این اصل که نون تاکید مخدوع شده است زیرا که نمی شناسد را
لکن شغفه که عذوف و ما هر علم اعراب باشد بجلاف معرفت آنکه وقت بر آخرین بفتح یا با الف است از بر آنکه
ملفوظ بسیار همچو تنوین رزید و مشهور شده است که او را با الف مینویسند یا از جهت عدم ظهور قصد نون
نسبت به عذوف و ما هر زیرا که این الفاظ غیر نون تاکید همچنین میباشد تبیین آشکارا شدن تضرع است
از بیان بفتح یا موصوفه و یا بر تحتی شغفه احوال دل عاشق بیا هر چه پرست و چیز که عیان است
چه حاجت ببیانست و قد بحر که آخرین مجزاه و گاه جاری میباشد آخرین بفتح یا اصل جریان قیاس
پس نوشته میشود بنون از برای اصل برسانه بحقوق نون خفیفه یا از بر عذوف التباس شنی و من ثم کتب
باب قاض بغیر یا و باب القاضی بالباء و از آنجا که بنا بر کتابت بر وقت است نوشته شده است باب
قاض بغیر یا و حال رفعه و جز از جهت وقت بر زیدی یا نوشته شده است باب القاضی بیا از بر آنکه
وقت بر و بیا علی الاصح منها بر نیت فصیح ترددان هر دو از بر آنکه افعی وقت بر قاضی بغیر یا است بر قاضی
بیا و من ثم کتب نحو بزید و زید و کن و ید متصل و از آنجا که بنا بر کتابت بر وقت می باشد نوشته شده است
حرف جر مانند بزید و زید و کن و ید متصل و پیوسته لانه لای وقت علیه زیرا که بدستیکه شان است
که وقت نمیباشد بر حرف جر مانند بزید تا بودن او بر یک حرف متصل و اصل متصل بود
و او قریب تا افعال باشد و تا در تمام و کتب بنویسند منکم و ضمکم متصل نوشته شده است بنمیزند
منک و منکم و ضمکم متصل لانه لا ینبذ از بر آنکه بدستیکه شان نیست که آغاز کرده میشود و بانه این ضمیر
از جهت بودن او ضمیر متصل پس اول آنچه بوسه متصل شود در کار است و انظر بعد ذلک فیها لا صوره
که مخصوصه و ما خوف و نظر بعد تقریر نمیکند و لفظی است که نیست صورت امر و اگر خاص کند او را و در لفظی
است که مخالفت کرده شده است با اصل یعنی نظر بعد از آن در و چیز است امر آنکه صورت خاص ندارد

دوم آنکه مخالفت اصل مقررت نظر بفتحین نون و خاء معجمه دیدن در هر چه متبادل و اندیشه شعر
 زگره یا بسته ام دیدن و پسین باشد بکیشش دل شکنان معنی نظر بازی و تفتیش بخار معجمه و صا و صا
 معلوم مؤنث غایبه مضاعف از باب نصر خوف ماضی مجهول مفاعله و صحیح بوسل او نیز یاده و نقص
 او بدل و مخالفت به پیوستن است یا با فزون بر خلق یا کم کردن یا بدل آوردن نقص بفتح نون سکون
 قاف و ضم نون صهوعوام کالانعام است توله تالے و لبلو تکلم لغبی من الخوف الجوع و نقص من الاموال
 و الانقاص الثمرات یعنی هر آنکه امتحان میکند شمارا بجزیره از رسیدن و گرسنه شدن و کم کردن
 از مالها و نقصها و میو یا بدل بفتحین حروف که از الحوض بکسر اول فتح دوم نیز گویند یعنی هر چه بجای
 دیگری یابد از رسیدن و گرسنه بود و لفظ مفردی سواد در فارسی مسموع شده همانا که مثل صابون قلم
 و دیگر در اکثر زبان متعل شده فالاول الممذوم و اول و وسط و آخر پس اول که صورت خاص ندارد
 مهورست یعنی آنکه در مهوره است و مهوره اول است و در میان است و آخرست ارجاع ضمیر مکیس
 مهوره که از مهور مفهومی میشود بنا بر ذکر اول تواند بود از بهر آنکه ضمیر چون داخل باشد میان حرف و خبر
 پس رعایت خبر بهتر است وسط بفتحین میان و مرقوم شد آخر به مهوره و کسر خاء معجمه پسین نالاول
 الف پس اهل یعنی مهور الفاء مهوره اول بصورت الف است در کتابت مطلقا مطلقا علم از آنکه مفتوح
 باشد یا مضموم یا مکسور نحو احو و احو و ابل مانند احد بفتحین که یکی است و احد بضمیتین مهوره و حاء ممله
 و آن کوپی است نزدیک مدینه و ابل بکسر تین مهوره و بار موحده و آن بمعنی اشتران است پوشیده و پنهان
 نیست لطف احد و احد که تخفیف غیر تام است چنانکه درین بیت شعر دردی که دین گش تو شاه
 منیم دستاره ایست که پهلوسه ماه منیم و او علم از آنکه مهوره قطع باشد چنانکه یاد کردیم از
 وصل مثل الفهر و اعلم از آنکه اسطر باشد مانند ابل یا منقلب مثل احد
 از بهر آنکه مهوره مشارک الف است در مخرج و الف اخف حروف لین است
 پس بدل کردند مهوره را با الف از بهر تخفیف زیرا که تخفیف چنانکه در لفظ
 مطلوب میباشد در خط نیز مطلوب میباشد و اگر چه تخفیف این مهوره لفظا میسر
 نمی شود از بر آنکه دلیل که گشت اما تخفیف او در خط ممکن است پس تخفیف کردند او را در خط
 ناغرض با ککل فوت نگارند و الوسط اما ساکن محرف حرکت یا قبله و مهوره میان با ساکن مستسا پس کتابت
 بصورت حرفی است که مناسب حرکت یا قبل است یعنی اگر یا قبل مهوره متوسطا که مفتوح باشد بصورت
 الف نویسند و اگر مضموم باشد بصورت رست و او مرقوم سازند و اگر مکسور باشد بصورت یا کتابت

مثل یکل و یومن و یس مانند یکل و یومن و یس زیرا که تخفیف او بمقتضای اصل الفتح خردن این یان کسر
 نبیند بکسر یا موحده و سکون همزه و سببی ممله فعل دم است در رنگ ساء و دو نقطه که زیر همزه پس
 میگذرانند از اغلاط ناخوان است ساء از اصل یعنی بابت مراد شفع سرخ خور زدی که لایق مراد است
 اشک مخ است و چه زرد است و اما متحرک ماقبله قنکت بحرف حرکت و یا همزه متوسط متحرک است
 که ماقبل او نهانگن است پس نوشته میشود بصورت حرفی که موافق حرکت آن همزه است مثل یس
 و یوم و یس مانند یس از سوال و یوم از لوم بالفتح که نگو میبیند است و یس از ساء است پس ممله و همزه
 و گزشت دور بعضی از پنج ششم و یسین همزه مرقوم است از شوم باضم و سکون همزه که بد فالی است ضمیم
 شعب و مبارک بود فال فخر زدن و نه برنخ زدن بلکه شهرنخ زدن و منم من بجز فها
 ان کان تخفیف ساء بالفتح اولاد غام و بعضی از مردم کسی است که حذف میکنند همزه متوسط متحرک اگر باشد
 تخفیف همزه نقل حرکت ماقبل حذف اولاد غام مانند مسال بفتح تین که شلش سله بفتح هاء ریا بلی
 کردند و یا در یاد غام و هر دو گزشت و منم من یحذف المفتوحه فقط و بعضی از مردم کسی است که
 حذف میکنند همزه مفتوحه و متوسطه را فقط از جهت کثرت آمدن او همچو سئل نه همزه مضموه و مکسوره
 متوسطه را مانند یس و الا کثر علی حذف المفتوحه بعد الالف و اکثر و بیشتر مردم بر حذف همزه
 مفتوحه متوسطه اند که بعد الالف واقع شده باشد نحو سال مانند سال بروزن ضارب ماضی معلوم
 باب مفاعله و همزه را بعد سکون دیگر سوار الف حذف نمیکند مساله باکاید بگو خواستن و منم من یحذف فها
 نه انجمیع و بعضی مردم کسی است که حذف میکنند همزه مفتوحه متوسطه را در هر عمر از آنکه تخفیفش آید باشد
 با حذف یا در غام جمیع بفتح جیم و کسر مغم و سکون یا در تخفیفی مرادون کل در کتاب لصاب است معر
 کل و جمیع و قاطبه و جمادان همه شتر است و نصف و نیمه جزو است و بعضی بحث و اما متحرک
 و قبله متحرک قنکت علی نحو یس و یا همزه متوسطه متحرک است که قبل او متحرک است پس نوشته میشود بر طریقه تخفیف
 کرده میشود مراد از تسهیل پسین هما تخفیف است و ولت آسان کردن است فله لک کتب نحو مبل بالواو و فحشه
 بالیا پس از برای آنکه کتابت همزه متحرک قبل متحرک مافوق تسهیل مییابد نوشته شده است همزه متوسطه متحرک قبل متحرک
 مانند مبل را که هم مفتوحه بقیض است باوا و همزه فیه را که کسر فاف همزه می کرده است نیز که تخفیف او بمقتضای
 و کتب نحو سال و دوم و یس من متحرک روت بحرف حرکت و نوشته شده است مانند سال که ماضی معلوم مضمت و
 لوم که ماضی معلوم شرف است و یس باوا موحده و یس ممله ماضی معلوم علم است و من متحرک بضم و سکون فاف
 و کسر و ممله که سهم فاعل فعال است و بر وجهی را که همزه همزه و فاف فعل است بصورت حرفیه ساء است است از برای

دلیل که شناختی که او را بین بین میکنند بعضی بفتح بار موجوده و سکون همزه مذاب و تنجی سخت
 شدن منقری خوانده روف بروزن فعلول بسیار زبان مرادون روف بروزن قبول و در بعضی
 از نسخ بس یا و تحانی مرقوم است فی انصاب شمس یاس حرمان قنوط نومید است
 چون تعطل بجا به یکبار است و بنوعی از وصال نا امیدم که می بینم ترا و با در ضم نیست و تواند
 که من کبر سیم حرف جابر باشد و تواند بود که من بافتح بود معنی که ام کی و درین وقت همزه مرقوم
 بصورت و او باشد زیر اگر سن متبنا است و مقربک خبر و بالعکس و جابری سئل و یقرک لقب و
 و آمده است اسئل که ماضی مجول است و در یقری که مضارع معلوم غائب افعال است و و قول یا مکتوب بگرد
 بحرف حرکت خود یا حرف حرکت ماقبل خود از برای خبری که شناختی از آنکه خلالت در آنکه تخفیف او بگردانیدن است بین
 مشهور یاسین بین بعید و الاخران کان ماقبله ساکنان حذف و همزه پسین اگر باشد ماقبل و ساکن انداخته شود در کتاب
 نحو حب و جواد حب مانند مذ اخب و راست حیا و صرت نجب و الف در رایت خا صورت همزه نیست بلکه الفی
 که وقت کرده میشود بر دی عوض تنوین چنانکه در راست زید اخب بفتح خا و مجه و سکون با و موجوده
 و همزه در صدر مذکور شد و انکان متحرک کاتب بحرف حرکت ماقبله کیف کان و همزه آخر اگر ماقبل او باشد
 متحرک نوشته شود بحرف حرکت ماقبل خود در حال که بوزنه باشد همزه آخر خواهد متحرک خواه
 ساکن مثل قرأ و یقرئ و رد و و لم یقر و لم یقری و لم یرو و مانند قرأ ماضی معلوم منع و یقر
 مضارع معلوم افعال و رد و بر او دال ماضی معلوم شرف اذ اند و لم یقر و لم یقر
 و لم یرو و حکم مذکور وقتی است که همزه متطرفه بحقیقی باشد که وقت بر و جائز بود و العرف الله
 لا یوق علیه الاصال غیره کا توسط و همزه در طرف واقع شده که وقت کرده نمیشود بر و جهت
 پیوسته شدن غیر او مانند ضمیر و تا زانیه شکست همچو همزه متوسطه است در کتابت پس
 کسیکه کتابت کرده متوسطه را بصورت در یخانیز او را بهمان صورت کتابت میکند و کسیکه ساقط
 کرده است در یخانیز ساقط میکند نیست فرق در همزه اصلی از باب طرف بافتح و فحشین کناره آورده اند
 که الف یقینی شاعر در موج طرف از قند بار نبی گفت باسم خود و طرف در صله آن همان را ز و پیاده و پیوندا
 شمس بود و قند بار است و از هر طرف و به پیش تو آید ابل طرف و در قن ده آری که است
 و از هر طرف یقینی شد و نحو هر یک و جز از یک مانند هر کس که خبر و ضمیم و سکون را از همزه
 و همزه در بیت نصاب گذشت که بفتح کان تو مرد بکسر کان تو زن حرف خطاب است و اگر
 حرف جابری است مفتوح است بفتح مجرای و بهیچ خبر و مثل زید کا لاسد یعنی زید مجرای خبر

شعبه کی میچوید و یک همچو شعبه که مشتمل بر دو به یکبار سین و با و خ و ز و ک و گ و د و ا و ک و ز و د یک
 و مانند ذلک الخ و اکبر را و ال فلتین و نه نمبره چار در فرق در میان جز و را آنست که نمبره جز
 اصنافی است و بدل از چتر نیست و نمبره را در بدل است از یا چه اصل را و ای است و نحو نمبره ده و یک
 و مانند نمبره ده مضارع غائب معلوم منع و ای که مثل ای که از باب افعال مثال فعل است و خبر الخ مثال اسم
 الای نحو مقرونه و بریده مکرر مانند مقرونه و بریده که نوشته میشود نمبره دین و وصیفه جذ و او که یا که ترا
 تخفیف نمبره کرده اند بخلاف الاول متصل به غیره بخلاف نمبره او که متصل است با و غیره او که او همچو نمبره
 متوسطه میباشد و لهذا بابت مکتوب میشود نحو باحد و لا حد و کا حد مانند باحد الخ بخلاف لکلا که شتر او که را
 جموعه بخلاف لکلا که مثلش لان است مکتوب میشود بصورت یا از جهت کثرت او یا از برای کراهت
 صورت اولی قیاس مقتضی آنست که نمبره ایش بصورت الف نوشته شد اما مکتوب بیا میشود یا از جهت
 کثرت استعمال پس مثل نمبره متوسطه گردید از هر آنکه اگر بابت مکتوب شود باحد و نون صورت اول
 سیکر و د و مکرده داشتند این را نوشته شد بیا و بخلاف لیکن نیز که بصورت یا مکتوب میشود بصورت
 الف از جهت کثرت استعمال و در بعضی از نسخ این عبارت واقع نشده و کل نمبره بعد از حروف مدح و تنبی
 تحذف و هر نمبره که بعد از حروف مدعی است همچو صورت او انداخته میشود آن نمبره از جهت استعمال
 اجتماع نمبره و مده در خط مثل استعمال در لفظ پس حذف کردند از خط نحو خطافی نصب مانند خطا
 و حال نصب که مکتوب بیک الف میگردد و آن الف تنوین است خطا بفتحین فاء معجمه و طاء ممله
 نمار است و ناصواب و در فارسی پیوسته بابدال نمبره بابت استعمال است و بعضی گناه شایع شعبه
 آنجا که و معنی کیسوس آن و لبر با کنند از شک اگر کنند معنی خطا کنند و دستزدان و دستزدین
 و مثل دستزدان نیز از معجمه که مکتوب بیک و او سیکر و د و او جمع و او که بصورت نمبره ملفوظ است مخدوف
 است از جهت آنکه هرگاه آن داشته اند اجتماع دو و او در لفظ گران داشته خطا و دستزدین که مکتوب
 میشود بیک یا جمع و یای که بصورت نمبره ملفوظ است مخدوف است و قد مکتوب بالیا و کا می نوشته میشود
 دستزدین یا زیرا که استعمال یا نیست مثل استعمال او استند لا سخریه کردا که می سخره گرفتن بخلاف
 قرا و لیرا ان للیس بخلاف فکاکه تشبیه ماضی معلوم است و یقرا ان تشبیه مفعول معلوم است بدو الف
 مکتوب میشود از جهت لبس زیرا که اگر قرا بیک الف مرقوم شود بدو احدنکر ملتبس شود و یقرا ان جمیع
 مکتوب میشود و در بخلاف نحو دستزدین یا تشبیه اعم الما بخلاف مانده دستزدین که صبیحه تشبیه است
 مکتوب بیکر و بدو یا از جهت عدم حروف بعد نمبره و جمع لید و یانه نویسنده از برای فرق میان تشبیه جمیع

و بتجذیف فتح الاثنی عشر از سزاوارترین است زیرا که اغلب است و بخلاف ردائی و حویره فی الاكثر لمخاارة الفصوره و اللغز
 الاصطلاح و بخلاف ردائی بکسر اول و مبرزه بعد الف و مانند او که مضایف است بسبب کسب یا و تکلم که در آن یاء اول و
 مبرزه بعد الف و مانند او که مضایف است بسبب یاء یا و تکلم حذف نمیشوند و رززدیک اکثر مردم از جهت
 مخاارة و مخالفت بودن صورت یاء اول با صورت یاء ثانی از کبر آنکه یاء اول بکتوب است بصورت چند
 حرف مانند یاء موحده و تا و فوقانی و تا و مثلثه و نون و یاء دوم بکتوب است بصورت یاء تختیانی
 یا از جهت فتح باشد همچو مبرزه استقام و لام ابتدا و غیر اینها که موضوع اند بر حرف واحد پس مبرزه باخر
 مد باعتبار اصل جمع نشده باشد مخاارة ثانی مبرزه در امهله غیر مکمل بودن **شع** خوشم گاه جمع چشم
 من ممد و بی زمین گیر و ممد اکبر و غیره و این آن نازنین گیر و در بعضی از نسخ نحو زاده است
 واقع شده و بخلاف نحو جیانی که اکثر لمخاارة و التثنی و بخلاف مانند جیانی که بعد مبرزه یا و
 دار و رززدیک اکثر مردم از جهت مخاارة میان صورت و ذبا و تشدید یک یک مبرزه دار و از کبر آنکه حذف
 کرده اند یکی از دو یاء دار شد و باین طریقه که یک یاء بی نویسنده پس مکرره داشته حذف یاء دیگر که صورت
 مبرزه است جیانی غیر جمیم و یاء موحده و الف مکرره شهر نیست بخوارستان و بی است و رززدان و تا و
 بی مبرزه نیز آمده است و در بعضی از نسخ حذف مکسر و امهله و تشدید نون مستعمل است **شع** گزاف است
 پنج خورشید را کسی که دست ترا چون خاک گرفت و بخلاف نحو لم یقر فی لمخاارة و اللبس
 و بخلاف لم یقر فی واحده مخاطبه است از قرقر و از باب منع که او را بد و یاء جمعی نویسنده از جهت مخاارة
 مذکوره تا لیس نشود بمضارع قرقر یقری قرقری بکسر قاف در امهله و الف مقصوره و قوافض قاف و
 الف مکرره و ممد و ممانی کردن و نکلونی کردن از باب فرب **شع** یاء آمد و دوش کردن
 سمانی که بر پیش چشم نگردان و نافرمانی که غر و خفت است و در ابستم و آنکه با و چه کرده باشم
 دانسته و اما ما وصل مقدم و صلوات الحود و شبها با الحرفیه هر گاه فلغ شده مصنف از اول و آن چیز
 است که صورت مخصوصه ندارد شروع کرد در دوم و آن چیز است که مخالفت مقرر و خط باشد
 و آن چهار قسم است وصل و زیادت و نقص و ابدال و اما وصل پس تحقیق وصل کرده اند حرفها را مانند
 آنهار با حروف یعنی مای که حرف نیست نه اسم خوانا الکلمه و واحد یعنی جز این نیست که خدای شما
 و الله است و اینها ثلثین کن و هر یک که باشی تو باشم من تو کلمات ایتیمی که شک و هر گاه بیانی مرا گرامی دارم
 ترا شب بکسبین بسمه و سکون یاء موحده و فقتین همتا و نثل و مانند و شبه حروف
 اسما که در آنجا بیخته شده و استقام باشد آنها بکسر مبرزه و فتح آن و تشدید نون بی و الی

الفصل مع الابدان الخففة ووصل کردن ان باصبع فعل مضارع را با حرف لا مانند لکذا علم بخلاف ان مخففه
از مشددا از جهت فرو تبيان هر دو و عکس نکردند از جهت قلب آن مخففه و کثرت ان ناصیه و کثرت
بتجنیف سزاوارتر است یا بنا بر آنکه ان مخففه وصل شده است پس مکروه اشتقاق آنرا که زیاده
کنند اورا نگیر که زیادت محل حذف است نحو علمت ان لا یقوم مانند علمت ان لا یقیم یعنی دانستم که بدستیکه
شان این است که تو استاد نه می شوی ان بفتح همزه و سکون نون مصدر است و ناصیه مضارع و بفتح
نون مفتوح حرف مشبه فعل است که ناصیه هم و رافع خبری باشد و چون مخففه کنند اسم او ضمیر
شان مقدر بود و وجه خبرش و لهذا مضارع بعد او مرفوع است قوله تعالی علم ان سیکون نیکم سر منی
یعنی دانست خدا که شان این است که بدستیکه بعضی از شما پیارمند تواند بود و یقوم صیغه معلوم مضارع
غائب باشد و وصلوا ان الشرطیه بلا و وصل کردن ان مشعر طیه را با حرف لا و ما نحو الا تفعله و ما
این آیه ای ان لا تفعله یعنی اگر نکنید شما او را و اما مخففن ای ان یا مخففن تواند بود که این لفظ
بفتح فاء واحد مخاطب باشد یا و احد مثنی غائب موكده بنون ثقیله و تواند بود که لغیم فاجمع نکر مخاطب
باشد و بانون خفیفه نیز توان خواند و بفتح فاء و ثانی دیدن نون عبارت مصحف است و خطاب بحضرت است
پناه یعنی اگر من ترسی و حذف النون فی اجمع لتأكيد الاتصال و انداخته شده است
نون در همه از جهت تاکید اتصال زیرا که نون حذف کرده میشود و لفظ بطریق و جواب پس سرگاه
تقدیر کردند بسو و وصل حذف کردند و در خط تا خط و لفظ موافق باشد ~~شعر~~ آنکه
لا و میزنی از دل که عاشق است چه طوبی لک از زبان تو بادل موافق است و وصلوا نحو یومئذ
و حیندنی نذیب البنا و وصل کردند یومئذ و حیندنی را در نذیب بنا یعنی در نذیبی که یوم و
یا اذ مبتدی بر فتح است از جهت خفت وصل کردند یوم و حین را با د ازیر که بنا دلیل شده اتصال
طرف است با اذ دانسته باش که یومئذ و حیندنی در محل یوم اذ کان کنه اذ حین اذ کان کنه اذ حین
کان کنه را حذف کردند عوض صفات الیه مخدوف تنوین دادند لهذا این تنوین را تنوین عوض
گویند فمن ثم کتب القدره یا و پس از آنجا که همزه را کالم توسط گردانیدند همزه را بصورت یا نوشتند
و قیاس آنست که با لغت نویسنده مثل یاخذوا اکثر کتابت این همزه بیاست بر نذیب اعراب نیز
از جهت حمل اعراب بر بنا زیرا که بنا اکثر و بیشتر است یومئذ بفتح یا و تحتانی و سکون و او و فتح میسر آن
حیندنی کسره حار مملد و سکون یا و تحتانی و فتح نون آن نه کلام و کتبوا نحو الرجل علی المذنبین متصلا
نویشتند مانند الرجل را که معروف بلام است بر نذیب و نذیب که نذیب میویر و خلیل است متعقل یا بر نذیب

و از اینجا که یاد کرده اند با و جمع شده و الف را نوشته شده است ضروا هم در تاکید یعنی وقتیکه هم تاکید و او ضمیر
 جمع واقع شود بلفظ فی المفعول بغير المالات و در مفعول نوشته شده است بغير الف یعنی هرگاه
 اسم مفعول باشد بغير الف نویسنده زیرا که ضمیر مفعول کالجوز از فعل است پس نوشته میشود بغير الف
 زیرا که در طرف واقع نمیشود مثل ضروا هم یعنی زدند قوم ایشان را و در بعضی از نسخ بعد مفعول لفظ
 بر واقع شده است و ششم من یکتهاسه نحو شاروا الماء و بعضی از ایشان کسی است که
 می نویسند الف را در مانند شاروا الماء و از یاد چنانکه نوشته میشود و در فعل شاروا ایشان معجمه
 و را و مملعه و با و موحده و در مثل شاربون بودند و برای اصناف ساقط شد و همچنین زابر زابرا
 معجمه و ک بر مفره و را و مملعه مثلش زار و زارون زیارت با کس دیدن جای متبرک یا شخص متبرک و ششم
 من یجد فمائه الجمع و بعضی از مردم کسی است که حذف میکنند الف را در همه یعنی فعل و ا
 شعیر چون از گشتی بهم چیز از نوشته چون از گشتی بهم چیز از نوشته و بعضی الف را
 در جمع که فعل و اسم است بنا بر آن نمینویسند اگر چه التباس لازم میباشد که این التباس نادر است
 و بقراین زائل میشود و در وافی زایه الفافره فابینه و بین منه و زیاده کرده اند در ماده الفی را العجم
 از جهت فرق میان لفظ ماته و میان منه بکسر هیم و سکون نون و هم با و صورت و خاص کردند
 ماته را بر زیادت زیرا که لام او را حذف کرده اند در اصل مای بود مثل می و تا عوض یا است
 پس در زیاده کرده اند از جهت همزه نقصان یکی از فضلا نقل کرده و الحمد علی الراوے که
 طایفه علم ما زندان ما منه و عنه را کسب و میخوانند و میگویند که من و عن حرمت جبر در خبر کرده است
 مایه بکسر می فتح همزه صد دانسته باش که صواب آنست که شد بین مملعه مکتوب شود چرا که مملعه
 در فارسی نمی باشد چنانکه ازین عبارت شایسته که در شبستان خیال واقع شده مستفاد میگردد
 سید و در صد ده اند یعنی اگر صد کسی عوی سیادت کنند ده شخص سید باشند و با و سید
 خوانند بود و معنی معاصی آنست که سید لفظ آنست که در میان سده است و آن یا رشتیانی
 است که در حساب جل عدد آورده میشود مگر آنکه گویند که ضد سید است مانند لفظ معرب سید
 میست زیرا که این سانه شش سید است و نیز در فارسی صد سینه است و بعضی گفته اند چون
 او را در برگرفته معنای از ند بر لفظ گفتند و همچنین حشمتی که زه گیر است و حلقه آهنین که آن
 نامی را شکار کنند و عدد معین جمع بسین است و صا و سهو نا سخا است شعیر لفظ
 حشمتی خدنگ از شست او و شست او شاکر چشم مست او و و الحواشی بنجلان جمع

و لاحق کردند عقیده مانته را که بایان بحث زیر که ضرورت مفروضاتی است در حفظ مثنی پس باقیه
 سخنان مقرر کردند در کتابت الف بخلاف جمع که تا و مانته است و در زادت و زاید وانی عمر و وانی
 فرقا بنیه و من عمر منع الکثرة و زیاده کرده اند در عمر بفتح عین محله و سکون هم و او را از جهت فرق
 میان عمر بافتح و میان عمر بضم عین و فتح بهم باکثر است عمر مفتوح الاول و در بعضی از نسخ مع الکثرة
 نیست و او را در عمر بافتح وقتی زیاده کنند که علم باشد از جهت شهرت او در اسماء رجال و کثره مثال
 و زیاده نکردند و او در عمر که واحد عمور الا انسان الثمینیین عین و بهم است و آن چیزی است که میان
 دو دندان باشد از گوشت استانی بفتح همزه و سکون عین محله و نون و نه و نه باجمع سن و سن
 و کشید نون و نه در عمر بافتح که بعضی زندگانی است و نه در عمر که قافیه شعر واقع شود و علم نیز
 زیرا که در محل عمر بافتح و بضم و فتح بهم واقع نمیکرد پس تثبیس نمیشود و نه و قتی که مضر باشد
 زیرا که لفظ بر دو در تغییر کمی است مانند عمر بن الحلیج تفهقه نیا شده و قتی که منصوب باشد
 از جهت حصول فرق بالغ بعد حال نصب و عدم الف بعد عمر و نه هرگاه که مضای باشد بسو
 منیر باشد عمر و عمر و عمری از بهر آنکه منیر محو و کما لحو است از ما قبل خود و عمر بافتح را خاص کنند
 بریادت نه عمر باضم و از زیرا که عمر بافتح اخص است و سکون از عمر بافتح و سکون است و در عمر
 ضم و فتح و او زیاده کردند الف تا تثبیس شود به نصب و نه یا زیاده کردند تا مضیبه نشود بضم
 بسوی یا و دشومی جمال الدین رومی قدس سره مذکور است که شخصی سخنان ضرب زید عمر این
 زوید عمر امر و شنیه و گفت که چرا زوید عمر را گفت و اینجا هیچ زوئی نیست مقصود از زو
 و مثال فصدان فاعلیه است و مقول تیس است گفت نه الله عمر گناهی کرده است که زیاده او را زو
 گفت زید عمر را همی زوید بود گفت و الله که راست گفتی و سبب زدن زید عمر را همین
 همین است و من هم زید و نه فی نصب و از اینجا که او در عمر بافتح برای فرق با عمر باضم می نویسند
 زیاده کردند و او را در نصب هم بواسطه زیادت الف که علامت تنوین است و در غیر مضر
 نیاید فرق حاصل است که شدت و زاد وانی اول و ک و او افرقا بنیه بین الیک و زیاده کرده اند
 بعد همزه در اول و ک و او را از جهت فرق میان او و میان الیک بکسر همزه و فتح لام سکون
 و اجربی اول و علیه و جادی کرده شد و اول و باضم و او و کتب و باطلو و الف ممدوده هم
 شده بسو جمع مذکر و مؤنث و لنگ در کتابت و او با آنکه تثبیس میشود بالا استخوان
 نکردند اول و ک را بریادت خویر که اول و ک در اسم تنوین است و اول و لنگ است بضم از حرف

که در الکیک است زیرا که در حرف ثقفون نمینا باشد **شعب** یکی لقفون اولی و ثلث ثلث کس
 من از قول ز تو جانان من خطر یکین * و زاد وانی اولی و او از فرقا مینها وین الی و زاده
 گویند در اولی بضم همزه و او که متوب نه محفوظ و کسر لام و در حال نصب جر و او را از برای فرق میان
 اولی و الی که حرف انتهاست و عکس نگردند از بهر وسیلی که الحال مذکور شد و اجری اولو علیه و جاری
 کرده شد و بول اولی او بود و الی بضم تین همزه و لام و بضم همزه و کسر لام نهادند ان جمع و بول بضم الخیر
 لفظ مفرد و اما التلخیص فانهم کتبوا کل مشرد من کلمه حرف واحد و اما کم کردن پس بدرستی که این
 نوشته اند هر حرف صاحب تشدید را از کلمه یک حرف بخورند و در واد که مانند شد انج شد بشین
 معجزه و الی **همچنین** مد و او را که بضم همزه و تشدید و فتح و الی مملکه با ذال معجزه و اجری بخوفت جزم
 و جاری کرده شده است مانند فست بضم ف و تشدید تا و فوقانی مجری شد و در کتابت یک
 حرف از جهت ثبات اتصال فاعل یا بودن دو تا مائل یکدیگر و هلاکش فوت با لفتح که در گذشت
 است و او را تخر که او انفتاح ما قبلها بالفت بدال کردند و برای التماس کنین انداختند فست شد
 بدو تا و فوقانی و تا را در تا او غام کردند و تا و مفتوح را برای ولایت بر او مخدوف ضم و او نه و فاعل بود
 که ماضی معلوم شد کلام واحد و تواند بود که مخاطب واحد باشد بخلاف انج و عدت بخلاف مانند و فست
 که در ان دال را در تا او غام کردند و یک حرف نتوانستند زیرا که تا و دال مثل یکدیگر نیستند آنچه
 و بخلاف آنچه که در ان با و اول را در دوم او غام کردند و یک یا ننوشتند از بهر آنکه مفعول اتصال
 بهیچ فاعل نمینا شد آنچه حکم و یا بر صرحه امر حاضر معلوم است از باب سنج و ضمیر و در فاعل و یا
 مفعولش یعنی در پیشانی بزنش و او را **شعب** بر نوشتند که بد افتاد بترس چه سود و کس جنات
 کشاید که پیشانی و بخلاف نحو لام التعلیقه مطلقا و بابت یا نشند لام تعریف که نوشته اند
 یا چیز یک را و غام کرده شده است حرف واحد اعم از آنکه ما ضم فیه لام باشد یا غیر لام نحو المجر و الرجل
 مانند لکم بفتح لام و سکون و مملکه که گوشت است و از جل بفتح را و مملکه و ضم جیم که مرد صاحب دین
 لکونما کسکین از جهت بودن هر دو کلمه یعنی لام تعریف کلمه ایست و بدغم فیه کلمه دیگر و لکنش و البس
 و از جهت آنکه لام تعریف را با بدغم فیه حرف واحد کتابت کنند مانند احم و از جل بفتح و یا سیمیه
 بر او همزه استغمام و فعل است بخلاف الذی و الی و الذین که اینها را با لام واحد مینویسند لکونما
 لا تحفظن از جهت بودن لام تعریف در آنها که جدا نمیشود لبس کلمه کالج نوشته است الذی
 بفتح همزه و لام و همزه و الذین الی هم و بول است اولی از برای تذکره و ثانی از بهر نوشتن الذی

جمع ذکر متفصل منافع نمونست غایب از باب انفصال و نحو اللذین فی القیمة بلایین للفرق و نه
 الذین و تثنیه ذکر نوشته میشود بدو لام از جهت تفرق میان تثنیه و جمع زیرا که از جهت تفاوت بنوا و یک کوا
 نست و محذوف در اندی و مانده دو لام اول نیم است نه حرف تعریف از جهت آنکه حرف تعریف دلالت
 میکند بر معنی و حذف فعل محقق است و حمل الیهین علمیه و حمل کرده شده است الیهین بر اللذین اگر چه
 ماتبین تثنیه و جمع است اگر حذف کرده شود دو لام نمونست و تثنیه الیهین الیهین است بر اللذین و
 که تک الالادون و اخواته و یحییانست الالادون و نظائر آن که الالانی و الالاسه و الالانی و غیر اینها
 نوشته شده است بدو لام از جهت آنکه از جمله اینها الالاد است پس اگر در کتابت کنند دو لام و
 الالاسه برسانند با الالاد و از آن تمام باب را حمل بر دو کردند بواسطه آنکه همه یعنی اللذین اند و لفظ
 ایشان بجز لفظ اوست چنانکه حمل کردند و الالاد را بر اول و تک شعاع بر بیستم و تک شعاع بنشیند و بود
 دل سوز است و نقص مشق است که در دو اسم مبتدای بنویشتند و اخواته تثنیه و جمع و اخواته
 و سکون فارسی و صفت و محم و م و اما و الالاسه یقیس و مانند عدم الخ نیست قیاس غرض آنست که
 او غام آخر کلمه اول در اول کلمه دیگر و حذف حرف مدغم در هم که اصلش من است و بعد که اصلش
 عن است اما که فعلش ان است و اما که اصلش ان است موافق قیاس نیست و در کلمات
 قلیله آمده است و آن در ان ما و ان لا شرطیه است و قیاس است که حرف متذکر اند و حرف
 نوشته شده و وجهش گذشت و نقصوا من بسم الله الرحمن الرحیم الالف کثرت و کم کرده اند از نیم
 الرحمن الرحیم الف را در بسم از جهت کثرت استعمال و بسیار است و در او بر اسم نیست حذف کرد
 در کتابت از جهت تحقیق و عوض او در از ساختن بار از هر جمعه آغاز میکنند بنام خدا سزاوارتر است
 که نیک بخشنده است بر خلق وجود و حیات و بخشنده برایشان بقا و محافظت از آفات
 و در عباد الالیاب مذکور است که جبار و مجبور بسم الله متعلق فعلی است که تقریبی مقام مستفاد میگردد
 مثلاً اگر شایع کتاب باین آیه حکم شود فعل مقدراتی خواهد بود و اگر سزاوارتر گویند اسناد و اگر باین
 گویند کل و علی هذا القیاس شعاع است ملائمت سر خوان کریم بسم الله الرحمن الرحیم
 نیست کلید در گنج حکیم بسم الله الرحمن الرحیم شعاع است تثنیه و جمع کریم
 بسم الله الرحمن الرحیم شعاع است کل تازه زباج تعلیم بسم الله الرحمن الرحیم
 بجلالت بسم الله و باسم ربی خود کلمات بسم الله و باسم ربی و مانند اینها که اکثر استعمال
 میکنند و کلمه الالف من اسم الله الرحمن و مطابق و همچنان که گفتند الف از نام الله الرحمن

بعد لام و میم مطابق حوله و زبانه و باید در جای دیگر از جهت کثرت آن در کلام و تقصود من نحو للرجل
و کلمه از جز اول ابتدای الالف لکلامتیس بالفتی و کلمه کرده از مانند للرجل و کلمه از زبانی جز اول ابتدای
تا ملتیس نشود بل از فتی جمله آنست که لام یکسور بالرجل که جاره است بالام مفتوحه او که ابتدای است
و دال بر آغاز کلام میباشد و چنین است بالام لدر بالفتی الرجل و الدال منوشتند و اگر منوشتند
ملتیس میشد بالفتی باین صورت لدر بالرجل و الدال در خطبات بالرجل و نحو و خطبات بالرجل مانند او که
کلمه بالرجل است که با وجود این پنج چیز مشتمله میگردد و تقصود الالف لام ما و الدال منوشتند بالفتی الحکم
که این اجتماع کلمات و کلمه که در خطبات لام یعنی هر دو را در خطبیکه نخستین و اولام است مانند نحو
واللین از جهت ناخوش داشتن جمع شدن سه لام اول لام جر و دالام ابتدای دوم تقریرت سوم لام
فاد و الفعل محم ففتح لام و سکون حاد و جمله در کتب رقم یافت لبین بالفتی لام و با و موحده و شیر و اورا
و زبانی در ففتح و الی و کلمه بیدار و ملتیس نیز خوانند و در کتب خیر و کتب نیز در خطبیکه است من المثنوی
شعر این نه است و شعر و خبر را به استخوان خنجر کن و کلمه غیر را به امتحان خوگنی گری فلان
فارغ الی از استخوان دیگران به الف و وصل لفظ اجتماع تلفظ نماید کرد و تقصود من نحو انک بار
و استغنی البیانات الف الوصل و کلمه کرده از مانند ترکیب انک بار و در استغنیام و
ایضا استغنی البیانات علی البین الف وصل از جهت کثرت اجتماع و الالف و دال کلمه بالفتی سخن
و استغنی انک بار الف فتح حمزه و سکون با و موحده و نون و هاشم انک بار استغنیام و
حمزه زبانی این را استغنی البیانات حمزه استغنیام انداختند باز منی نیکو کار صطنی ففتح حمزه و هاشم صطنی حمزه معلوم از این استغنی
حمزه استغنیام و کلمه او را که حمزه وصل که در درج و حب الجود است ساطع شدات ففتح با و موحده و نون و تا و فوقانی و حتران
جمع بیست و یک یعنی چهارگزیده است ففتح و الی و حتران را بر سران جمعی از کفار میگویند که حتران خود را تعالی انک بار
از برای خود و حتران ففتح کرده است و را بر سران داده اند تعالی را که و توانی ایشان را و فرمود که حتران را از سران
استغنیام کرده است و از کلمه حتران را بر سران افزونی نیست بلکه بر سران حتران که کثرت اند و متافهم
است و کثرت است و استغنی البیانات یعنی که یا خود را بر برگ ففتح و الی و یابودی از جمله بیانات خطبات
بالیسیر یا انک بار که نام که از سجود آدم صطنی ابا و انکار شود و حجت و بیان افزود و موحده و و
ازل و ابد است و کلمه را بر سران استغنیام و حتران است افزونی و افزونی و کلمه با و موحده و نون و تا و فوقانی و حتران
آیا که است محمد بن خدا و دروغ را یا با و یابودی استغنیام و کلمه با و موحده و نون و تا و فوقانی و حتران
کلمه و حتران محمد بن خدا واقع شود و اگر تعالی صدق بر کسیر اول و سکون ثانی استغنیام با و موحده و نون و تا و فوقانی و حتران

یکی با دوم و او و سوم کاف و فصول الالف من لک و اول الهم من التثنية و التثنية من لکن و لک که در انداختن را
در خط از نقطه ذلک و اول لک و از ثلث الفج ثلثه اول و ثلثین که در ثلثه و ثلثه معنی ثلثی است و از
لکن که کلمه شد را که است متد با شغوه و ثلث از جهت کثرت استعمال و فصول الکثرة الود من و او و
و الالف من ابراهیم و عیسی و سحی و کم کردند وقت بسیار و او را از او و الالف را از ابراهیم و عیسی و سحی
و سحی که اسمی غیر اند و غیر منصرف بواسطه علمیه و عجمیه از جهت کثرت استعمال و او را در مصحف مجید
بعضی را و اول محفوظ و مکتوب و سکون و او دوم محفوظ و مکتوب ملاحظه باید نمود و او را در از جهت
که است اجتماع و او حذف کرد از ابراهیم و عیسی و سحی از جهت کثرت استعمال الالف حذف
کردند تا آنکه اعلام اند **شعشع** در دست تفریقش زدیم از من بجا نرغید و نشت و با و بود و آنکه
سیدانست مطلوب هر اجد و بعضی الالف من عثمان و سلیمان و معاویه و بعضی کم کرده از الالف
از عثمان و بعضی من مملک و سکون ثلثه و از سلیمان و بعضی من مملک و فتح لام و سکون یا و تحتانی
و از معاویه و بعضی من مملک و عین مملک از جهت کثرت استعمال و بودن ایشان علم و نوشته اند اسمی ثلثه را
باین صورت و بعضی من معاویه و غیر منصرف است از برای علمیه و تائید لفظی مانند طلحه
یا فقیه عثمان و سلیمان و غیر منصرف اند بواسطه علمیه الالف و فون مرید آورده که قدما حذف میکردند
الالف متوسط را در کتب و فقیه با قبل متصل باشد اند الالف و الف و غیر الالف و غیر انبیا
و انبیا باشد که کثرت از قرآن مجید خلاف قیاس است و لهذا جماعه المتأخرین و زیاده المفسرین
قاضی شهاب الدین و تفسیر هر مخرج گفته که لام را در قوا و مال نه الرسول باقی الهم همیشه فی الاشرف
مفضول نویسد و ثلثه کافران چه چیز است بغير که منصرف طعام را و سیر و در بار ابراهیم
خبر و فروخت و گفته که عثمان لا یتقاسان خط القرآن و خط العروض یعنی دو خط قیاس کرده اند
بلکه خلاف قیاس بود استند که خط قرآن و دیگر خط عروض رسم خط قرآن یاد کردیم و در علم عروض
مقرر شده است که الف عدد و دراد و الف اعتبار باید کرد و در قطع کردن شعر است علامه
باین نوشت اول حرکت در ساکن باشد الالف فعلی و ان فعلی و تحقیق جوت شد در و در حجت باید
او نقطه و هر مخرج که در شکل فرغ فعلی و غیر فعلی و الف در ادق قطع تحریر باید نمود مثل فعلی
و یاد در مخرج که در الف و در مخرج باید که است که در فعلی و او که در قطع مخرج باید که است
مخرج و فعلی و در مخرج که در الف و در مخرج باید که است که در فعلی و او که در قطع مخرج باید که است
و در مخرج که در الف و در مخرج باید که است که در فعلی و او که در قطع مخرج باید که است

دلف ثالث منقلب از او را با ایستگیند و اما آنچه در وی حکم کتب متها با نیا و غیره ای و الی
 و اما هر دو این نوشته منسوبند از نیا بیا و ای علی بقیع با و موحده که حرف ایجاب است و در قمار
 آری بالمد و یا و بول گویند از جهت املا او الی بکسر نمزه که حرف انتهاست بود یا گفتن
 الیک و علی بقیع عین مملکه که از بهر است و مملست از بهر قول ایشان علیک همچنین حتی بقیع
 اما فوقانی که بقیع الی است در غایت و نهایت پس بر بول میباشند
 تا خوش باشد به چون اهل دلی دید مشوش باش. و آن دم که گفته اند عرفان تصدیق به او

خاتمه

احقر العباد و فقیر الانام محمد سعید التلخیص به بحالب که همیشه غنان غنیمت طرف مصلی و سواد
 و مطالب بطور و همواره بدو قصد بان بن ترین مضامین نامزدت دارد و معروض راسه عالم است صاحب
 فهم و فراست و متمسک بنیرضی منقبس از باب عقل و گویاست که طبیعت بی خدایت و خاطر عالم
 ایشان انصاف پسند و ناظر بر پست و بلند است میگردد اند که این فقیر حقیر کثیر التقصیر قلیل البصائر
 عیدم الاستطاعت که قضا کلیل و مطالب کتب علما نماید و شاید نسخ فضلا و بزرگوار و دود و شمع و
 خورده و از دل آسایش کسل شست منزل که مشقت دوست در فاهیت دشمن است تن آسان
 و فراغ برده و در کشف اخلاق کتاب فیه که در رنگ کافیه مشتمل بر ضوابط صافیه و متناول توابع
 و افیه و حامی و قاصد خافیه است سطر چند از رسته شریع معتبر و کتابها سے استادان
 و تصانیف سخن سخنان فضل پرورد ایام کمولت و ناتوانی و نهنگام خست و حیرانی که از یک طرف صواب
 و بر و عواین روزگار مزارحم احوال کثیر الاختلال میشوند و از جانب دیگر کج طبعان مخالف و بجا
 نامهموار مضیع اوقات تفریح سیه یک از آنها چون جمله مخرضه غافل از سباق و سباق
 و هر واحد مانند دلبه بران بیوفادار شتاق طاق و غلطاق نتقابل و غلظت و فصیح مثل جدید و حجو
 نه که نتایج سعید کاری همچو انگشت و خاکستر افست ایشان موجب گفت و مودت ایشان مضیبت
 علی و هر دو در غم نهاده و بیخ را در فسرگی سه ضربه داده **نظم**
 می ایتر و خیره رخ و شنگ و یکی کنج و مبهوت و نادان و ذک و یکی طالب درس دیوان نزل
 بی ان با سفره نان نزل و یکی را با ناز اگر راجع و بود میل باد انش بنم حرف و نفسمیه برگز
 و از آرزو و دلباش را جنبش می بیزد کتاب کلان و کف بر کس و ولیکن غافل که از بهر

و سقام غفلت و جهالت و باعث تولد و تفضی از صعوبت و کثرت اوج و آلام عظام
چون سقام و دواکم با نیکو شاعر و در ضبط کردن و گفتن نفس و ہمین سوزن این که

خاتمه الطبع

سپهر ارباب سحر و شاعران خالق لیل و نهار که ذات پاکش مصنون از دهن و زبان ایشان
و در و نامحدود و شمار روضه رضوان سرور عالم فخر بنی آدم که ابتداء و توفیق
و سقام نفسانی بجلی اطلال روحانی مستغنی از احتیاج است و بر این
و یقین احوال و افعاش که بیان توصیف شان از حیطه اسکان ایشان
و زبان ناطقه لال است اما بعد درین خرد زمان سعادت اقراران نسخی نایاب
حادی مسائل و تراکیب نحویہ جامع قوانین و ضوابط بدیه و نظریہ حل مضامین لطیفه و شعرا
و قیقه مصنفی ایشان صافیہ مستعرب عافیہ شرح شافیہ از تصنیف شریف فارسی نماینده الی
شمسوار میدان خوش بایانی سرآمد فضلا سے امصار و بلاد ملا محمد سعد و مطبع فیض شریف
معدن استخوان و دوزخایان زبان و زین مخزن طبایع ان و نقاشان چین و غنم مشکین
شرفی غریب الوطن بلبل شاعران شیرین سخن مرکز دائرہ رسانان سامری فن خیم
مجموعه کمال سے رہور در بیل سکون و معرفت و مشهور برالسنہ بر خاص و عام مذکور قد شایان
در باب لغت و اصحاب شعور فشی نول کشور ادام الله تعالی اے یوم الشوری
کار پر از زبان بکیتاے روزگار و تجربه کاران پر شهر و دیار آخر ماہ ذی القعدہ ۱۳۸۵
ماہ محرم ۱۳۸۶ هجری بنوی تیار گردیده و با ختام رسیده امید از طلباے شائقین
و دور و مدبرین ذی انفرادت و اشعور ضرور با نفور که با نگشت قبول تو تیاے عیون
بحقیق مشقیق اشیا و تفتیش ماہیت حروف و اسماء نایت و کل الجوامع بصیرت حقائق
و معرفت و تالیف انکاشه از کمالک مطبع نامی گرامی طلب نمایند

14

بسم الله الرحمن الرحيم

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

موسم خوارزمی مسائل فی الفروع فی الفقه

بسم الله الرحمن الرحيم

